بازدید شد
۱۳۸۲

بازرسی شد
۶ - ۲۷

بازدید ۱۳۴۰

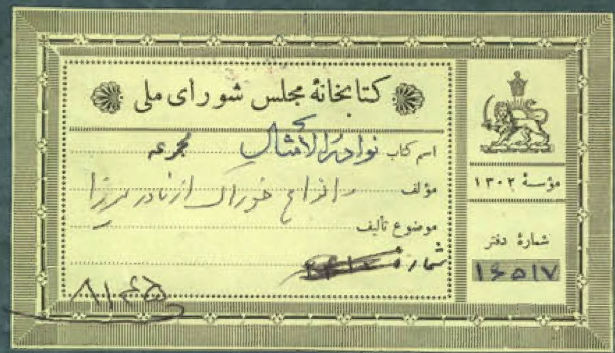

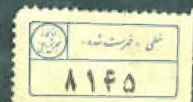

کتابخانه
مجلس شورای ملی

هو الله تعالی شانه

التعریف

بسم الله الرحمن الرحیم

قال الامیر ابو الفضائل طراز الادب الجامع بین منفعتی الحسب والنسب درة تاج ملیح الزمان
الفاخر هذا ما صنعته فی الادب وفیفا لکی استضع الزهر الباهر فی تحفة المحضرة فمن
ارومة الفاخر تشعبت انساب العز والوفا وابو الفوارس سداد ثغر الاسلام اکرم اعمام الملک
الهمام قاطع عروق الفتن ناظم مناظم البلاد صاحب السیف والقلم مختار العرب والعجم
ضیاء الدولة العلیة محمد رحیم میرزا ادام الله ایام عزته اجل الله اطیل
شعشعات اضیائه وجمل الدهر ادام مناقب لاحمدیته فی لسن الانام مذکوره وبانار العلوم
امصال الدین معموره وما استدار معالم البشر بوجود ائمة الاثنی عشر وقد انتخبت
فی نوادر هذه الغرائب بمثل الاعالمون محملا فلا تلمنی علی ما فاتنی من تحقیقا
اللغوة وتدقیقا العربیة فانی کنت فی زمان قد درس دروس الادبیة وطمس اثار
العربیة مع اشتغالی بنصوبی بالی العیشة عجالی ونغر خاطر حالی وقد کفانیها غیر الزمان
وخلت من الفرد من علوکا فصعوکا حتی تبت سرحة المال بعزة مالک الملک
سلطان السلاطین ناموس الاسلام وفی نعم الانام کاسر الاعناق وماحی النفاق

النفاق

النفاق ابو النصر والعلی والظفر ناصر الدین شمس قلادة السلاطین لازال الجبهة
منضود ملکه معمورا وعدائه ماسورا فافاض علینا من ثبیه بالغة ومن قرب ملکه
طلعة تنقام بها الزکی وشدبها الزهر حی وفد من علی الامیر بفوائد المکارم ان جعلنی من تمام
والعم علی بالمنعم بمثل الاکرام الاولون فانه کان لابی رحمه الله صدیقا واخا حمیم
وصفیا لو کنت من حاشیته ومن عرفاء اولاده الا انی کنت عنده عزیزا معتمدا وابن فی
حوائج خدامه وحکومته وما رفعت الیه حاجة الا وقع منها القبول فالمنة منه مبتداة و
جبر عثرتی ان اضع ان اضع له اثر الایادی الذکر فوضعت نوادری هذه وسمیتها
بمبهمات الرجوع من الله ان یمن علی باتمامها واثق فی الامیر القبول بعین الرضا فانه عن
کل عیب کلیلة ومرتبتها علی ابواب فی کل باب منها نوادر وادرجت فیها من الغریب
والامثال والحکم والمواعظ والاشعار ما قد حضر فی جبان الجمع والتلفیق وهذا
اول ما ارتسمنا الیه بعون الله تعالی وعلیه التکلان

نوادر في الامثال النادرة الصحيفة والاشعار الرائعة المبينة المتعلقة بالامثال

بسم الله الرحمن الرحيم

سأملي لك في هذا الباب من الامثال الادبية والفاظ العربية شيئا صالحا للحفظ مبينا غريبه واعرابه حتى لا يكون اسباب اشتغالك بتصفح كتاب آخر

المثل

ان الموصين بنو سهوان يضرب لمن يسهو عن طلب شيء امر به معناه ان الذين يوصون بالشيء يستولي عليهم السهو كانه موكل بهم فعلى هذا يكون سهوان بمعنى السهو وان كان صفة فيقدر رجل يعني آدم عهد فسها ونسي وقد جاء في كلامهم رجل سهوان وشاة الذين يوصون ولا عجب انهم بنو آدم والدليل على ما قلت اولا قول الراجز وهو رؤبة ابن عجاج او عجاج المشهور شعرا

انشد من خوارة عليان ... مضبورة الكاهل كالبنيان

القت طلا بملتقى الحومان ... اكثر ما طاقت به يومان

لم يلهها من همها قيدان ... ولا الموصون من الرعيان

ان الموصون بنو سهوان

قيل معناه انما يحتاج الى الوصية من يسهو فانت غير محتاج لانك لا تغفل قيل بنو

سهوان

سهوان جميع الناس لان كلهم محل سهو والصواب ما ذكرت يا فتى غريب قول الراجز

قوله خوارة يقال ناقة خوارة عزيزة والجمع خور قوله عليان طويل جسيم يستوي فيه المذكر والمؤنث يقال رجل عليان وناقة عليان انشد

ومتلف بين مؤماة بمهلكة ... جاوزته بعلاة الخلق عليان

قوله مضبورة ناقة موثقة الخلق مضبرة ضبر كطمر وثاب ضبر عليه الصخر نضده قال الراجز يصف ناقة اورده الجوهري في الصحاح شعرا

ترى شؤون راسها العوارد ... مضبورة الى شبا حدائد

قوله الكاهل ما بين الكتفين قوله الطلا هو الولد من ذوات الظلف والطلا الشخص والمطلي بالقطران والصغير من اولاد الغنم والخمر الطلا بالكسر لا غير قوله الحومان الحوم الماء والرمل الكثير والحومان موضع قوله القيدان القيد الشكل في قوائم الدابة قوله همها قيدان همها سيرها القيدان قيدا قائمتيه قوله رعيان كشبان جمع راعي المثل بلغ السيل الزبى الزبية الزابية لا يعلوها ماء عثمان يوم الدار لما اشتد عليه الحصار كتب الى علي عليه السلام قد بلغ السيل الزبى وجاوز الحزام الطبيين وتجاوز الامر بي قدره وطمع في من لا يدفع عن نفسه وكتب في آخر الكتاب

فان كنت ماكولا فكن خير آكل ... والا فادركني ولما امزق

والزبية مصيدة الاسد وهي حفرة تحفر في هضبة او قلة واصلها من الزابية عن ابن المعتمر قال اتي علي عليه السلام بثلاثة نفر قتلهم اسد في زبية وهو بفناء الكعبة فقال قصوا قال صدنا اسدا في زبية فتدافع الناس عليها فسقط رجل فيها فتعلق باخر وهو ايضا

مضبورة مجتمعة قال سعد ابن ابي وقاص في القادسية لما رأى ابن محجن في المعركة وهو يفعل الافاعيل بالاعجام في حديث مشهور يطول ذكره الفتح ضبر البلقاء وانظر عن ابي محجن في الحديث وهو ان يجمع العرس قوائمه ويثب البلقاء من سعد

وهو النبيذ المطبوخ او الرب روي عن امير المؤمنين عليه السلام انه ليس من الخمر في شيء انما هو الرب الحلال لمؤلفه

منهن بأخرهن جميعا فقسمها الاسد فقضى ان للاول ربع الذبيحة وللثاني الثلث وللثالث كلها فاخبر النبي عليه السلام فقال لقد رشدتم الى الحق وذكروا بهذا قضاءه عليه السلام في الفارض والفاء قضوا والواضح بالذبيحة اثلاثا وهذا يحتاج الى تفسير قال الكرخي ان ثلث جواد كل واحد من الاخرين فعرضت الثالثة المركوبة فقضت فسقطت الراكبة فوقعت فقضى عليه السلام للموقوصة بثلثي الذبيحة على صاحبيها واسقط الثلث لان فعلها اقتضى الوقص والقصها

القرص الاخذ بالاصابع **قمص** القرس رفع يديه وطرحهما معا وعجن برجليه **والوقص** الكسر المراد بالحديث كسر العنق وقد بقي في حديث عمن ما يحتاج الى بيانه **قوله** للزام حبل يشد به الدابة يقال منه حرجت الدابة **وقوله** الطيهن الطي للبعير والخف والحافر كالظفر لغيرها وقد يكون للذوات الخف قال المبرد يقال للموضع اخلاف الجبل والبعير اطباء طي كما يقال للظلف والخف خلف خلا وقها الا الطيهن انثها المكروه والمثل يضرب في الشدائد اذا بلغت الى غايتها اقول ان العرب تصف البعير بالجلد والقوة بالهزال لان السمين لا يقدر على السير كما يركب الهزيل لشدة اندفاعه فهو اقوى في الشدة الى الحد الا يكون اشد منها وهو بلوغ الحزام البطن

المثل وقد مر لنا فتى من اركون في الاخطار حتى صار كذلك **ترى الفتيان كالنخل**

وما يدريك ما الدخل ضربه عتبة بنت مطرود البعيثة لاختها خود حين شاورتها **والدخل** العيب الباطن يضرب في ذي منظر حسن لا خبر في باطنه **اما خبرها** روي ان سبعة اخوة من الازد خطبوا اختا لهم فابوا على نجاب نجلة وعليهم الحلل المطارف فقالوا نحن بنو ملاعب بن عقيل فقالوا لهم انزلوا على الماء فلما اصبحوا اجاؤا في ذيتهم ومعهم كاهنة يقال لها الشعثاء من قيس

الغوث بعرض وكلهم جميل فخرج مطرود وجعل الهم فخطبوها وقالوا نحن كما ترى كلنا نضع الجانب ونمنع الراعب فقال الجيز بن ربيعة فدخل عليها واخبرها فقالت انكحني على قدمي ولا تخطط في مهري فان يخطئني احلامهم لا تخطئني اجسامهم لعل اصيب لدا واكثر عددا فخرج وقال الخبر دونكم فقالت الشعثاء اسمع خبرا **هم** اخو كلام السوء **اما الاكبر** فالاجرح قالت بل بعب السنابك وبصفر الهلال **اما الثاني** فالعرجد غمر يفضي دونه الغمر فهذا صفر **اما الثالث** فعلقمة صاحب المجمة منع الشمة قبل المجمة **اما الرابع** فناجم سبذا نعم حلد صيام اقب خدلم جيشه غانم وجاره سالم **اما الخامس** فوثاب سريع الجواب عبد الصوا كريم الصفاكاب الغاب **اما السادس** فمدرك سبدول لا يملك عروبا غما يترك بغيي ويهلك **اما السابع** فمجدل لمن يجدل مفيل لا يجعل يعطي ويبذل وعن عدوه لا ينكل ٥ فاورت خوداخته فهم وكلت داهية فقالت ترى الفتيان الى آخر فارسلته مثلا ثم قال اسمعي ان شر الغربة بعلن وخيرها بدن انكحي ذوي مالك ولا تتركي الاجسام فلم تقبل منها وبعثت اليها ٥ ان انكحي مدركا فانكحها على ما به فاقر فلم تلبث الا قليلا حتى صحتهم فوارس من بني مالك بن كنانة فاقتتلوا هو وباثم انكشفوا الاخوة وبنو غاضبوها فاسبوا منهم فبك وفيهم فضل تبكي من فراق مدرك فقالت بعده الله قالوا الفدكان جبلا فاقت فتجلله لاخير في جمال لا عقر به ومعز لا ابكر لعصب ابنتا حين قالت ترضا لفتاة الا اخو فتاة شاب ترضين به على ان امنعك من ذؤبان العرب وهو اسود دميم فقالت هل الا كذلك فقال فعم اسألك عن القوم فصفه فوصف جمع قالت هذا اجمع جبانا واكمل كلا لغرضها

فلما صح عندهم ما اخبرت به اعلموه فاتاهم فقتلهم واستاق ابلهم فصار مثلا لكل من ظفر بحقه

٤ منه فوجدها كذلك الغريب قوله لا تشاطط التشاط البعد والشاط الجائر

قوله التنابلة الحوافي واحدها سنبل طرف مقدمه قوله غمر الغمر

الشيخ الشريف قال أبيه ... الحلم والفعال زمر

يقظان نادى انوال عمر و قوله نهد النهد كريم المعالي

الامور قوله الصقر الطائر المعروف قوله صلب المجن بفتح العين

عود فلان فوجدتها صلبا يغني عضضت عوده ويقال ايضا عجن عوده اي

بلوت اوده وصلب المجن عزيز النفس قال الحجاج في خطبته المشهورة ان امير المؤمنين

كنانة وعجم عيدانها قوله المجمجة بالمجمجتين يقال فلان مجمجة اي لا يتبين

كلام عند الصواب لعند الحاضر والمهام من كل شيء قال الله تعالى فاعتدت لهن

المثل منكا قوله لا ينكل لا يجبن والناكل الجبان الضعيف ثلم عرشه اي

ذهب عزه بفتح الثاء المثلثة اذا هد منه وكسره العرش السرير مثل عرش الملك فقد

ذهب عزه والبيت من العبدلان جمعه عروش فاذا كسر قال الرجل وهلك قال الشاعر

ان يقتلوك فقد ثلمت عروشهم بعتيبة ابن الحارث ابن شهاب

ويروى هتكت بيوتهم وهذا ولد ابي بكر الصولي وبعد البيت

باجهم فقد الاعداء ... واشدهم فقد على الاصحاب

يريد ان الجحجاح بكر البيتين وليس تحتهما والقائل ربيعة ابن ابي ذؤاب العنبري

المثل وربيعة ابن مكدم كانا من ذوئبان العرب ولصوصهم يضرب بهما المثل

جاء أبوها برطب قال شهاب ابن ذهل النابغة وكان فيه غفلة فاتى السيط

فنفر من قومه فعشق بنطبة فزوجها فنهاها قومه وقال في ذلك محارب

ثم بعد شهاب ان تزوج مسلم ... وهما كشيهما منزعا لها شهاب

وتسولا انسا اليها سارة ... جعل وطوا عضر فوط ملجم

ثم ان شهابا سار بها الى قومه فاخذوه سخريا فانشا يقول

الريح والايام على بكا ... حي ، فتاة جهادها عراني

ومشى ومشت كلمت فؤاد ... ي ، فادهى القلب منه من ومان

فلو وجدت لي الناس بوصا ... باخرى مثل وجدي ما لجحاني

ولكن صدعته النهم صدعا ، وعن غرض على عاتاني

فكفوا عنه ثم زادها اباها ومعه هدايا من ارضه منها ثمر ورطب فلما ذاق

الشيهم الرطب عجب حلاوته فخرج الى نادي قومه وانشد يقول

ما راى القوم في جمع الندى ... ولقد جاء ابوها بالرطب

مثلا يضرب لمن يرضى بالدون قوله وهما كشيهما الشيهم انثى من

الضفادع والذكر الشيهم قوله جعل دوبة سوداء معروفة العضروط

المثل دوبة بزعم العرب لها من دواب الجن الحديث ذو شجون

الشجن بكسر الجيم والشواجن دوبة كثيرة الشجر والواحدة شاجنة ومعنى المضمون

الالتفاف من شيء الى شيء والاتصال لان الشجنة الملتفة الاغصان يضرب في

حديث يستذكر به غيره ضرب عتبة ابن ادبن طابخة ابن الياس ابن مضر ومن خبره

انه كان لذبيان يقال لهما سعد وسعيد فتفرت ابله فوجهما في طلبها ابلا وكل

منهما اخذ جانبا فوجدها سعد ورجع ومضى سعيد فلقيه الحرث ابن كعب وكان

على سعيد بردان فطلبهما الحرث فابى فقتله فكان ضيفا اذا راى سخن الليل

سواد ابقول سعد ام سعيد فارسله مثلا يضرب في النجح والخيبة فجح فضبة فوافق عكاظ
اذ تربه حادث وعلى البدران فعر فهما فسئل عنها فقال لقيت غلاما فاخبرته القصة
فقال ابسيفك هذا قتلته وكان مقتدا فقال نعم قال حتى انظر اليه فاتى اطنه صادقا
فلما اخذه هزه ثم قال ان الحديث ذو شجون فقد عليه وضربه حتى قتله فقيل الى
شهر الحرام قال سبق السيف العذل فارسله مثلا **المثل** خير قليل وفضحك نفسك
ويروى يفضح قليلا ومن حديث ان فاقرة بنت ربان الاسدية كانت من اجمل النساء
وان زوجها غاب عنها اعواما فهويت عبد الهابن عما شيئا فشيئا فلما هتك به اقبلت
على نفسها فقالت يا نفس لا خير في الشر فانهضي الحرة وتحدث العرب انها عرضت
عنه حينا ثم هتك به فقالت يا نفس موتي موتة ولا يحدث عنك خير من الفضيحة وركوب القبيحة
اياك والعار ولبوس الشنار وسوء الثناء ولوم الدثار ثم هتك وقالت ان كانت
مرة واحدة فقد تصلح الفاسدة وتذكر العائدة ثم قالت للعبد احضر معي الليلة
فاتاها فواقعها وكان زوجها ابانا فبينما هو يتصل لطروق يطعم اذ نعب غراب
فاخبرتها لم تجر قط الا قتل الليلة فقبل مرة مسرعا فانتهى اليها وقد قام ابوها
عنها وهي تقول خير قليل الى اخر فمضى فدخل عليها فهوى عدو من الغيظ فقالت
ما بعد لسقال قولك خير قليل الى اخر فشهقت شهقة وماتت فقال مرقشها
ربّ الناس فارقتها وانها مفقودة حين تفقد
لعمرك ما افتادت منك لوعة ولا انا من وجد عليك يبعد
ثم قام وقتل العبد هذا من معضلات الامثال وفيه اقوال **قيل**
الاصل فيه ان العرب يعتقدان العجم اهل خديعة وكان العجم يجوزون في الدنو لا

يحسنون العربية فاذا اراد والعشرة عبروا عنها بلسانهم **ده** وعن الاثنين
دوفوقع البهم رجل معه حمار فراث سود بعض فلبس عليهم فقال دو دو بين اي نقاتل
من دو دو قال عشرة منه بكذا فقتلوا عنه فوجدوه كاذبا يدعى زعفر فقالوا واده دوبن
ثم نونوه فصار الفين لانه كاذب فجمعوا بين الدين والفين وعبروا عن الكذب بثنوا دين
او اوجز الفين ثم نقروا فاذا الكلمة فقالوا دهدرو دهدان ودهدا كلهم اسما للباطل
ثم ثنوه واصله دده لتضعيف معناه والمبالغة فيه كما جمعوا فوردو
قالوا فوردين للداهية اشارة الى اجتماع الشر ثم خموا الدال واصله الفتح للتصرف
قيل دهدره بغير نون ويعنون به الباطل **روى** عن الاصمعي
ابي عبيدة عن ابو زياد الكلابي دده دره بالها ثم صيروا الدهدا سما للباطل فابدلوا الزاء
نونا فقالوا دهدن وانشدوا قول الراجز **شعر**

لاجعلن لابنة عمّ فتا ، حتى يكون مهرها دهدنا

اي باطلا فقولهم دهدا بدهدا اي باطلا بباطل **حكاية لطيفة**
روى ان عدي ابن اطاة الفزاري كتب الى عمر بن عبد العزيز يخطب هند بنت اسماء
خارجة الفزارية فكتب اليه عمر اما بعد فان الفزاري لا ينفعك فلما قرئ عدي الكتاب
لم يلتفت اليه وزوجها ابن ابي عيينة ابن مهلب ابن ابي صفرة وكان عالما فقال قد
علمت ما اراد اما عنى قول ابن داده ان الفزاري لا ينفعك مفتلما من القوا
دهدرا بدهدار اي باطلا بباطل **فائدة** موضع المثل
نصب بفعل اعني او اضمر ومن رفعه رفعه بالابتدا اي انت صاحب هذه اللفظة
او مثل عرف لهذا **روى** عن ابي الهيثم رده مضموما وسعد منصوبا بريد يا سعد

مضافا الا الفين غير معرب كانه موقوف بين عند تكذيب الرجل صاحبه

المثل **انتهى ذكرتني الطعن وكنت ناسيا**

ومن حديثه ان رجلا حمل على رجل ليقتله وكان المحمول عليه رجلا محاذقا فقال له في الرمح فقال له الرجل الق فقال له الآخر ان معي رمحا الا اشعر به

ذكرتني الطعن وكنت ناسيا فحمل على صاحبه فطعنه فقال المفضل ان

رهيم ابن حزن الهلالي انتقل باهله وماله بريد وجها فاعترضه ركب من بني نفاثة فقالوا

له خل ما معك وانج فقال رهيم دونكموه المال ولا تعرضوا للحرم فقال له بعضهم ان

صدقت فانت رجل فقال له ان معي رمحا فشد عليهم فجعل يقتلهم واحدا بعد واحد

وهو يرتجز

رعوا على افرها الافاصبا ان لها بالشرف حاوبا

المثل **ذكرتني الطعن وكنت ناسيا** يضرب في تذكر الشيء بغيره ورفع رأسا

اي ضربا سمع انشد ابن الاعرابي

فيه مثل صفوا لما لبس بباخل ، بيتي ولا عهد ملاما لباخل

ولا قائل عورا فوذي جليسه ، ولا رافع رأسا بعورا قائل

ولا مظهر احدوثة السوء معجبا ، باعلانها في المجلس المتقابل

قوله المجلس المتقابل اي في هذا المجلس قوله عورا الكلمة او

الفعلة القبيحة نادرة حكى ابن محمد ابن زبيدة حبس ابا نواس لامر يطول شرحه

فاحتال للسجان حتى كتب له من السجن

قل للخليفة انني حتى اراك بكل ناس

من

من ذا يكون ابا نواس اذا حبست ابا نواس

ان انت لم ترفع به راسا اطلت ثلثة اشهر

قال فلم يرفع به راسا واطال فمكث في الحبس ثلثة اشهر

المثل **زرغبا تزدد حبا** اول من قاله معاذ ابن حرة الخزاعي وكانت امه من عك

وكان معاذ فارس خزاعة يحكى انه زار اخواله فاستعار فرسا فاتى فوه فقال له حجيش

ابن سودة الخزاعي قد ابقيت فيئا على انه من سبق صاحبه اخذ فرسه فسابقه فسبق

معاذ واخذ فرس حجيش وارادان يغيظه وكان له عدوا فطعن ابطل الفرس فقط

فقال حجيش لا ام لك قتلت فرسا خير منك ومن والدك فضربه معاذ بالسيف

فقطع يده واخوا الرجل اخوا حجيش وابن عم له فلحقوا الطريق فشد على احدهما فطعنه

وشد على الآخر فضربه بالسيف فقطع يديه فقال له في ذلك **شعرا**

ضربت حجيشا ضربة لا لئيمة ، ولكن قضاء ذب عنك طرا بن مسنك

قتلت حجيشا بعد قتل جواده ، وكنت قديما في الحوادث ذا فتك

فصلت لعمري بعد بذل بضربة ، فخر صريعا مثل عاثر الدنك

لكي يعلم الاقوام انك صادم ، خزاعة احداد صوانم الى عك

فقد ذقت يا حجش ابن سودة ضربتي ، وجربتني ان كنت من قبل قد شككت

تركت حجيشا ثاويا اذ انوا نح ، خضيب مجاراته حوله تبكي

ترن عليه امه باثنا بها ، وتنشر جلبابه مجريها من الحلك

ليرفع قوما قد حلولي فيهم ، وينزلهم يوما ان تركتكم تركي

وحصني سراة الطرف والسيف معطفي ، وعطفي غبا الحرب لا عبق المسك

٧ شوق غداة الروع نوقا الى الوغا ، كنوق القطا تسمو الى الوشل الزلك

ولست برعديد اذا راع معضل ، ولا في نوادي القوم بالقيق السلك

وكم ملك جندلته بمهند ، وسابغة بيضاء محكمة السلك

فمكث زمانا ثم خرج مع بني اخواله للصيد فحل معاذ على عمر فلحقه ابن خاله

فبقي دعضب فقال خلا عن العير فقال معاذ خاطر بدينك لا ولا نعمت عين فقال غضبت

لو كان فيك خير لما تركت قومك فقال معاذ ذو غبات الاخفاف سلها مثلا فلحق

بقومه فاراد اهل المقتول قتله فمشى اليهم سيدهم فقال لا تقتلوا فارسكم فقتلوا

منه الذنب وان ظلم منه قول الشاعر وقد اخذه من هذا المثل

اذا شئت ان تغلي فزر متواترا ، وان شئت ان تزداد حبا فزر غبا

قال الاخر

عليك باغبا الزيارة انها ، اذا كثرت كانت الى الهجر مسلكا

الوشل ان القطر يدوم دائبا ، ويسيل بالابدي اذا هو امسكا

وفي الحديث قال النبي لابي هريرة زر غبا تزدد حبا فزره الغب بالاسبوع

بعض غريب الاشعار قوله منك طريق منك منذ قوله

الغائرة الثاقبة يخرج من الابل الداخرة لضربها الفحل قوله القاصع

نسك وهي الذبيحة قوله مجي بها المجر كحابس من العين ما يبدو من النقاب

والجمع المحاجر قوله الطرن بكسر الاول الكريم من الخيل عن الاصمعي الذكر خاصة

قوله ثوت الثوى لاثنين والهم بالشيء قوله الوشل بالتحريك

الماء القليل ومثل الماء قطر قوله الزل الضعيف ومن المطر كذلك وما

بعينه

٤

قوله جندله قلبه كالجندل وهو الحجارة قوله السابغة الدرع

السلك السمط قال كعب بن مالك الانصاري في كلمة التي يمدح بها الرسول

من كل سابغة كان فتيرها ، حلق الجناد فذاك سلك موثق

المثل سواسية كاسنان الحمار قال ابو عمر وهذا اصح ما يكون ومثله

سواسية كاسنان المشط قال كثير

سواكاسنان الحمار فلا ترى لذي شيبة منهم على ما اشتهى فضلا

قال الخنساء فاليوم نحن ومن سوانا مثل اسنان الفواح

تحقيق السوا العدل من الاشياء والشيء ما اسواسية فوزنها فعالية

او فعالة وهي جمع سوا بغير قياس وهو فعال وسية كفعلة وفلة والصفة احسن قياسا

واصل سية سوية فكنتا لواو وانكسر ما قبلها فقلبا ياء فحذفت احديهما فصار

سية قيل الاصل سواسي بغير سية الذي هو مثل فحذفوا لبقاء الاسمين على الاصل

فحذفوا مدة سواء وابدلوا من ها التانيث فالتقيا كما فعلوا في زنادقة وصيادفة

والاصل زناديق وصياديف هذا ما قاله الاخفش قال ابن خالويه ليس في كلام العرب

فعالية الا هذا فانه وسواسوة هم الذين يخدمون لطعام بطونهم وسواسية

ليس من ذلك الباب بل هو منه قوم سواسية واحدهم سواء على غير لفظه وغير قياس

ذاكانوا مستوين في الشر قال ابو العلاء المعري في اعلاز نابه

قبل واحد بانيه زنبيه وقبل زنبي وقبل لا واحد لها من لفظها وهي تجري

مجرى سواسية قال الشاعر

سواسية سودا الوجوه كانهم ، بطونهم من كثرة الزاد او طب

السواسية القوم المستوين في الشر هذا ما استخرجته من كلام القوم فليتامل

قول الشاعر اوطب هو جمع قلة من وطب هو سقاء اللبن ويقل في الكثرة

وطاب منه قول امرء القيس ابن حجر الكندي شعر

وافلتهن علباء جرصا ✧ ولواد كن صفر الوطاب

نوادر قال ابن سكيت الوطب من السقاء ما يصنع من جلد

الجذع فما فوقه والشكوة لجلد الرضيع والبدرة لجلد العظيم

ويقال لمثل الشكوة في وعاء الثمن عكة بفتح الاول كذا ومثل البدرة

المزاد كعود وقول امرء القيس صفر الوطاب كناية عن الموت وقوله

عُلبا اسم جبل قوله جريضا عن الاصمعي قال يجر من بقاء يكاد

يقضي شق فلان عصا المسلمين اذا فرق جمعهم قال ابو عبيدة قرن

جماعتهم مثل الاصل في العصا الاجتماع والائتلاف فان انشق لاءم عصا بالعصا

اذا قام بالمكان واطمان وقد لقي عصا قال المفضل البارقي

فالفت عصاها واستقر بها النوى كما قر عينا بالاياب المسافر

واصل هذا ان حادبين كانا في سفر فاذا فرقهم الطريق شقا العصا التي معهما فاخذ

هذا نصفها وذا نصفها فضرب مثلا لكل مفرق قال صلة ابن اشيم لابنه السليل اياك

ان تكون قاتلا او مقتولا في شق عصا المسلمين وفي الحديث لعن الله من شق

المثل عصا المسلمين صبرا على مجامر الكرام قال الميداني راود رجل

مولاة عن نفسها فاتت فلما بينه قالت اني ممنوعة فان صبرت على مجامرك

ثم انتهت بحجرها فلما جعلتها تحت فرجها قبضت على مذاكيره فقطعتها وقالت صبرا الخ فارسله

مثلا

مثلا اضرب لمن ثار وهاج بعد ما كان ساكنا هكذا قال مفضل بالغات اعرابيا قد لجعد

بابل فباعها بما لا يجم فقطن قوم من السنان لما معه من المال فاحتالوا واوعضوا عليه

ثم ربح جارية فرغب فيها فرفع ثوبها فاذا هي مضعوفة طحلاء وجعل يلحق واجلس الاعرابي في

القصعة فلما فرغوا من الطعام وداروا الكوز من شرب الاعرابي وطرب لنوه بالنوار فاخرجه وطيب

ووضعه في حجره للبخور وكان الاعرابي لا يعرف البخور والمجمر وكان لا يلبث النار ان تاكل ما عليها

فسقط مذاكيره في المجمر فاستحى ان يكشف ثوبه وظن ان ذلك سنة لا بد منها فصبر وهو يقول

صبرا الخ فذهب مثلا لاحترق متاعه وتفرق القوم وارتحل الاعرابي وتلك امرأته وما

فلا اقص على قومي مسارا له قالوا ايسك لو تقول الجزر فذهب مثلا يضرب لمن لا يكون له

عهد بشيء ضرب اخماسا لاسداس الخمس القدس بكسر الاول من اظماء

الابل والاصل فيها انهم اذا اراد واسفرا في مفازة عودوا ابلهم ان تشرب خمسا ثم

سدسا لتصبر صبورا عن الماء ضرب بها فاظهر منه قولهم ضرب الله مثلا بهذا فلان

اخماسا لاجل اسداس يصرفه لما من الخمس السدس يضرب لمن يظهر شيئا ويبدي غيره

قال لعلب

الله يعلم لولا انني فرق ✧ من الاهير لعانبت ابن بيراس

في موعد قال لي ثم اخلفني ✧ غدا غدا ضرب اخماسا لاسداس

طوبة على بالله وبالشه وعلى بلله والصحيح بالا الا بالله المثل

جمع بلة قال الراجز وصاحب راهنته ذا جبة

على بلال نفسه طوبة ✧ بئس طوبا لسفاء على بلله الوطب

وهو ندلا ان ان طوبة بابا انكر واذا طوبه على بلال فعن ضرب لرجل يخاله على

فيه من العيب فيه بقية من الود هذا ما قاله الاصمعي وانشد قول الشاعر

ولقد طويتكم على بلاء يكم ، وعلمت ما فيكم من الاذراب

فاذا القرابة لا تقرب قاطعا ، واذا المودة اقرب الانساب

قوله الاذراب جمع ذرب وهو الفساد يقال ذرب معدته فسدت

نادره قدم اعرابي على نصر ابن سيار فقال ايفخر عليك من شقة بعباءة احقب فيها الركاب واخلق فيها الثياب وقرابيته قربة ودجيه مأسنة قال ما قرابتك قال ولدتني فلانة قال رحم عوده قال انما مثل الرحم العوده مثل شنئ البابة طلقا لا ينتفع بها فاذا بانت انتفع بها اهلها وكذلك قرابتي ان قبلها تقرب منك وان قطعها تبعد عنك قال نصر لله انت ما قشاء قال الف شاة ربي وماشة نافذ الي فاعطاه ما امل قوله ربي كفعلى بالضم الشاة التي وضعت حديثا قوله

المثل ظئر ابن الضائنة الضائنة المرئة التي تحدث بها الاعلم لهابة قالها رجل غاب له اخ وكان له اخوة فاستنبطوه في موعله فقال احدهم ظئر ابن الضائنة

فقال اخاطئه لقيه ذو البالة الكثيرة فقتله اراد القفد لبل فظه

قال الاخاطئه لقيه الذيب رحمه فاسته فقتله اراد بذلك البربوع

قال الاخاطئه لقيه جحنة عينين فاكله يعني الارنب وقيل الذيب قال

الاخاطئه اضطره السيل الى جرثومة فاث من العطش هذا يضرب عند الحكم بالظنون قوله جحنة عينين هو من جحم عينه فتح جحم الرجل فتح عينه كالشاخص وجحني بعينه احد النظر الي والاجحم شديد حمرة العين مع سعتها وبوق للبربوع جحاء والمجحنة بفتح الاول والثاني بلغة حمير استشهد الجوهري في الصحاح

اما جحني بكي على ام عامر اكلة ثاوب باحد المذانب

قوله جرثومة جرثومة النمل قريته المثل عند جهينة الخبر اليقين

وكان من حديثه ان حصين ابن عمرو ابن معوية ابن كلاب خرج مع رجل من جهينة يقال له اخنس ابن كعب وكان الاخنس قد احدث في قومه حدثا فهرب فلقيه حصين فقال له من انت كلانا اما قال فقال الاخنس بل من انت كلانا اما فاكثروا في القول حتى قال الاخنس انا الاخنس ابن كعب فما خبرك من انت والا افقدت فلبك بهذا السنان فقال له انا حصين ابن عمرو ابن معوية الطلي قال وعلى الناس يومئذ هو حصين ابن سبيع الغطفاني فقال الاخنس ما الذي بعثك هاهنا قال خرجت لما يخرج له الفتيان قال الاخنس انا خرجت لمثل ذلك فقال الحصين هل معك شاهد ان لا كاذب احد من عشيرتك وعشيرتي الا سالبا قال نعم فتعاقدا على ذلك وكلاهما انا ان مجذ صاحبه فاقبل رجلا فسالا فقال هل لكما ان ترد اعلي بعض ما اخذتما مني وادلكما على مغنم قالا نعم فقال هذا رجل من لخم قد قدم من عند بعض الملوك بابل اكثر هو وخلفه بموضع كذا فرد اعليه بعض ماله وطلبا اللخمي فوجداه نازلا في ظل شجرة وقد اصاب طعاما وشرابا فجاءاه فعرض عليهما الطعام فكره كل واحد منهما النزول قبل الاخر فخوفا من الفتك به لاجيعا فاكلا وشربا معه ثم ان الاخنس ذهب لبعض شانه ورجع فرأى اللخمي متقلدا سيفه فقال الاخنس هو الحجنة وسل سيف الحصين كان مسلولا وصاح فتك برجل الكنار شربنا معه قال اقعد انما جهينة فلما رجعنا فحدثا ساعة وشربا ثم ان الحصين قال يا اخا جهينة اندرك ما اصطنعه وصعد قال لجهينة هذا بوم شرابك فكف الحصين حتى ظن انه قد ظفر بما اراد به فقال يا اخا جهينة هل انت للطعن راجل قال وما ذاك قال ما تقول هذه اللقوة الكاسرة قال ابن ترانا قال هي هذه وتطاول ورفع راسه الى

النبأ فوضع المجنى نادرة السيف فحرفه فقال انا الزاجر والناجر وانصرف فبناء عدوا سماع
اللحيانى فرس بطنان من قيس بن ظالم راح وطنان غاذاه وبارة فنشد الحصين ابن سبيع فقال
من انت قالت حرقوص وجه حصين قال انا قتلته قالت كذبت ما مثلك يقتل مثله قال اما
لو لم يكن الحجلو فانا كنت بهذا فاصرعنا الى قوم فاصلح امرهم ثم خافوني فذهبت دمهم

فانشد الشعر

وكم من ضيغم ورد هموس ، الى شبلين مسكنة العرين
علوف بياض معرفة بعضب ، فاضحى في الفلاة له سكون
واضحك عرسه ولها عليه ، بعيد هدوه ليلها ونين
وكم من فارس لا تن ورده ، اذا شخصت لموقعه عيون
كصوة اذ تسائل في مراح ، وانما دونها ظنون
تسائل عن حصين كل ركب ، وعند جهينة الخبر اليقين
من بان سائلا عنه فعندي ، لصاحبه البيان المستبين
جهينة معشري وهم ملوكي ، اذا طلبوا المعالي لم يهونوا

قال الاصمعي وزاد جهينة بالفاء وقال بعضهم حفينة بالحاء
يضرب في معرفة الشيء حقيقة ويستعمل في اللغة على التصغير بعض
غريب المثل قوله اللقوة العقاب قوله الكاسرة
بين كسر الطائر اذا ضم جناحيه حين ينقض وبين العقاب كاسر قوله
ذو اسم شاذ قوله نادرة السيف حادة قوله ورد بالفتح بين
للاسد والمفترس وورد بين الكميت والاشقر والانثى وردة والجمع الورد كجون

وجون قال خاتم الطائي

ابا بنته عبد الله وابنة مالك ، وبابنة في البرذين والعز الورد
وورد على العباس همهوس من الاسد خفيف الوطأ كثار الفريصة

قال ورثى بعض نفسه

لبئس بديل الاسد الهموسا ، والاقهبين الفيل والجاموسا

قوله الاقهبين الفيل لبعض الذي علته كدرة ولون القهبة بين للفيل
الجاموس الاقهبان للونهما القهبة بالضم قوله العضب السيف القاطع و
للسيف اسماء اسماء السيف الصارم والصرود السيف
القاطع الرداء ماخوذ من الرداء وهو الهلاك الخليل ماخوذ من الخلة بالكسر
وهو جفن السيف المغشى بالادم وقيل سمي به لخلته القضيب اللطيف من السيف
او القطاع الصفيحة والصفيحة السيف العريض المفقرة كمعظمة ومفقر كمعظم
سيف فيه جزر وهو ذو الفقار سيف على عليه السلم الصمصامة والصمصام السيف الذي
لا يثنى واسم سيف عمرو بن معدي كرب لان يد المزوف نادرة حكى ان عمر بن
الخطاب سلم اليه من غنائم القادسية فضرب به ولد بعض شانئيه فقطع انفه
الصمصامة غضب عمر فغضب عمرو فقال هاتم فاخذه ودخل دار الصدقة فضرب عنق
بعير منها بعضب بتراحة فابان مقاتل العير فعلم انه السيف لا الساعد وانه اشاد

نهشل ابن حري

وهون وجدي عن خليلي انني ، اذا شئت لاقيت امرأ خان صاحبه
اخ ماجد لم يخزني يوم مشهد ، كسيف عمرو لم تخنه مضاربه

والنهشل هو ابن حرى بن جابر بن قطن بن نهشل بن دارم بن مالك بن حنظلة بن مالك
بن زيد مناة شاعر شهم وابن اخيه والبيت من قصيدة يرثي بها اخاه مالك بن حرى قتل
في وقعة صفين مع امير المؤمنين عليه السلام ومن اسماء السيف المأثور
من الاثار وهو الطلب بدم او من الوتر وهو الغضب الغضم محركة السيف
الغضيم كامير وكتف السيف العتيق المكل الحديث به لانه يغضم العدو كما يغضم المرء
الشيء باطراف اسنانه الكهام الكليل من السيوف لشدة الاستعمال وقد كهم
الانيث بمعنى الكهام من السيوف ومن حديد غير الذكر المعضاد
السيف الحديد والسيف الذي اصلح في قطع الشجر فقطعه فضربه وسيف يقطع به
العظم الجراز السيف القاطع وهو بضم الاول وذو الجراز سيف عمرو بن معدي
كرب الذكر من السيف الحديد وسيف صنع من حديد بالين جلد والمذكر
ذو الماء من السيف الهندام سيف صالح في صنعته والدال الكهام
او القطاع من الاضداد وهو كسحاب القطار كغراب سيف فيه تشقق وهي
لا يقطع ذو الكل هيئة الصمام الذي لا ينبو عن شيء وكل هيئة فاردة التي يكون عليها
المشرفي منسوب الى المشارف والجمع المشارفون وهي قرى من ارض العرب دانية من ريف
وسيوف المنسوبة اليها توصف بالجودة الفاسية بفتح الفاء الثوب شقة من
الهوى بفتح الفاء والقاف من الضوء الحسام كغراب القاطع او
طرف الذي يضرب به المهو السيف الرقيق او الكبير الغرند النصاب
بالصاد المهملة السيف طار يكن له مقبض الهذا هذ السيف القطاع والهذ
مثله المخصل بالخاء المعجمة والصاد المهملة السيف القطاع القضب والقاضب

السيف اللطيف العمر السيف الصقيل واسم خالد بن زيد بهذا معنى
العقيقة الاذلشون والمنش السيف الذي لا يقطع كالكهام قال الشاعر
سلوا السيوف وسالوا المشا والمصمم كالضمطا المطق الذي يعظم
العظم ويفصل الهندواني سيف منسوب الى الهند وكذلك المهند الضريبة
السيف وحده الصقيل السيف المصقول والابجر سيف كثير الفرند
والماء رجعنا الابتر الشعر قوله الهدو هدء سكن والهدا والهدو
الليل الى ثلثه بقي انا نعبد هدو من الليل وهدء امر من هذا الليل قوله الزين
الصوت حسن وبينا صاح قوله تزود به تعبه وقطعه والاسم الازدواد
قوله شخص شخص بصره فتح عينيه وجعل لا يطرف قوله لهون الهون
بالضم الذل والخزي انتهى اعلم من بلس بني حمان قال ابو زيد من بني حمان ات المثل
بلسهم قطط سبعين عنزا بعد مناف رباعا وواجرا وفخروا بذلك عن حمزة يقال للبعير
قطط وسفد وفرع ولذوات الخف كدم وكاش وباك وللانثى انكح وهرجون ناك
وحكوا ان مالك بن مسمع قال لاحنف هذا لا وهو يفخر بالربيعة على المضر
لاحنف بكر بن وائل اشهر من ستة بنين لهم يعني بالاحنف الى صبيحة الفيل يقال للاحنف
وكان لقاعة لبس بنين لهم اشهر من ستة بكر بن وائل يعني لبس بني حمان وحمان من
تميم قال ابو الندى اسم عبد العزى ابن سعد ابن زيد مناة سموا حمان لسوا
شقيه قوله اعلم الغلام بالضم شهوة الضراب قد غلم البعير واغلم هو
قوله فرب قطعت قوله لقاعة هو الخاضرة الجواب في بيته
بوني الحكم زعموا ان الارنب انقطت ثمرة في خلسها ثعلب فاكلها

فانطلقا مختصمين الى الضب فقالت الارنب يا ابا الحسل فقال سمعا دعوت قالت
ائتيناك لنختصم اليك قال عاد لا حكمنا قالت فاخرج الينا قال في بيته يؤتى الحكم قالت
اتى وجدت تمرة قال حلوة قالت اكلتها قالت اختلسها الثعلب قال لنفسه بغى الخير قالت
فلطمته قال بحقك اخذت قالت فلطمني قال جزاء صنيعك فاقبض بيتا قال احلت
حديث بن امرئ فان ابت فارعه فذهب قول الكلبا امثالا ومثلا اشبه بقوله سمعا
وعوت قول الغرندد حين صادف حمير ابن على عليها السلام في مسيره الى العراق
فسأله عن اراء اهل الكوفة فقال على الخبير سقطت فلو بهم لك وسيوفهم عليك قال
عليه السلام صدقت وفي رواية فلوبهم عندك وسيوفهم مع بنيه قوله
اختلسها بن خلست الشيء واختلسته اختلسه استلبه والاسم الخلسة ومثل هذا
قول عدي ابن ارطاة وابا سلمة ابن معوية القاضي حكى ان عديا اتى ابا سلمة
دار القضاء وهو امير البصرة وكان اعرابيا فطبع فقال لابا سلمة ايها انت قال
بينك وبين الحائط قال فاسمع مني قال قد جلست قال اني تزوجت امرأة قال ابن قال
والتبين قال وشرطت لاهلها ان لا اخرجها من بلدها قال اوفى لهم بالشرط قال انا اريد
الخروج قال بحفظ الله قال فاقبض بيتا قال فعلت قوله بالزاء والتبين
المثل دعاء للمتزوج وهو بالمثل الالتيام وارده الالتيام وكثرة الاولاد افرس من لبطام
ابن قليس هو فارس بكر من بني شيبان قال حمزة حدثني
ابو بكر ابن شقير عن ابي عبيدة عن الاصمعي قال اخبرني خلف الاحمر عن عوانة ابن الحكم قال
ان عبد الملك سأل يوما من اشجع العرب قيل عمرو ابن معدي كرب فقال كيف بكون
عمرو ابن معدي كرب شجاعا وهو يقول قال وجاشت الى النفس اول مرة وردت على مكروهها فاستقرت

فقالوا عمرو ابن الاطنابة قال كيف وهو الذي يقول قال ابن الاطنابة
وقولي كلما جشأت وجاشت ٭ مكانك تحمدي او تستريحي
قال فعامر ابن طفيل قال كيف وهو القائل قال عامر ابن طفيل
اقول بنفس لا يجاد بمثلها اقلي مراحا انني غير مدبر
قالوا فمن اشجعهم عند امير المؤمنين قال عباس ابن مرداس وقيس ابن خطيم و
عنترة ابن شداد ورجل من بني مرينة لا اعرف اسمه اما عباس فلقوله
اشد على الكتيبة لا ابالي ٭ احتفي كان فيها ام سواها
اما قيس فلقوله
واعلم علم المرء ان سوف يأتي ٭ بنفديهم نفس لا ابد بقائها
اما عنترة فلقوله
ان يقتلوني فالاسنة لم اخم ٭ عنها ولكني نضا بن مقدمي
اما المرئي فلقوله
دعوت بني فخافة فاستجابوا ٭ فقلت ردوا فقد طاب الورود
بعض حروب لا اشعا قوله جاشت هي جاشت نفسي اي غثت
فاذا اردت دفاعها من قرح وجرح قلت جشأت كقولك وضربته قوله
راح المزج شدة الفرج والنشاط قوله الخف الاجل قوله العوان
الحرب العوان التي قوتل فيها مرة كانهم جعلوا الاولى بكرا قوله لم اخم لم اتقل
فلبا صفيركم اصله ان رجلا كان يجلب على ابل له وكان يجلب وهو جالس وهي بين يديه
وربما فبعثرها فخرج يجرها من وراء البيت وهي تحدث فيقضي ان رجلا جاء فعلم

بذلك بعض بنيها فغاب عنها يومه ثم جاء وذلك الوقت فصفر ومعه شاة محنية فلما جلف
كعادتها كواها فجاء حلها بعد ذلك بصفر فقال قد قلبنا صفركم

قال كعب بن مزيد — ارجو لكم ان تكرهوا في مودتكم
كلبا كوى هاتفلى كل صفار • لما اجاب صفيرا كان انيها
من قابس شبط الوجاء بالنار قوله وهناء وره كفرح حمى والصفار
ووهناء قوله فلى تبعض قوله القابس مقتبس النار قوله

المثل شبط الاشاطة الاحراق كافناة بابيها معجبة بضرب وجب المزهط واول ما
ضرب عجفاء بنت علقمة السعدي وذلك انها وتلك فتوة من قومها خرجن يتحدثن
فواعدن روضة غناء بها البلاء فمررن بها وليلة طافرة كانه وروضة معشبة حسنة
فلما جلسن قلن ما لبابها كالليلة ليلة ولا كهذه الروضة روضة اطيب بحا ولا انضر منها اخذت
في الحديث وقلن اي النساء افضل فقالت احداهن المزود الودود الولود قالت
الاخرى خير هن ذات العنز وطبل لنساء وسلة الحبلى قالت الثالثة
خير هن القموع الجموع التموع غير الموتح قالت الرابعة خير هن الجامعة لاهلها
الوداعة لزوجها الراعية لاولادها الواصفة لغيرها قلن فاطر الرجال افضل قالت احداهن
خير هم الخيط المريخي غير الخطال ولا النبال قالت الثانية خير هم السيد
الكريم ذو الحسب اللئيم والمجد القديم قالت الثالثة خير هم الشيخ الوقي الرقيق
الذي لا يغير الجرة ولا يخدش الصخرة قالت الرابعة وابيكن ان في ابي لتعتكن
كرم الاخلاق والصدق عند التلاق والفضل عند التباين وتجلبه اهل الزمان
قالت العجفاء عند ذلك كافناة بابيها معجبة وهو بعض الرواية

قالت احداهن ان ابي كريم الجار ويعظم النار ويحب العشار بعد المحل
ويجل الامور الكبار قالت الثانية ان ابي عظيم الخطر منيع الجار الوزر عزيز
النفر يحامي منه الورد والصدر قالت الثالثة ان ابي صدوق الناب اكبر الاعوان
يرمي الثنان عند الطعان قالت الرابعة ان ابي كريم النزال عنيف المعال
كثير النوال قليل السوال كريم الفعال ثم تشاورن الى كاهنة معهن في الحي
فقلن لها اسمعي واقلنا واحكمي بيننا واحدا ثم اعدن لها قولهن فقالت لهن
كل واحدة منكن ماردة على الاخرى جاهدة لصواحباتها حاسدة ولكن اسمعن قولي
خير النساء المتبعة على بعلها الصابرة على الضراء مخافة ان ترجع الى اهلها مطلقة فهي
فوق حظ زوجها على حظ نفسها قالت الكريمة الكاملة وخير الرجال الجواد الجل الفليل
الفشل اذا سئله الرجل القائل العلل الكثير الفعل ثم قالت كل واحدة منكن بابيها معجبة

الغول في عرب الرواية قوله المزود البكر بمعنى الخفرة الطوباء
السكون الخافضة الصوت المستتر قوله الودود كثيرة الحب لزوجها قوله
الولود كثيرة الولد قوله الفتاة الزوجة الغانية المرتظبي لا تطلب ولا تبتغي
بحثها عن الزينة والتي غنيت ببيت ابيها ولم يضع عليها سباء الشابة العفيفة فاذا زوج
ام لا قوله النساء الشبه كفتيات الابحر قوله الوادع ودع الرجل يدع
بضم الدال ودع صاحبه بفتح الدال يدع بالكسر فلان ذال الكلام وادع
اي عن غيره كافة قوله الرافعة بمعنى الرافعة لقدرها وقدر اهلها او من قولهم
فرش مرفوعة على قولهن فتيات الرفاهات قوله حظيها لحظ وجاحظ
وحظيظ وحظي ممدود والحظ النصيب من الخير خاصة قوله غير خطال الحظ

محركة الخفة والسرعة في الكلام الفاسد والطول والاضطراب في الانسان وامرأة
خطالة فحاشة وذات ربة والتخذر وكتف لاحمى والسريع رجل خطل اللسان
عجول عند العطاء وكلاهما ورد صالح للموضع قوله القبال كرمان نبات
وتقبول القصير قوله الفلج بفتح الاول وسكون الثاني الظفر والعوز والسباق
شبا الاقران قوله بعظم الناب كذا بخط عن فرسه الاضبط والناد —

العذب منه انا فلج
فلج اصحابه وعذب بعيد
فاخذت منه الفالج الذي
الثالب منه

نادالفرس بقول العرب فلان كثير الزياد وناب الكلب ومخرج الاضبط قوله بعض
العثار العثراء من النوق التي مضى لحملها عشرة اشهر او ثمانية والجمع العثار والعثم
على النوق حتى تنتج بعضها وينظر بعضها وناقة بغرز لبنها قوله الجواد بالفتح
وبالكسر الناقة عند وضعها قوله الخطر القدد قوله الوزر بالتحريك
الجبل المنيع والمعقل والملجأ والمعصم قوله الورد والصدر الخارج والداخل
من ورود الابل الماء وصدورها قوله يروي الشان عند الطعان يعني شجاعته
قوله الفزال الفوج النازلون والزبال الضعف قوله الضراء جمع
ضرة وهي زوجة بعل الأرملة ويجمع على الضرائر قوله فشل الضعف والجبن
الفشور رجل خشل فشل بفتحهما او بكسر الثاني منهما ويجمع على فشل بضم الاول وسكون
الثاني قوله اذا سئل الرجل الفاضل العلم يزيادة بعض الفشل والاهلل
السائل بعذر لا يضرب لامثال كعادة البغال وهذا باب في اشعار العرب قال الشاعر

الثعلبي اذا نابح للعرس ٭ حلت مشوة مثل الاسا لا

ذكرت بالبيت مجاوبة قال المبرد ان كثير دخل على عبد الملك وعنده الاخطل
فالتفت عبد الملك الاخطل قال كيف تراه قال جاءته بجوع معزور عنده اضعف فقال

كثير من هذا قال الاخطل فقال لكثير لما اضعفت الذي يقول الاخطل خذه من ثعلب
فان ضبح اكرم منام اخوا لا واشد بعده الباب فكت الاخطل فا
اجابه بحرف قوله نابح من ناح الكلب ينوح ونبح على اثر المجهول من النبح وهو شبه
السعال قوله مجوع نعت للجوع قوله اضعف الضعم العض دون النهش قوله
الفعل بحركة القبة والهبد قوله شاتون من الشاتين بهما مناذر ونقاد وناقة
ونضو مر اجعة في الكلام

المثل

لقد كنت وطابا قديما لبعير

يضرب للمسن حين يعجز عن سهل الامر كوطب اول من قاد سعد ابن زيد مناة وكانت ذا ابن من
ثعلب فولدت له فهلك ابن عم الناس صعصعة اباعامر وهبيرة ابن سعد وكان سعد فاكبر فجعل
لهما حكم الجمل الان يقاد به كالمملك واسمه وكان صعصعة يوما يقود على جمل فقال سعد

لقد كنت اذ جرع قاد مثلا

فقال المخبل في شعره

كما قال سعد اذ يقود به ابنه ٭ كريت فجنبني الاراب صعصعا

قال المبرد في رواية ابو عبيدة معمر ابن مثنى عن بعض المعربين

اجبت كلا حمال السلاح و لا اهلك واس الجبران نفرا
والثابت خشان مروت به وحده واخشى الرياح والمطرا
من بعد ما قوة اصبت بها اصبحت شيخا اعالج الكبرا

قال عوف ابن محلم الخزاعي ابو المنهال وقد دخل على عبيد الله ابن طاهر

باين للذيب ان له الشرفات ٭ وابن الذيب ان له المغزيات
ان الثمانين وبلغتها ٭ قد احوجت سمعي الى ترجمان
وبدلتني بالخط الحسن ٭ وكنت كالصمة مخ السنان

١٥ وقارب منى خطأ لم يكن مقاربات وثنت من عنان

ولم يدع في لمتي الا لثاني وبجبهي لثان

وهب بالاوطان وحدا بها لابا لغوانيك ابن منى الغوان

قوله ان الثانين وبلغتها من ابلغ الدعاء وبين لمثله الحشو قوله القعدد

بفتح الاول القناة المستوية تنبت كذلك يقول انتخب بعد كبر وكنت في شبابي

كالقناة المستوية وبهذا بالسنان راسه قوله التطاط استواء الغاية قوله

الرجحان بضم الثاء والراء ويفتحهما او يسكون الراء وفتح الثاء وضم الراء مقصور الاثنا

قوله ثانيا من عنان يقال جاءنا ثانيا من عنانه وثنيه صرفته عن وجهه

واصل العطف انثنى قال العرجي وقد تضمن المصراع

طول جهاد قد طالما نضل نقض عهدي كما بشاي

اصبحت مثل الطفل في مهده تشابه المبدء والمنتهى

فلا تلم سعدى وان فاتني ان الثمانين وبلغتها

قال الشهاب المنصوري وقد مدح من عمره ما مضى وانبدع

بلغتها بين من العمر لا قطعتها مثل عقود الجمان

ما الحوجب يوما بهنى الى عصى ولا سعى الى الرجمان

قوله الجمان كذا بالواو وجد بعلي من الفضة كذا وعلى الاول قول

لبيد بصفو العمر ولخيمي فوجر الظلام منهرة

كجمانة البحري سل نظامها وعلى معنى الثاني قال المعري

لبلى هذه عروس من الترب عليها فلانة من جمان

نوادر مما اجبت ان اذكر لك من اخبار بعض المعمرين وما قيل فيهم

من روائع الاشعار وبدائع الكلم موضحا لك مشكلاتها انشاء الله من المعمرين

معاذ ابن مسلم صحب مروان بن ابي حفصة ومروان بن ابي الجنوب وبعض بني العباس وطعن في السن حتى

بلغ المائة وخمسين وقد ضرب به المثل فقيل اعمر من معاذ قال الشاعر

ان معاذ ابن مسلم رجل لبس لمعات عمره امد

قد شاب راس الزمان واكتهل الدهر واثواب عمره جدد

قل لمعاذ اذا مررت به قد ضج من طول عمرك الاحد

باكر حواكم تعيش وكم قصفت بالحباة بالبرد

قد اصبحت وادم جرثمة وانت منها كانك الوتد

قال عزيزها اذا نصبت كيف يكون الصداع والرمد

معتجرا كالظليم تزلق في برديك منك الجبين يتقد

صاحب نوحا وصفت بعلة ذي القرنين شيخا لولدك الولد

ما قصر الجد بك معاذ ولا نزح عنك القراء والعدد

فامحض دعاك غاية الموت وان شد ركنك الجلد

قوله باكر حواكم البكور اول الغداة قوله اللبد الخوف ولقمان

ابن عاد وقد عمر عمر سبعة انسر كان يأخذ فرخها فيجعله في جو الجبل الذي هو

في اصله فيعيش الفرخ سبعمائة او اقل فاذا مات اخذ فرخ اخر حتى هلك كلها الا السابع

فناداه لبد فقال ارتاح لها عز ابقى من عمرك الاعمر هذا النسر فقال هذا لبد فقال

بلت الفاد الدهر رواه ابو عبيدة فهلك لبد فمات لقمان من ساعته وقد ضربت

قال لبيد

ولقد جرى لبد فادرك جريه ، ربيا لمنون وكان غير مثقل

لما رأى لبد النسور تطايرت ، رفع القوادم كالفقير الاعزل

من بخة لقمان بعد حضنه ، ولقد يرى اللقمان ان لا يأمل

قوله وادا دم يدبها الدنيا قوله نعب العرب بثنا موت بنعب

الغراب ويضاتون بنعقه قوله الظلم الثعام قوله رفل يقال رفل

في ثيابه يرفل اطالها ثم توسعوا فهو رافل بالكبر قال منحل اليشكري

ولقد دخلت على الفتاة الخدر ، في اليوم المطير الكاعب

العنانر قال في الدمقس وفي الحرير قوله نزح بئر نزحت عن كذا اذا بعدت

عنه وتزحزح تنحى قوله الثراء المال ومنه قوله عليه السلام ابن ثرى

امتنعا عن مجرام قوله فاشتغل التخوص الخروج اخذ معنى البيت من قوله

فتك لو عمرت عمر الحمل ، او عمر نوح زمن الفطحل

والضخم بل كطين الوحل ، ثم ترى رهين هرم او قتل

قوله الحمل هو الضب يضرب به المثل في طول العمر وفي اعمر من ضب عن

الاصمعي قال يبلغ الحمل مائة سنة ثم يسقط منه ضبينة فيصير شبا ذكر هذا

طريفة نقلا عن بعض الحواشي كسابد وباثوا نقال لا كافيك على فعلك بها اعلمك كم

في ذنب الضب من عقدة قال لا ادري فقال احدكم عشرون يقول العرب عقد من ذنب

الضب من الفطحل على زعمهم قبل الخليقة وكان السلام رطابا ومن المعمرين

نصر ابن دهمان قيل فيه ونصر ابن دهمان قيل فيه الحسنة عاشها وتسعين حجة ثم قوم

فاضلا

الحسنة اسم للمائة فما فوقها والمائتين من الابل قوله انشاسك قوله

شرخ الشباب بفتح الاول اوله ومن المعمرين ابو النجم فضالة بن عبيد العجلي الشاعر

المشهور الراجز المجيد حكى انه وفد على هشام ابن عبد الملك وقد طعن في السن

فقال له ابا النجم حدثني قال اعتاص علي عنبر فقال بل عنك فقال انه لما كبرت عرض لي

البول فوضعت عند رجلي شبا ابول فيه فقمت ابول فخرج مني صوت فتشددت

ثم عدت فخرج مني صوت اخر فاويت الى فراشي وقلت يا ام الخيار هل سمعت

شيئا فقالت لا والله ولا واحدة منهما فضحك هشام حتى استلقى ومنه انه

دخل فضل على هشام وهو شيخ فقال هشام ما دابك يا فضل قال انتظار البين

شرا وانتظار الحر حرا فوهب له جارية وقال اغد علي واعلمني ما كان منك فلما

اصبح غدا فقال له ما صنعت شيئا وما قدرت عليها وقلت في ذلك ابيانا فانشد

الابيات والهشام يضحك والابيات هذه

نظرت فاعجبها الذي في درعها ، من حسنه ونظرت في سربالها

فرأيت لها كفلا ينوء بخصرها ، وعساء وادفر واجم تابالها

ورأيت منتشر العجان مقلصا ، وخوى مفاصله وجلدا بالها

اذ في الركب الطيق كما ، اذ في البه عفاريا واقاعيا

ان السدامة والندامة فاعلمي ، لو قد صبرت للواهب خالها

ما بال راسك من ورائك طالعا ، اظننت ان حرافناه وراثها

وذهبت تبك مبك لا تبكي ، ابدا الابيد ولو عمرت لبالها

فضلا

١٧ انشد العرجي اذا خبرت وربما ، كان العرجي من رجالك فابا

لكن ابن لا بن تجي نفعه ، حتى اعود اخا فتى ناشبا

قوله ينؤ يبعد قوله وعسالته قوله الزدن العيش قوله
اي فيها

اجم بن جثة الانسان وغيره من الحيوان لزم مكانه قوله النابي من النبوة وهو
الارتفاع قوله العجان الاست وقيل الذكر والقضيب الممدود من الخصية
الا الذكر وهذا هو الذي اراده في الشعر قوله مفلصا مرتفعا والمفلص
الاكم مشرف وقلص الثوب شفر والبرانس قوله ركب الحلوق الفرج
الفرج والحلوق المحاوف قوله السداة الغداة بالتمر الملة بحر الهاجرة مع
غدا وغبط مع حزن قوله الموالفرج عنها قوله الناشي الغلام

نادرة وابو النجم هو الذي يقول

انا ابو النجم وشعري شعري ، شتان عيشي وفؤادي بهري

مع العفاريت بارض قفر ، لله دري ما احس صدري

بالشعر مجاوبة روي قال ابو النجم للعديل ابن فرخ ابيات قال

فان تلن من شيء اتى فاتني ، لا بعض عجلي اكثر المفاوف ٥

اكنت شاكا في نسبك فقال العديل لا تشكك في نسبك وشعرك حتى قال انا ابو
النجم واشد البيتين فامسك وعجل رواه الاصمعي ومن المعربين عبد المسيح
ابن بقيلة الغساني مروي ان خالد بن الوليد لما نزل الحيرة وتحصن اهلها
ارسلوا اليهم ان ابعثوا الي رجلا من عقلائكم فبعثوا به فلما راه قال ما اراك الا
احصن لنا بالشيخ قال من ظهرك اي قال من اين خرجت قال من بطن امك قال فعلام

قال

قال على الارض قال فبم انت قال بشابي قال افقل الاعقل قال اي والله وافضل قال
ابن كان قال ابن رجل واحد وعبد المسيح هو الذي يقول عند بنا قصره بالجوف
المعروف يقصر يجيء بفيله

لقد بنت للحدثان حصنا ، لوان المرء ينفعه الحصون

طويل الراس نفس شمخرا ، لانواع الرياح به حنين

قوله انف المرتفع قوله المشمخر الجبل العالي ذكرت بقول عبد
المسيح طريفة قيل ثم ان ابو العنبر الموكل وهو مشرف من قصره الجعفري
وقد جعل في رجليه خلخالين وعلى راسه خفا وجعل سراويله ضيقا وقميصه
سراويلا ففال الموكل على به فلما مثل بين يديه قال دامت اشاربك لا بل
عنفقة قال فاضع رجليك في الادهم وانفضا الخادم قال اجعل رجلي في الاشهب
وانفض الحاجل فقال اثن اني في ذلك ماشوم قال بل باطاء بصل فضحك ووصله
ومن المعربين النابغة الجعدي واسمه قيس بن كعب عاش مائة وعشرين سنة وقال
باصبهان وهو الذي يقول في ايام عمر

من مبلغ سائلا عني فانني ، من الفتيان ايام الخنان

مضت مائة لعام ولدت فيه ، وعشر بعد ذاك وحجتان

فابقى الدهر والايام مني ، كما ابقى من السيف اليمان

نفلل وهو ماثور حسام ، اذا جمعت يداه فذ اليدان

قوله الحجتان الحجة السنة قوله ايام الخنان كانت للعرب فديه هاج من
ذا نوفهم وحلومهم قوله نفلل الفل كثير في حد السيف قال الشاعر

ولا عيب فيهم غير ان سيوفهم ، بهن فلول من قراع الكتائب

وعن المعمر بن الربيع ابن ضبيع الفزاري انه دخل على عبد الملك فقال

يا ربيع كم ادركت من العمر قال الربيع يا امير المؤمنين انا القائل

اذا عاش الفتى مائتين عاما ، فقد ذهب اللذاذة والفتاء

قال فلمن هذا من شعرك وانا غلام قال

اخبرني عن فتية من قريش قال فابن عباس قال فهم وعلمهم عطاء

حلم ومقدم فصخم قال فابن عمر قال حلم وعلم وطول كظم وبعد من الظلم قال فابن جعفر

قال ويحك انظر بيننا الين منها منها فليل على المسلمين منها قال فابن زبير قال

جبل وعر يجد وعنه الصخ قال لله درك انا العوك بهم قال فرب جواد وكبا جبان

قوله حذم اي سريع قوله كظم من كظم الغيظ قوله وعر شاخ قوله

يجد وعنه الصخ قال علي عليه السلام يجد وعنه السهل ولا بد في الطب من العجز والتواني

نقب الفاقرة هذا كلام اكثم ابن صيفي حيث يقول المعيشتان لا تنفق احداهما

المال والنفير واحوج الناس الى الفتى من لم يصلحه الا الفتى وكذلك الملوك وان التغرير

مفتاح البؤس ومن التواني والعجز نقب الفاقرة وبر وبه الهلكة قوله التغرير

مفتاح البؤس يريد ان من كان في خصب وفراغ عيش فحمله الاخطار وعرضه

الاسفار بئس ان يفتح عليه فقال البؤس وقد اخذ بعض العرب من قوله وقد سئل

الحجاج عن عشيرته قال الحجاج اي عشيرة لك افضل قال انقاهم لله

وابرهم عند الاخوة والزهد في الدنيا قال فاتهم اسود قال ارذنهم حالا

حين يتجهل واسخاهم حين يسئل قال فاتهم ادهى قال من كتم سره ومن راقب

مخافة ان يشاد عليه بوما قال فاتهم اكيس قال من يصلح ماله ويقتصد في

معيشته قال فاتهم ارفق قال من يعط البشر ويجمل اصدقاءه ويتلطف في مسألته

ويعطي هكذا يعرف اخوانه فاجابه دعوتهم وعيادة مرضاهم والتسليم عليهم والمشي مع جنائزهم

قال فاتهم اظرف قال من عرف زلات الرجال من الحديث حين يجالسهم

قال فاتهم اصلب قال من اشتد غاضنة الغضب وجزع النوكل

وضع جاره من الظلم نادره للعرب في الجلاد مذاهب شديدة امامن حرب البسوس

وقد مضت اربعين سنة لاجل فرس ونافذ فاما حرب كليب فذا البسوس نادت واذا جاءت

فسكانها جساس ابن مرة قال الاعرف غداة اجلاها واعظم عقرا من ناقة جابر نفتل كل

في فصة مشهورة فوقع بينهم حروب منها

ايام منها يوم ويوم ويوم

ويوم ويوم ويوم

وكل هذه بين تغلب وبكر ابن وائل وقام بها ابن ربيعة باخذ ثار كليب اخيه ولم تصفد

في ذلك الحروب قتيلا بالذاهبة بذكر اخاه ويذكر غدره بنبي شيبان ويحرض قومه على الحرب

كانوا ابتنا شدة منها عند حرب وبكاح اوضر بنا فلاح او محالفة واذا اراد واشادها علينا

لها وهي هذه

جادت بوبكر ولم تقدروا ، والمرء قد يعرق فصد الطريق

بانها الجاني على قومه ، ما لم يكن بوجاله بالمطيق

حلت وكان البغي من وائل ، فرهط جساس تقال الوسوق

جانبه لم يبد ما كنهها ، جان ولم يصبح لها بالمطيق

١٩ تقاذف بهما با حجرامه ، في هوة ليس لها من طريق

من شاد بذكرى والنفس في مهمه ، ضنك ولكن له بالمضيق

ان ركوب البحور ما له بكن ، ذا مصدد من مهلكات الغريق

ليس امرؤ لم يعد في غيه ، عذاله طريق دهيج حريق

كمن غدا غيه فوه ، صاد الى رب اللواء الخفوق

الى دنيس الناس والمرء يحكى ، العاقد الشد ورق الفتوق

من عرف يوم خزازى له ، عليا معد عند اخذ الحقوق

اذا ثلبك حمير في جمعها ، ومذحج كالغارض المستهيق

وجمع همدان له مجبة ، وزاية هوت هوى الاثوق

يلمع لمع الطير عقبانها ، على اوادي لج بحر عميق

فاخيل اوذارهم ان درى ، براى محمود عليهم شفيق

وقد علاهم للعلا لفوق ، ذات جناح كلهب الحريق

يقلد الامر بنى حاجد ، منهم ربيعا كالحسام الفنيق

مضطلعا بالامر يعيا له ، في يوم لا يبتاغ حاق بريق

ذاك وقد عن لهم عارض ، في جنح ليل في سماء بروق

فذاك لا يهنى به غيره ، وليس يلقى مثله في فريق

قال ابنى ذهل بن دوسه ، اوصيكم للصيلم الخنفيق

فقد نرى من دم محرم ، وانتهكوا حرمته من عقوق

لا يرفأ الدهر لها عاند ، الا على اثلاث بخل وبوق

خزازى

بالخاء المعجمة وبالزاى المعجمة بعدها الف ثم زاى اخرى مقصور جبل بعينه على بناء الغارة وكحاب جبل بعينه على بناء الغارة وكحاب ايضا بطن من كلاب منه الاعلم

مفرج الظلماء عن وجهه ، كالليل ولى عن صديق فتوق

يحمل الراكب منها على ، شعشاء حدباء من الشرنوق

ان امرأ ضرجتم ثوبه ، بعاتك عن دمه كالحلوق

سيد سادات اذا ضمهم ، معظم امر يوم عرك وضيق

ليس كالسيد في قومه ، بل ملاك دين له بالحقوق

ان محن لم نشاربه فاشحذوا ، شفاركم مثل لحاق الحلوق

ذبحا كذبح الشاة لا يتقى ، ذابحها الا بشحب العروق

اصبح ما بين بنى وائل ، منقطع الحبل بعيد الصديق

غدابا قد فاعلموا بننا ، ان ماحنا من قانئ كالرحيق

بكل مغوار الضحى بهمة ، شمر في فون طرق عشوق

سقايا بحمان من تغلب ، فبئان صدق كلبوث الطريق

ليس اخو ثاركم وشكه ، وليس عن ظلامتكم بالمفيق

قوله العضد استعانة الطريق قوله والخليق الجدير قوله الوائل قبيلة سحيم المشهور بالفصاحة قوله حباس ابن مرة من بنى بكر ابن وائل قوله الوسوق جمع وسق وهو ستون صاعا او حمل بعير قوله والهوة كقوة ما انخفض من الارض والغامض منها قوله طريق حرفه بريده قوله خفف الزاى اضطرب وهو كناية عن الاقدام في الحرب منه قوله على عليه السلام في وقعة صفين شعر

ان داهية الحمراء يخفق ظلها ، اذا قبل قدماها حضين تقدما

والحضين والليث بالضاد المعجمة كزبير نابتة وهو ابو بسام ابن منذر ابن وعلة الاسدي
وليس في العرب عنزة بالضاد المعجمة ومع قتيبة ابن مسلم الباهلي مجاورة في سمرقند ذكرته
الكتاب ان شاء الله قوله رفوف الفنق الريق ضد الفنق والفنق الفتي والشوق
العصا وقوع الحرب بين فلان وفنق فانق قوله خزاز بوم مشهور من ايام حرب
البسوس قوله العارض السحاب قوله المسخن الربع قوله حمة
كمنبر وصنجة بالذال المعجمة كمسجد قبيلتان قوله هما ان كصرعان قبيلة قوله
لجبة كضربة الجلبة والصياح قوله لهو به هو به الانون الهوى بضم الاول
بين هو بن الغاب هو ما انقض على صيد او غيره قوله والانون كصبور العقاب
الزخة او طائر اسود دعرن قوله لمع بن لمع الطير يجناحه خفق قوله الازر
الظهر قال الله تعالى فاشدد به ازري قوله اللقوة العقاب قوله المحا
الفنق المفتوح قوله بنوجاجر بعني ولد اسمعيل ويعنون بني سارة ولد اسحق عليهما
السلام قوله مظلعا بن هو مضطلع بهذا الامر اي قوي عليه قوله
العارض السحاب المعترض في الافق والجبل منه عارض اليمامة قوله الجنح طائفة
من الليل جنوح الليل اقباله قوله الصلم السيف والداهية قوله الخفيفتين
بفتح الخاء المعجمة والفاء الساكنة والفا المفتوحة والفا المكسورة والفاء الداهية
والريعة من النوق والظلمان قوله لا يرتجا رفع الدمع سكن قوله
الحادي الناقة الضارب والنغي ذهب سنامها اختر جنبه بدية لطخم قوله بعاث اسم
دم شد بالحرة بطن تعقد وارتفع وسد الطريق قوله يوم عرماي يوم شتر
قوله شجب العروق بن مهافتحب عرقوبا انجى قوله مغوار كثير الغا

قوله

قوله بهمة البهمة الشجاع نادرة يقولون للشجاع هذا وهو الاشجع وصفائهم اشياء
وسنذكر ذلك شيئا فشيئا الهزبر الشديد القلب الناقد الحلبس كجعفر
عليه اللزوم للحرب والشجاع والاسد المحرب المقدام والنطيل العبوس في
الشجاعة الذم النكل الشديد البطل من بطل الدماء لا بوجد بشار
في ترتيب الشجاعة على المراتب شجاع ثم بطل ثم حمة ثم همة ثم فرد وكلهم هنا بمعنى
ثم حلس وحلبس ثم اهبل البرثم غشمشم وداهم المثل نفس عصام سودت عصاما
هو عصام ابن شهير حاجب النعمان هو الذي يحذر به الثابغة الذبياني حين حجبه عن عيادة
النعمان بقوله فان لا اليمك فدخول ولكن ما وراءك يا عصام
يضرب في تسويد الرجل من غير شرف يقع العرب الحاجب لانه خارج بنفسه وساسة الجيش
بالاولية ومنه قول كثير بغيبة انا دون ليت بخارجي ، ولا لئيم
عليه بانخال ، ولكن عصاما ، ولا لكن عظامها ، قال الشاعر
نفس عصام سودت عصاما وعلمته الكر والاقداما
قال بعض وصفه ملكاهما بعض الكتاب اجاد
انا ابن نفس وكبيداد بي ، من عجم كنت او من العرب
ان الفتى من يقول ها انا ذا ، ليس الفتى من يقول كان ابي
قال ابو الطيب المتنبي لا يقوم الشرف بل يشرفوا بي
وبجانبه علوت لا بمجدود بي نادرة وصف عند الحجاج رجل
بالجهل فاخبر فقال دعوا عصاه ام عظاة فقال الرجل عصاه وعظاة فعظم الحجاج ثم
قال فراه اجهل الناس فزجره وهدده بالسيف فقال اخبرني كيف اجيبك ولك ان

جاها قال لما علم انها خبر فعلك اقول كلاهما ان خبر احدهما الاخر الا ان قال
الحجاج المهاد بن صبر العجي خطبا فذهب مثلا قال في الاغاني ان معبدا كان
اذا اعجبه شيء يقول انا اليوم سريجي نسبة الى ابي يحيى عبد الله بن سريج مولى بني
نوفل بن عبد مناف وكان من احسن الناس صوتا وغنى قبل ما خلق الله بعد داود النبي احسن
المثل صوتا من ابن سريج واها انا ابردها على الفواد واها كلمة يقولها المتوجع قال معبد انا
بلغه وقت الاشتهاء واها انا ابردها على الفواد قال الشاعر
واها لريا ثم واها واها ، هي المنى لو انها تنالها
وقيل فيه معنى التلهف وقد يستعمل في معنى التوجع وقيل لا يكون في التوجع الا آه وهذا هو
الصحيح وان كان كلاهما مستعمل اما الشاهد على الاول قول دعبل
يا بيت بوعك واها لكم ، ولا بارمكم المنزل
كانت لدنيا عروسا بكم ، وهي اليوم ثكول ارمل
والدليل على ان الاخر شعر ابن حجر وان كان يجهل المعنيين
واها عليه لو ان لحا جت ، بوما وواها لو يفيد نواهيا
نادرة لما مات معبد خبر قتيبة بن حميد وكان صديقا له فاشتد الطرب
صديقه المنبر فحمد الله ثم قال واها لها الى الشام ان الله قتل عاد بن حمير وكفى المسلمين
درامرها حمد والله فاها لعبد كالشهد بل هو انفع والذ لقليل من الشهد انه كان يحسن ويطيب
فقال هارون لابنه قبيصة يا امير المؤمنين ان كفاك عملا ولم يرد حتى استكمل رزقه واجله وكان
الله لم يرد بكم الموت ورداه وهو كما قال لبيد الاخباء وفصلك وهو
لم ترد بكم الموت دراءه ، وهي الى الافران بالسيف يخطر
مطل

مطل على اعدائه بحمد ودنيه ، كما هز ذو اللبد الهزبر الغضنفر
فقال معبد اسكت يا ابن فيه والله قول الشاعر
فلا رفأت عين بكت ولا راث سرورا ولا زال الهنا ونخفق
قوله دراءه الدفع وخرج الرجل فجاءه رجل ذو ثندة مدافع ذو ثنة
وضعه قوله التهدل بالفتح والضم العسل قوله انفض بن الرشف اقطع اي
اقطع للعطش قوله الغليل عطشا قوله بوانون جمع بانة وهو الداهية
قوله اللزاز اللزاز الطعن ولزم الشيء بالشيء ولزاز تحرك واللزاز الشديد الخصومة
قوله لريد لريب قوله بخطر ان يخطر في مشيه رفع يديه ووضعهما يخطر في مشيه
ويصح وضعه وضعة اخرى قوله مطل شر قوله دعبل كذا ارمله بولاية
الخمار ولدها الكول ومنه الحديث ٥ من عزى ثكلى كسي بردا في الجنة فاتت
زوجها فقال ما فعل ملحفتي فانك ارملت فلانة بعدك فتلك زوجها المثل هو كابي الزناد
صلود الزناد يضرب لقليل الخير يوكى الزند بكبو وهو كابن كفاضة واكبه انا
اذا لم يخرج نارا فاكباه صاحبه اذا دخن ولم يور وصلد الزند عصيا بالكسر
اي صوت ولم يخرج نارا وفي حديث ثم سلم قال ابن هبيرة وهو نحو ما يقوله الناس
اذا ردت عنك عنانا فرس وعن جانبك فرس لا تعنف طريقا كان رسول الله
لجهلها ولا تفدح زندا كان عليه السلم اكباه فتح حيث فتح صاحبا لفانها تكاد الامر
ولم يظلما هذا حق امرئ قضيته اليك وان علي حق الطاعة فقال عثمان
اما بعد فقد قلت فوفيت وامرت فعصيت فقبلك ولي علي حق النصيحة ان هؤلاء
النفر دعاة غير تطاطات لهم تطاطوا الدلاء وتلددت بهم تلدد المضطرفا بنائم

الحمد لله الذي أخزانا وأراهم فينا شطانا اجرت المرسون رسنه وأبلغنا آراتم مسعاه فنفرقوا أطلق
فرقا ثلاثا فصاعدا هذا نقيض من حول عقوده وساع اعطاه شاهده ومنحه غايته فانا
منهم بين السن لئام وقلوب شداد وسيوف حداد عند ربي الله منهم ان لا يتناهى عالمه
منهم جاهلا ولا يردع اوباشه رجالهم سفيها والله حسبي وحسبهم يوم لا يظعنون ولا يبرحون
لهم فيه مذهبون غريب الحديث قولها الناقرين الفاتين نقر الطير القط بمنقاره والناس
الهام المصاب قال ابن عباس ما كان الله ليغفر من قاتل المؤمن اي لكفه قولها نعف
العف الذي

قال امرؤ القيس

فقلت لها من ذكرى حبيب عرفته ، ورسم عفت آياته منذ ازمان

قال

عفت الديار محلها ومقامها ، بمنى تأبد غولها فرجامها

قولها محجها بين بحب الطريق وضح واللاحب مثله والمحجوب فاعل بمعنى مفعول
قولها نوح بالحاء المهملة بين هذا وخواها اي شهيم وحث الناقة اقصدت في
مشيها نوحت فلان اي لحرث وقصدت قولها ثكاتين ثكم الاولى بين وثكم
الطريق تحكنوسطه وثكم بالمكان اقام قوله نصفه النصف السكون والامتناع
الحديث قوله الغشر كفضل سفلة الناس ودرده الجوهري الرعاع بالعين
وهذا هو الاصح جمع رعيع قوله نطاطات لهم نطاطا الدلاث قال الجوهري
خفضت لهم نفسي كنطاطوا الدلاث والدلاث جمع جمع دال وهو الذي يمزح بالدلو
قوله تلدد بين فلان بلدد اي بلفت يمينا وشمالا قوله المرسون رسنه
الرسن الحبل يشد الفرس وارسنه شد رسنه قوله ابلغ الزائغ مسعاه

بعض ابلغ الامل الى محل سعاته والمراد تكميل الامر قوله السن لد اشداده المضموم
بحلب بحت واشد على يديه بضرب لزم بفعل الفعل وبنسب الغير ه ان
امرؤ احتاجت الى ابن ولد يحضرها من بحلب لحاشاها وناقها والناس الاتحلبن في البلد
لانه عاد عندهن قد عت بنيها فقعد على الخلف وجعلت كفها حوق كفه فقالت
بحلب بحلب اخي وبعلي واحلب على يديه واحلب حلبا بارد الاصباع انشد الفرزدق

كيف تراك اجربي وحناني ، فدفاك حلب على عشاري
شفارة نفذ الفصيل برجلها ، فطارة لفوادم الابكار

قوله فدفاك هي بينة الفدع يعني معوج الرسغ من اليد والرجل فتكون مغلب الكف
او القدم قوله العشار فوادم الضرع قوله شفارة يعني شغرت برجلها
قوله فطارة الفطر الحلب بالنباذ والوسط قوله الوفد بالدال المعجمة
الضرب المراد ان عمر جرب مطالة بحلبان والحلب في العرب مختص بالرجال
هو غار على الذي اراد ان يحلبها بنجاء

بسم الله الرحمن الرحيم

نوادر فصول قصار من بلاغات القوم وما يشاكلها

نادره قيل لاعرابي اي النساء افضل قال البيضاء العطرة اللينة الخضرة العظيمة المتاع الشهية للجماع التي اذا ضوجعت انت وان تركت حنت اراد بقوله اذا ضوجعت انت الى قول الشاعر اذا ضوجعت انت الى زهرها نادره قال هيت المخنث لعبد الله ابن ابي امية اذا فتح الله عليكم الطائف فعليك ببادية بنت غيلان ابن سلمة ابن معتب فانها مبتلة هيفاء شموع نجلاء تناصف وجهها في القامة وتجزء معتدلا في الوسامة ان قامت تثنت وان قعدت تنبت وان تكلمت تغنت . اعلاها قضيب واسفلها كثيب . اذا اقبلت اقبلت باربع . وان ادبرت ادبرت بثمان . مع ثغر كالاقحوان . وثدي كالرمان . وشي بين فخذيها كالقعب المكفا . وهي كما قال قيس ابن حطيم . تغترف الطرف وهي لاهية . كانما شف وجهها نزف . بين شكول النساء خلقتها . قصد فلا حيلة ولا تصف .

مبتله مبتله هيفاء التامة الخلق لم يركب بعض لحمها بعضا ولا يوصف الرجل بذلك والهيفاء اللطيفة البطن ضامرة الخصر قوله الشموع اللعوب الضحوك قوله النجلاء متسعة العين قوله تبنت التبني التباعد ما بين الفخذين قاله ابو الفرج قال ابو عبيدة قاسم ابن سلام في غريبه اي صارت كانها بنيان وهذا بعيد قوله تثنت تميل واخذه البشار حيث قال شعر

وصفراء الترائب من معد . كان حديثه قطع الجنان
اذا قامت لسبحها تثنت . كان عظامها من خيزران

قوله اذا اقبلت الى اخر تقبل باربع عكن في بطنها وتدبر بثمان يعني اطراف

هذه العكن الأربع فجنبيها الكلية عكنة طرفان لان العكن يحيط بالطرفين والجنبين
حتى تلتحق بالمتنين من موخر المرتبة والعكن ما انطوى وتثنى من لحم البطن سمنا وهذا التفسير
مما لا مفهوم له والذي رواه ابن ابي عبيد وهو ابو عبيد اللغة قوله تثنى الطرف تثقل
عين الناظر اليها عن النظر الى غيرها او ينظر اليها بالطرف كله وهذا لا يشعر قوله ثقة
وجهها يريد انها دقيقة الحاجبين عتيقة الوجه ليست بكثيرة اللحم في الوجه الذي خرج الذم
اراد انها مضروبة الى الصفرة وهذا دليل التعب عندهم وعليه قول البشار وصفراء التراقي
قوله الشكول الطويلة الشكول في العين الشهلة والاسم الشكلة وهذا احسن
قوله الجلد الكرة الغليظة قوله الغضف بالغين المعجمة الذي اذا قام
السمن الصلب قال الهروي البشار اذا قامت لحمتها الصلبة تمنهم هبت فيها الباء والتاء او بالنون
والباء الموحدة رواه ابن الاعرابي وقال المهنبل لاحمى وبه سمي هنب الخشب وعن الازهري
رواه الثقفي هبت بالباء والتاء ومنه المثل لاحت من هبت واخت من دكل ذكر في
هذا الحديث مضحك وهو ان عبد الملك امر الكلبيين بكتب لابن جزء والحمدث
احص الخشن فوقعت نقطة على فوق الحاء فصيرتها خاء فلما ورد الكتاب ناول ابن
جزء كاتبه فقرأه على الخصي الخشن فقال لا امير لعلها احص بالخاء فقال على الخاء نقطة
كثيرة او سهلة فخضرهم وحصاهم وهم طويس . ودلال ونسيم النجر . ونونة القحي
ورد الفواد وظل الشجر فقال كل واحد منهم عندي خصاء كلمة شاكت عنه قال
طويس ما هذا الاخصاء اعدعلينا قال دلال هذا هو الخصاء الاكبر
قال نسيم السحر بالخصي كنت مختشا حقا قال رد الفواد اسمعنا
من حمل هذا الى الرشيد قال ظل الشجر ما نصنع بملاح لا يستعمل نادرة
قيل

قيل لاعرابي انعرف الحب فقال نعم هو عناء القلب ثم التفت الشعبي الى الحديث بنت فقال ما
هكذا نعتدونه قال كيف نعتدونه قيل الالفة الشديدة والجمع بين الركب والعرقوب وهو
بوقظا النوام وقيل بوجب كثرة الاثام قال ما هذا ما هذا فعل فدعا لوداد انما هذا
فعل طالبي الاكباد قوله لفع بوق منه تلفع بالثوب تشمل واللفاع اللحاف منه حديث
علي عليه السلام قد دخلنا في الفاعنا قوله الزهر الكوكب وهو من هبات الغيث
واول ما سمي اجيال المدينة وهو الذي كانت ذات المدينة قسمها ام البشر لانها علمتهن
ضربا من ثلاثة الهبات ولغيث كل واحدة منهن بالغيب فمنها القبع والغرابيل والتجر
الزهر ضحك عن هشيم قال زوجت جبير بننا لها من رجل ثم راثها فقال كيف
ترين زوجك قالت خير زوج احسن الناس خلقا واوسعهم صدرا واوجلا
بلا يتزخر اوعن بها الا انه يكلفني امرا صعبا قد ضعفت به ذرعا قالت ما هو
قالت نقول عند هيتة وهيتة اخرى قالت وهل يطيب النكاح بغير جماع ثم قالت ان لي بكل باب
قدم من سفر ما شرف على ربط ابل الصدقة وقد عقل كل منها بعقال بن نصر عنه فطفقت
طعنة بخرت لها اخرى نفرت منها ابل الصدقة نفرة فقطعت عقالها فتفرقت شذر مذر
فاخذ منها بعيران فهو ضمع وذلك اول شيء نقم على عثمان وكان سبب قتل الزوج طعن
والزوجة تخرت والابل نفرت فاذنبه وجيه هذه هي التي يضرب بها المثل في الشؤم
من جبة نادرة حدث محمد بن وهب قال جلست بالبصرة عند عطار فاذا
اعرابية سوداء قد جاءت واشترت من العطار خلوقا فقلت لنجد اشترته لابنتها قال
هي لاحفش فانطلقت الى قضاحكة فقالت لا والله ان هي لاحفش جيدا ان قامت
فعناة وان قعدت فحفش واين مشت فقطاة اسفلها اكتب واعلاها اضب لا كفتاه

الاذن تمضمض بالفتوة ثم انصرف وهو يقول

ان الفتوة للفتى مضرطة ❊ يكبها في البطن حتى تشاطر

قوله الفتوة فتل الخبز قوله مضرطة هي الفقحة اراد بها الفرج قوله

يكبها اكثر ما يجيء الذي بتشديد في وسط العراق ليكون هو الذي يلي الماء حفظا للحبل لكبه

وكربت القربة ضيقت فمها لتمتلئ حفظ الفرج قوله تتلطه الشاط رفيقا بعض

نادرة روي ان لقيط ابن زرارة تزوج بنت قيس ابن خالد فخطب عنده وخطب

عندها فاختارت وقامت بعده وتزوجت زوجا غيره وكانت كثيرا ما تذكر لقيطا فقال

على ذلك فقالت انه خرج ذات يوم وهو دجن وقد تطيب وشرب نظر الى البقر فضرع منها ثم

اتاني وبه نضخ دم فضغثني وختمني وشمخني شمة فلبقني مت ثمة قولها دجن الدجن

بضم الدال المهملة والجيم المعجمة والنون المشددة الغيم المطبق والظلمة قال عمرو

ابو ربيعة ذكرتني من مهجة الشمس لما طلعت من دجنة وسحاب قولها

نضخ دم اي مرة منها وشيء منها قال المبرد فعل يدوم منه مثل ذا الشيء ختمها البهوقال ابن

انا من لقيط قال ماء ولا كصدا كحمار وهو مثل وصدا بن نادرة روي

ان بعض الشعراء مدح زبيدة بنت جعفر وهي تسمع من وراء الحجاب فانشد

ازبيدة ابنة جعفر طوبى لزائرك المتاح ❊ تعطين من رجليات ما تعطى الاكف من الراح

فتم الحشم بضربه فقال دعوه فانه لم يرد الا خيرا ولكنه اخطأ الصواب لانه سمع قولهم

شمالك تخبر من يمين عنبرك وظن ان احسن من وجه سواك فظن ان الذهب انما يجيء

من هذا الفبيل اعطوه ما امل وبنوه على ما اهل فعجب الناس من حلمها وفضائلها

نادرة قال محمد ابن بشير كنت بارض لطفاوة فسمعت امراة تتكلم الى جنبي

طاوا لطان فقالت لها ما تقولين في ابن لعشرين قالت ثمتين قالت فابن الثلثين

قالت فرة عين الناظرين قالت فابن الاربعين قالت فوسط الظهر قعدا مكبين قالت فابن

الخمسين قالت نعرتين وشكرين قالت فابن الستين قالت كبة الحطاب والاثنين قالت فابن سبعين

قالت اكبط الصارطين نادرة العرب تقول لابن عشرين لعاب بالفلين الفلين

جمع فلة بفتح الاول مخففة وهو عود ان يلعب بها الصبيان والمقلاة الذي يضرب به وقد هم

من جعلها تثنية وهي كعشرين ولابن عشرين باغ فين اي طالب فساد ولابن ثلثين اسبع الساعين

ولابن اربعين ابطن الباطشين ولابن خمسين لبث عقرين ولابن ستين مولى الحلبسين ولابن

سبعين احكم الحاكمين ولابن ثمانين اسرع الحاسبين ولابن تسعين احد الاحدين ولابن مائة

لاحا ولا سا قوله العقرين

غاب الاسد وضاء المثل اشجع من ليث عقر بفتح القاف لاحا ولا سا لا جاء ولا ارتفل لا تحزن ولا

مت قبل لاحا للغنم ولا سا للحمار يقال انه لا يهتدي على ذي جرها نادرة بنو المهلب اذا

بلغ اربعين كهل فاذا بلغ الخمسين الى الستين شيخ من الستين الى الثمانين هم فاذا بلغ التسعين الى

المائة نهوهص نادرة حدث ابو عبيدة عن رجل قال لقيت الفرزدق الجرير بدمشق

فقال يا ابا حزرة اراك تتمرغ في طوا عين الشام بعد فقال الجرير انها اذا سمعت نبز الفحل

فانه مقبح ضجيع لعوها يعني لفظ التمرغ والفحل وذلك ان الفرزدق يقول الجرير انك

وهو يقول للفرزدق ابن الفلين نادرة روى محمد بن حرب قال دخلت على العتابي

فرايته على حصير وبين يديه شراب فاناه وكلمته ببعض ما اتيته فيه شرب كاسا ثم اخذ اخرى فقلت له

ما اردت بما اخذت فقال اسمع انك لا تكف عنا اذا وكيفنا اذا سواد وانك قليل ما تحفظ

مجنون وقيل هو من بين الحبوب اخبل قال الجرب فانت ان اكون كلبا لاحوذ هذا الفتى

٢٥ نادرة قال خالد بن الوليد حين وضع اجلته اوردت العرب منذ عقلت فما فوق ذلك
معززا بعزة الا وقد جزت ضريبا او وخزت طعنة وها انا اموت موتة الضعاف الا لا الله الا الله
القها قوله معززا بعزة بني منعزيت الشيء اذا عز واعزه عز الخشن قوله
الوخز بين منه وخزه واهتزه اي قطعه قوله الوخز الطعن بالرمح ونحوه ولا يكون ناخسا
وبون وخزه بالخنجر ضربه قالت الخنساء وحمل تكدس بالدلاء بين مخب العجاجة مجون
جزايبض الصفاح وحمر الرماح بالبيض صفرا وبالحمر حمرا قوله اموت موتة الكماة
يعني في فراشه نادرة روي ان المنصور وسليمان ابن اهل الموصل وهم
البلقاء من العجم وقال لقد ضحك البلقاء الف شيطان تذكرهم الخلق ضحوا في واحد الموصل فكتب
المنصور كذب التميمي يا سليمان فاجابه وما كذب سليمان ولكن الشيطان كذوا نضحكا منه واما
بغيرهم نادرة اجتمع ابو نواس مع عباس ابن حنف الشاعر في مجلس فقام العباس في حاجة
فسئل ابو نواس عن رايه في شعره فقال الجواري من اوهى واتفه من الفهم واقضى من السهم ثم قعد
العباس فقام ابو نواس فسئل العباس عنه وعن شعره فقال اذا لا قرا المعين عن وصل يبلجر وقا
عبد فذروا نجاذوعه بعد باس فانظر الى فصاحة الرجلين مع خفض كلامها وكلا مدح صاحبه
باحسن مدح نادرة في الكامل عن ابن عائشة قال كان ذو الاصبع العدواني وهو عبد الله بن
ثلاث اربع وكان لا يزوج من بنيه حتى يقوم عليهن بوصاة ويقولون بحدثن فالت فاطمة منهن لفضل
كل واحدة منكن ما فضلتها فاصدقن جميعا فقالت الكبرى
الا ان بعلي الجمال ندبه ، لحقف تقي به النهب الجن ز
وحكمات الدهر من عنز كبره ، تثبن فلا فان ولا ضرع عنمر
فقالت لها انت تريدين ان عمرك قد عرفه وظن المراة تقول فقالت لا افول شيئا فقالت لا
تذهبي وانا اطلعت على اسرارنا وتكلمين سرك فقالت زوجي من نعوذ خير من نعوذ فضت مثلا
فخطبن فزوجن جميعا فاهدين حولا ثم زارت الكبرى فقالت كيف رايت زوجك قالت خير زوج بكرم اهله
ويبسي فضله قال فما اكلكم قالت الابل قال فما هي قالت ناكل لحمها نهاجزعا ونشرب البانها نهاعا وتحلا
وضعفنا معا قال فزوج كريم ومال عميم ثم زارت الثانية فقال كيف رايت زوجك قالت بكرم الحلة
ويغرب الموسلة قال فما اكلكم قالت البقر قال فما هي قالت تالف الفضا وهلاك الاناث وتوارث الابنا
وتضاجع الذكران وتضيف وتحلب ثم زارت الثالثة فقال كيف رايت زوجك قالت لا تمدح بدينه
ولا بمحل حكم قال فما اكلكم قالت المعزى قال فما هي قالت لوكنا نولدها فحلا واسلخها اديما لرتع
بها نعما قال جيد ومعيشة ثم زارت الصغرى فقالت كيف رايت زوجك قالت شر زوج بكرم بعضه
ويهين عرسه قال فما اكلكم قالت شر من الضفادع قال فما هي قالت جون لا تشبع وهم لا
ينقمن وصم الا ضعن وامرهن بتين فقال اشبه ان بعض بزه فذهب مثلا قولها
خليفة جان الجان المهنة قال الله تعالى والجان خلقناه من قبل من نار السموم كانها جان خفف المضرورة يعني انها صوف
بعاوبها الذكران قولها لا يقيم على ضيم يراد يعني لا يقيم على ضيم يريد به الانام وهو ابلغ قولها
يكب الجال تدبره يعني جلده قولها لحكمات الدهر يعني انه مجرب احكمته تجارب الدهر

قولها بعط الوسباد بفتح الحاجة قولها جزعا الجزع انما القليل من الانا قولها مرقا المرعة بقية اليمن قال ابن دريد ناقة جزعة وجزع بعضهم الاول بفتحتين القليل وبقية الدسم وقيل جزعا كبير الجيم فكل الجزع للانسان والجواد فالمزعة قطعة من الشحم قوله فاعلم كشب قولها اشم كفصل السيف والشم ارتفاع الانف بين بصل الشم وارشما وضع شم هذا دليل النجابة والسيادة قال حسان الشعر بيض الوجوه كريمة احسابهم شم الانوف من الطراز الاول اقول اذا وصف الرجل بالشم فيمدح جدا واذا مدح الرجل بفاء برا الفا واذا اذا للتعظيم يقال في عرنين فلان شمامخ وفي جبل يذبل فلان جبل الانف ما يذل للتعظيم لابراد طول انفهم قال الشاعر

منع تجمع القلب ذكرى وصالها ... وانفا حبا تجنبك المظالم

قولها عين المهند اي هو السيف المهند بعينه وعين الشيء نفسه ومن دون غمد المهند يقول انه ليس بسيف ولكنه شبيه في المضاء وقطع الامور قولها من اهل يثرب من سراتهم يعني اكرمهم يقول فلان تسر قومه اي في شرفهم قولها محذم المحذم الاصل قولها نالف الفا من الالف قولها نوذ لنا الوذ الدسم قولها ناشع نشا يعني انها نالف فنا البيت لا يخرج من الحق وهن كالنشا مع نشا الحق قولها بذر يعني المبذر قولها الفكاحتكا الطعام حبسه رجا للغلاء قولها نولها فلها الفطم المقطوع من الرضاع والجمع فطم قولها فسلخها ادما الادم جمع ادام وهو الذي يؤكل مع الخبز يقول لو انا فطمنا اهلنا عند الولادة وسلخنا هذا الادم من الحاجة لم ينع لها نعما ومن رواها آدما بفتح الاول والثاني فهو ما اخوذ من ادم قوله جذرة اي قطعة من جذرة الثا قولها جوف هي جمع جوفاء يعني واسعة الجوف قولها الهلم العظام

وقوله تعالى فشاربون شرب الهيم هي الابل العطاش سئل الاخفش عن الهيم فقال الزجاج قولها لا يقعن اي لا يبرحن قولها وارم معرق يقعن يقعن يوصف الغنم بالبدانة والعظم من الضأن هم يقطرا وبيقة مثل واحدة فتقع فيها فتفقن كلهن البلد طن حدقا الجوهري واعرضان قولها صتم لا يسمعن على حد قولك لها لا تسمع بكلام اراد انهم صنم من العقل قوله اشبان بعض جزم اسماء العرب الساكن يقولهم من عزبا ابن خالد الخذ الساب مخفوض اذ كرا صفة اسم جريان هو من حدبلا عدوان يعني لا تقطع اصبعه لاجل خشخشة وحدبلا عدوان من يعني ناج ويقال لطلحة ابن عبد الله الصحابي ذو الاصبع لانه قطع اصبعه في غزوة ذات العشيرة حين بلغها قتل عثمان وزهد الناس في طلحة ايها اذا الاصبع نزجر اخلافه نادرة خرج ابو العيناء يوما من الحمام وقد احمر وجهه من حرارة فمر به بعض الاذناء فقال له احمر وجهك فال من الحمى فقال وقد اراد من الحماة قال فقال ابو العيناء وقد اراد حماة فهو فهذا من احسن البلاغ نادرة قال ابو عمر لما احتضر ذو الاصبع العدواني دعا ابناءه فقال لهم اني اباكم فقد رأيت هرما خشف عاش حتى سئم العيش وانه موصيكم بثلاث فاحفظوهن فاما اولى فاحفظوا عني جارك لا تؤذه بحولك ولا تضع لهم برفعك ولا تظلمهم وجهلك يطيش ولا تشاتم عليهم فتشتموك واكرم صغارهم كما تكرم كبارهم وكبر على ودك صغارهم واسمح بمالك واذهم حرمك واعز جارك واعن من استعانك واكرم ضيفك واسرع النهضة بالك فاذا فعلت ذلك لم تحتج الى احد ولا يحتج الى احد من وجهك عن سئل احد شيئا فيذل لانهم سودوه ثم انشأ يقول

اسبل لمن اشعث من شربه ... آخ الكرام ان استطعت اخاهم سبلا

واشرب بكاسهم وان شربوا بالنشم ... امن اللئام ولا تكن لاخائهم جملا فلو لا

ان الكرام اذا اخاهم وجدت لهم قبولا ... ودع الذي بعد العشيرة ان يسل وان يسلا

سم التمهلا اينان المال لا يبكي ، اذا فقد البخيل بالمثلثة قوله النضع

نادرة في الاغاني عن عبيد ابن حسين عن علي ابن محمد النوفلي عن عمه قال قالت

امرأة بشاما ادرك لها بالناس مع قبح وجهك فقال لها ان الدين من حسنه بها الا بك

نادرة قال ابو الفرج ان امرأة قالت لزوجها اني وجدت لونك اسود اللحية والآن فقد

شبت اذا علمت ان شعب البراقع من سواد الغربان نادرة قال شاب لابيه ننتحي

قال ويحك ان فعل فقل نقوم اليه واشد طعنة والصق عانة واشد ضربة فسمعته

قال لا بد تعلم الله عز وجل من ابنه فاديه نادرة كان ابو الاسود الدؤلي بخيلا

قال ابن خالويه زاره فتى من العرب فقال يا ابن اخي ما فعل ابوك قال اخذه حمى فطبخناه طبخا

فجئنا فتركناه فرحا قال فما فعل ابوك الذي ورثه وثماده وثراده وقماده قال طلقها فنكح

اخرى فطلقها ويضب وتضب قال يا ابن اخي ما انتضب قال الحوف من اللغة لما تزوج

قعنب قال لاخيه ما في لغة ابن مذحج عنس العرب قوله ثراده الخ

قوله ثماده بن مازال فلان بهم فلانا وثماده ايضا اي بالجور وبالسوء على البعير

قوله ثراده الرزء العظيم والمزاة المعاضة قوله قماده بن منبه هو اكثر

منهم لا يعرفون الهر من البر لا يعرفون من بكرهما وبره وهو مثل للكلب يصف قوما

بالحمق وقماده اسم هر في وجهه قوله نظب قال ابن خالويه اي سمن يقال

لبني مذحج قعنب بان من مذحج فيقال لا بيهن من يخالك نادرة قال ابن

الفرج ان العطيف لما حضرته الوفاة اجتمع اليه قومه فقالوا يا ابا ملكدم اوص فقال ويلكم

الشعر من راوية السوء قال اوصي برجمات الله فقال من الذي يقول اذا بعض الامور عنها

ثن تمت ، ثن تم نكل او جنها الجائز قالوا الشماخ قال ابلغوا عطفان انه اشعر العرب فانوا

وبجلد

وبجلد ما هناه وصيه اوص قال ابلغوا اهل غبار الرجمة انه اشعر العرب حيث يقول الشعر

لكل جديد لذة غير انني ، وجدت جديد الموت غير لذيذ

فقالوا اتق الله ودع عنك ذلك قال ابلغوا اهل ارض القبلة انه اشعر العرب حيث يقول

فبالت من ليل كان نجومه ، لكل مقام الفتى شدت بيذبل

فقالوا اوص وبجلد بما شئت فقال ابلغوا الضباب انه اشعر العرب حيث يقول

يعشون حتى ما تهر كلابهم ، لا يسألون عن السواد المقبل

فقالوا ان هذا لا يغني عنك شيئا اعمل غيرها انت فيها فانشا يقول

الشعر صعب وطويل سلمه ، اذا ركبت فالذي لا يعلمه

زلت به الى الحضيض قدمه ، يريد ان يعربه فيعجمه

فقالوا هذا مثل الذي كنت فيه فقال قد كنت احبانا مديدا المعمد وكنت ذا عرب على

الخصم الالد وقد رمت نفسي وما كانت ثم فقالوا الا ما حاجة قال لا ولكني اوجع على المديح الجيد

بمدح من لبيل اهلا قالوا اوص للفقراء قال اوصيهم بالاصلاح والمسألة قالوا ما تقول

في عبدك قال هم عبيد فمن ما عاقب الليل وانها قالوا ما تقول في مالك قال للذي من

ولدي مثل حظ الذكر من الانثيين هكذا قضى الله قال لكني هكذا قضيت ما دروا عوا

انهم خصما فقالوا فانوصي للبنات قال كلوا اموالهم وطؤا امهاتهم نادرة روي

ان عساكر عن ابي بكر الاشجعي قال حضرت امرأة الوفاة فقيل لها اوصي فقالت نعم جزى

من القائل لعمر ابي رباح بن نمير ، بكاءة الصدور ولا عضال

فقيل لها زياد الاعجم قالت فاشهدكم ان لثلث مالي فجعل من مالها اربعة الاف درهم

قوله بكاءة بن كثيف اذا دخل قوله فضال القصل القطع بن سيف

فصل في اقطاع اما قول حطيئة بريدان يعربه فيجعله العجمة المنسوبة بكلام العجم ومنه زياد الاعجم لعجمة كانت في لسانه سائلي لك ما قبل في عيوب اللسان وافرده بابا صالحا للحفظ ليكون لك نصب عينك عند الحاجة قول و بالله التوفيق اعلم ان عيوب المنطق على قول الاصمعي وابي عبيدة وابي عبيد وابن الاعرابي وابي زيد التمتمة الفأفاء العقلة الحبسة اللفف التردد الغمغمة والطمطمانية واللكنة والغتة والغنة والتمتمة عن الاصمعي قال من تقعقع بالتاء فهو تمتام واذا تردد في الفاء فهو فأفاء قال الشاعر لبس بفأفاء ولا عيي ولا كثير الحبسة في الكلام والعقلة التواء اللسان عند الكلام والحبسة تعذر المنطق بحبس ساعة لا في حال الفأفاة قبل ان تعترض الكلام واللفف ادخال الكلام بعضه في بعض بلا فائدة والغمغمة ان تمغمغ حروفك ولا تبين لك تقطيع الحروف ولا تفهم معناه والطمطمة مشابهة الكلام بكلام العجم قالوا هي ابدال الطاء بالتاء اللكنة ادخال حروف العرب في حروف العجم والطمطمانية والتكتكة وهو ابدال الهاء من الحاء وطلب العرب همزة وكان في لسان عبد الله ابن زياد صهيل لرؤية الصحابة والغتة ان تشرب الصوت المخنوق ومنها الترخيم وهو حذف بعض الكلمة وهذا النوع من باب الاكتفاء وهو عيب واللثغة في الحروف التي يدخلها تقطع لها اقسام الاول جعل القاف طاء فيقول في طلب طلب والثاني جعلها كافا فيقول كال في قال والثالث جعل السين ثاء فيقول بثم الله في بسم الله وهو المستحسن من الغلمان والجواري الرابع جعل الراء غينا فيقول

فيقول اغ غمر وبغ بر وهو في لسان اهل الدمشق الخامس جعل الزاء عينا مهملة فيقول ازعق في ازرق السادس جعلها ياء كقولهم في عمر ان يعا جعلها والا كمهملة في عمر السابع جعلها همزة كما قدمنا ايضا قال ابو العباس المبرد التمتمة التردد في التاء والفأفأة التردد في الفاء والعقلة التواء اللسان والحبسة تعذر الكلام واللفف ادخال الحرف في حرف والزيادة كالزيج مع الزاي الكلام فاذا جاء منه شيء تفصل والغمغمة ان تمغمغ الصوت بالتطمطم والطمطمانية ان يكون الكلام مشوبا بكلام العجم واللكنة ان تعرض في لغة عجمة واللثغة ان يعدل من حرف الى حرف اللثغة ان تشرب الحرف صوت المخنوق واللكنة اشد منها والترخيم حذف الكلام يقال رجل فاء وذو فاء ورجل طاء وذو طاء من الكلام سابا طا انتهى

تحقيق اما قوله في الترخيم وهذا النوع من باب الاكتفاء يحتاج الى شرح وهو ان الاكتفاء معهود في العربية وهو الاكتفاء ببعض الكلمة وهذا لا يكون الا في الشعر خلافا للزجاج فانه اجاز ايضا في النثر اما الاول فقال الشاعر

قلت لها قفي فقالت قاف ، اي وقفت وقول الاخر

بالخير خيرات وان شرا فا ، ولا ارى الشر الا ان تا ، اراد ان شرا فشرا الا ان تشاء

وقول الاخر

فاذا هم الا الجواء الا مـا ، قالوا جميعا كلهم الا مـا

اراد الا ترى كوا الا فاركبوا اما مثال قول الزجاج فقطعات السودكا العرقوى فان قال انها من باب الاكتفاء حملها الله تعالى وزايله وبين نبيه على السلم وانى لا احسن قول اسمعيل بن عباد المشهور لصاحب له في النغ وخادن ظل له ما اسمه ، فقال له بالنغ عباد

فصرف من لثغة الثغا ، فقلب ابن الطاث والكاث

اراد عباس وطاس وكاس ولبعض الشعراء في ملح الشغ

اما وبياض الثغر من احسن ، ولفظة خاء المتقى في عطفة الصدغ

لقد فتنني لثغة موصلية ، ومتنى في شهار بحر هوى اللثغ

ومستجم الالفاظ عقرب صدغه ، مسلطة دون الانام على لدغ

كاد اصم القوم عند حديثه ، الى لثغة الغنا من لفظه بصغ

يقول وقد قبلت واضح ثغره ، وكان الذي اهوى وذلك الذي ابغي

وقد نفضت كاس الحيا واظهرت ، على خده من لونها احسن الصبغ

تعفق تغشف انخ من غير عنيفة ، بزيلك عند الثغ يكفا على سكغ

واللثغة في الاخير مبدل كل راء غينا ، قال الحسن بن هانئ وابو نواس

وشادن سالته عن اسمه ، فقال لي اسمي مرداث

بات بغاطيني سحابية ، وقال لي قد هجع الناث

اعائذ من حسن اكالبلنا ، زينها الثغر بن والاث

فعلت من لثغة الثغا ، فقلب ابن الطاث والكاث

نادرة كان سيف بن الفاص يجلس لرد قبيحها وهو ما يقص على الناس اذا قبل جماعة من اهل بحث الصور كانهم الياقوت والمرجان فقال يا اصحابنا افبل العقد فارفعوا اليدكم وقولوا اللهم ولنا ادبارهم ومكن دعائنا من ظهورهم وكبهم على وجوههم وارنا سوآتهم اتلى على كل شيء قدير امّا سَهْوَة بفتح السين وضم الفاء ففتح الباء فضاء مشهور قال ابن ماكولا في كتاب الاكليل نادرة خطب عبد الملك

بعد

بعد قتل مصعب بن زبير بالنخيلة وهي بالكوفة ايها الناس دعوا لاهل المصلة والاموال الشغب فيها لا تكلفونا اعمال المهاجرين وانتم لا تعلمون بها فقد جاءتنا الى السيف فوالذي نفسي بيده صنع بكم ولا شرفكم بعدي زادون جزية ولا ازداد بعدها الا عقوبة وقتلا ومثلكم كما قال ابو وقاص بن اسلت شعر

من يصل نارنا يجد حرها ، يصل بنار كم غير عوادي

انا اذا ما لقينا معشر مجاهرة ، كالاسد الورد لا ميل ولا عزل

ان عصبتم مقالي اليوم فاعتزلوا ، ان سوف تلقون ضربا ظاهر العضد

لتذكرن احاديثا و ملعبة ، عند المقيم وعند المدلج الساري

وصافنات اوانس لا يزال لهن مدكر ، عندي وانت لطلاب لاوتار

اقيم نحورا ان كان ذا عجب ، كما يقوم فداح الثقة الباري

قوله يصلى صلى النار اشتغلها قوله العوادي كما ان الضعيف الجبان

قوله الدالج الذي يحرك الدلو من اول الليل قوله نحوة النحو التكبر

يقال ان فلانا في نحوة وجبرية وشر وصلف وكبرياء واذا شخوة وضخوة وخزوانة

اي تكبر والصعر الميل الوجه بها وكان فوهم خان فلان كاره عنقه وثانيه عطفه

قوله النبعة المنسوبة من كل شيء وفخاء منتبون مصطفون على سطر واحد والفداح السهام

والباري هو الذي يبري السهام اي يصنعه ويشويه تبصرة ابو قبيل اسمه اوس

والاسلت لقب به واسمه عاصم ابن هشيم ابن وائل الهلم ابن عفار ابن ابي قيس وكانت القيس

اسند الرهن في يوم بعاث الى ابي قبيل ابن ابي اسلت الوائلي فقام بالامر احسن قيام اتاه

نادرة خرجت امرأة من دار الخلافة تريد بيتها فمر وجه مكتوب بشعلها الحوائج

من الاهل الحزين نادرة كتب امرئ وهو سكران على ايوان كسرى شعر

ولا تاسفن على ما سلك ، وان فات ذو طرب فابكه

وما من رايك من العالمين ، فان الندامة في ثلثه

نادرة قال عمر بن الخطاب للاوس وهما رئة حكيم من العرب اي المناظر

احسن قالت صور بعض في حائط حمام فانشد عمر

كدمع الناج في الحاجب او ، كالبعض في الروض زهر مستنير

الناج جمع دمية وهي صفر يصنع من عاج او بياض من ذهب يلعب بها الصبيان او

تجعلونها في الحاجب للزينة قال عمر بن ابي ربيعة

دمية عند راهب قس ، صوروها في مذبح المحراب

او محراب المذبح ومثل قول عمر بن الخطاب قول الشاعر

كالبعض في الاحمر بلمع بالقمحي ، فالحسن حسن والنعيم نعيم

قوله أدحي مدحا لغامة موضع بعينها او دحيها موضعها الذي تفرخ فيه

وهو افعول من دحوت لانها تدحو اي تبسط برجلها ثم تبيض فيها وهو كالعش لنا

الطير وسنذكره في الارض نادرة قال عبد الملك يوما لمناديل الحسن قالوا

مناديل اليمن كانه عرض في البعض قال لا والله بل مناديل الذي قال فيه الشاعر وانشد

وثغر هنا الجوزة موهنة ، اعز فهن لا يدنا مناديلا

وقد اخذه من قول امرئ القيس حيث قال نمش باعراف الجياد اكفنا

اذا نحن قمنا عن شواء مضهب ، نمش المرسح الماء بالثوب للتظافر وقلع

الدسم قوله مضهب بين منضج يقال ضهبته بالشواء على الجمر اذا شويته ولم تبالغ

في نضجه

في نضجه قوله عرض في البعض هو جلد يبقى في باطن البيض بعد الجلد وغيرها الا على

بن ذي الفضل بالفاء والضاد المعجمة اما قوله وثم فنا الخ فاد عبد ابن طيب القيسي من

بني سعد مخضرم ادرك الاسلام واسلم وكان من الغزاة في جيش نعمان ابن مقرن في

حرب الملك الذي كان شاعر يجيد يقال والطيب لابيه واسمه يزيد واول الشعر

لما نزلنا بواد ظل اجنبة ، وقال للقوم باللحم الراجل

وردوا شعر ما يؤتيه طائحة ، ما غير الغلي منها فهو ما كول

وبعدها البيت من قصيدة قالها في حرب الفرس ومنها

حلت خولة فوادي محبا وره ، اهل المدينة فيها الذيل والفيل

يقادون رؤس العجم ضاحية ، منهم فوارس لا عزل ولا مسل

قوله ما يؤتيه لا يوخره لانه لو اتاه نضجه بين اتاه بلغ اتاه اي ادركه منه قوله

بين جيم ان اي بلغ اتاه قال المبرد نادرة قال ابن خالويه بينا رسول الله ﷺ

بين اصحابه ذات يوم اذ نشأت سحابة فقال كيف ترون رخاها قالوا ما احسنها واحسن

استدارتها قال كيف ترون جونها قالوا ما احسنها وما احسن جونها قال كيف ترون

قواعدها قالوا ما احسنها واحسن استرسالها قال كيف ترون برقها او مخاضها

خفيا ام شقشقا قالوا بل شقشقا فقال النبي عليه السلام قالوا يا رسول الله

ما رايتا افصح منك قال وما يمنعني وقد نزل القرآن بلساني لساني عربي مبين

قوله عليه السلام رخاها اي استدارتها او ما استدار منها والقاف احسن

قوله جونها الداد البيضاء من السحاب قوله قواعدها ادانيها ما اعترض

منها وسفل شبهها عليه السلام بقواعد الابنية وقد يعض المحدثين وبواسقها قوله

الاسترسال الثاني منه قول العرب على رسلك بكسر الراء اي اتئد يقال منه افعل كذا وكذا
فيقال في جوابه على رسلك الجملة في موضع الحال اي متئدا قيل اصله من رهو اللبن يتمدد
من الضرع ويقال يفعل كذا على رسله اي هيئته قوله او وميضا يقال اومض البرق
لمع اومض فلان اشار بعينه يقال اشرت بقدام ورمضت بحاجبي واومضت بعيني
ونفضت راسي جاء عبد الله ابن سعد وهو من المنافقين الذين اراد رسول الله
عليه السلام قتله اليه فسلم فاعرض عنه فجاء من جانب الاخر فسلم واسلم فقال النبي عليه السلام
اما قتلتموه قبل ان يسلم قالوا لو اومضت الينا قال عليه السلام النبي لا يومض قوله
خفيا يقال خفا البرق لمع اجاز واكتبه بالياء فيقال خفي البرق وبالالف فيقال خفا
نادرة قال المنصور لقهرمان الحاجب اين تذهب يا هامان قال ابني لك صرحا
نادرة مدح بشار ممدوحا له فحرمه الثواب فقيل له حرمك فلان قال والله لقد
مدحته بشعر لو مدح به الدهر ما خشي صرفه على حر لكن كذبت في العمل فكذبت في
العمل الامل وقد نظم هذا المعنى ابن كلينا البغدادي الكرخي وقد جاء به باحسن ما
يكون وهو هذا

تفضلوا فاعذروه في مطلي ، اني احق وحق الله من عتبا
ولا تلوموه في وعد يردده ، في وقت مدح له علمته الكذبا

نادرة روي ان عبد الله ابن
جهم لما دعاه الخليفة للصلوة على احدى بناته وقد مات من السكر وكانت من اللاتي يرفض
امير المؤمنين عليه السلام فلما حضر وحضرت الجماعة قام فتهيا للصلوة فقال الله اكبر
ثم انشد

مسبلة الفرجين غير عفيفة ، لها بين طي الركبتين شخير
الله اكبر

ولو

ولو فتشوا بين المقابر قبرها ، لما وجدوا الا خصي وايور
الله اكبر

ولو نيك قبر قبلها نكت قبرها ، ولو كان فيها منكر ونكير
الله اكبر

اللهم ان هذه امتك وابنة امتك جحدت بربوبيتك وانت اعلم بها منا اللهم
حاسبها حسابا ادق من شعر استها واحشرها بين خصي فرعون وهامان و
جنودهما قوله مسبلة الفرجين اي جعلهما سبيلا يقال سبل فلان ضيعته جعلها
في سبيل الله قوله شخير الاست شقها والشخير الصوت من الحلق والانف
نادرة مات في بغداد يوما واحد عودي وسنطري وزمار قال ابو العينا لا اشك ان
اليوم في جهنم عيدا نادرة روى التوزي عن عبد الملك ابن عمير قال بينا
نحن في مسجد الاعظم بالكوفة اذ اتى آت فقال هذا الحجاج قد قدم اميرا فاذا به قد دخل
المسجد معتما بعمامة غطى بها اكثر وجهه متقلدا سيفا متنكبا قوسا يوم المنبر فقام الناس
نحوه حتى صعد المنبر فمكث ساعة لا يتكلم حتى راى عيون الناس اليه حسر اللثام عن فيه
ثم نهض وقال خطبة حجاج ابن يوسف

انا ابن جلا وطلاع الثنايا ، متى اضع العمامة تعرفوني
يا اهل الكوفة اني ارى رؤسا قد اينعت وحان قطافها واني لصاحبها كاني
انظر الى الدما بين العمائم واللحى ثم انشد

هذا اوان الشد فاشتدي زيم ، قد لفها الليل بسواق حطم
ليس براعي ابل ولا غنم ، ولا بجزار على ظهر وضم

قد لفها الليل بعصلبي ، ارعوع خراج من الدوسي

مهاجاة لبيد باعراقي

قد شمرت عن ساقها فشدوا ... وجدت الحرب بكم فجدوا

والقوس فيها وتر عرد ... مثل ذراع البكر اوشد

ثم قال اني والله يا اهل العراق لاقعقع لي بالشنان ولا يغمز جانبي كتغماز الالهن ولقد فررت عن ذكاء وفتشت عن تجربتي وان امير المؤمنين نثر كنانته وعجم عيدانها فوجدني امرها عودا واصلبها مكسرا فرماكم بي لانكم قالما اوضعتم في الفتنة واضطجعتم في مرقد الضلال والله لاجرنكم جر الذلول ولاضربنكم ضرب غرائب الابل فانكم لكاهل قرية كانت امنة مطمئنة يأتيها رزقها رغدا من كل مكان فكفرت بانعم الله فاذاقها الله لباس الجوع والخوف بما كانوا يصنعون والله والله ما اقول الا وفيت وما اهم الا مضيت ولا اخال الا قريبا

يا غلام اقرأ كتاب امير المؤمنين فقرأ الغلام

بسم الله الرحمن الرحيم من عبد الله امير المؤمنين الى من بالكوفة من المسلمين سلام عليكم فلم يقل احد شيئا فقال الحجاج اكفف يا غلام ثم اقبل على الناس فقال السلام امير المؤمنين عليكم فلم يردوا عليه شيئا هذا ادب ابن فهبر والله لاوبنكم غير هذا الادب ولتستبطنن اقرأ يا غلام فلما بلغ الى قوله سلام عليكم لم يبق في المسجد احد الا قال وعلى امير المؤمنين السلام ثم انتهى

بيان في تفسير الخطبة قوله انا ابن جلا السيف ابن من خلهم اراه وسودوه قال المبرد هو لا يعرف لانه اراد الفعل وحكاه وهو مثل ناط بشرا ومثل قولك افترسك الناعر

كاتك

لانك تحكي وكذلك في الابتداء والخبر اذا حكيت مثل قولك قرأت الحمد لله رب العالمين

قوله الثنا واحدها ثنية والثنية الطريق في الجبل والرمل وقيل له ايضا الحلل اراد جلادته لان من جلا السيف اثنا فهو جالد لصعوبة طريقها وارتفاعها قوله ابنما ادركت منه فقالا انظروا الى ثم وانى ثم وبنى يجوز بفتح الباء وضمها الثل الغزر النافع والناطور غير نافع قوله قطافها القطاف وقت الادراك والجنى قوله تعالى قطوفها دانية جمع قطف بكسر الاول وهو العنقود فاشدد بهم مثل جاهلي يضرب عند الشدائد وبهم اسم فرس بعينه قال المبرد في هذا اول الشد فاشدد بهم الزهم فرسا فائقا للحلم للقيسي قال الشعر قوله قد لفها الليل بساق حطم الساق كثير اللحم للركوب الحطم الذي يحطم السير شبابا والحطم الذي يحطم الزاد بما فيه على اكثرة اكله قوله الوضم كل شيء يقطع عليه اللحم قوله العصلبي الشديد قوله الذعلب الذريعة الصحراء لا علم بها ولا امارة والقفر المتسع الذي يسمع لها دويا بالليل من خفاف الابل يقول العرب من غريب الجن يعني انه خراج من كل طينة عينا قوله العرد الشديد وكل عريد بالنون قوله لاقعقع لي بالشنان القعقعة حكاية صوت السلاح والشنان جمع شن وهو الجلد البالي ينفخ من صوت الابل وهذا من الامثال قال المبرد القعقعة تحريك الشيء البالي الصلب مع صوت والشنان جمع شن وهو القربة البالية البالية وهم يحركونها اذا اراد احد الابل على السير لتفزع وتسرع قال الثابغة كان من جال بيتيه اقلب يقعقع خلف رجليه بشن يضرب لمن لا يروعه حوادث الدهر وما لا حقيقة له قوله ولا يغمز جانبي كتغماز الالهن لي بالين وما لا حقيقة له — ولا يغمز جانبي حتى يغمز جانبي بيرون وهو

حاشية

يعني ان لكل شيء من هذا كانا عن الضبع وقيل ان جلا السيف ابن خزن وان الفلاح ابن قانع قال فائل للعلاء بن زياد ما بلغ من حزنك عليه قال ما بلغ ابن قانع من حزنه على ابنه

لبن العربية قوله فروت عن ذكاء بفتح الذال من وحدة قلب قوله فمجم العجم
المصنع لعلم اصلاح لبن وهذا مجربة في العرب للتهام قوله اوضعه الاصبع
ضرب من السير قوله لاجرمنكم جرم السلعة شوكة يجرم بالحاء في اطرافها
او يجزم من الجزام ويقتلع من موضعه حفظا للبدن من اشواكها قوله اما
قولهم قاذافها الله لباس الجوع من قبل قول الشاعر فقلت اطعني لا جبتة وقيها
قوله ما اهم ما هنا اقصد قوله وما اخلق الافرب الخلق التقدير يقال
خلقت الثوب اذا قدرته للقطع والفرية القطع للاصلاح يقال قد اوكاثم قطع
واتى في عزمه ثانية فاذا قدرت قطع والذي لا صرامة له يخلق ولا يفري قوله
ابن لهيعة اراد به عبد الله ابن وهب والتهذ من اتهانه وهي لهنية بنت معد ابن تهام ابن
هصيص هي ام ولد اسد ابن عبد العزى ابن قصي نادرة خطب الحجاج زاد
يوم فلما خاض في الكلام سمع تكبيرا عاليا فقطع الخطبة ثم قال يا اهل العراق
ويا اهل الشقاق والنفاق وسيئ الاخلاق يا بني اللكيعة وعبيد العصا واوباش الاعلاج
اني لا سمع تكبيرا لا يراد الله به انما يراد به السلطان انا مثلي ومثلكم قول الهذلي شعر
وكنت اذا قوم رموني رميتهم ، فهل انا في ذا يال هذيل ظالم
شبه بجمع القلب انزكى وصارما ، وانفاحيا فيخنبك المظالم
قوله الثقاف المثاقفة المعاداة قوله النفاق لبس جلد الضب ظهرا لبطن
من النافقاء احد ابواب جحره الثلاثة يرجع وطها اربعة ابواب للنافقاء والقاصعاء
واللداء كلها بالمد وهي للنابا القاصعاء قوله اللكيعة اللئيمة وعلى ذلك
اخذه من قول ظفر الرقيات في قتل مصعب

اولهم يخونوا عنده ، اهل العراق بنو اللكيعة ، عبيد العصا قول بعض العرب
لمن انقاد بالاذلال لشبهه بالعبد يضرب بالعصا قوله يراد به السلطان يعني
مخالفة امره وهذا عادة الاوباش اذا اراد امحضه وشر اكبر من وهلان نادرة
روي ان المنذر الاكبر اهدى الى انوشيروان جارية وكان يصفها فقال في كتابه
وجهت الى الملك جارية معتدلة الخلق نقية اللون والنحر هيفاء قراء وطفاء دعجاء كحلاء
حوراء عيناء برجاء زجاء اسيلة الخد شهية المقبل جثلة الشعر عظيمة الهامة ضخمة
مشاش المنكب والعضد حسنة المعصم لطيفة الكف سبطة البنان صارة البطن خميصة
الحضر عزيزة الوشاح رداح الاقبال زبانية الكفل لفاء الفخذين رتاء الرلة ضخمة
الماكنين منعمة الفخامة شثنة الخلخال لطيفة الكعب الغدم فطروف المشي مكسال التضجع
نصة المتجرد سموعا للتبذل بخيلا بالاسفار رقيقة الانف عزيزة النفس لهة
تعذف بين رجفة ورنة طلة وكنة كريمة المخال تقصر على ذنب ابيها وتزيد على فصيلها
وتزجاع قبلها فاذا حكمتها الامور في الادب فرايها راس اهل الشرف وعلمها علم
اهل الحاجة صناع الكفين قطيعة اللسان رهوة الصوت ساكنة تزين البيت وتشين البعل
اردتها اشتهت وان تركتها انتهت تخلق عباءها وتخرج حذاءها وتذبذب شفاءها
تبادر الوثبة اذا فتك ولا تجلس الا بارك اذا جلس العرب قوله الوطفاء كثيرة
شعر الحاجبين قوله الاسيلة الخد قوله جثلة الكثير الشعر
قوله المشاش رؤس العظام وضده صفة امير المؤمنين عليه السلام لمشاش
كمشاش الاسد قوله سبطة البنان حسنة الاسنوا صارة البطن
قوله خميصة الضامرة بين وجار خميص وامرة خميصة قوله عزيزة الوشاح لانها

وقيعة الحصر لا يملأ وشاحها فكانه عنان والعنث هو الجمع قوله وداح الاذناب
اى ثقيلة مشيها قوله وابيا الكفل مرتفع قوله لقاء ضخمة رباء الاوراك
جمع ردف وهو الكفل والعجز قوله المآكن المآكن العجز والجمع مآكم قوله
قطوف اى بطيء قوله مكان الضحى بوامراة مكان الاتحاد تبرح مجلسها وهو مدح
لها ذلك نوم الضحى قوله نصة المهرة اى شديدة التجريد تجردها وعلاها وحشة
العربة فاد الكساء قوله سموعا للسيد يسمع امرها قوله خناء الخاس
الخلاف عن الوجه مع ارتفاع في الارنبة قوله سفعاء النفعة السوداء في خدي
المرأة الناجم قوله لم تغذ بؤس اشارة انها من كرام النوق قوله حقة
الحقي العالم قوله رذينة وقورة قوله وكينة عن الاصمعي الكبيرة الوقور
بين الركانة قوله قطيعة الكلام اى سكوت قوله وهوة الصوت منخفضه
والزهوة العالية ولست بدء من صفات النساء قوله تحلن عنها اى تفتح
عنها فنظر نظرا شديدا قوله تذبذب بالمعجمتين تحرك لما احتضر
ابراهيم ابن مالك رحمه الله جزع فقيل له امن الموت تجزع وانت انت قال انى خطر
من ذلك انما اتوقع رسولا يرد على من ربي اما بالجنة فاطير الجنة او بالنار فلا
احتضر جواب عدي رحمه الله ليقتل جزع جزعا شديدا فقال لرجل من اهله
تجزع من الموت وانت على بصيرة من امرك قال كيف لا اجزع سيف مشهور وكفن
منشور وقبر محفور ولست ادري اليوم يصير بي الى الجنة ام الى النار وقال بعضهم من لم
يجزع من الموت فهو قاسي القلب لا من من الرعب ومن ظهر منه قوة عند الموت
طلحة وسعيد ابنا ابان الفزاريان وكان من حديثهما ان كلبا اوقعت بفزارة قبل

قوام

قوام امر عبد الملك ابن مروان فبلغ ذلك عبد العزيز ابن مروان فاظهر الشماتة وكان
امه كلبية وهي ليلى بنت اصبغ ابن نبان وام بشر ابن مروان قطبة بنت بشر ابن عامر
ابن مالك ابن جعفر فقال عبد العزيز لبشر اما علمت ما فعلت اخوالك باخوالك
فقال بشر اخوالك اضيق استا من ذلك فجاء وفد فزارة الى عبد الملك بما صنعوا
بهم واخرجوا الكلبيين اتاهم بعهد من عبد الملك فاغدرهم فقتلوا منهم تسعا
وخمسين رجلا فاعطاهم عبد الملك نصف الدية وضمن لهم النصف الباقي
فخرجوا فدسرهم بشر وما الا فاشتروا السلاح والكراع ثم غزوا كلبا بنات قين فقتلوا
منهم مقتلة عظيمة فخرج بشر حتى اتى عبد الملك وعنده عبد العزيز فقال اما
بلغك ما فعل اخوالك باخوالك واجزاه الخبر فغضب عبد الملك لاخواله وهم زفنة
اخذ ماله وكتب الى الحجاج يامره ان يقع بني فزارة بعد ايام امر ابن الزبير فنزل الحجاج
بين فزارة فاتاه طلحة ابن قيس وسعيد ابن الليث ابان وكانا رئيسي القوم فاخبره
الحجاج انهما صاحبا الامر لا اذنب لغيرهما فاوثقهما وبعث بهما الى عبد الملك فلما
ادخلا قال عبد الملك الحمد لله الذي افادنيكما قال طلحة اما والله ما افاد منى
وقد نقضت وثوبي شفيت وبرئت جرحتي فقال عبد الملك من كان له عند
هذين يد فليقم فقام اليهما سفيان ابن سويد الكلبي وكان سويد من قتل يوم
بنات قين فقال يا طلحة اهلك احسنت لسويد قال نعم يوم بنات قين
وقد انقطع حزوة في بطنه قال اما والله لاقتلنك قال كذبت ما انت تقتلني انما
يقتلني ابن الزرقاء والزرقاء احدى امهات عبد الملك وكانت لها رايه وكان
يستريبها فقال بشر صبرا طلحة فقال اصبر والله ان اصبر من عويد في

قد اشتد البطان فيه والحقب ثم التفت الى سفيان وقال يا بن امتها اجد
الضربة فقد رقعت منى بابيك ضربة اسلحة ثم ضرب عنقه ثم قيل لسعيد نحوا
قبل الصلحة فرد مثل جواب صلحة فقام اليه رجل من بنى عليم ليقتله فقال دعه يا بنى
سعيد فقال اصبر من ذى ضاغط معترك الفى بوائق زوده للمبرك فصبر عنه
وسار قولها مثلا قوله من عود العود بفتح العين المسن من الابل صار فى
السن البازل والخلف قوله دفيه الدفا الجنب ودفا البعير جباه قوله
جلب الجلبة جلبة تعلو الجرح عند البرء وجلبة فجعل على القلب قوله
البطان هو المقتب كالحزام يجعل تحت بطن البعير ومنه قولهم التقت حلقتا
البطان للشدائد اذا انتهت غايتها قوله الحقب بالتحريك حبل يشد به الرحل
الى بطن البعير مما يلى ثيله كيلا يجتذبه تصدير بن حقب بالكسر اذا اصاب حقبة ثيله
فاحتبس بوله قاله الجوهرى قوله ذى ضاغط هو اليوم الذى يكون فى البطن
لبعير يضغطه اى يضيقه قوله المعترك الصريع والصحيح انه عركرك والعن الجمل
القوى الغليظ رواه الجوهرى اما الميدانى وابو الفرج رويا معترك وهذا وهم قوله

التيل بالتاء المثناة
بالكسر والفتح دعا
قضيب البعير عنه
والقضيب نفسه
منه

والصحيح انه بفتح
النون وهو ثنية بوان
ومن عمود الخيمة ومنه
قول امير المؤمنين

البوانى هى القوائم بين فلان جبل البوانى اى الغوارب والاكتاف قوله والزود
على الصدر ويستحب فى الفرس ان يكون فى زوده ضيق وان يكون رحب اللبان
واللبان غير ابن زود قوله مبرك بن منه برك البعير بالكسر اى استناخ وبين
فلان لبيد مبرك جمل اذا كان مسنا نادره عن حيان ابن هشام الاموى
قال اخبرنى رجل من اهل صنعا انهم حفروا حفيرة فى زمن مروان فوقفوا على ازج
لرباب فاذا هم برجل كاعظم ما يكون من الرجال عليه خاتم من ذهب عند راسه لوح

من

من ذهب مكتوب فيها انا عبد من دعبد من الفبل بخليل من النبل ولعدى صخر الغبل
طلبت وادركت وانا ابن مائة سنة من عمر كانت الوحش تاذن لصوتى هذا سبعة
الاف وعندى ودعوتى والفرج ورمحى الهزيز وفرسى العجوم وكنا شنوذان النبل
بها ثلاثمائة عشرة من صنعة ذى تمر اعدوت للدفع الموت فخانونى فحظر بافاذا جميع
ذلك عنده وهو جعبر ابن اوعلس او علباء ابن يزيد ابن حارث ابن زيد ابن عوف
ابن سعد ابن عوف ابن عدى ابن مالك ابن زيد ابن جهور ابن سهل ابن عمرو ابن قيس
ابن معاوية ابن جشم ابن عبد شمس ابن وابل بن الغوث بن قطن ابن عريب ابن زهير
ابن الهميع ابن حمير ابن سبا ابن يشجب ابن يعرب ابن قحطان سمى زاحد ابن لحسن
صوته والحدا نا الصوت بلغة حمير وهو قول من قفى بالبين نادره خطب عمرو
ابن حجر الكندى الى اياس ابنه عوف ابن محلم الشيبانى فاجابه الى ذلك فاقبلت عليها
امها ليلى وخولته بها فوصيتها فقالت اى بنية انك مفارقة بيتا انت منه خرجت
وهدى انك فارقت الجو الذى منه خرجت وحلقت عش الذى منه درجت
الا وكم لم تعرفيه وهدى فاصبح عليك عليك رقيبا وحليكا وهدى عبدا
وشبكا وعشانا الذى منه درجنا لرجل لم تعرفيه وقرب لم تالفيه فلعل ان لا تكون به الا
يكون لك عبدا واحفظى له خصالا عشرا يكن لك ذخرا فاما الاولى والثانية فالقناعة
بالقناعة وحسن السمع والطاعة واما الثالثة والرابعة فتفقد موضع انفه والعهد
لمواقع عينه منك على قبح ولا تتم منك الا الطيب الريح وفى رواية والكحل
الحسن والماء الطيب الطيب المفقود واما الخامسة والسادسة فالتفقد لوقت طعامه
ومنامه فان شدة الجوع ملهبة وتنغيص النوم مغضبة واما السابعة والثامنة فالاحتراز

ذكر القلب بفتح القاف وقد
علمت انه بالكسر ومعناه
ما يعلق من الشئ

المدور الاوعال الحشم وعيالها الناسعة والعاشرة فلا تغضبن دائما ولا تفتخر بك
سرا فانك ان خالفتها مرة وعرفت صدقه وان افتريت عليه مرة لم تاخذ غدا وايانك
واياك والفرج بين يديه اذا كان محتاجا والكلب لابيه اذا كان فرحا فقيلك منها فتجنب
وولدت لها الحارث ابن عمرو جد امرئ القيس الشاعر المشهور الملقب بالملك الظليل

اقول من هذا الحكاية مثل المثل الذي قال الحوث ابن عمرو ملك كنده

ماوي ان بك يا عصام يعني انه لما بلغ جبلة الاشعوف وكان لها مدعاة من
كنده بن لها عصام قال لها اذهبي حتى نعلم لي علم ابنة عوف فمضت حتى انتهت
الى انتها فاما رات بنت الحوث فاعجبتها المخبر فلدغت بابنها فقالت اي بنية هذا خالك
ائتيه لتنظر اليك فلا تسترجي عنها شيئا فدخلت لها فنظرت العالم مثلها قط
فخرجت وهي تقول ترك الخداع من كفك القناع فارسلتها مثلا ثم انطلقت الى الحارث
فلما راها قال ماوراءك يا عصام قال صرح المخبر عن الذي بدا هذا من امثالهم
انكشف لك الامر بعد ستر وفيه قولهم صرح الحق عن محضه ثم قال وايت جبهة
امراة المصفوفة بن بها شعرا كاذناب الخيل ارسلته ارسالا وان
مشطته قلت عناقيد حلها او اباريا حاجبين كانما خطا بقلم او سودا بمحجر نؤوسا
على مثل عين الظبية العبهرة بينها انف كحد السيف اضبع حتى به وجنتان كالاقحوان
في رياض كالجمان شق فيه فم كالخاتم لذيذا المتبسم فيه ثنايا عذارى اشر قلب فيها
بعضا حديد وبيان بعضل وافر وجواب حاضر للقى فيه مثقفان جداوان فحلبا ثقافا
كالسهاد اذا ذلك فوق بعضها كالقضيب كبت فوصد كصدغ غزال ومبسمه وعضا
مدجان يتصلها اذا غان ليس فيها عظم ممرن لا عرق يجس كبت فيها كفان فدين

فضبها

فضبها التي عضبها بغلدان شب منها الاناملا تناف ذلك الصدر ثدي بان كالرمانتين
مخي فان عليها ثيابها تحت ذلك بطن طوي طي القباطي المدمجر كرعنا كالفرا طيس
المدرجة تحط بالماء العكن سرة كالمدهن الجاوز خلف ذلك ظهر فيه كالجدول ينتهي الى
حضر لا تبذ لها كفل تقعدها اذا هضت وتنهضها اذا قعدت كانه وعص الرمال لبده
سقوط الطل تحته مخذان لغادان تحتهما ساقان خدلتان كالبرديين شبينا بالسود
كانه حلق الزنج مجدل ذلك قدمان كهذا لك فتبارك الله مع صغرها كيف تطيقان
حملها فوقها فارسل الملك اليها لتحظها فنظم صوغها منه وولدت له ملوك التبع
الذين ملكوا بعد اليمن **انابر واهزا بي عبده** قوله ماوران على التذكير
واول من تكلم به نابغة الذبياني وعصام ابن شهير حاجب النعمان وكان النعمان
وجهه فاما قال النابغة عن حاله هذا ومعناه ما خلفت من امر او ما اماران من خالد وزاد
من الاضداد والصحيح ما قال المبرد ان المثل لعمرو ثم اتفق الامثال فجوطب كل بما يشجه
فان ذلك الامثال لا تغير فلك نغم في الالفاظ والسياق لافادة الذكر والتانيث

الغريب قوله الحمم كصرد الفحم **قوله** العبهرة العبر المثل الجسم العظيم
الناعم الطويل والعبهرة الرقعة البيضاء الناصعة البياض والشمعة الممتلئة الجسم
الجمع عباهر والجامعة للحسن في الجسم والخلق **قوله** نافي ذلك اي ضد ذلك
خروج القتى **قوله** قباط جمع القبط بضم القاف وهو الثياب المنسوبة الى القبط
قوله المدهن ظرف صغير يتخذ للادهان من ذهب وغيره **قوله** كفل
تقعدها اخذ المتبنى حيث قالوا باتوا يخرجونها كفل بكاد عند القيام يقعدها **قوله**
تنهضها يوصف بعضها

انشد الاستاذ الخطيب التبريزي
يكون ظرفا لما تاخر
من الشاهد جاز ذلك ما تاخر
يكون في الاصداد

الامر كنع غلبه وثقل عليه وبلغ به مشقة وبعضهم الامر اذا فدحه وبالغاء اكثر استعمالا

قوله الذعص الذعصة قطعة الرمل مستديرة والكثيب المجتمع منه قوله

لبد ظلبه الصوف تداخل وانزق بعضه ببعض طل هو المطر الضعيف او اخف المطر

قوله خدلتان الخدل المثل الضخم وشاة خدلة بينة الخدل وهو كفلس

قوله لفاوان بين منه امرئة لفا ضخمة الفخذين مكتنزة وفخذان لفاوان

لذلك قال الشاعر شعر ناهم ثوباها فقالت الدرع راد ٥

وفي المطر لفاوان ردفهما عبل قوله ناهم اي تقارع قال الجوهري

قوله كالبردتين اراد صفائها وبياضها فشبهها بالبرد او بالبردة بالضم وهي

ثوب ببض قوله شبنا اي خالطت نادرة قال امير المؤمنين علي

السلام الدنيا اذا اقبلت اقبلت على اثنان من ليس وان ادبرت ادبرت على اربعة

من نوابغ الكلم وفي غاية الفصيح من الفصاحة والجزالة والسلامة في الالفاظ

القطع اللطيف في مقابلة الكلام كما لا يخفى اما تراه عليه السلام قابلت وادبرت

كيف جاءت موقعها ومثل هذا لا يكون الا من معدن الحكمة ولا يصدر الا

المؤيد من العزيز الحكيم قوله عليه السلام على اثنان الاثنان الموبتة من الحمر

قال بشار لابنه ويقال مات لحمار فقال لبعض اصحابه اتى رايته طالع النوم فقلت

له لعلك فاشدته وهو يلاعب مع صديقه صاحب جذبه انا عنه

باب لا اصبها بتعنيف بيان وبذل فلا شجاني ولا جبا اسيل مثل خد الشنزبي

نادرة قال الفالي حدثنا ابي عن ابن الكلبي عن ابيه قال اجمعت خمس جوار من

العرب فقلن هلمن نعت خيل ابائنا فقال الاولى فرس ابي ورده وهاورد

ذات كفل رحلق ومن اخلق وجون اخوف ونفر مروح وعين طروح ورجل

خروح ويد سبوح بداهتها اهذاب عقبها غلاب قال الثانية فرس ابي الفتا

وهاب اللعاب عبيد سحاب اضطراب غلاب مقرمل الوصل اشم العذال ملاحات المجال

فارس مجيد وصيده عبيد ان اقبل فظيع معاج وان ادبر فظيع هلاج وان احضر

فلج هراج قال الثالثة فرس ابي خلدة فاخذ ان اقبلت فقناة مقوم وان

ادبرت فاثفية ململمة وان اعرضت فذبيب معجرنان ناهيك من عصب وفصوصها

محصرجيها انشار وتعريبها انكلد قالت الرابعة فرس ابي خيفق فاخيفق

ذات ناهوق معرق وشدون اشدق واديم مملوطها خلق اسدف وهو مع ضفف

وقليل مستهف وثابة زلوج خيفانة وهوج تقريبها اهماج وحضرها ادماج

قالت الخامسة فرس ابي هذلول وناهذلول طريدة محبول وطها لا مسكول

وفوق الملاغم امين المغانم عبل المحرم مرحم منبع الخارك اشم التبابل محدول المحضا

سبط القوائم عوج القلب صلطا الصهيل اديم صفا وصبيبه صفا وعفوه

كفاف ٢ قوله المدخلق الملمس هو لغة تميم في زحلوف وهما اناء يرتفع الصبيا

من فوق التل الى اسفله قال ابن الاعرابي الزحلوفة مكان معذر مملس يلغة العتا

قال اوس بقلب قيد وار كان نزايها صفاد هن فدر آنفة اتزحالف

والمدهن نفرة في الجبل يستنقع فيها الماء والاخلاق الاملس واخوف واسع مروح كثير

المرح طروح بعيده موقع النظر ومسروح موضع تريد انها تضرح الحجارة نباتها

اذا عدت سبوح فتح غدوها بداهتها فجأتها كالبديهة والاهذاب السرعة قال

ابن القطن والمزجر منه وقع اخرج بعضهم هو السرعة في الطيران والعدو انشاد

والعقب جرى عقبا جرى وغلاب مصدر غالبه اراد بها تغالب الجرى العنيف الدفعة
من المطر والغاب جمع غابة وهى الاجمة وفرس محكم واشم مرتفع والقذال معقد
الاذار ملاحك ملاحكا نعت وخفل بعضه بعض والمحالجمع محالة وهى قفا الظهر
وهذا من احسن صفات الخيل ومجد صاحب جواد عتيد حاضر فرس عند وعند
بفتح النون وكسرها المعد للجرى وقيل الشديد وتام الخلق قال ابن سكيت ومتاج مسرع
فى السير هداج فعال من الهداج وهو المشى الرويد مع كونه سريعا والعلجم الغليظ
هراج كثير الجرى والحدية فعلة من الحدم وهو السرعة وقيل القطع قناة المقوية
اى دقيقة المقدم وهذه صفة الانثى منه قولهم ان مشت فقناة والانثى واحدة
الاناث فى سلسلة مجتمعة اراد انها مدورة الموضع وهذه من احسن صفات الخيل
وهذا قالت ان ادبرت فانعه لان الاناث فى بنخذ مذمومة والمعجرة وثب كوثبة الظبى
قال ابن دريد قال ابو المنهال لا اعرف من غير ابى فى هذا الحرف تفسيرا محصنة قليلة اللحم
والشعر والنثر اذا نصبا وخفف فعل من الخفق بمعنى السرعة ومنه قولهم امر مخفق
على التسليم لان والية الحمار يخفق ظلها اذا قل فدتها حضين تقدما اى يسرع لان المحضر
سريع فى الجرى والناهق الظبى الشاخص فى خلق الفرس معرق قليل اللحم
الفرس يحسن بقلة لحم الناهق اشدق واسع الشدق وهو فى مجلس والاسدف
عظيم الشخص والجذع والدسع مركب العنق فى الغارب منقف واسع والسلهب الطويل
سبط كاثر وهذا من صفات الخيل خاصة زلوج سريعة والخيفانة الجواد التى
فيها نقط سود يخالف شبه الفرس بالخيفانة لسرعتها قال ابو بكر والجوادة اذا ظهر فى
فيها ثلاثا النقط لطير سريعة وهو جيد كثير الهيج وهو الغليان والاهجاج المبالغة فى
العدو
والارتاج

والارتاج كثرة الدرق وتتابعه يحول فى حباب مشكول فى شكال والملاغم المجافاة
المغاخم المفاصل عبل غليظ والحزم موضع الغرار مخدم نجد الارض المرتفعة فيها
اخاديد شقوق مرجرج مرجرج الجرى الجرمنيف مرتفع والحارك منبع الفرس الكاهل
اطراف الحوازج جمع منسل محدول مفتول والقفيل الشعر المجتمع والعوج اللين العطف
والقصاصة صوت الحديد وكل صوت ضاو والقضيب شعر الناصية وصافى
سابغ

الخمريات من المولدين

بسم الله الرحمن الرحيم

هذا مختار ما حفظت من صفات الخمر واسمائها وما قيل فيها من الاشعار الامثال ولم اذكر ما وقع وسنح لي من غريب وحكاية لئلا يكون للادب مضيعة وللنظار ملعبة وما اذكر لك من الغريب الاعراب والشواهد فخفه حجة لك والله المستعان

الخمر — ومن اسمائها الخمر انشد ابو نواس ٭ الا فاسقني خمرا وقل لي هي الخمر ٭ ولا تسقني سرا اذا امكن الجهر ٭

الراح — الراح قال الشاعر ٭ امزج كاسي بجاريه ٭ وانما امزج راحا براح ٭

المدام — المدام قال محمد بن يحيى الصولي المعروف بابن البغدادي ٭ بتنا نجيل المدام على غرة الواشي وغفلة العاذل ٭

السلاف — السلاف قال الشاعر ٭ لكم سلاف عتقت غرقف ٭ في دنها فاقض عنها اختام ٭

الغرقف — والغرقف كالبيك والعقار ٭ انشد عمر بن بكر الزقاعي ٭ قدمت على عقار كعين الديك ٭ صفي سلافها الزاد وف

العقار — والخندريس ٭ قال صفي الدين الحلي ٭ فعلك مقلتاه بالافق العاشق

الخندريس — فعل السلافة الخندريس ٭ الصهباء قال ابو نواس ٭ نقلت هل لك

الصهباء — في الصهباء تاخذها ٭ من كف ذات حرفة العيش مقبل ٭ والقهوة انشد

القهوة — ابو نواس ٭ وقهوة كشعاع الشمس صافية ٭ مثل السراب بتن صفي كاسها

وصافيه قال اسحق ابن ابرهيم ٭ وصافية بعيش العين صفاتها ٭ وهبنا عام

في الدنان وعام ٭ ادونا بها الكاس الروية موهنا ٭ من الليل حتى انجاب كل

ظلام ٭ فاذ دون الشمس حتى رايتنا ٭ من الغنج كما ابن هشام ٭ ١٧٤

الشراب — الشراب قال الوليد ٭ علالة علالة من شراب لاصبتها ٭ من شراب الشيخ

الرحيق — كدر او شراب لهمدان ٭ الرحيق قال حسان ابن ثابت في الجفنة ٭ يسقون

المعتقة — من ورد البريص عليهم ٭ برد اصفى بالرحيق السلسل ٭ المعتقة قال ابن

المختوم — المختوم معتقة صاغ المزاج لراسها ٭ اكالها دما المنظوم اسلك ٭ و

المشمولة — المشمولة قال الشاعر ومشمولة بالكاس نحسب انها ٭ سنا عنق ولمعت با

المشمول — لكواكب ٭ بنت كعبة اللذات في زمن الصبا ٭ فحج اليها اللهو من كل جانب ٭ و

القهوة — القهوة انشد ابو نواس ٭ صرفا كان شعاعها في كف ساقيها قبس ٭ و

العتيق — العتيق انشد بن بابك ابن معاوية ٭ فاما هما الدهر شبانا سواهما ٭ حديث

والعتيق — صديق او عتيق رحيق ٭ والبكر وقد مضت في الشواهد والعروس انشد صفي

الدين ٭ تجلوا الكؤس اذا جلت عن وجهها ٭ شمسا غذتها الشمس في عرس

والبكر انشد ابن البغدادي ٭ مجج بي بين سكر محظ

وسكر ريق وسكر خمر ٭ وقول ابو نواس ابن هانئ

باسنة امتها البكر ٭ ما ينتضى منها لها البكر

قال ابن المعتز ٭ فاجابته والبكر يعقد صوته

بلجاج كل لجاج الفا فتا ٭ والمدامة انشد بعض الكتاب

جرات همات فارتها بمدامة ٭ واد العتيق باونها موصوف فالعتيق

زمزم والمقام صفا لنا والكاس لي والصبب مطوف ... والظلا افلذ زنا

من عذيره من الظلا والاغانى ... وليال مرت على حلوان نادر

خبرنان ابن فضاوه انشدهوما ... يوم الفيد واه الاوراء لا الا الظلا والا

الطرب اقرب فقيل له اخطات انما هو يوم الخباء فقال العدد في الالف الا اعرف

النحو والشمول قال اسحق الموصلي في مجلس ابرهيم الطاهري وقد اصطبح وجاغلا

فيه الوجه فناوله كاسا فاني فقال له ابرهيم اشرب فانشد مرتجلا شعر

اصبح ندمانا فداحا بواصلها ... من الشمول واشبها باقداح

من كف ريم مليح الدل ريقته ... بعد الهجوع كساب او كفاح

اخذ قوله من كف ريم الخ البيت من قول امرئ القيس في الراشة

كان المدام وصوب الغمام ... وريح الخزامى ونشر القطر

تعل بها بردانيا بها ... اذا طرب الطائر المستحر

اراد بتغير الافواه بعد النوم وهي طيبة الريق في الصبح وهذا غاية في معنا

الحيا والحيا حدثنا ان بعض الادباء كتب الى صديق له وقد تاب من الشراب

تركت شرب الحيا غير مفتكر ... فيها وفي شربها اللذات والطرب

فارجع فقد اسبل الراووق مدمعه ... وحد اعليك وقالي الكاس يلتهب

والتالي قال ابن النعاوبدي ... كم ليلة من كاسي ويقته

نشوان امزج سلكا بالكا ... وبات لا يحفى عني مراشفه

كانما ثغره ثغر بلا واسل ... والذاذه قال لقيط ابن زرارة

شربنا من الذاذه حين كانت ... ملوكا لهم بالعراقين والبحر

فلما انجلت شمس النهار ابتنا ... نولي الغنى عنها وعاودها الفقر

والغدوا قال السلامي ... طاف الشفاه بها كما اهدى

لنا الصبا الصفور عذبا كمها المزاج كانها في ضمير ومن

اسمائها الاسفنط قال سعد ابن بليط محبة العينين من غير سكرة

من شرب الحاظ عينا اسفنطا ... وقال ابن حجة الحموي

بلاد اذا ما ذقت كوش مائها ... اهيم كما في قد ثملت باسفنط

عرب النمل السكر ومنها الخرطوم استعمله زياد وهو نابغة الذبياني

في ثناء المسجوع لعمرو بن حارث وهو الثنا المسجوع الا انعم صباحا

ايها الملك الباذل ... السماء عطاؤك والارض وطاؤك ... وادك

بلادك ... والعرب رعاياك ... والعجم حماتك ... والحكماء وزراؤك ... و

العلماء جلساؤك ... والمقاول سماؤك ... والعقل شعارك ... والحلم

دثارك ... والسكينة بطانتك والصدق وراثتك ... واليمن حذاؤك ... و

البر فراشك ... واشرف الآباء آباؤك ... واطهر الامهات امهاتك ... و

افخر الشان ابناؤك ... واعف النساء حلائلك ... واعلى البنيان بناؤك

واكرم الاهداء اهداؤك ... وافضل الاخوال اخوالك ... وانزه الحدائق

حدائقك ... واعذب المياه مياهك ... قد لاذم الزين انهاؤك ... وخالف

الاضبح عاقتك ... العسجد نوادرك ... واللجين صحافك ... والشهم

اداناك ... والخرطوم شرابك ... والاكبار مستراحك ... والعنبر سواكك

والخمر بغيتك ... والتبر في مناجز اعدائك ... والذهب عطاؤك ...

وألف دينار مرجوحة بإتيانك ٭ والتمر منوط بأبوابك ٭ زين قولك فعلك
وتطمح عدوك غضبك ٭ وهزم مقاتلهم مشهدك ٭ وسار في الناس عدلك
وسكن بلادهم طفرك ٭ أنباخرك ابن منذر اللخمي ٭ فوالله لفقك خير
من وجهه ٭ وشمالك خير من يمينه ٭ ولصمتك خير من كلامه ٭ وكلامك خير
من إبله ٭ ولعفوك خير من علم قومه ٭ فهب لي إسارك فوهبه ٭ واستوهبه ثلاثة
شكريه ٭ فإنك من أشراف لخمان ٭ وأنا من سراة بني عدنان قوله المقاول
جمع المقول وهو السلطان وهذا مخصوص للملوك الحمير والبرك شراب العقول قال
الزجي ما مفاعيل على الهوان وعنده مقول صادم وانف حتى قوله الزون الخز
قال الشاعر ، ولقد أهوى بكر بن سلمة الزون من مرو الزدن قوله الاضبح
الاصهب والخز الاحمر قوله الشهاد جمع شهدة وهو العسل قوله المختوم
هو خمر سريعة الاسكار قوله طمطح الكسر قوله مقانب جمع مقنب وهي
الذئاب الضارية والمقنب من الخيل ما بين ثلاثين الى اربعين او نحو ثلاثمائة قوله
شارح البرج الشدة شارح الهوى توجه والعلق قال ثعلب واه ابن خالويه في
شرح مقصورة ابن دريد ، اذا ذقت فاها قلت علق مدمس او بردي قيل فهو زبيب
ساب قوله العلق الخمر قوله ومدمس مطلي قوله اربده قيل اسمه
ومنه قيل غنى قوله فعود ثقف منه الحديث طمش طاح وفاد رشلا
لمن الشب فقال على عالية السلم في جوابه الشبل مهيا قوله الطمل الشخص
قوله طاح مات غادرك قوله الشبل الولد قوله الشب المال قال
الشاعر شعر اربه الناس للعلياء والحرب ٭ لذيذ شب لا يخلي المصافيا

قوله

قوله المبط البعير قوله خسباب بزنة فالذ العلق الدم سمي الخمر
لحمرتها وقيل لانها تخرج البيضاء الصفراء العلق قيل سمي علقا لانها تحمر مرة وتصفر اخرى
نوادر بن الخمر المزوجة مشحوطة والتحط الخلط قال الشاعر اطه جاهليا
ومشحوطة بالماء بيض واحبها ٭ اذا المعمع العربد منها تجنبا
وكل مغطوب ومجلود ومشوص . ومقول قال حسان
ان التي ناولتني فرددتها ٭ قتلت قتلت فهاتها لم تفتل
كلتاهما حلب العصير فاسقني ٭ بزجاجة ارخاهما للمفصل
قوله كلتاهما حلب العصير سئل عبد الله بن جعفر الفاضي له قال التي
فوجدتم قال اكلتاهما فقيل قال عنيت بقولي التي ناولتني الخمر المزوجة بالماء ثم قال كلتاهما
حلب العصير اراد حلب لعنب حلب لتمر وهو الحلوب من التمر استغنا عنه با
لمعصر اكما صرح به الله تعالى وانزلنا من المعصرات ماء ثجاجا هذا ما قاله قاضي بن
شنفره قوله المفصل الذي يفصل بين الحق والباطل وقد جاء الكلام في اسمائه
ومن اسمائها المشعشعة قال عبد الله بن ابرص
اذا ذقت فاها قلت طعم مدامة ٭ مشعشعة طيب الاذاة فرنبع
قوله الفرنبع الخالص وهو موضع لا تنبذ من النظم والمشمولة

فصل الغالب

فصل الغالب في استعمالهم المدامة وهذا فصل سردنا فيه بعض ما قيل في الشراب وعبر عنه بلفظ المدام قال ابو نواس وقد حبسه الرشيد ومنعه من الشراب واني لاستحسنه بجزالة اللفظ وجودة التشبيه وحسن النقد ولطف المعنى رواه المبرد في الكامل وهو من غرر اشعار ابي نواس ابن هاني

الشعر

ايها الرايحان باللوم لوما ، لا اذوق المدام الا شميما
نالني بالملام فيها امام ، لا ارى في خلافه مستقيما
فاصرفاها الى سواي فاني ، لست الا على الحديث نديما
كبر حظي منها اذا هي دارت ، ان اراها وان اشم النسيما
فكاني بما ازين منها ، قعدي يزين التحكيما

لم يطوفوا حملوا السلاح الى الحرب ، فاوحى المطيق الا بهما

قوله تعدى بفتح الاول الكسلان وكثر الاضطجاع والتحاكم محاكمة

الشراة هوم صفتين هذا اصطلاحهم يقولون لمن رأى رأيهم ولو بخرج فلان

تعدى قال ابو الفضل المكاتي

عجبت لتي ترك المدام وقالت ، هل جناها من الرجال لبيب

هي بنت الظلام نور وناراً ، كبادناد وفي الخدود لهيب

تلك ياهذه عدلت من النصح ، وما للرشاد فيك نصيب

انما للستور هتك وبالباب ، فتك وفي المعاد ذنوب

قال اخر

انما الدنيا مدام وغلام وكلام ، واذا فاتك هذا فعلى الدنيا سلام

قال اخر

هبوا لي شربة المدام فانا الدنيا تغرد والعيش انس ما يكون او هتك الستور

قال منخل اليشكري صاحب نعمان ابن منذر المرتي بالمنجرة وهو كمعظم

ولقد شربت من المدامة بالصغير وبالكبير ، فاذا سكرت فانني رب الخورنق والسدير

اراد بقوله بالصغير والكبير الاناء يعني شربت بالقدح الصغير والكبير والمنحاك المعظم الاصل

قال ابو الهندي

وشمول نهاء قد سبقت طلوعها لشمس مدام ظل نبت وحبابها ، مشعشعة صرف كان مزاجها

ملاثة عطار عليها ملاءها قوله الملاب ضرب من الطيب قال

جرى فوق المسك بدن والملاب وقال ايضا ، بصن الوبر بحسبه ملابا

وقد اكثف هذا القدر مما جاء في صفة ، الخمر بلفظ المدام كان المراد

تاليف

تاليف هذا الكتاب تذكرة لنفسي لا التطويل الموجب للملال وسنذكر ان شاء

الله تعالى ما اخترت في هذا الباب نوادر من اشعار الزاهد والمتشبهين وابن الناس

من الغزل في الاغراب ما استكملها الفائدة نوادر ما استحسن من الشعر الفقدما

والمحدثين في صفة الخمر قال ابو نواس رواه المبرد

فاذا ما انتهاها فهباء ، تحسن اللمس ما نبخ العيونا

درس الدهر ما تجسم منها ، وتبقى لبابها المكنونا

في كؤوس كانهن نجوم ، جاريات بروحنا اندينا

مالعاب مع السقاة علينا ، فاذا ما غربن بغربن فينا

فهي بكر كانها كل شيء ، يتمنى مخبر ان يكونا

وزاد ابو محمد الاعرابي الاخفش

وذلك لان الخمر مذكر ولذلك قال ابو نواس

قال على العنبر الغمر اني

اقول لها وقد جاءت بكاس ، لها من مسك ريقته ختام

امن خديك تعتصر قال كلا ، ولكن عصرت من الورد المدام

حتى اذا جلت في الكاس خلت بها ايضا ، عقيقة جلت في فشر بلور

فظل اذا مزجت في كاسها حبب ، كانها عرق في خد مخمور

قال المعتضد بالله صاحب قرطبة من آل منذر احد ملوك الحيرة اندس شعر

شربا وجون الليل يفسد كحله ، بماء صباح والنجوم رقوق

معصفرة كالبرام بخارها ، فضخم واما جسمها فدقيق

قال عبد المحسن الصنوبري في حرف بيضاء ولم يصفها غيره وابو نواس ابن هانئ

خلتها بيضاء في حلة ، من حلل الاقداح بيضاء

٥٤ فقال لما حدّث من جهلها ، لا تمزجن الماء بالماء

نادرة خرج ابو نواس ومعه مطيط صاحبه فاتيا دبختار فقال
الحسن لمطيط صاحبه ادخل بنا نتاجن على هذا الخمار فدخلا وسلما عليه فرحب بهما
فقال له الحسن اعندك خمر عتيق قال عندي منها اجناس فاي جنس تريد فقال التي يقول فيها الشاعر

حجب حقبة وصبت فجاءت ، كجلاء العروس بعد الصبان

وكان الاكف تصبغ من صو ستنا هاالورد والزعفران

فملأ له الخمار قدحاً من خمرة صفراء كانها ذهب محلول فشربها الحسن فقال الحسن
من هذه اريد فقال له اي جنس تريد قال التي يقول فيها الشاعر ،

رققتها ايدي الهواجر حتى ، صيرت جنها كجسم الهواء

فهي كالنور في الاناء وكا ، النار اذا ما تقرفي الاحشاء

فملأ له الخمار قدحاً من خمرة كانها العقيق فشربها وقال الحسن من هذه اريد فقال له اي
نوع تريد قال التي يقول فيها ابو نواس ابن هانئ

فاذا احتثت منها الرضع ثلاثاً ، صح الرضع كفعل ذوي الفدد

في اللون ماء المزن الا انها ، بين الضلوع كوافي الجمر

فملأ له الخمار قدحاً من خمرة سجناً كانها ماء الطرفشرب الحسن ثم قال للخمار انفق
قال له والله اعرف الناس فقال من اناقال انت الذي سكر من غير وزن فضحك الحسن
ثم قال لمطيط ادفع اليه ما معك من النفقة فاعطاه مائة درهم وانصرفا قوله حقبة
بالكسر اي من الزمان لا وقت لها وهي لستة حقب والحقبة بالضم وضمتين اثنتين من سنة الى عشر
وجمع الاول حقب والثاني احقاب قوله الهواجر جمع هاجرة وهو نصف النهار

عند

عند ذوال الشمس وعند العصر لان الناس تهاجر وا من شدة الحر قوله احتثت
بين منا عقلي الطائر او حسا المثاير بشبا لا بعد شيء ولا بين شراب الطاس قال ابن
الاعرابي احسن ما قيل في صفة الخمر قول الشاعر واظنها من المحدثين والكتاب

وكاس سباها النجر من ارض بابل ، كرقة ماء البين ضاعن البخل

اذا شجها الساقي حسب حبابها ، عيون الذبا من تحت اجنحة النمل

وشجت شمولا بالمزاج واسبلت ، كالينع الحبات خاف من الفشل

قوله النجر جمع ناجر الدباء اليابس والشجّ المزج لانه يكسر سورتها كتب عبد الصمد بن
معذل الى صديق كتب المرء يعقد بي

وعشت ما شئت بعدي ، اهدي الى اخ بي

سلسل مسك ودر د ، اوتن من دمع صب

يشكو حرارة وجد ، فاخلع على سرورا

يكون اليوم عندي قال ابو الوليد الحمايري

فلا اشربن على نقادم عهدها ، حلب الكروم شراب غير معصّر

من فهوة كصفاد مع مشوقة ، مرهاء ذاركة لكحل اثمد

جنت مكاتمة فبتن حفي نها ، وقران دمع سال او كان فد

ويخاف فحذره فيعلم وجدها ، فالدمع بين تحدر وتصعد

قوله مصرد الصرد الخالص من كل شيء مرهف عنها خلت من الكحل او فتّ
الذكاء ابيضت هنا لبقها والتغاره ومرها وهذه شراب اخره قوله جنت خذعت
قوله وكان فداي وكان شاد فاكثر والتاء الاشباع وكان فداي صاحبه وكلام فداخذ ها

٤٣ من قول النابغة وهو الشعر ازف الترحل غير ان ركابنا

لما تزل برحالنا وكان قد قال ابونواس وصفراء قبل المزج بيضاء بعده

كان شعاع الشمس يلعب دونها ، مدى العين تستعفيك من لمعانها

وتصرخ حتى ما تقل جفونها ، وكان شاديها لفرط شعاعها

بالليل يكرع في سنا مقباس ، والدهر من ارمامه قلبة غاشق

والدهر بعد تصعب ومكاس ، قوله يكرع يقال منه كرع في الماء

اذا لاناء كنع وصمع شاربه من موضعه من غير ان يشرب بكفيه وكل خافض رأسه

كارع المكس الظلم والنقص بن ودون ذلك مكاس عكاس قال البغ بلون رق

حتى كاد يخفى ، على عين من طاب على المذاق وهذا البيت في غاية الجودة في جزالة

اللفظ وحسن المعنى وبعده انت من دونها الايام حتى

تفانى جسمها والروح باقي ومن غرر الاشعار كلمة ابي نواس ايضا في

صفة الخمر وهي هذه

باشقهن النفس من حكيم ، تمنعت عن قبلي ولم اتمم

فاشقني بكل اللي احمرت ، بحار الشيب في الرحم

ثم انصات الزمان لها ، بعد ما حازت مدى الهرم

وهي اليوم الذي نزلت ، وهي رب الدهر في القدم

عتقت حتى لو انصلت ، بك ناطق لتكلما

فانثنت في القوم قائلة ، ثم فضت قصة الامم

فرغتها في الكاس بدء ، خلقت للكاس والقلم

والبيت من كلام قالها النابغة وقد اجاد فيها وهي هذه

مع نداماي سادات ذهن ، اخذوا اللذات عن امم

تمشت في مفاصلهم ، كمشي البرء في السقم

فعلت في البيت اذ حبت ، مثل فعل النار في الفحم

فاهتدى سار في الظلام بها ، كاهتداء المرء بالعلم

عن ابن الاعرابي قال كنت انادم يحيى بن اكثم عند المامون في حديقة فقال له

محمد بن زياد من اشعر الناس في صفة الخمر قلت الاعشى وهو القائل

نزلت الغداة من فوقها وهي دونها ، اذا ذاقها من ذاقها يتمطق

ثم انشده فقال للاخطل ولغيرها فاظنه يحفل بما انشده ثم قال يا محمد اشعر الناس في وصفها

الذي يقول فتمشت في مفاصلهم الى آخر الابيات اقول ان قوله فتمشت الخ

ماخوذ من قول الهذلي يصف صيادا ظفر بصيده سريعا فانشد مرتجلا

فتمشى لا تجيش ، كمشي النار في الضرم

روي ان بعض الشعراء قال لابي نواس ما كفاك ان سرقت حتى احلت

وانشد البيت قال كيف احلت ومن اين سرقت قال سرقت من شعر الهذلي

وانشد البيت واحلت بقولك كمشي النار في الفحم وهما عرضان والعرض لا يدخل

في العرض فانقطع ابو نواس ثم غير الشعر وقال كمشي النار في الفحم قال الاصمعي

اخذ ابو نواس من قول مسلم بن وليد هو

يجري محبتها في قلب وامقها ، مجرى السلامة في اعضاء منكس

وهو ماخوذ من قول عمر بن ابي ربيعة القرشي حيث يقول من

الهدب الهوى لك في فؤاد ، يبيح الحوى الى العرق

وقد اخذه عمر من قول بعض العدويين وهو قوله شعر

واشرب فليد حبها ومشى سبه ، كشي حبا الكاس في عقل شاربه

ودب هواها في عظامي وشاربي ، كما دب في الملوع سم العقاربه

والعدوي اخذه من قول الاسقف بحران حيث يقول شعر

منع البقاء تقلب الشمس ، وطلوعها من حيث لا تمسي

وطلوعها حمراء صافية ، وغروبها صفراء كالورس

مجري على كبد السماء كما ، يجري حمام الموت في النفس

اقول قوله من حكم بن هانيء لانه منسوب الى الحكم لا الى الحكمة وبين الحكمة والحكم

الى الحكمة حكمي بكسر الكاف وسكون الثاني والى الحكم بفتحتين قوله فاسقني بكرا

الخ الخ يريد بخمار الشيب لزيد الاسجن الذي يحجب ضوء الذن من غلبانها قيل

انه سئل بعض الشعراء عن معنى البيت قال خمار الشيب طلع الحصرم وهو اسجن فاجبر

بذلك ابو نواس فقال فاردت شرا ولكنه احسن فعلى هذا فالمراد بالحب الحصرم وعلى الاول

الذن قوله الاعشى الذي الوسخ في الشراب ونحوه وشيء الذي يقع في العين

من صغار الذبن وغيره قال علي عليه السلام قصرت وفي العين قذى وفي المعان شجى

قوله يتقطن بن منه غطفا اذا تذوقه وبن ذاقه فتقطن اذا صوت بلبنا اذا اختنه

بالغاء الاعلى وقول السلم منكس النكس عود المرض بعد البرء قال ابو نواس

من شراب الذن من نظر المعشوق ، في وجه غاشق بابنا مه

لا غلظ تنبو الطبيعة عنه ، نبوة التمع عن شبيه الكلام

بنت عشر صفت ورقت فلو ، صبت ناح كل ظلا مه

نادرة

نادرة عن ابن دريد قال حدثني حسن ابن خضر عن حماد ابن اسحق الموصلي

عن ابيه قال انشدت ام البهلول وهو امراة من طي وكانت ناسكة قول الشاعر

وكاس شمول يجلب الذهل انهلت ، لديه المزج من عينه اصفا وانزر

فقالت والله لقد خبرت ان الذهل من صالحي الطير وما كان ليحلف كاذبا

قال ثعلب انشد ابو عمر

اذا ام الحفت نزر يحفز الملا ، واغض كل مرجل ريان

قوله المرجل ذو المرجل يعني اهلها ومن احد رجليه قوله اغض الغض لعصر

الحفاجر ثوبي خلقا الملاء الارض وعفرها اثارها بها وحصاها

انشد ابو عمرو عن ثعلب

يجلن اوعية المدام كانما ، يجلنها باكارع الغزلان

قوله الغزلان جمع غزر وهو عصفور خشيف شبه عنقود العنب بذلك

انشد ثعلب وذات منظر بكر ومخبره

من التواصف فاوطانها الربف ، بزها السنور وكن محضره

سرح الجنادب واعناقها القصف قوله البكر اول ما ينزل من الذن

والتواصف هنا نصف الذنان من طول مكثها والسنور جال سود والذكر ازرق

ومحضره وقد شرب منها فقصت واعناقها العنبوط الذي تشدبها

قال تميم ابن مقبل مقتنيصها دوبا فشه ،

منها ما لين عظامها تلن ، مشعشعة مترع دنها

تصفق في وعس عود مرت ، قوله الوعس الرمل يعني انه شرب في اناء

الملوك من الزجاج لان الزجاج اصله الرمل قوله نصفق يحول من اناء الاناء
قوله المدعة الممتلئة من الاناء والحوض قال ابن خالويه انشد ثعلب لنفسه

اذا الكماة المرقبي خيف ألوا ، الى سنى لذة الفرقان
كان الذارع المشكول منها ، سليب من رجال الدبلان

قوله الكهل الذي خمر من شتا مسن قوله المرقب المسلوخ من رقبته قوله
خيف خافوا ان ينفذوا قوله الوا أرجعوا قوله السلاسل الحلق المتصلة الواحدة مثله
قوله الفرقان والفرق وعاء الزبد وكذلك المخضة قوله الدبلان
السند يوصف السند بالحذاقة عمل الخراز وغيره قوله الذارع نقاش من
ذراعه قوله مشكول مربوط انه قال ابو نواس ابن هانيء

وعذبن لذات معللي صاحب ، نقلت منه فكاهة ومزاحا
قال ابتغ المصباح فلك راشد ، حسبي وحسبك ضوءها مصباحا
فكبت منها في زجاجة فهوة ، كانت لرجع الصباح صباحا
واقبلت في صورة اخلاقها البلى ، فاذا الهوى واثبت الارواحا
فكأنها والكاس ما طعنت بها ، صبح تقارب امره فاضاحا

قال ابو تمام وهو حبيب بن اوس الطائي المجيد المشهور

وكأن لهجتها وبهجة كاسها ، نار تفور قبيل ابو عاء
اودية بيضاء تكبر طيفت ، جبلاً على باقوتة حمراء

قال الشاعر

وكاس كعين الديك باكرت خدها ، بفتيان صدق والنواقيس تضرب

سلاف كان الزعفران وعندما ، بصفو فؤاد جودها حين تقطب
لها ارج في البيت غال كأننا ، المرينا من مخرد بن وكتب
قوله العندم دم الاخوين والبقم قوله الناجود اناء الخمر والخمر بعينها
قوله تقطب تمزج قوله الارج الريح الطيب قوله الدارين بكسر
الراء فرضة البحرين يحمل المسك اليها ويباع والدارصا العطار يجلب اليها قال ابو بكر بن دريد
عقام كان الكف ليرق كفه ، من الشمس او من وجنتين استعارها
موردة من كف ظبي كأننا ، شاولها من خدها فادارها
قوله فادارها هرويه فاثارها والاول احسن روى ان ابا نواس مر بشيخ
راجعاً من مصر فاتاخ بباب صاحب الجن يطلب فيه فلما اتى باب صاحبنا عبد السلام من
ملازمته لانكاره عليه والشعر فقال لابنه قوله لابيك فليخرج لقد فتنت كل انسان
بقولك موردة من كف الخ فخرج وادخل راسه قال القاضي التنوخي وقد ابدع في
المعنى وابكر سرعة التوليد الشعر

وراح من الشمس مخلوقة ، بدت لك في قدح من نهار
هواء ولكنه خامد ، وماء ولكنه غير جار
كان المدبر لها بالهين ، اذا مال للتبر او بالبهار
تدرع ثوباً من الياسمين ، لفرط كتيم من الجلنار
اذا ما تأملته وهي فيه ، تأملت نوراً محيطاً بنار
وهذا النهاية في الابيض ، وهذا النهاية في الاحمر

قال عبد الله بن طاهر

٣٩ انما العيش والحبوة لمن ، اصبح بين المدام والندمان

فاصطبح فاغتبق تورد سبه ، اللون على الورد في خدود الغواني

من شراب كانما ناب البرد ، صفاء في اللون والدهان

وكان الكاس منه خلاء ، وهو منها مترع ملان

رقة لائرى مع الكاس الا ، بعد وهم الظنون عند العيان

لذ طعما وطاب ريحا فاغنى ، عن جنى التفاح والريحان

صادق الروح والحبوة فقد قام ، مقام الارواح في الابدان

قوله فاصطبح فاغتبق سمى العرب شرب الغداة صبوحا وشرب العشية غبوقا وشرب الهاجرة قيلا وشرب اول الليل فحمة وشرب السحر جاشرية قال الشاعر

قال ابو الوليد الحمار شربت الهاجرية

رب راح كانها ومعة المشمول ، من فوق وجنة حمراء

بنت عشر تحل من ربة ، الدنا محل النعيم في الزراء

فرهوها بالماء فامتنعت منه ، شماسا كالحرة العذراء

فدعتها وقد برد الليل ، ومالت مقادم الجوزاء

قوله مالت مقادم الجوزاء يريد ان الليل قد انتصف وحان السحر

قال علي ابن خليل

كان ريقتها صفراء اسلمها ، بلا اعتصال الى نزيفة العنب

كان شمس الضحى في الكاس دارتها ، الف شعاعا عليها وهي تلتهب

كانها وصيب الماء بضرعها ، يشاكل الدر في حافاتها الحبب

قوله الحبب بن حباب الماء والخمر وحبب فاندفع يقول العرب ماء يقع على الكاس حباب وفواقع والحباه والكعدبة والجندعة والجعدبة والفقاقع تفاخات الماء والشراب الفقع الزبد يتعلى الفقاع كرمان به الماء يقع في راسه من ان يبدو هو بعلا من الشعير قال عدي ابن زيد التراجي وهو معرب في العربية رواه المرزباني عن حماد الراوية وهو مروي عند هشام بن عبد الملك

تكر العاذلون في وضح الصبح ، يقولون لي اما تستفيق

ويلومونني فيك يا ابنة عبد الله ، والقلب عندكم موثوق

لست ادري اذا كثروا العذل ، اعدوا ملومني ام صديق

ودعوا بالصبوح يوما فجاءت ، قينة في يمينها ابريق

فدعته على عفار كعين الديك ، صفق سلافها الزاووق

ثرة قبل مزجها فاذا ما ، مزجت لذ طعمها من يذوق

وطفت فوقها فقاقع كالبا ، قوت ، حمر بينها التصفيق

ثم كان المزاج ماء سحاب ، لا صر اجن ولا مطروق

قوله الزاووق المصفاة قوله الصر كيس الماء الطويل يكنه قوله الاجن الماء المتغير الطعم واللون قوله المطروق الماء الذي خوضت الابل ووصف علقمة ابن عبدة الماء الاجن وقد اجاد في وصف ذلك الورد فقال

اذا وردت صفا آكان جامه ، من الاجن حتى ما يغب وصيب

انا الشاني

نطعن لعنانا والقربا كانه ، على قمة الراس ابن ماء محلق

کتابخانه
مجلس شورای ملی

٥٠ فجاءت بنبيج العنكبوت كأنه ، على عصوبها سابري مشرف
وماء قديم العهد بالناس آجن ، كان الذبا ماء الغضى فيه تبصق
فادلى غلامي دلوه بإنائها ، شفا الصدى والليل أدهم ايلق
بريدان الصبح فدبج فجاءت الدلو بنبيج العنكبوت كأنما الرقيق من الثياب
سابري ثوب رقيق جيد منه عرض سابري لا ترغب فيه يأتي عرض قوله
المشرف الممزق اثناء بوشيه شعر لهوت بها بال الشباب ملاوة
فاصبح سربال الشباب مشرفا قوله ملاوة اي برهة من الدهر
قوله نبصق العنكبوت بالصاد والزاي بالماء المنجد ماء الغضى الا نفاذا خرج
قوله الصدى العطش قوله والليل ادهم ايلق اي من الظلمة وايلق من التهم
ليث بعثر اتاهي قال بعضهم الكاس تؤنث وتذكر في الكاس والبيت
والليل مختلف بين الكاس والحباس ، والليل منفرق عن كل فائته
من كل انق لها اضواء مقباس قال البحتري
اثر على ظهر الزمان جلالة ، نهر الحدود دون هوة الصهباء
من قهوة تنفي الهموم وتبعث ، الشوق الذي قد ظل في الاحشاء
يخفي الزجاجة لونها وكانها ، في الكف قائمة بغير اناء
قال ابو نواس ابن هانئ وهذا هو السحر لا الشعر في قصيدة
وحديث لذات معلل صاحب ، يفتات منه فكاهة ومزاحا
بهته والليل ملتبس سبر ، وانحت عنه جنانة فاستراحا
قال ايقظ الصباح فك لاسه ، حبيب وحسبك ضوءها مصباحا

فنكب

فنكبت منها في الزجاجة شربة ، كانت لها خلف الصباح صباحا
من فوق خانات فثل مزاجها ، عطلا فما لبها المزاج وشاحا
صفراء تفترس النفوس فمائر ، منها بهن سوى الثبات جراحا
فكانها والكاس ساطعة بها ، صبح تقاذف بالدجى فانضاحا
قوله الجثائة ما بقي في العين من النعاس قوله السبات النوم وبروى
سنات بالنون جمع سنة وهو النوم قوله انضاح افتعل وبروى تقاذف

ضوء لمسلم بن وليد

وملائة صهبا بنت سلافة ، صفراء لما تفصل التسليلا
اخوان واحدة هما ابنة اختها ، كانما تدع الصحيح عليلا
لا تقتضي ماء القراح وهما تها ، عذراء صافية الاديم شمولا
لطف المزاج لها فرنق كاسها ، بقلادة جعلت لها اكليلا
فلك وعاجلها المدير ولم يفظ ، فاذا به قد صيرته قبلا

قال ابو تمام

صعب وداص المزج ستة خلقها ، فعلت من حسن خلق الماء
خرقاء يلعب بالعقول حبابها ، كملعب الافعال بالاسماء
وضعيفة فاذا اصابت فرصة ، قتلت كذلك قدرة الضعفاء

قاله جعلها اولا بمنزلة الناقة الصعبة وجعل المزج لها رائضة ثم وصفها
بالخرق وهي الصعبة والمختنة قال الطائي الصغير وهو البحتري
من قهوة تنفي الهموم وتبعث ، الشوق الذي قد ظل في الاحشا

وطافَ بهم آرياضٍ تفتّقتْ ، فواجهَ الأرواحَ والأنداءُ

وفوائحُ مثلِ الدموعِ تحدّرتْ ، فصحنَ خدَّ الكاعبِ الحسناءِ

قال الرقاشي يصف مرجاً وقد ابدع واجاد

اذا الماءُ امكنَ ، وصفوُ سلافةِ العنبِ

صببتَ الفضةَ البيضاءَ ، فوقَ فراشةِ الذهبِ

ذكرتُ بهذا الطيفةِ وهو ان بعضَ الندماءِ جلسوا على شرابٍ والشاربُ

يغنّي ويقيمهم صوتاً تمّا تغنّى به قولُ بعضِ الشعراءِ

بديرٍ ونسّي من سالمٍ وادِ بارقٍ ، وحلبةٍ بين العينِ والانفسالمِ

فزادَ لفظةَ ما وقالَ وحلبةَ ما بين العينِ والانفسالمِ فقالَ بعضُ الادباءِ

لو قلتَ ما من عنانٍ الى شرابٍ لصلحَ عنانٌ وشرابٌ قالَ ابو نواسٍ

وعهدودةٍ قالَ الغلامُ وفضلتْ ، عليهِ بمكوبٍ يطيبُ لراكبِ

يديبُ علينا الكاسَ بينَ حبابِها ، اذا رقرقتْ بالماءِ بينَ والجنادبِ

كبيتٍ تغنّى في العظامِ كأنّها ، اشارةُ من هوجِ اليدِ بحاجبِ

المقدّمةُ قد تريدُ بالشامِ بنبتٍ نوعٌ من الخزامى والبوهرِ وهو اوردهُ بتخفيفِ

الدالِ وهو وهمٌ او وهمٌ لفظةُ المقدِ بالذي هو شرابٌ يتخذُ من العسلِ ،

قالَ الغلامُ شنٌّ والمرادُ من البيتِ المزجُ والمقصودُ من المقدودةِ المزوجةُ

اخذٌ من القدادِ اخذٌ من المقدِ وتصرّفَ فيهِ وهذا عادتهم كما تصرّفَ خطيبٌ

قولِ جدلاءَ محكمةٍ من صنعِ سلامٍ وهو يصفُ درعاً فاراد ان يقولَ من صنعِ داودَ

فلم يسعهُ القافيةُ فالجأهُ الى ان يقولَ من صنعِ سليمانَ ابنِ داودَ فالجأهُ القافيةُ

الوزنَ الى ان تصرّفَ في سليمانَ فقالَ من صنعِ سلامٍ واهلُ الآنَ يتصرّفونَ في اشياءَ

كيفَ شاءوا قالَ عنترةُ ابنُ شدادٍ وهو من الشعراءِ المعدودينَ في طبقةِ الاولى

ولقد شربتُ من المدامةِ بعدما ، ركدَ الهواجرُ بالمشوفِ المعلمِ

بزجاجةٍ صفراءَ ذاتِ اسرّةٍ قرنتْ بازهرَ ، باتَ الهفّافِ

فاذا شربتُ فانّني مستهلكٌ مالي وعرضي ، وافرٌ لم يكلمِ

واذا صحوتُ فما اقصّرُ عن ندىً ، وكما علمتِ شمائلي وتكرّمي

قولُه مشوفٍ شفّ الشيءَ جلاهُ ورديناً مشوفٍ يجلو هذا او يدلّ على الشوفِ

المعلمِ يقولُ لقد شربتُ بالشرابِ اصفهاكلَ فاذا شربتُ وسكرتُ فانّي مستهلكٌ

مالي واما عرضي لا يجرحُ عندَ سكري ولا تحسبُ كريمٌ من سورةِ المدامةِ بالتي

كريمٌ في الطبيعةِ في السكرِ والصحوِ وانت تعرفُ كرمي قالَ حارثُ ابنُ ظالمٍ وشتمَ ابنَ هالةَ

علالاذ بلذةٍ قبلتها ، فبلانٍ تبكي الهمومُ عليها

فبلانٍ تبكي العواذلُ انّي ، كنتُ قدماً لقولهنّ عصيا

من سلافٍ كأنّما المسكُ فيها ، فخفاجٌ فخالهُ رازقيا

مائلٍ اذا اصطبحتُ ثلاثاً ، او شديداً عوشنٌ ام غويا

قولُه قبلتها نثرتُ قبلهُ . رازقيا الرازقيُّ العنبُ الملاحُ شبهَ الكاسَ

بالرازقيِّ لصفاتها وقيلَ الرازقيُّ طيبٌ معروفٌ يتخذُ من ورقِ شجرٍ بالرازقيِّ ايضاً

قالَ الاخطلُ

مثلَ ماءِ السلافِ يمزجُ فاها ، فتميزُ ثناياها بماءِ السحابِ

زعمَ الزاعمونَ انّ فاها ، ليسَ بالعودِ ساقطاً والذبابِ

٥٢ بل فداها من يهم سوء عليها ، موليع الماء او بالضباب

قوله ممزوجة بالمجنون الممزوج منقص الشراب قليلا قليلا قوله الضباب

بالفاء المجمة الصباح والعلبة وهي بالنباب هو من النسب قال ابو نواس

ربع البلى اخرس عميت ، مستلب المنطق سكيت

اعاده حرمة عاشق ، رامى حبيا فهن مبهوت

ولا عجب ان جف دمعه ، عن مستهام نوه فوت

وطول كالملك مشمولة ، منزلها الانباط او هيت

كانها الشمس اذا صفقت ، منزلها الكبش او الحوت

او دارة البدر اذا ما انثنت ، وتم للعقد موافيت

كانها ذلك في حسنها ، او وجه عباس اذا شبت

بل وجه عباس لحسنه ، لامة دنيا فوت

نادره سميت شمولا لانها تشمل العقل اي تحاط به او شمال القوم

بطيب رواحها قوله الكبش اذا الحل فالجانة الزق وانشد الكلام الكبش

قوله صفقت روقت وصفت قوله بل وجه عباس يعني بياض

وجهه وحمرة خده قال الصولي قوله عميت وسكت فعيل او فعليل وهو الذي

قبل الزيت الظريف وقيل الجاهل الظريف ومنه كالمزين الغانيات والسكيت كثير

السكوت قال الاخر

وسبية من كرمها حيرتني ، علماء من لمس المزاج شموس

لم يجل النعمان عند بابها ولم ، يرشف بحاجر ريقها قابوس

كتب

كتب اليهود على خواتمها دقها ، بادت انت على الزمان حبيس

تجلو الكؤوس اذا جلت عن وجهها ، شمسا غذتها الشمس وهي عروس

عكفت عليها الظبا كانما ، باكفهن قنا دل وشموس

تسعى بابريق كان فدامه ، من نورها في عصفر مغموس

قوله السبية الكرمة من الخمر الحبيس المحبوس العصفر

بضم الاول صبغ قال الاخر

اذا ما شئت باكرت غلاما ، بزق فيه او نضيح

قال الاعشى

وسبية مما تعتق بابل ، كدم الذبيح سلبتها جريالها

قوله الجريال صبغ احمر عن الاصمعي الذهبي انشد للاعشى وقال الجريال

الذهب حمرته الشعر اذا جرت بوماحب خمصه

عليها وجريال النضير الدلامص قوله سلبتها جريالها قيل سئل

عن الاعشى قال شربتها حمراء وبلتها ابيضا وعن الاصمعي مثله والجريال الخمر

دون السلاف قال ابن مقبل

وصهباء ليس شيء بذي اللب مثلها ، فاعتب بها نفسي اذا الليل اظلما

ممزوجة بها صرفا وفارعت دنها ، بعود اراك هزه فتزمما

قوله ليس شيء بجوك قوله فارعت كفعت يعني انه اذا فرغ

قال بشار بن برد

رب كاس كالسلسبيل تعللت ، بها والعيون نيام

جليت للقراة في بيت راس ، عتقت عانا فاعلها الختام

قوله الجريال المنسوب الى الجرفي وهي بلدة معروفة كانت قاعدة ملك منذر نعمان الاصغر

٥٣ نفحت نفحة فهزت ندامى ... بسيم وافشى عنها الزكام

وكان المعلول منها اذا ... راح شحى فى لسانه برسام

باب المنوادر فيما جاء فى الشراب والمسكارات والاشتغال بالمناداة والمضحكات

يحتاج الاديب اليه نادرة

سئل اسحق الموصلى عن مجلس الشراب قال واحد قوم واثنان غم وثلاثة نظام واربعة تمام وخمسة مجلس وستة خام وسبعة جيش وثمانية عسكر وتسعة اضرب طبلك وعشرة الوهم الحبيب شك عن بعض المولدين قال ثلثة ندمان واربعة لبنان وخمسة فتيان نادرة قال مسلم ابن وليد رأيت ابا نواس وفى يده كاس خمر وعن يمينه غلام وعن يساره جفنة زبيب كلما شرب قدحا ناول غلامه وزبيبة فعلت دهاهذا قال ابن وام ودوح القدس نادرة قال ابو بكر ابن عياش كنا ذات ليلة فى دهليز الثورى وشربنا فحشرج بين الجرة فرأينا شخصا ابعبل الراس واللحية فقلنا هذا اشيخ جليل فاطلع رأسه الناس وسمع الحديث وكان سفيان اطلب الحديث واعلمنا به واحفظنا له فقدمناه على الشيخ فسلم عليه ثم قال هل عندك شئ من الحديث قال الشيخ اما الحديث فلا ولكن عشت ستين قال فنظرنا الى الشيخ فاذا هو خمار وقد اخذه الشيخ بلال الدين وجاد هدينا فى الدنا جى ... بجذوة كاسه من الندسم

سئلنا منه عن خمر حديثا ... فاخبرنا عن العهد القديم

نادرة كتب بعض الظرفاء الى قريبه القاضى مستفتيا فى رقعة

ما يقول مولانا القاضى ايده الله فى رجل سقى ولده مداما وكناه ابا القداح وسقى ابنه الراح وكناه ام الافراح وسقى عبده الشراب وكناه ابا الاطراب وسقى ولديه سرا فجهرا وكناهما

وكناها ام الشوه ابتهل عن مطابقة ام هو ذهب خلافه فكتب فى الجواب لو بغت هذا الا بحنيفة لجعله خليفة واقعد لدوابر وقال من مخمها من خالف واجره لو علمنا مكانه لقبلنا اركابه فان اتبع هذه الاشيا افعالا وهذه الكنى اسماء علمنا انه قد اجيب دعوة المجون فبايعناه وشايعناه وان يكن اسماء سماها اخاذ من سلطان خلعنا طاعته ورفضنا جماعته فمضى الى امام فعال الحوج منا الى ام قوال انتهى نادرة روى ان معن ابن عبادا صاحب اشبيلية جلس يوما للشراب وبين يديه جارية فسقته فلما ابرق فارتاعت الجارية فانشد ابن عبادا

مرتجلا ... رقيها البرق وفى كفها ... برق من القهوة لماع

عجبت منها وهى شمس الضحى ... كيف من الانوار شعاع

نادرة حضر بعض اللطفاء مجلس الشراب فمر بلد اعليه فضاعت عمامته فلما اصبح طلب لها من الحاضرين فقالوا اما سمعت قول الشاعر

اما مجلس الشراب فباسط ... فاذا ما انقضى طويناه باسط

فقال اشهد ان تبسطوا لنا هذا البساط حتى اخذ عمامتى وبعد ذلك اطووه فضحكوا منه واعطوه عوضا منها نادرة روى ان ابا نواس رأى سكرانا يسقط ويقوم ويميل ويجر فضا يعجب منه ويضحك قيل له ما يضحكك انت كل يوم مثله قال ما رأيت سكرانا قبلى لانى اسكر قبل الناس ولا افيق الا بعدهم فلا اعلم حال السكارى نادرة من احسن التشبيه قول احسن ابن هانى فى وصف الخمر

اذا عب فيها شارب القوم خلته ... يقبل فى داج من الليل كوكبا

فقد ذكر فى البيت صفاتها وقتها

وصبا تها وانما انها ولعمري انه السحر الذي يخالط العقول من صفته وحقيق لابي
نواس ان يفتخر به على جميع الشعراء قوله العب شرب الماء من غير مص وقيل العلة
الكباد من العب وكل طاب يشرب حسوا الا الحمام فانه يشرب عبا كالدواب
قوله داج اي مظلم اللجب بالضم كالحجب شدة الظلمة وكل موج يجيء ويجيء
خفف لفظ داج الشعر قال ادريس بن حرب في ابنة عم له

كان ريقتها بعد الكرى اعتبقت ، من ماء ادكن في خابوت نضاح
او من معتقة وردية نشئ لها ، او من انابيب تان وتفاح

قوله الكرى النوم قوله اعتبقت العين بالتحريك مصدر قولك اعتبق
به الطيب بكسر الباء اي غرق به قوله ادكن هو الذي خالطه شيء من الحمرة والصفرة
قوله خابوت نضاح اي يبث خبرها باع فيها التضوع وهو الخمر قوله
معتقة وردية المعتقة الخمر الوردية السحابة المطارة وريح وردية كثيرة الطيب
اي اعتبقت من معتقة السحابة او من معتقة هبت الريح لها كثيرا وريح كاذية
نشوتها النشاة من الريح الطيبة يقال نشئت الريح نشوة بكسر النون اذا سمعت وهبت
فنشان يستنشئ الريح ونشوان سكران الاول بين النشوة بكسر النون والثاني بين
النشوة بفتحها عن يعقوب ويقال سمع بالكسر فيهما انشئ فلان سكر قوله انابيب جمع
انبوب هو الغلظ من النبيذ وما بين كل عقدتين من القصب يطلق على كل عقدة
من كل شيء يصفها بطيب يخرجها بعد النوم نادره شرب لقيط ابن زرارة
يوما فركب جواده وانشد الشعر

شربت الخمر حتى خلت اني ، ابو قابوس وعبد المدان

اشبه

اشبه في بني عدي وابن زيد ، رخم البال منطلق اللسان

قال الاخر

شربنا من الداذي حتى كأننا ، ملوك لهم بالعراقين والبحر
فلما انجلت شمس النهار وابقنا ، نوقي الغنى عنها وعاودها الفقر

قال اعرابي

ولقد شربت الراح حتى خلتني ، لما خرجت اجر فضل المئزر
فابن لي عمرو ابن هند ما نالا ، بمجده ما دون داره قيصر

قال عبد الرحمن ابن حكم

وكاس شربت بين الاناء وبينها ، فدى العين فدنا زعم ام اياس
ثنى شاربيها حين يعود انها ، بملآن احيانا وبعد كلاف
فاظن والواشي بارد عاحد ، وبالآخود حين بالنقاف

ولعمري انه معروف في العربية وقد ابدع في معنى قوله يعود انها بين مما عودوا
الشيء اذا ولوه فابيهم وبين المسجد الذي يطلب الماء اذا اريد فقد عوروا شربه
قوله الاروع هو من الرجال من يعجبك حسنه قوله بداء البداءة السبق الاول في السيادة والبداءة في الوجه كعزة وعزاء قوله خود الخود بفتح الاول جارية
ناعمة والجمع خود بالضم كلدن ولدن والرخ قال مخفل العنبكري

فاذا سكرت فانني ، رب الخورنق والسدير
فاذا صحوت فانني ، رب الشويهة والبعير

قوله الشويهة مصغر شاة وهو الغنم قوله في الابيات ابو قابوس كنية

٥٥ نعمان ابن منذر وعبد المدان من ملوك اليمن وعمر ابن هند جد النعمان وهو الذي
يسميه العرب مضرط الحجاره لشدته وباسه وهو صاحب الكبش والشفرة والزناد

بسم الله الرحمن الرحيم

هذا باب من القول ورد في علم الغريب ودعت فيه الحاجة الا توجد
في كتب شتى فقد لخصت من كل كتاب سطرة ومن كل بحر قطرة
والله المستعان

لما كان العلم باللغة موجبات الادب الاحاطة بجميع لغات العرب ورموزها من الحاء
وكنا بناها لا اتسع ان اودعه من كل فن تمامه من لا يدرك الكل لا يترك الكل وقد يجب
لمن يتعاطى الاشعار والامثال والحكم والمواعظ من اللغة ما لو جمع لكان مجلدا نافعا والذي
ذكرته هو اكثر استعمالا في لسانهم ومن رموز العرب معرفة المقصور والممدود من الكلمات
وذوات الياء والواو منها والعلم بحروف الزيادة ومعرفة اشتقاق بعض اللغات وها انا
اذكر لك ما اودع ابو بكر ابن محمد ابن حسن ابن دريد نظمه وضمنا المقصور والممدود
فترتيبك يبتدئ الكلمة بالذي اسمعها في شعره فيقال لها ما سمعا ليكون سهل المنال

القول في رجال الرسالة حدث السيد الاجل جمال الدين ابو علي
نظام الشرف بن فوام الشرف بن شاهنشاه الاصفهاني قراءة عن الشيخ ابي بكر محمد ابن
سعيد بن بنام الفرغلي الازدي عن الشيخ ابي الفرج محمد بن عبد الله بن كاوس العكبري
عن علي ابن محمد الجوهري عن محمد ابن احمد ابن فضال ابن الجراح الكاتب عن ابن دريد
قال اجيز رواية هذا الاستاذ احمد ابن محمد ابن زياد ابن محمد ابن عبد الله الحسني في غرة محرم
سنة ثمانية عشر وثلثمائة قال ابو بكر بن دريد في معرفة ما يمد ويقصر الباب الاول

فيما يضم اوله فيقصر ويمد والمعنى مختلف بصره

فاعلم ان ما ذكر في الابيات الاول منها مقصور والثاني ممدود والمعنى الاول للاول والثاني

للثاني

للثاني وممدود من الحمار وام الهند بيه التخفيف الكآبة والتهوك ١ النشل

لا تركن الى الهوى واذكر مفارقة الهوآء
المضو من النفس والممدود ما بين السماء والارض
هو ما يقع الى الثوب قال وبقور غير الثراء
الذاب والمال قال كمن خفف وجانب المنقطع
الرجا اجاب البئر ٢ من الامل قال عطف عليه بالصفا
اهل المودة والصفا ١ المجادة ٢ من المودة قال ذهب
الغنى من اهله ابن الغنى من الفتى او احد الفتيان ٢ مصد الفتوة قال زال
الثنا عن ناظريه وزال عن شرف الثنا النور ٢ المجد والشرف قال
ما زال طيف الخيال حتى توحد في الخلاء الحشيش الرطب ٢ الخلوق قال
قطع الثنا مثانة ان فلم يمنع الثنا عرق ٢ الناخر قال
وادي العشا في العين اكثر ما يكون من العشا اداء ٢ الاكل ليلا قال
وادي الغوي بذكي عقول وذوي التفكر في الغواء الجوع ٢ الهوى قال
ولرب ممنوع الغنا ولسوف يبذل بالغنا ما حول الثناء ٢ المكان الجافي
قال من خاف من الوا الحفا فليجتنب شيء الحفا مصد حف
المشي بغير نعل قال كمن تولى بالنفاعة عن النفاعة والنقاء المجادة ٢
مصد نفى قال واحول العزا من لا نبالي اجاءنا عزاء ١ والنابض ٢
الولوع بالشيء قال ان الحشا مع الحيا وادي الهيام مع الحيا الغث ٢
من الاسحا قال عقل الاكبر من الورى في الصالحات من الورى ١

الخلق ٢ الخلف قال لو تعلم الشاة الفجا منها لجدث في الفجا سلخ
الشاة ٢ التزعة في الحرب قال وارى الدواطول القيام فلا تفرط في
الدوا المرض ٢ الذي يتداوى به قال واذا سمعت وجع الزمان فلا
تقصر في الوجا الضرب ٢ التزعة قال فلربما ورى الفتى الى الفتى اهل
الفتا شراب العنب ٢ الخفة والطيش قال بان الجهل ان الاحبة
باذونات بالبلا الذئاب ٢ مصدره قال وارى الفدحا لي العمى ما بين
عينك والفا عمى المعز ٢ السحاب الرقيق قال فانظر لعينك في الجلا
ان خفت من يوم الجلاء الكحل ٢ الخروج من المنزل قال وكل الفتى ان لم
تجد حلا فانك في الفنا عب الشعب ٢ الموت قال ولربما ذوى الفتى
منزوده الا الفضا البلغة ٢ من التعفف قال فاضرب هديك من التكرم
ان كنت من اهل الشعا الثناء ٢ من الفهم قال والمرء يشبه بالعفا ان لم يكن
في العفا والد الجماد ٢ محو الرسم قال سيضيق منهج الملا بالخوجين
من الملا الارض الواسعة ٢ من الغنى قال فاكسب لزادك في الجلا ما
انت عنه ذو جلا العطية ٢ الغنا قال توصد عقالك ذو جلا فلذا
دابك ذو جلا موضع ٢ تغير الاهل قال وكانما يح الصبا نجم يه
بطلاب الصبا ١ الريح الشرقية ٢ مصدر صبا قال باعوا التفيظ بالكرى
وعفوهم بندى كراء اليوم ٢ يقظة بالطائف قال فكانهم معز الابا
او كالحطام من الاباء اذا المعز ٢ اطراف القضب باب ما بكسر اوله ويفتح
ويفتح فيهما وهي بمعنى واحد قاله ابو بكر ابن دريد قال كم من عظام بالتي

قد فارق خفق اللواء الرهل ٢ لواء الامير قال وارى الغنى بعد الغنى
المناهج والغنا صد الفقر ٢ القناع قال يمحو الاله بعد الاله و
مناه في ظل الاناء ١ واحد الاناء الساعة ٢ واحد الاباء قال فلربما فضح الرجا ذوي
الحياء ٢ كشف اللثا جمع اللثة ٢ الثمر قال ولربما صاد العدى ذا البغي
صيد العدا ١ الاعداء ٢ الموالاة بين الشيئين في الصيد قال ولرب مهمه الباء
بعد الثاني في البا جمع بيته ٢ من البيتوتة قال وبيتوى اهل الكبا
وذوا التعطر والكنا الاناث والمشاع ٢ النجوم ولرب ماء ذي روى
يحتاج فيه الى الروا الماء الكثير حبل اشتد فيه العمل باب ما بكسر اوله ويفتح
ويفتح فيهما قاله ابو بكر ابن دريد والمعنى واحد قال وارى البلا بلى الجديد وكل
شيء البلا البلى والبلاء اسم شيء الذي يبلى قال كم من اناة في الامور
الاناء الاناة والاناء ملوع الشيء ومنها قال وارى الفتى مالا يدوم على الزمان
لذي ثراء الغنى والفراء الضيف قال وسوى الغنى برث الفتى و
لبز عن من الثواء الثواء والثواء الغبر قال حب الفتى الى فتى و
او الصلاح بلا فلاء الفلاء والفلاء البعض قال ماء الجموم روى واني
للمحلا بالروا الري والروا الماء الكثير كم من اباء شمر ابن
ذكاء مثل الاباء الاناء والاباء ضوء الشمس باب ما بضم اوله ويفتح
بكسر فيهما والمعنى واحد قاله ابو بكر ابن دريد قال
نهوى اللفا مالا يحل وبعيد هوج اللفا اللفاء اللفاء مصدر
لفى باب ما بفتح اوله ويفتح ويكسر فيهما والمعنى واحد قاله ابن دريد قال

وسكت بيانا اغما . والخوجن من الغاد . الغاد الماء الناقع وقيل سقف لك قال
فانظر لبهلك في غرا لا تسقم بالاغراء الغرا والغراء الذي يغرى به البهم قال
واحد مصلى الجحيم فاندرت الصلاء الصلاد والصلاء حر النار قال فجرى
الشباب بزوالك عنك . وقال غنا الجواد الجرى والجراء مصدر جرى من الشباب .
وان من الغدد الا يسطيع من لفسا الغدا الغدد الغدا التي الذي يفتدى به
قال كم قد رددت على اضا وصددت عن ذاك الاضاء الاضاء والاضاء
الغدد باب ما يفتح اوله ويقصر ويكسر فيهما والمعنى مختلف قال ابن ولاد
قال وارا النظر في النحا . القرطا . الحفاش باب ما يضم اوله ويقصر
ويفتح فيهما والمعنى مختلف قال ابن ولاد
شمس الضحى طلعت عليك . وكان في شمس الضحاء بالضم صدر النهار واول ما
هو مقصور . بالفتح هو ما قبل وسط النهار وهو ممدود هذا الذي قاله ابن ولاد
في المقصور والممدود نقل عن غيره من الاصل نادر هذا باب عدة لك في
احوال الممدود والمقصور واحكام ذوات الياء والواو والعلم بها ومعرفة كتبها
على طريق الاقتضاء
كل ممدود يكتب بالالف نحو سماء وكل مقصور اذا انفتح ما قبله كذلك نحو حصاء فان
اضفتها الى الظاهر رددته الى حالها واذا المكنى فاكتب ذا الرفع بالواو وذا الجر بالياء وذا النصب
بالالف فمن هذا كساؤك ورداؤك وكساك ورداك والمقصور الثلاثي من
ذوات الواو والياء بالالف كعصا وقفا وكذلك في الفعل كدعا وصلا وذوات الياء
تكتب بالياء واجيز بالالف اجماعا نحو فتى وقفى وربما زادت على الثلاثي قضاعا

فارجع

فارجع الى الياء كمتى وعفا ذى ومتى ذى والاسم منى الا في اجتماع الياءين كدنيا وعليا وشقيا
وبعض فلان بارو وبجاحاة طيبة الا يجعل علما فانه يجوز فيه الوجهان اما المعرفة فذات
الياء والواو ينبغي الاشياء الاول بالياء نحو الفتى الثاني بالصاد
الرابع بالتثنية الخامس بالجمع السادس بحسن الاداء نحو دعوت ودعوا
فصبرت وصبروا فعادوا وحصيا وقطوات وانحسن فيه الاداء والواو يعلم اصله نحو
منوي بلى فيه الياء لانه من هذا اصله استدللت عليه بالاجتهاد والتامل فاتبع بذلك
هذا الباب باختصار حسن اذا تدبرت فيه مسئلة هذا خلاصة ما صنفوا في هذا الباب
كتابا توضيح اخر كل كلمة في آخرها الف الا بلى وعلى وحتى وكل اذا كانت مبنية
الا اذا وصلت ولد نحو وان كانت اسما معربة زائدة على ثلاثة فبالياء لانه يجوز ان الواو تقلب
ياء نحو الا اذا كان قبل الالف ياء نحو عليا ودنيا كراهة الجمع بين اليائين لا
في نحو ورمى علما انك ان كنت الاسما معربة ثلاثية فنظرا الى اصلها الذي انقلب
الالف فان كانت ذا فكتب بالياء نبها بالاصل وبعدا عن جواز ذا فيها فان كان واذا
فكتب بالالف كعصا والفعل الثلاثي يرجع الى اصله فاذا دعا فبالياء لانه يقال في
البقال ادعوه كما نقول على سبيل الاشارة وهو اذا الفعل يرجع عنك فجاوزه
فالحق به تاء الخطاب ثم قف فان وقفت قلت انا فكبر بناء والا فهو يكتب بالالف ولا
يحتاج الفعل الثلاثة والذي . تعداه والمهموز في ذلك مختلف . وان كان موقوفا فاكتب
بالياء فاسد المرد واما قياس المازني فبالالف وقياس سيبويه ان المضروب يكتب بالالف
وما سواه بالياء اتفقوا ايضا وكتب ذوات الياء بالالف جائز . كتب
ذوات الواو والياء بالياء اطلق . وقصر ذي مما يجوز بالاتفاق . وبعد ذي قصر خطا وطال

٥٩ وذكر ثابت من العكس اسهل . فالانس واحفظ انث في العصر كامل

في ذكر اسماء التي جاء مفردها ممدودا وجمعها مقصورا في تاريخ حلب قال وأب في جزء من
امالي ابن خالويه سئل سيبويه الذي جاء عنه بحضرته لبانة هل يعرف له اسما ممدودا وجمعه
مقصورا فقالوا لا فقال ابن خالويه قال لي ما فقولي انث قلت اعرف لنا اسمين قال فاهما قلت
لا اقول لك الا بالف درهم لنا فأوجد بلا شكر فاخرج لي هما فلك هما حمراء وحمراوات وعذرا
وعذراوات فلما كان بعد شهر احضر جزءين اخر بذكرهما الحرث في كتاب النبيه وهما صلفاء
صلافي هي الارض الغليظة وجمعها وجمع جنابه وهي ارض فيها نداوة وماء وعشب حرفا آخر بعد
عشرين سنة ذكره ابن دريد في الجمهرة وهو سماوة وهي ارض الخشبة قال الجلال في المزهر رحمه
الله تعالى بالوقوف على الفاظ اخر قال ابو علي في كتاب المقصور والممدود من ارض
نفضاء اذا لم تنبت شيئا اذا وطئتها الدواب والجمع النفاض قال الفراء الوجفاء الارض فيها
حجارة سود ولعب بحرة والجمع وحاف قال ابو غالب بن بخاء وانشد ليس بها رمل ولا حجا
الجمع بناحية وهي الجمل الفخاء الارض مثل بخاء في الصحاح النجاء الارض السهلة والجمع
النجاء هي كالصحاء قال ابن فارس في الجمل المراد ما هبط الاثب فهو جمد وادي
عن الاصمعي انه سمع رجلا من افصح العرب يقول للخلف لا احمران عندك لا شاء ولا ابل
اشاء يجمع على اشاء في كتاب لبس لابن خالويه ليس في كلامهم اسم ممدود جمعه مقصور
الا شاء احرف صحراء وصحاري وعذراء وعذاري وصلفاء وصلافي ارض غليظة وحمراء
وصحاري فيها نداوة وسماوة فيها خشونة وحفاء وجفاء فيها حجارة وبخاء
بناحية ونفاء ونفاحة انتهى هذا باب ما لا ينوّن وقد يذكر فيه بعض ما ذكر
في العرب مع ذكر كل يوم شعرا هذا هو الذي ذكره البانوري في كتاب المسمى

بمجمع الامثال ويذكر عقب كل شعر غريب يحتاج اليه المكون من بعد اللاوي في
المقصود من هذا التأليف العام بالعربية ومعنى الاشعار باتمه حلة كانت وعلى
الله اتكالي فهو المستعان باب الالف

من ايام العرب التي ذكرها الميداني يوم ارط بضم الاول وبعد الطاء المهملة في جبل
وصلفاء فيها من بني جعد وبني تميم قال عمرو بن كلثوم

وضن الحاضرون بذي ارط ، تشق الحلة الخور الدسينا

قوله تشق اي تأكل يابسا والمصلد الصوف قوله الكبادون الابل قوله
قوله الخور الكثيرة الالبان وقيل الخور الغزار من الابل والنافة خوراء تقول وبحق جدسا اعوالنا
اسود من وقلام والخور الغزار من الابل والنافة خوراء تقول وبحق جدسا اعوالنا
هذا الموضع حتى سفت النوى الغزار قلامها واسوده لاغاثة فوضناها
مساعاتهم على فعال اعدائهم يوم اعشاش بفتح الهمزة والعين المهملة والشين المعجمة
كان بين بني سمان وبني مالك يوم جاهلي يوم اوارة هي اسم لما كانت به وقعة بين
عمرو بن هند وبني تميم يوم يوم الابلق كاحمر يوم فيه وقد كانت وصلعا
يوم الابلق كاحمر يوم قتل فيه لبطام ابن قيس وقيل يوم الحد وهو ذلك
الابلق يوم الاحد يوم اسلاحي مشهور يوم اوطاس يوم الحنين واوطاس
واد وقعت فيها الواقعة يوم الواء اسلاحي مشهور يوم اجنادين كان
بالشام في خلافة عمر وجنادين عن شرح يوم امرباث للعرب على الفرس
يوم الاهوز هو لعبد الرحمن ابن اشعث يوم امراب كساب كان لتغلب على ربيع

قال ابو البقاء وموضع باب الباء من ايام العرب يوم البشر كفعل هو جبل

وبين لبن هم الحجاف جاهلي قال الاخطل

لقد اوقع الحجاف بالشر وقعة ، الا الله منها المشتكى والمعول

يوم الكلبوس من اعظم ايام العرب وهو مشهور لا احاجة لنا الى تفسيره

يوم لبان كسحاب كان لبني فزاره على بني جشم ابن بكر قال الشاعر

وكم غادرت خيلي ببيشا منكم ، اوائل عفر في اوابر مكفرا

قوله عفر جمع عفر وهو المعفور اي المجروح وعفر هي حلفي وحائض

قوله المكفر بالكسر السلاح يوم بلقاء كصحراء ارض من الحزن قال الجرمي

في كتابه اخلى الشام خيلي ببلقاء احرزت وغايم عرش الحي ان تتضعضعا

قوله احرزت اي الجأت والحرز الحض قوله يتضعضعا اي تهدم تتضعضع

وتخضع يوم نعاث بالعين المهملة كغراب كان بين الاوس والخزرج

يوم سبدة هي من اقدم ايام العرب واشهرها وهو بين جرم وكلب لهم فيه اشعار كثيرة

يوم نبايث قرن اسم مكان كانت به وقعة في خلافة عبد الملك ابن مروان ذكرتها

وكتبنا هناك قال ابو عبيد في الغوامض صحاحهم عناه نبايث قرن ململه لها لحب طحونا

قوله ململه الملمام المجتمع المدحوض المصوم قوله اللجب الجلبة يوم ثول

يوم معروف عن علي عليه السلام لان ثولا اسم رجل كان عليه السلام راى في نامه كان رجلا

اتى باطن نخلة فجاء الفتح وجعل يحرك نخلة فخرج الناس افواجا والناس سوكون نخلة سوكا وهي تفعل

من البول في الجبل الذي في اسفله اسلا اي ما يسيل من الجبل فاذا مطر الجبل نشف ذلك الماء فاذا

انتهى الى الجبل الذي في اسفله اسلا اي ما يسيل من الجبل نشف الماء فاذا

الحديث فوجه الرماح عن ذلك الماء صعبا وداعه بابن منه

حبا اي ابطنا فاحسى يوم بلدح ماء بنجد دفعت فيه بادافه يوم بلدح

هو يوم مشهور نصر الله عليه فيه نبيه على قريش وبدر سوق للعرب هو اسم رجل واسم بئر

كانت له اذا اسم بقعة فيذكر ويونث يوم بئر معونة يوم للاسلام يوم بني قريظة

يوم في الاسلام عن محمد رسول الله عليه السلام اليهود وقتل منهم سبعمائة صبرا فاتاهم

المؤمنين عليه السلام وزبير ابن عوام يوم بني المصطلق سرية للرسول عليه السلام

يوم البشر كجعفر يقبض على ثعلب يوم البلخ بالباء الموحدة واللام المعجمة كما مر ذكره

يوم البحر لعمر ابن عبد الله ابن معمر على فدك بالخاء المعجمة يوم بلخى كسكرى جبل

بين سلمان ابن ربيعة وحرس حرف التاء من ايام العرب يوم التحالق وبين

تحالق اللئيم سمي به لانهم حلقوا رؤسهم ليكون علامة لهم وكان بين بكر وثعلب

يوم تعشار يوم مشهور يوم توح كقتل وطن فاسدة كانت با

لعرب منها وقعة مشهورة يوم تل مرحوم يوم بين ثعلب وثعلب باب الثاء المثلثة

من ايام العرب يوم ثرد اسم موضع كانت به وقعة والثرد الارض السهلة

يوم الثبنة يوم قتل فيه معروف ابن عمرو سيد بني شيبان قتله معاذ ابن عمرو

فيه فقال شاعرهم وفاظ امراهانه وكانا مفاوز معروفين نفثين عسفا

قوله فاظ بن فاظ فلان وفاد وفطن وفاد وفوه كله مات كل العرب يقولون

فاض الاسود طبه يقولون فاظ يوم الثرثار وهما نهران كانت الوقعة

فيها بين ثعلب وثعلب باب الجيم من ايام العرب يوم جبلة هي هضبة

حمراء بين الشريف والشرف وهما ماءان ان الشريف لبني تميم والشرف لبني كلاب وفي

لهذا الموضع ايضا شعب جبلة وكان اليوم بين بني عبس . بيان ابني بغيض وفيه
يقول بعض رجازهم لم ار يوما مثل يوم جبلة . يوم اتانا اسد وحنظله
وغطفان والملوك ارفله نضربهم بقضب منتخله
قوله ارفله الارفل العضب والحدة بها الجماعة وارفله الخفة قوله منتخله
يق منه انتخله اصفاه يوم جدود بفتح الجيم كان للحوفزان ابن شريك
على بني سعد ورزقه قيس ابن عاصم في حومه فافلت ثم انتقضت عليه الطعن فمات
يوم جواثى بضم الجيم حصن بالبحرين وكان على ازد يوم جلولا على الفرس
لسعد والنعمان ابن مقرن وابي عبيدة وغيرهم وسيأتي ايامهم يوم جارز وقيل جارز
وهو يوم لاهل العراق وابرهيم ابن الاشتر على عبيد الله ابن زياد واهل الشام وفيه قتل
عبيد الله وظهر من ابرهيم في هذه الوقعة شجاعته لم ير مثلها قط ونذكر لك نادرة من
شجاعته وقوة قلبه ليكون تبصرة لك ان شاء الله روي ان في وقعة الخاور با
لزاب كان عسكر عبيد الله اكثر من عسكر ابرهيم بعدد كثير وكان على ربع من جيش عبيد الله
عمير ابن الحباب هو الذي يضرب به المثل في النجدة حتى قتل ما صاح عمير في فيلق فوقف
احد بازائه من خوفه فلما كانت الليلة التي التقيا في صبيحتها مشى عمير حتى دخل عسكر ابرهيم
وكان له صاحبا فالقاه منفصلا في غلالة يمشي في عسكره يامر وينهى وليس معه احد فاحتضنه
من خلفه فقال من انت وما رد راسه اليه فقال من خلفه عمير قال ابرهيم انا المعلن كن مكانك
حتى اتيك ثم مشى فلما انصرف قال ما جاء بك يا ابا المعلن قال ان جمعك لا يقوم بجمع
عبيد الله ولا تقاتله فانظر لنفسك قال له اذا كان صبيحة غد حاكمناهم الى
اطراف الرماح والسيوف قال له عمير اما وقد عرفت وسانخزل عنه سلب الناس قال ان شئت

فافعل

فافعل فلما كان الصباح ناشبوا القتال فانخزل عمير برايته قال نحر معه ناس كثير من الناس و
وقاتل من بقي فاحدهم السيف وكان ما كان من الفتح ابرهيم وقتل ابن زياد قتله ابرهيم ضربه
بالسيف وقطعه بضعين يوم الجمل يوم مشهور وقعت فيه واقعة البصرة مع
امير المؤمنين عليه السلام ويق له يوم عائشة يوم جنابة السبيع للمختار على اهل
الكوفة يوم الجفار ككتاب يوم بين بكر وتميم وهو ماء لبني تميم بنجد قال بشر يوم النار
ويوم الجفار كانا عذابا وكانا غراما قوله غراما انت هلاكا وكان يوم الجفار
بعد النار يحول يوم جريجان مصغر القحطبة ابن مسلم على اهل الشام وتميم ابن
نصر ابن سيار يوم جوخى العرب بسمت بين شط دجلة وبين جبل الذي
لطيف بالعراق جوخى قاله شريح وفيه وقعة معروفة باب الحاء من ايام العرب
يوم الحريرة بالتصغير من حرة وهب ابي جنب عكاز في مهب جنوبها وفي ذلك اليوم
يقول خداش وهو من ايام المعروفة . وقد بلوتم فابلوكم بلوتهم
يوم الحريرة ضربا غير تكذيب يوم الحنو كفلس كان لبكر على تغلب
وفيه يقول اعشى ميمون ابن قيس بعينك يوم الحنو او صحبتهم يوم حو نطاع حو
بفتح اول وتشديد الواو ونطاع ككتاب وكقطا هو ماء لبني تميم وهي ركية عذبة الماء
كانت وقعة بين بني سعد وهوذة ابن علي وهذا اليوم جر يوم المشعر وهو حصن هجر
من ارض بحرين ويق لهذا اليوم ايضا يوم الصفقة وقد يجي يوم حليمة يوم
بين ملك الشام وملك الحرة والحليمة هي التي يضرب بها المثل وهو قولهم ما يوم حليمة
بسر يوم الحيرة لتغلب على لخم وعمرو بن هند يوم حارث الجولان وهو يوم
نعسان والجولان بفتح الجيم من ارض الشام يوم حجر يوم قتل بنو اسد حارث

ابن حجر الكندي ا ابن الغطريف وكان ملكهم وقال امرؤ القيس حين وصله قتل ابيه
هو يشرب اليوم خمرا وغدا امر فضا مثلا ولدمع بنى اسد وقايع يوم الحديبية يوم صلح
النبي عليه السلم مع قريش وقد تقدم موضع يوم حنين من اعرف ايام الاسلام قاتل فيه
النبي عليه السلم مع هوازن وبني لهم اوطاس وبطن القرآن سماه الله تعالى الدبر يوم حنين
اذ اعجبتكم كثرتكم يوم الرمه يوم مشهور وقف واقعة المدينة فيه وهو اسلم ابن عقبة
المري على اهل مدينة بارض يقال لها ابن معوية فضالت من اهل مدينة حتى لقيت بالمدينة
فقتل في ظلال اليوم يوم الشقاق يوم الثرثار وقد وهو ايضا اسم ماء وقعت الواقعة
عندها باب الخاء من ايام العرب يوم الخزازى وبنو خزاز وهو جبل كانت بقرب
بنو يزدوم شيء قال الشاعر ونحن غداة بطن الخزع انبا ، بمودون وفارسها مر ا
خيبر يوم الخندق يوم مشهور فتح فيه امير المؤمنين عليه السلم قلاع خيبر وقلع بابه وقتل
مرحب يوم الخندمة يوم فتح مكة وخندمة موضع بقرب مكة يوم الخندق
بكسر الدال يوم لعبد الله ابن خازم على بعض باب الدال من ايام العرب
يوم دوني كجلي موضع كانت به وقعة لبني طهية على بني الاوس قال الشاعر
حل اهلي فابن درعي فادوني ، وصلت علوية بالنخال
قوله وصلت علوية بالنخال قال الجوهري النخال اسم موضع والعلوية اسم
فرس يوم واحسن والغبراء وهو لعبس على فزارة وذبيان وسبب الحرب
الى مدة مدارها سبب هذين الفرسين وقد سبق واحسن فلحوا في الرهان وكان
ستة اذرع يوم الذرك لكون الثاء هو بين الاذن والخزج يوم دارة ماسل
نصب على بني كلاب يوم راعب بعبر على سعد ابن بكر يوم رامة جلجل يوم
لاهل نجد يوم رويثر يوم للاسلام فجعوا الذي عليه السلم يوم رسنيق للخوارج
على جيش ابن زهير واهل الري يوم رجيل للخوارج يوم الرداد يوم معروف
قاتل فيه عثمان ابن عفان يوم رهوك بين اهل البصرة والخوارج يوم مشهور

بعنيبه ابن الحارث ابن شهاب يوم خوتعة بفتح الاول وتشديد الواو وهي
بصعر حوبه يوم بين بكر ابن وائل قتلهم وهو يوم الذي قال فيه زياد الفخاري بها فارس
ثم يوم الخندق يوم مشهور وهو يوم الاحزاب الذي نصر الله نبيه على الفرق و
قتل امير المؤمنين عليه السلم عمرو ابن عبد ود فارس بابل يوم الخوع كنوع يوم اسر فيه
شيبان ابن شهاب موفارس مودود ومودون فرسه وكان سيدهم في زمانه قال
الشاعر ونحن غداة بطن الخوع انبا ، بمودون وفارسها مر ا
خيبر يوم الخندق يوم مشهور فتح فيه امير المؤمنين عليه السلم قلاع خيبر وقلع بابه وقتل
مرحب يوم الخندمة يوم فتح مكة وخندمة موضع بقرب مكة يوم الخندق
بكسر الدال يوم لعبد الله ابن خازم على بعض باب الدال من ايام العرب
يوم دوني كجلي موضع كانت به وقعة لبني طهية على بني الاوس قال الشاعر
حل اهلي فابن درعي فادوني ، وصلت علوية بالنخال
قوله وصلت علوية بالنخال قال الجوهري النخال اسم موضع والعلوية اسم
فرس يوم واحسن والغبراء وهو لعبس على فزارة وذبيان وسبب الحرب
الى مدة مدارها سبب هذين الفرسين وقد سبق واحسن فلحوا في الرهان وكان
ستة اذرع يوم الذرك لكون الثاء هو بين الاذن والخزج يوم دارة ماسل
نصب على بني كلاب يوم راعب بعبر على سعد ابن بكر يوم رامة جلجل يوم
لاهل نجد يوم رويثر يوم للاسلام فجعوا الذي عليه السلم يوم رسنيق للخوارج
على جيش ابن زهير واهل الري يوم رجيل للخوارج يوم الرداد يوم معروف
قاتل فيه عثمان ابن عفان يوم رهوك بين اهل البصرة والخوارج يوم مشهور

باب الذال المعجمة من ايام العرب يوم ذي قار كان من اعظم ايام العرب في
نوهبن اول الاغاصم وهو يوم لبني شيبان وكان ابن جنا اغراهم حتى اغاروا على بني شيبان
وهو اول يوم انتصر فيه العرب من العجم وفيه يقول بكر بن الاصم العقيلي لقيناهم يوم ذي
قار وقد جش الوغا خاطوا لحانا حفل بلهام يوم بعاث هو يوم بين الاوس والخزرج
هو الاضاب ليوم شاكلهما من القصر وكان لبني هاشم يوم خاصر قال الفرزدق
هل تعلمون غداة نطرا بالقصر بين دسر وطحال يوم
يوم ذي اراط بضم الاول وبعد الواو طاء وهو بين خيف وخلفا نهاما من بني عبد ود بني
ثم قال عمرو بن كلثوم ومن الجالسون بذي اراط تشط لجاة الجون الذبابا
ذو نبه يوم ذي هدى كسكر هو بين ثعلب بني سعد ابن ثعلبة وكان على
ثعلب قوم ذي نجب كمرس يوم لبني تميم على غامر ابن ضعصعة يوم
ذو حرح هو بين بني سعد وغنا يوم ذي خراخ القصر بحجر الهضبة كان
بين بني تميم وبين وداعة بكل ضرب باتصالحوا يوم ذات الرمم لبني غامر على بني
عبس الرمام ضرب من الحشيش والشجر الربيع ودرم مقصور ورمه يوم ذي
الخشاب هو بين تميم وبكر ابن وائل اسر فيه خوفزان ابن شريك قاتل الملوك
يوم الذئاب بالضم والكسر كان لبني غامر يوم ذي الاراطا
الخشم على عبس يوم الذئاب بين بكر وثعلب يوم ذات الثلاثل هو ماء باليمامة
حلام عرافا النبي عليه السلم باب الراء من ايام العرب يوم رحرحان
كن عفران اوضر به من عكاظ قالوهما بوعان الاول كان بين وادم وغامر بن
صعصعة والثاني بين تميم وبني غامر قال النابغة الجعدي شعر

هلا سألت بيوم رحرحان وقد ظننت هوازن ان العز قد ذا لا
يوم الرقم كمرس ماء لبني مرة كان بين فزارة وبني غامر وفي ذلك اليوم عقر قرزل
فرس غامر ابن طفيل يوم الرديم هو للخنف ابن الشجف واهل العراق على
جانبي ابن دلجة ابقين واهل الشام باب الزاي المعجمة من ايام العرب يوم زوزه
هو موضع وكانت الوقعة بين بني ثعلب بن يربوع يوم زوبوب كان لشيبان
على تميم رواه ثوب الشاعر يوم زحف للاحنف ابن قيس في البصرة يوم زاوية للحجاج
على اهل العراق يوم الزاب لمروان الحمار الخارجي لبني امية مع عبد الله ابن علي العباسي
يوم زبطرة للروم في ايام المعتصم باب السين المهملة من ايام العرب يوم السفقة
هو اول الكلاب هو يوم المنذر سمي السفقة لان غاما كسرت دعامة وكانوا يعزون
على الطاعنة فاذا دخلوا الحصن واصفق عليهم الباب قتلوهم وفيه جرى المثلان ليس بعد
الاناة الا الفتل وليس بعد الكلب الا انا يوم الصعاب يوم قتل فيه كان ابن
ذي رعين خليفة ابن محنظ قال الشاعر لو كان ابن ذي رعين محنظ كما تنا
سقناه الثرى كاس الكرى وهو ناعس يوم الصمتين وهي الصمتان الصمة
الجشمي ابو دريد والجعد ابن شهاب وهذا اكثر كلام العرب والقرآن لان الصمة قتل الجعد
بعد ذلك بزمان قتل الصمة فهاجت الحرب بين بني مالك وبربوع بسببها فقتل بها
الصمتين لذلك اليوم بهذا ولبس اسم مكان كما وهم المفضل يوم ضبيعات
هو ماء لهشل عنده حتم ابنا صفير المحاربي شاعر عمرو وكان مسترضعا في بني تميم فقتل
تميم وبكر بن صعب مكان واحدا وابنها الحارث في ابنه فاتاه منهما قوم يعتذرون
اليه فقتلهم جميعا وهذا اليوم مضاد يوم الكلاب يوم الصليب معتزا

بين بكر ابن وائل وبني عمرو بن تميم **يوم التحصاب** لعبس على اليمن وقتل الفيل على
اليمن **يوم حفير** وهذا هو اليوم الاكبر بين امير المؤمنين عليه السلام ومعاوية
ابن ابي سفيان وقصته مشهورة لا احتاج لتاذكره **باب ايام العرب المملة** من ايام
العرب **يوم السرا** كان بين بكر ابن وائل وبني تميم قتل فيه قيس ابن عاصم ابن
سنان ابن خالد الحنفي فارس بكر قال فيه شاعرهم

قتلنا قتاده يوم السنا ر ، وزيدا اسرنا لدى المعوف

والسنار اسم جبل ضد قول امرء القيس ابن حجر الكندي

على قطنا يا اثم اين صوبه ، واين اعلى السناد فذبل

قوله قطنا ه اسم جبل اثم النظر اين واين من اليمن والدبر اليمن
والبتا والساد وبذبل جبلان **يوم سفار** بفتح الاول كفطام وهو بين بكر ابن وائل وقيس
قال الفرزدق

اهم رهم المنجر المغو را ، مهما ترو بسفار نجد بها

قوله يوم النوبان هو فرس كان لجابر
بن عبس وبه خنظله قال الشاعر وهو اوس **شعر**

كانهم بين التمط وصا رة ، وجثم والنوبان خلف مصرع

قوله التمط موضع وصارة اسم جبل وبين ارض ذات شجر وجثم اسم جبل والارض
يوم السلان بالام المشددة هي ارض تهامة بما يلي اليمن وهو اول بعد على من حج من
هذا اليوم سمي عام ملاعب الاسنة وفيه قال زهير ابن جناب

شهدت الموقدين على خزان ، وبالسلان جمعا واردها

قوله وارداها الرهاة العجز والتوافي قال الوزير وهبان واف

اذا الرجل يحكمه **يوم مغوان** بالفتح اسم لجبل وقيه على نعمان ابن منذر ولخم
يوم سجل كجعفر للحارث ابن كعب **يوم سجاد** كغراب لطاس لتغلب على اياس **يوم**
السقيفة يوم معروف عقب موت النبي عليه السلام وفيه رفع ما وقع في الاسلام
ان يتهم لما امر صاحبه فعلوا من ما عادا **يوم ملى وسلمى** بين الهباء الازارة **باب**
ايام العجم من ايام العرب **يوم الشمط** هو من ايام العجم وكان بين بني هاشم
وبني عبد الشمس وفيه يقول حاجب ابن زرارة هو من اعظم حروب العجم واعرفها

ابلغ ان عرضت بنا هشاما ، وعبد الله ابلغ والوليدا

بانا يوم شمط قد اقمنا ، عمود الحي ان عمودا

جلبنا الخيل ساهمة البهم ، عوابس بالدرعن النقع عودا

يوم الشقيقة وهي يوم النقاد والشقيقة الفرجة بين الجبلين من جبال الرمل
وهي ايضا يوم الحسن وهو معلوم وفيه يقول ابن احمر

ويوم شقيقة الحسنين لاقت ، بنو شيبان احلاما قصارا

قال ابو الصهباء بطام ابن قيس الشيباني وقتل فيه اجلان بن لاحق الحسني والاخر
الحسني ولذلك قال ويوم شقيقة الحسنين وكان اليوم على اربعة شيبان **يوم شعب لوى**
للهلب على الازارقة وشعب حد جناب الادبع وهو عقوط الشام والبلد بعده وبعقد
سمي فلد وشعب موان **باب الضاد المعجمة** من ايام العرب **يوم الضرية** الضرية
وهو لبني كلاب على طريق البصرة الى مكة اجتمع بها بنو سعد وبنو عمرو ابن حنظلة الخ
ثم نضا الحوادث ذلك قال الفرزدق بفخر

وبحن كففنا الحرب يوم ضريبة ، وبحن كففنا الحرب يوم صريمة

وبحن منعنا يوم عينين منقرا ، **يوم ظهر** هو بين بني عمرو ابن تميم

وبنى حنيفة **يوم ضرد** ورواه شريح بالضاد المعجمة وهو يوم لبكر في بني حنيفة بن لجيم
وبربوع وفي المغازي خاصة بين غالب بن فهر بن مالك وبين سعد بن زيد مناة
من أيام العرب **يوم لحفة** بكسر اللام والحاء المعجمة موضع لبني يربوع على فارق من ابن
منذر ابن ماء السماء وفيه يقول شريح اليربوعي في كلمة له

على جدهم جدا لملوك فاطفوا ، بلحفة ابناء الملوك على الحكم

يوم طوالة بين بني عامر وبين عطفان وطوالة لطم الأول اسم ماء
يوم الطف فرع اسلاء لخالد بن جعدة **يوم الطف** هو يوم مشهور لقريش
على من نزل بالحيرة الى الآن وهو يوم الأكبر من أيامهم حارب حسين ابن أبي الموضين
عليه السلام مع أهل الكوفة وكانوا يومئذ الفا وثلثمائة وكان عليه السلام في اثنين وسبعين
من أصحابه وولده وإخوانه وقد بدل له الأمان فأبى فقاتل من أول اليوم الى الظهر فقتلوا
عليهم السلام عن آخرهم وقتل منهم يومئذ الأقل عشرين ألفا **باب الطاء المعجمة**
من أسماء أيام العرب ليس فيه من هذا الباب يوما من أيام العرب **باب العين**
من العين العرب **يوم العلاء** زعموا انها صنع بعينها الحب عكاظ فقال حذاش
الميسلكم انا خدعنا ، لدى العلاء خدت بالقياد

يوم عكاظ هو من أيام الفجار وعكاظ اسم ماء، وهو سوق من اسواق العرب
كانوا يجتمعون بها في كل سنة ويقيمون شهرا ويتبايعون فيها وبتناشدون وهو
من آخر أيام العرب الأربعة التي وقعت في أيام الفجار قال وهب **شعر**
نفيت عن يوم عكاظ كلها ، وان يك يوم ثلث الغيب
هو جبل بعينه كان بين جشم وبني حنظلة **يوم الطائف** هو الأول سمي بذلك لان

الناس

الناس فيه ركب بعضهم بعضا فظاهم على الرياسة وهو الاجتماع والانتشاب قبل
لان ركب الاثنان والثلثة الدابة الواحدة وهو آخر وقد كانت بين بكر ابن وائل تميم
في الجاهلية **قال الشاعر** قال ابن في يوم العطالة ملامة
فيوم الغبيط كان أخزى وألوما **يوم عنيزة** على التثنية قال
ابو عبيدة هما عينان لطيء وكان بين بني معن وبني عبد القيس وقعة عظيمة يقول فيه الفرزدق
وقد ذكر ناه في يوم ضرية **يوم العشيرة** بالتصغير وروي بالتين والشين اصح هي
موضع من بطن ينبع اول غزاة رسول الله عليه السلام وفيه لقب النبي عليه السلام ابا تراب
ابو غراب **روى المبرد** عن محمد ابن كعب القرظي قال قال عمار ابن ياسر رحمه الله
خرجنا مع رسول الله في غزوة ذات العشيرة فلما قفلنا لم نمكث الا خرجت انا وعلي عليه
السلام ننظر الى قوم يعملون فيها فتمنا فتقت علينا الريح التراب فما بتنا الا كلانا تراب
الله فقال لعلي عليه السلام الا ابا تراب لما علم من التراب فعلم من اشقى الناس قال خبرنا
رسول الله فقال اشقى الناس اشقان احمر ثمود الذي عقر الناقة واشقاها الذي يضرب
هذه ووضع يده على قرنه من هذا فوضع يده على قرنه **يوم العقر** هو وضع بابل
لسليمان عبد الملك على بلاد ابن هبيرة جمع الصلب فقتلوا عن آخرهم **باب العين**
المعجمة من أيام العرب **يوم الغبيط** وهو يوم اعتاش يوم لبني يربوع ودرن
مجاشع قال الحوفزان ولقد شهدت يوم الغبيط مجاشع
وكلا فقلان الخيل من فلقي نسر **يوم الغبيطين** هذا ايضا يوم
لهم اسر فيه ورد بعده ابن اوس ابن هالة ابن قيصة الشيباني **يوم غول** بفتح الغين
المعجمة موضع كان نصب على الكلاب قال الوسي ابن علفاء وقد خالف

ع وقد ذاك امامه يوم غول ٠ تقطع يوم الغلفا الجبال

باب الغاء من ايام العرب يوم الفجار وهو اربعة الاول بين كنانة وهوازن وهو الفجار الثاني بين قريش وكنانة الثالث بين كنانة وبني نضر ابن معوية ولم يكن فيه كبير قتال الرابع هو الاكبر بين قريش وهوازن وكان بين هذا الاخير وبين منصب النبي ﷺ سبع عشرة سنة شهد عليه السلم وله اربع عشرة سنة والسبب في ذلك ان البراض ابن قيس الكناني قتل عروة الرحال احد بني جعفر بن كلاب بسوق عكاظ وانما كانت في اشهر الحرم فقال القرشي فجرنا اذا قاتلنا فيها ففجي بالفتى يوم الفلج كفلس قرية من قرى بني عامر ابن صعصعة وهو دون العقيق الى الحجاز يوم على طريق صفا الفلج الاول لبني عامر على بني جعفر والاخر لبني جعفر على بني عامر يوم الفساد كان بين الغوث وجديلة وهما من طيء وفيه شاعرهم جابر ابن جدرش لطائي وبين قدر من الضياء وعام الفدا ايضا شعر

اذ لا يجاب جلد وجا فلذف التوى ٠ قال الفدا اقامة و ندسرا

قوله جلد وجا الجلد وحش الاجلاد وفي سقها ركب من راكب الثناء

يوم فيف الريح هو مكان كان بحرب بين خثعم وبني عامر يوم الغروف لعامر على سعد يوم الفج يوم مشهور للصابة على ال ابي طالب قتل فيه مقتلة عظيمة وهذا اليوم بعد الطف من اعظم ايام العرب يوم الفخ وهو يوم فتح مكة من اعظم ايام الاسلام والفهما للدين باب الفاء المجمة من ايام العرب يوم فشاوة بضم الاول كان لبني شيبان على سليط ابن يربوع يوم الفرق كفلس جبل كانت به وقعة بين خثعم وبني عامر وكانت لبني عامر يوم فراقر بضم

الفاء

الفاء الاول وكسر الثاني يوم لجأ جمع على بكر ابن وائل يوم الفرعاء هي بقعة فيها زكام لبني عذاقة وكانت الوقعة بها بين بني ضبة وبني يربوع يوم فحفح بضم الفاءين هو اوض بها قتل سعود ابن مرثد فارس بكر ابن وائل قال الشاعر

ونحن قتلنا ابن الفريم بفحفح ، صريعا وسوآة المجدل للفم

قوله يوم قباء هو بين الاوس والخزرج يوم فارة اهوى هو لعامر ابن صعصعة يوم القصيبة مصغرا وكحديبة يوم لعمرو بن هند على تميم يوم القاع بقاع للعرب كالاودية قيل كان يوم قنقاع بضم النون يوم للنبي عليه السلم يوم حق الناطف للعرب على فرس يوم قيارة لعمرو بن عامر او لعمرو يوم قرس لعناوة يوم قصر قريبة فحراسا او مرة بعد الباب حاذم على تميم يوم قند ابيل لهلال ابن اخوة الماذن على ال المهلب يوم مرصا لعبد الملك ابن مروان على زفر ابن حارثة الكلابي يوم قديد كلابية يوم قادم نصب على كلاب الحاوي على اهل المدينة باب الكاف من ايام العرب يوم الكلاب بضم الكاف ماءة بين جبلة وشمام وللعرب فيه يومان مشهوران بين لهما كلاب الاول وكلاب الثاني وكان في زمن اكثم ابن صيفي يوم الكحيل كهذيل يوم للعرب وبها اد بعد ارض وقعت فيها الواقعة قال يصف ابن سالم المجاشعي

الشعر والخيل يوم كحيل رجلة اوغلت

من كل ناجية بجان وعالا قوله فاجة منسع ما بين كل مرفقين من رعال الوظيف

قوله وعالا الرعلة القطيع من الخيل يوم الكفافة بضم الاول اسم ماء يوم بين بني فزارة وبني عمرو ابن تميم قال الحادرة شعر

كحلنا يوم الكفاءة خيلنا ، لنوبدأ الخيل اذكر الورد

يوم كنفى عروش جمع عرش يوم اسفر المخاجم ابن حمل ابن خاجب ابن زرارة

يوم الكتائب لبني سعد ابن عوف والتقى على زيد ابن علي ابن الحسين عليهما السلام قتل

فيه يزيد رحمه الله وصلب باب اللام من ايام العرب يوم اللهابة قال

المبرد انما جاء بالشاجب وحولها من غاوار ناده ودوح واقصاد وطوباع كان بين

بني كعب العد منع اللهابة حقها وتخيلها ، ومناب القمران

ضربا اشفع قوله حضها بالنهاء او حاصلي وامن من النبات قوله الضمران

نبت يوم اللوى نحسبه انه يوم الوادي لبني تغلب على بني يربوع قال جرير

كوناد باب لبن هاله غادض ، غاداه اللوى صوب الخيل بندى كلومها

قوله غادض اسم رجل يوم اللبن للعرب على فرس باب الميم

من ايام العرب يوم المرصد بفتح الاول وتشديد الثاني اسم كاشب بن وقعة

بين تميم وقيس قال الشاعر

فان تك هامة بنهراه ثن فو ا ، فقد اوقيت بالمرصد هاما

قوله يوم مخاشن بضم الاول هو جبل اللجاف وفيه يقول جرير

لوان جمعهم غداة مخاشن ، رئ به جبل لكاد يزول

يوم ملاءم بفتح الميم والهاء بين بني تميم وبني حنيفة وملاءم موضع كسر الغنائم قال جرير

كان حمى الحي زنس بانع ، من الوارد البطحاء من نخل ملاءما

يوم منيح بفتح الاول وكسر الياء موضع لبني يربوع على بني كلاب

كنا بمنيح يوم قتل فيه حمصة جندل ابن طريف ابن تميم قال الشاعر

خامن

خامن الغداة الطريف في الوغى ، حمصة المواقف الجبناء

يوم مضيح لقيس على اليمن انشد الشاعر

باناخيا بالعرف نائنا ، وانا قتلنا من ابانا بمازن

يوم مزيقياء لسعد تميم على غامر ابن صعصعة يوم المرجيع سمي للنبي عليه السلم

يوم مونة بالهرجيين ارض الشام قتل فيه جعفر ابن ابي طالب رحمه الله عنهما وهو

يوم مشهور قتل فيه رجال من اصحاب الرسول قتلهم الروم يوم المرج الصفر يوم

للاسلام يوم مرج عذراء يوم قتل معوية حجر ابن عدي واصحابه على عليه السلم

يوم مرج راهط موضع بالشام لمروان الحكم على الضحاك ابن قيس الفهري يوم مسكن كان بين

عبد الملك ابن مروان على مصعب ابن زبير يوم المذار لمصعب ابن زبير على احمر ابن

شميط البجلي يوم الماجور للسود على نصر ابن سيار الليثي يوم المدار للعرب على الزنج

باب السين من ايام العرب يوم النسار بكسر الاول وكان بين بني شيبان

تميم والنسار جبيل صغار كانت الوقعة عندها فاضل وفاء لبني عامر يوم مخلة يوم

من ايام الفجار وهو موضع بين المكة والطائف وفي ذلك اليوم يقول حداش ابن زهير

باشدة فاشددنا غير كاذبة ، على مخة لولا الليل والجزر

وذلك انهم اقتتلوا حتى دخلت قريش الحرم وحجز عليهم الليل فكفوا وقد

بعر بها قريش وهي حية بخدها الشدة واحوال الضعاب من ظل طحن وفاء يوم

نفر سويقة وهو يوم مشهور وفيه يقول جرير شعر

بدل الفوارس يوم نعف سويقة ، الخيل عاقدة على ابطامها

كفر ويوم اغارب فيه سوءة عامر على بني خالد ابن جعفر فانهزم بنو عامر بعد

مقتلة عظيمة يوم النباح بكسر الاول يوم تميم على شيبان وهي قريبة بالبادية
احياها عبد الله ابن عامر ابن كريز يوم النجيرة مصغرا بالجيم يوم على كندة
يوم نجران لتميم على الحارث ابن كعب يوم النضيرة للنبي عليه السلام على يهود بني النضير
عقب الخندق وقد نفاهم من قلاعهم يوم النهروان هو يوم مشهور معروف لعلي
امير المؤمنين عليه السلام على الخوارج وقد قتل منهم حتى لم يبق الا التسعة يوم نهاوند
يوم للعرب على العجم وهي مدينة بالعراق باب الواو من ايام العرب يوم الوقيط
يوم كان في الاسلام بين بني تميم وبكر ابن وائل وفيه يقول يزيد ابن حنظلة شعر
ونجاه من قتل الوقيط مقلص ، اقب على فاس اللجام ازوم
قوله مقلص هو الفرس الطويل القوائم والمشرف المشمر ، اقب هو من
الخيل الضامر اما قول المتنبي ، اقب ساط شرس شمرول يضيف كلبا ضامر البطن
فاس اللجام الحديدة القائمة والحنك يوم الوقبى هي خبراء فيها حياض ومدر
وكان لهم بها يومان بين مازن وبكر قال حريث ابن مخفض المازني وجئتم الى الوقبى بدمي
كلومهم يوم الوتدة ويوم الوتدات وليلة الوتدة لبني تميم على عامر ابن صعصعة باب
الهاء من ايام العرب يوم الهيماء وبالقصر اسم بار كان لبني هم الات على مجاشع
يوم الهرير بين بكر وبني تميم قتل فيه الحارث ابن بيبة المجاشعي ويوم الهرير يوم للعرب
على الفرس وليلة الهرير ليلة بصفين يوم هرايت وهي ثلثة ابار كانت بها وقعة بين
الضباب وجعفر ابن كلاب بسبب بئر اراد بعضهم ان يحفرها يوم الهباءة هو
لعبس على فزارة وذبيان باب الياء من ايام العرب يوم اليربوع هو موضع
بناحية الشام يوم اليمامة يوم على خيفة لخالد بن وليد قتل فيه مسيلمة الكذاب

قتله

قتله وحش قاتل حمزة سيد الشهداء باحد وهذا في زمن ابي بكر هذا اخر ما اردنا ذكره
من ايام العرب اقتصرناها لان هذا باب لا يستقصى

بسم الله الرحمن الرحيم

هذا باب من النوادر في الحكايات المستملحة من اي فرقة كانت وقد
اودعت فيه من العربية والاعراب ما يصلح للموضع لان المراد من تاليف
هذا تفسير بعض مشكلات القوم ليكون مفيدا لي ولمن يقرئه من الادبا

نادرة

قال المبرد ان سعد ابن مصعب ابن زبير اتهم في ليلة مناحة او
عرس وكانت تحته ابنة حمزة ابن عبد الله بن زبير فشاع الخبر فقال الاحوص في ذلك

وليس لسعد النار من تذكرونه ، ولكن سعد النار سعيد بن مصعب
الم تر ان القوم ليلة جمعهم ، بغوه فالقوه لدى شر مركب
فما يبتغي بالشر لا در درة ، وفي بيته مثل الغزال المرتب

فامر سعد ابن مصعب بطعام فصنع وحمل الى قباب العرب وقال للاحوص نمضي ونصيب
منه وكان له صديقا فمضيا فلما خلى به امر به فاوثق واراد ضربه فقال له الاحوص دعني
فوالله لا اهجو زبيريا ابدا فحله ثم قال بالمثلث على مزحك ولكن انكرت قولك وفي بيته مثل
الغزال المرتب قوله سعد النار هو رجل مفساق كان من اهل المدينة قوله
ليلة جمعهم اي ليلة اجمعوا لعرس او وليمة ويوم جمع يوم عرفة وايام جمع ايام منى و
الجمع باللام القيمة يق هي من زوجها بجمع اي عذراء وذهب الشهر بجمع كله وماتت
بجمع اي عذراء او حاملا او مثقلة قوله بغوه طلبوه قوله القوه
وجدوه قوله المرتب المنعم عليه نادرة حكي ان خالد صامه وهو العودي
المشهور يغني بحضرة وليد ابن عبد الملك قول عروة

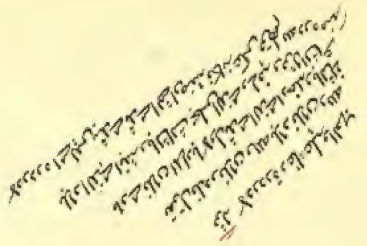

١٠ سترمي بهم وهم المشهر سرعة ، وغاب النجم الافيد فنن

اراقب في الجوزة كل نجم ، تعرض او على الجوزاء تجري

لهم ما زال بهضربنا ، كان القلب ابطن حق جمر

على بكر اخي فارقت بكرا ، واني العيش بصلح بعد بكر

فقال الوليد اعد يا صام ففعل فقال له من يقول هذا الشعر فقلت عروة ابن

اذينة قال اما العيش يصلح بعد بكر هذا العيش الذي نحن فيه على رغم انفه حكى

ان سكينة بنت الحسين عليه السلام لما سمعت هذه الابيات قال من بكر فوصفوها

فقالت هذا الاسيد الذي كان يمر بنا قالوا نعم قالت لقد طاب بعده كل شيء حتى المر

والزيب والقرنبا بين السبابة والابهام قوله الافيد فريق فيد فتر وغاب قص

اي مغاب الفاصلة بين السبابة والابهام وطرف القوس . وعروة ابن اذينة يقتضي

اداة وفي بعض النسخ الاذينة بالذال المعجمة وهو غلط صريح نادرة حكى

ان امرأة قرواش وهو من آل همدان قال ليلة للطاهر الجوني قل شعرا تحجو فيه

المطرب وسليمان الوذين وابا جابر النديم فقال بديهاً وتخلص الى مدحهم باحسن تخلص

وليل كوجه الرقيب ظلمته ، وبرد اغابه وطول قرنه

سريت وفي صفه نوائم مشرد ، كعقل سليمان ابن فهد ودينه

على اوليق فيه معضاء كانه ، ابو جابر في طيشه وجنونه

الى ان بدا ضوء الصباح كانه ، سنا وجه قرواش ونور جبينه

قوله الاوليق الناقة السريعة قوله معضاء عجلة وسرعة نادرة

قال الفاسي سئل مروان ابن سعيد الكاتب بدلس عن وزن اوليق فقال الكاتب

افعل

افعل قال مروان اصبت لله ايها الشيخ قال ابو علي وذلك ان اوليق يحتمل وجهين

احدهما ان يكون فوعلا من ثالث البرق فيكون همزته اصلا والثاني ان يكون

افعل من ولق اذا اسرع لان الاولق المجنون فهو موصوف بالعدو فهذا اما ولق

اذا اخذه الاولق قال الباقولي حدث المرزباني قال اخبرنا الكسائي عن مغيرة

ابن محمد عن ابيه قال انا دخل الكسائي البصرة اول دخلة جلس في حلقة عيسى بن عمر

حزورة فسأله ابن عيينة عن اولق هل يصرف او لا فقال افعل لا ينصرف فقال له

موعار ليس بافعل لان الهمزة فاء الفعل لانك تقول ان الرجل فهو والق فتثبت الهمزة

وكذلك ايب مصروف لانك تقول اب من ورثه فتثبت الهمزة ثم قال المالوق المجنون

انتهى نادرة حكى ان ابن عبدون اصطبح بجزر وذلك نصف الليل فصار

خلا فقال

الا في سبيل الله كاس بلا ، اغنى يطبع عهده غير ثابت

حكت بنت لبطام ابن قيس عشية ، وامست كجسم الشعر بعد ثابت

قوله شبعث اسم بنت لبطام صحبها قوله امست الخ اشار بقوله الشعر

يريد ناطشرا فاسقيها يا سواد ابن عمرو ، ان جسمي بعد خالي لخل

فصرف قول الخنساء عن معناه المقصود وهو الهزال وازالة الصلابة

ان بالشعب الذي دون سلع لقتيلا دمه ما يطل

قوله فابطل اي ما اهدر يقال طل دمه بالضم لا غير فهو مطلول قال الشاعر

دماؤهم ليس لها طالب ، مطلولة مثل دم العذرة

قوله دم العذرة المحيض والنفاس دم العذرة دم البكر قال

النظام دم العذرة لا يطل بل يطلب به اما ترى من فض بكرا لغير عقد يطلب المهر

٤

ولم في الشرح حدّ فالصواب ان بقي المراد بالعذر الحيض والنفاس الماخوذ
من العذر لان النّساء معذورون في الحيض والنفاس عن الصلوة وهذا يضحق
حسن وهو بطال ولا يطلب فيذهب هدرا **نادرة** كان هلال ابن اشعث من بني
وزام ابن عمّ الاشاعث بن قيس منهم شجاعا شاعرا كوفيا قال الاغاني عن الاصمعي عن معمر
ابن سليمان قال قلت لهلال ابن اشعث صف لي اكلك قال جعت مرّة وهي بهم
فخبزت واكلته بتمامه ثم اردت ان انام فلدّ على جنابها فقلت لي ويحك كيف تفعل
اذا بقي وبينك بعير قال المعذر فقلت له كم تكفيك هذه الاكلة قال اربعة ايام رواه
ابن عبيد **مروي** المدائني حدّث قال سئل عن اعجب شيء اكله قال ما زيد
مع مكوك سلح **قوله** المكوك يكتب ومكيال ثم صاعا ونصفا **قال** احمد بن
عبد الله والحديث ينتهي الى صدقة ابن عبد الله ثم قال لما ان وجب عمل الى عشر
جفان ثريد من جزور فكان اول من جاءنا هلال الهاني فقدمنا الجفنة فاكلها
ثم اخرى ثم اخرى حتى اذا على العشر ثم استفرغنا بقدر ما ينبغي فوضع طرفها وقام
فغرفها ثم قام فخرج فاستلقى على الطعام **وكان** هلال طويلا جسيما ايام قال ابو الفرج
كان قيس ابن سعد وهو من وهط هلال مصدقا على بكر ابن وائل فوجد منهم وجدا فل
يرض بعض صدقتها فحلفه فحلف فوثب في مرداد ان يجول بينه وبين قيس فال
خاف ظلمه اياه ذلك وثب على البكريين فجعل يأخذ الرجلين منهم فيكفهما ويناطح بين
رؤسهما فانتهى اليه قيس فاستعانوا فغلبوا البكريين فقال هلال في ذلك

دعاك فلبّيت دعوته ٭ وامّا مرة في الحروب حين دعاني
معه مخدم فالخاطر الفيل حدله ٭ يخضخض عند الروع جنباه

نادرة في الاغاني عن عثمان ابن ابراهيم قال سئل هلال الخثعمي ان يزوجه
امرأة من وجوه فاما اعطاها مهرها واجابها اليه فلما خلت عليه قام اليها واقعد فضرطت
فلما ان بلغها فكسلت منها الرجلة وعقلها فارسلها فاخرجت فعبث الى الدلال فعرفها
جريه عليه فقال ادلال غلبتك هذه كلها من عزة نفسها قال وعندنا فاخذ فاعطيتها
فاردد علينا درهمي فردّ بعضها فقال لها ردي البعض فلما خرجت كما دخلت قال للرجل
الذي ادخلها على امنها فضحك فقال اذهب بنا فقد الناس **نادرة** قال
ابو الفرج اختصم شيخ وعجوز فجعل كل منهما اولا من بطلع ظلع ابو زياد فانفذ هو
الدلال فقال الا دبا ابا زياد فانها خير الشيخ ام المرجّى قال لا ادري الا ان اعلم شيخ
اسفل من نجد **نادرة** قال ابو الفرج عن محمد ابن يزيد قال نظر عبد الله ابن علي يوم الزاب
الى فتى على الجناح الشرقي وهو يقاتل مستقبلا فاداره فاذا هو لا يزال الا ان ولى كتف مروان ابن
محمد فقال لاكنه فلت بدونه قال فلما الا ان من كثب فطرن ملبا ثم قال

انشده اذا الجبان كرّ المان ى . . .
كلا ارى ذا لك شرّا او سبلا ٭ فان لم يكن غير احدهما
فهز الى الموت سهما جملا ٭ ثم قال حتى قتل فاذا هو ابن سلمة
ابن عبد الملك **نادرة** وحدّث ابو هيثل الخثعمي كان نقشا وجيلا فقال
من الغرو ذات مرة فمر بدير شمّاس فدعته امرأة الدير ان يقرأ لها كتابا فقال ان صاحبته
ذات القصر وهي مغتبة ان تسمع ناقوسه فلما دخل بيت زوجته قالت وانها اخلت
لك بالكتاب حتى ادخلك فقال لها اما الحرام فلا سبيل اليه فقالت ولك زاد اما
زوجته واقام عندها وهي اختي فبلغني بالمدينة ففزعت لذلك بعزل

٧٢ صاح حيا الاله ودورا ، عند اصل القناة من جيرون

عن يسار من ازادخك من الباب ، وان كنت خارجا فيمين

فبذاك ارهفت بالشام حتى ، ظن اهل رجحان الظنون

وهو زهر مثل لولؤ الغواص ، ميزت عن جوهر مكنون

واذا ما نسبتها لم تجد لها ، في سناء من المكارم دون

ثم خاصرتها الى القبة الخضراء ، تمشي في مرمر مسنون

تحمل المسك والبلنجوج والند ، صلاء لها على الكانون

قبة من مراجل خربتها ، عند برد الشتاء في قطون

ثم اسكنتها اللئيم بأهله ثم يعود فجأة وقد اطمأن بهم اشفاقا هم بالعود اليها فيخربها

هذا رواه ابو عبيد والذي رواه الاصمعي واذعى الاجماع انه لعبد الرحمن بن حسان

ابن ثابت وقد شيب بنت معاوية ابن ابي سفيان وروى ان يزيد بن معوية

قال لابيه ما سمعت قول عبد الرحمن في اختك قال ما الذي قال فهي زهر الاخوان

معوية صدق قال ثم بلية ثم خاصرتها الخ قال كذب قال ابو الحسن الاخفش

وزعم لابي دهبل ان معاوية دعا به فقال ما يمنعك من التشبيب باختها وابنة

بلدتها بريد اذا اراد فقال لا اشبب بامير المؤمنين بواحدة منهما فوصله واحسن اليه

بعض الغريب قوله المسنون المصبوب منه قوله تعالى من حمإ مسنون

قوله رجحان الظنون الرجحان يتكلم الرجل بالظن قال الله تعالى رجما بالغيب

قوله البلنجوج شجرة معروفة تحمى بالعود قوله الند الطيب معروف

قوله صلاء بالكسر المذاكرة لانه يصلى بالنار والصلاء صلاء النار ان

فحمه

فتح الصاد قصرت قوله الكانون الموقد وهو موضع النار والشتا

قوله راجل جمع رجل ثوب من اثواب اليمن قال العجاج لبسته كشية

المرجل قوله القطون البيت جوف البيت نادرة حكاية بعض

الفجار قدم مدينة الرسول عليه السلام ومعه حمل من الحرّ السود فلم يجد لها طالبا فضاق

صدره فقيل له ما يفعل الاسكين الذي يفصله فوجده فاخذ فصله واقطع في

المسجد فقصر عليه الفصة قال كيف عمل فلان ذكر الشعر فخرج الناجر فخرج من المسجد

ورفع عقيرته فقال قال الليث في الخمار الاسود

ماذا اردت بناسك متعبد ، قد كان شمر للصلاة ازاره

حتى قعدت له بباب المسجد ، فشاع بين الناس انك ساحر

الى فاكان عليه واجب واحد ذو خمار اسود فلم يبق في المدينة طريفة الا وطلبت بخمار

اسود فباع الناجر الحمل باضعافه ثمنا فلما رجع الناجر رجع المسكين الى ذهله وانقطاعه

توشيح نادرة قال المبرد حدثت ان ابا القاسم ابن بحر الفقاعي عشق جارية فبعثت اليها

ان اخواني زاروني فاقبضي الي رأسك حتى نتغدى ونصطبح على ذكرك ففعلت فاتاها

في اليوم الثاني بعث اليها انا قد تفرقنا فابعثي الي رجلك حتى نصطبح اليوم على ذكرك فلما

كان في اليوم الثالث بعث اليها ان اصحابي مقيمون فابعثي الي بقرية وجزور بنية شهية

حتى نأكلها ونصطبح على ذكرك فقالت لرسوله اذا رأيت الحب يحل في القلب فبقي في

الكبد والاحشاء فان حب صاحبنا هذا الانجاد في المعدة قوله سنوسك

غذاء يتخذ من التمر والتمر والخبز مولد قوله القرية بالفاكهة لعبة

ساعة يجلس بين يديها وجزورية منها اي شواء من لحم الجزور يلقى شواها

نادرة قال ابو العتاهية كان ابو الحرث جبة يجلس مرة فاتاها ابو دهما فجعلت تحادثه ولا تذكر الطعام فلما طال ذلك قال لا اسمع للغداء ذكرا فقالت اما ترضى ان وجهي يغنيك عن الطعام فقال جعلت فداك لون جميل وثنية مفداة ساعة لا باكلان شيئا لنرى كل واحد منهما على وجه صاحبه وانشأ

نادرة يروى ان سكينة بنت الحسين عليها السلام وقفت يوما على جرة ابن ادينة فقال لها انت القائلة وانشدت

قالت وانشتها وحياتي فجعت بي ٠ فلكنت عندي نخبة النشر فاستمر

الست تبصر من هويت فقالت لها ٠ شطط هواك وقاك الله على بصري

قال نعم فقالت لها فلم قال

وانشدت

اذا وجدت وادي الحب في كبدي ٠ اقبلت نحو سقاء القوم ابرد

فيبرد بردت بما ابرد ظاهره ٠ فلن اداري على الاحشا يتقد

فقال نعم فالتفت الجواري حولها فقالت من حولها ان كان خرج هذا من قلب سليم

قوله اثنتها بن اثنتان التي اظهرت الف قوله فجعت به بهي تاجره اظهر قوله الاوار الالتهاب بن وارت النار اذا التهبت ومنه الاوار فالاصل واو ورد وقف وجهان الاول القلب فتقدم الهمزة فصار اوار الثاني انه لين الهمزة ثم ابدل من الواو المضمومة التي هي فاء الفعل همزة كما في وقت اذا قلبت فصار اوار قوله هيني معناه عذبي واحسني وفيه معنى الامر ومنه قال علي عليه السلام في مناجاته هيني بالهجر صبري على حرارتك فكيف الصبر على فراقك نادرة عن ابن خالويه قال ولي حجاج ابن يوسف عبد الرحمن بن محمد بن اشعث بن قيس الكندي معه كرد الكندي سجستان فخلع الحجاج وخرج عبد الملك فاشتد اهل العراق والقراء

منهم

منهم الشعبي وسعيد ابن ابي الحسن البصري فغلب على البصرة وقاتل الحجاج مدة طويلة ثم انهزم فلحق الى رتبيل الترك فبذل الحجاج مالا كثيرا لمن يدبر الرتبيل ويحمله الى رأس الحجاج فلم يسر واحد اليه الى ان على حصن مرتفع وكان قد قرن الى رجل من تميم ليلة فاتاها وكان يتوضأ وهو اسير فلما كان في بعض الليل قال للتميمي قم معي لابول فلما قام معه اشرف من السطح الى الارض وجمع ثيابه عليه فقال له التميمي ما تصنع بها الامير قال الساعة اعلمك ثم رمى بنفسه فوقع هو والتميمي فاما فجاء براسه الى الحجاج وهو الذي يسمى الاشيج وابن الاشيج هو الذي قال فيه الاعشى همدان بن الاشيج وبين قيس بيتخ بخ بخ بوالده والمولود قال ابن خالويه دعا الحجاج بالاعشى فقال انت بخ بخ بوالده قال نعم قال والله لا يتخبخ بعدك احد يا عنقه قوله بخ بخ فيها لغات بخ بالتشديد اي عظم الامر وفخم يستعمل وحدها وتكرر بخ بخ مخففة الاول منون بالكسر والثاني مسكن وربما في الافراد بخ ساكنة وبخ مكسورة وبخ منونة مضمومة وربما بخبخ بالسكون وبخ بخ منونين مكسورين وبخ بخ مشددة منونين بالكسر يقال عند الرضا والاعجاب بالشيء منه قول جبريل عليه السلام لابراهيم بخ بخ لك يا علي وهذا موضع الفخر والمباهاة نادرة حكي ان بهلا الترك غلا المعتصم كان احسن تركي على وجه الارض في وقته وكان المعتصم مفتونا به ثم فاتق اندرغاذ ثم هرب احتاج المامون الى اداوة فاجلسه في بيت سقفه جامات فوقع ضوء الشمس من وراء الجامات على وجهها فضاح المامون لاحمد ابن محمد الزيات ويحك فقال انظر الى ضوء الشمس على وجهها ما رايت احسن من هذا قط وقد غلت فيه وانشد

قد طلعت شمس على شمس

وذات الوحشة والانس ، فاخذه لحمد وقال مر نحلاً

فذكت انت الشمس من قبل ذا ، فصرت اوتاح الى الشمس

قال وفطن المعتصم وخاف من اخذ المامون اياها فقض على شقيقه لاحد فلما

خرج قال احمد المامون يا امير المؤمنين ان الامر ظن ظن ولست امنه على فداء

المامون المعتصم وقال اكثر الله بالاخ في غلمانك مثله نادرة قال المازني

اسر رجل يوم الطف فاتي به يزيد بن معاوية فقال له ابن ابو ليلى الفاعل

ارجل جعثن واجرد ذو بلى ، واحمل بذاك افوق كبكب

اعشى في صراة بتن غطيف ، اذا ما ساء ضيم ابيكب

قال بلى فامر به فضربت عنقه اقول هذا الشعر لعروة وابنه هاني المعروف

وفد وهم المازني حيث نسب قتله الى يزيد بل قتله عبد الله بن زياد في وقعة مسلم

بن عقيل رحمهما الله قوله ارجل شعر رجل بين السبوطة والجعودة قوله

جعثن الجعثن بالضم مجتمع شعر الراس قوله افوق يعتمن من سوابق الذكور والاناث

قوله الكبكب هو من الخيل ما خالط حمرته قتوء قوله غطيف بالغين المعجمة

كنيته من العرب وفوق بالقاف والغطيف من معروف اسمه في الاسلام قوله

ساء منه ملني نادرة نظر يزيد بن مزيد الشيباني الى صاحبة عظيمة وقد

تلفقت على صدره فقال اتاك من لحيتك فوهة قال الجعد والله اقول

لها ذوائب للذهن في كل جبهة ، واخر للحناء بيد وراس

ولو لا نوال من يزيد بن مزيد ، لصوت في حافاتها الجلمان

قوله بيد وان يعني منه بادوا القوم لساروا ويدوا الى الشيء عدوا

اراد

اراداتها واجبالها اسرع احدها في كل جبهة قوله الجلمان تثنية جلم وهو

يجز به من جلم الصوف ذا جزه ولا بن الا يصلح لها اللحية ويجز بها صوف

الغنم الاجلمان وجاء في بعض الامثال هو لغة رديئة نادرة هو لعظم اللحية

كبشها الجلمان ولا بن احمر قال بعض الكتاب في الجلمان ولد ابدع في ابيه وهو مولد

صدقتنا كان له لحية ، طولها الله بلا فائدة

كانها بعض لبالي الشتا ، طويلة مظلمة بارده

نادرة في الاغاني عن الهيثم ابن عدي قال دعا ابو المهاجر الحكم ابن عبدل

ليشرب عنده وله جارية تغني فغنت فقال ابن عبدل في اثناء غنائها

يا ابا المهاجر قد اردت كرامتي ، فاهنتني وضربتني لو تعلم

عندي اذا لو من جلدي جلدها ، هو ما ابقت مخلد الايام

او كنت في جهنم بقعة ، فرايتها بردت على جهنم

قال فجعل ابو المهاجر يضحك ويقول ويحك والله لو كان اليها سبيل لوهبتها لك

ولكن لها مولى والحكم هو ابن عبدل ابن جبلة بن عمرو ابن ثعلبة ابن عنان ابن بلال

ابن اسد ابن سعد ابن حمال ابن نضر ابن عاصم ابن اللات ابن ثعلبة ابن داود ابن

خزيمة من شعراء دولة الامويين وكونه من غاضرة نادرة عن محمد ابن ادريس

قال كان ابن عبد الاعرج لا يفارق العضاة فقيل له ابواب الملوك وكان يكثر على عضاة

حاجته ويبعث بها مع رسوله فلا يجلس لرسوله ولا يوخر له حاجة فقال في ذلك

يحيى ابن نوفل

عضي حكم في الدار اول داخل ، ويمن على الابواب نقض وتحجب

وكان عضا موسما لمرعور ابه

حكم ابن مروان الوادعي

٧٥ وهذا لعمر الله اولى وما عجب ، نظاع ولا اقصى ويجذب سخطها

ويرغب في المرضاة منها ويرهب نادرة عن محمد ابن سهل وابيه

الكبير قال ولّى الشرطة بالكوفة رجلا اعرج ثم ولّى الامارة اعرج وخرج ابن عبدك

وكان اعرج فلقي سائلا اعرج فقد قرض الامير ابنه فقال ابن عبدك للسائل شعر

الا العضا ودع الخامق والتمس ، عملا فهذه دولة العرجان

لا مرزاد امير شرطتنا معا ، باقومنا لكلهما رجلان

فاذا يكون امرنا وديارنا ، وانا فان الرابع الشيطان

فبلغت ابنا الامير فبعث اليه مائة درهم وسالاه ان يكف عنه نادرة عن قصود

ابن ابي ذكريا قال سمع حكم ابن عبدل امرأة تنشد وتتمثل بقوله فقال ابن عبدل

واعلم حبانا لشقد عسر شي ، وادرك مدبوا لغنى ومعي عرضي

فقال لها يا اخية ان الشعر قال لابن عبدك قالت فتثبته قال لا قال انا حاكم ابن عبدل

وانا الذي اقول فانشد وانعظ احبانا فينفذ حيله

واعدله جهدي فلا يقع العدل ، واوداد نعظا حين ابصر جاري

فان تقدر كما يكن لك عقل ، ولبنا لوادي حيلتي لك

اذا هي اذاني وعن به الجهل ، فاوقر في بطن جاري وجاري

مكابرة فدما وان زعم الفحل ، فقال المرء بئس والله الجار للمغيبة

انت فقال والله والتي معها ان وجها وابوها وابنها واخوها نادرة عن المدائني

قال كان عمرو ابن بنت الاسكي مجبلا وجد ابوه معاذ له فكان يعير بذلك وجا حكم ابن

عبدل وهو جاء من فوه يسأل حاجة فاخطوا اليه وهو يأكل التمر فلم يدعهم البدء كرا

حاجتهم

حاجتهم فلم يقضها فقال ابن عبدل في ذلك

جنا وبين يديه التمر في طبق ، وقد عانا ابو خفص وما كادا

علا على جسمه ثوبان من دنس ، لوم وجبن ولولا ابوه ساد ادا

نادرة عن عبد الملك بن غفار قال اراد عمرو ابن بعيثة ان يغزو ابن عبدل فقال

لخاله الفزين بلده فاذا هو اعرج مفلوج فوضع عنه الغزو وضحك به ومعه الجماعة

فقال ابن عبدل

لعمري لقد جربتني فوجدتني ، كثير العيوب سيء المحتد

وقفت منى للقضاء المردد ، فاعفيتني لما رأيت وما سئني

وقفت منى للقضاء المردد ، فاصاغ وإلى واسط شكا الى الحكم الثوري

فوهب لجاريته من جوارية فضمها اليه فنكحها اربعة او عشرا فلما اصبحت

قال له جعلت فداك من اين انت قال امرء من اهل الشام قال لهذا الفعل تقصد

وصرفك قال نعم قال اصابتك بلاء بجاريتي من اهل بلدك بهذه الزمانة نادرة

عن فضل ابن سعيد قال حدثني ابي قال كان بشار بالمدينة وهو يقول في قصيده

من صام رجبا وشعبان ورمضان بنى الله قصرا بالجنة مضاعفا فرسخ في طوله

عشرة الاف فرسخ وكل من ابواب بيوته ومقاصيره عشرة فراسخ في مثلها قال فالتفت

بشار الى قائده فقال بئس والله الدار هذه في كانون الثاني نادرة ورد احمد

ابن جعفر حظية البرمكي ان تزوره جلس الى قس مجنون بني عامر فظل يداويه الذي دعاك الى

ان اهلكت بفسك كان شيء في هوسك ليلى وانما هي امرأة من النساء الا ان تصرفها

الاحداث فدعا عقلك وخبرك بها لك وبرجع الباك ما تغرب من عقلك وجبك قال

لعن لو نادتك على صرف الهوى عنها لكن لصرفت عنها وعن كل احد بعدها وعشت

في الناس سرنا مسرعا فظن دوما العجاب منها قال كل شيء رابه وسمعه وشاهده
منها العجب والله ما رابك فيها منها الا كان في غيره حسنا وبليغا علقا ولو جهدت
ان يقبح عندك منها شيء او يهجو او يعاب لما سألت عنها لواجدك فظن دوصفها انا

فانشا يقول

بيضاء خالصة الياض كانها ٭ قمر تنوط جنح ليل مبرد
موسومة بالحسن ذات حلاسة ٭ ان الجمال مظنة للحسد
وترى ملاءمها تشف وقرنها ٭ سود اثر غب عن سواد الاثمد
خرداء اذا ذكر الكلام رايتها ٭ تحمي الحيا ان تكلم تقصد

وقد جوده ابن الاعرابي واستحسن نثره ايضا ولعمري لقد صدق قوله جنح ليل
اي طائفة من الليل قوله مظنة الظن التهمة قوله ترى قرنها اعلاها تلا الاثمد
الكحل يتخذ من الحجر قوله الخرداء الجارية الناعمة قوله علقا اي هو منفطرة من شيء
علق وهو بالتحريك واما قول ضرار ابن الخطاب الفهري يصف بياض كان اعينهم
تكحل يوم الهياج بالعلق فهو الدم واما قول الاشتر لا يستحسن قول ضرار وهو من اكرم الاشعار فحمل
الاقوال الثلاثة على وجع الحدقة وقتل به كثير من الناس منهم ابراهيم ابن عبد الله ابن حسن
ابن علي امير المؤمنين عليه السلم في الاغاني عن مفضل ابن محمد الضبي قال خرجنا
مع ابراهيم حين خرج فلما صرنا بالمربد بداله سليمان ابن علي فوقف عليها واذا منهم واسيف
ماء عاد به فشربه فاخرج اليه صبيان فطعمهم اليه فقال والله هؤلاء منا ونحن منهم لجا
ودعا ولكن ابا نهم ابوا علينا امرنا وعصوا حقوقنا فانشد

مهلا بني عمنا ظلامتنا ٭ ان بنا سورة من العلق

لثلكم

لثلكم محل التهدد والا ٭ بعز احسابنا من الرقق
اذ لا نمد اذا انتهت الى ٭ عز عزيز ومعشر صدق
ببض سباط كان اعينهم ٭ تكحل يوم الهياج بالعلق

قوله العلق الضيم وضيق العدد ، السورة الوثوب فلان سوار معربله
منه سورة الخراب وثوبه فالراس يفضي الى عربه وكذلك سورة الامر سطوته قوله
لثلكم الخ يعني انهم اكفاء لهم حسبا فقال لا بعز احسابنا الشرف ولين في حسبنا فيق
اي ضعف قوله يكحل يوم الهياج بالعلق العلق الدم اراد حمرة عيونهم في الحرب من
الغيظ نادره عن ابن الكلبي قال كنا الملوح وعلا قدم من الطائف ان بها لمجنون
ومجلبة به فجئته انا فلقيني وجلس الينا ووصف لنا صفات يعرفها المجنون وقال لي حدثني
بها فاذا رايته فلا يشرأب بحديثك وانتهاره فعرفته انك ذكرته لها ووصف ما به فتحمدت وتبته
وقلت انه يكذب عليها ويشبهها بفعله وانها اجتمعت معه فقط كما يصف فعل الرجل
وغا البه فاخبرني بقصته اباها فاقبل عليه وجعل يسالها عنها فيخبره بها امر الملوح فيزداد
ذكا طاوتوب اليه عقله الان اخبرني بها اياه فقال وهو عنه يكذب اما حكاه عنها

فانشا يقول

ثم الغباء صفحا ابدا كان ذعل النعا ٭ وبصدع قلبي ان هبت هبوبها
اذا هبت الريح الشمال فانما ٭ جواب بانهدي الى حبوبها
ذريعة عهد بالحبيب انما ٭ هوى كل نفس حيث كان حبيبها
وحبل الهوى ان طرحتك مطرحا ٭ بلاد فلي تميم وانت غريبها
حلال الهوى شتى وانتقاضنا ٭ هنيئا ومغفورا لليلى ذنوبها

٢٧ قوله الصبا من امهات الارياح وكذلك الجنوب والقبول والدبور وليس لنا
منها الشمال وهو معروف والاريب كاحمر بازاء المعجمة الجنوب النكبا بحر
بينها وبين الصبا الجربيا ككيميا بالجيم والباء الموحدة الشمال اوربها الزيع
بين الجنوب ايضا والنعامى ريح الجنوب لانها ابل الارياح وراعيها والنكبا الريح التي
تهب بك عن مهابّ رياح الاربع فاعلم ان النكب في الارياح اربع
والثاني نكبا الصبا والشمال الشين المنكبا بضم النون على بنية التصغير ممدودا وانما صغروها
تكبيرا لانهم يستبشرون بها جدا والثالث نكبا الشمال والدبور وهو قول الجربيا
وهي بخت الاريب الرابع نكبا الجنوب والدبور وهو حارة لشدة هبوبه وهي بخت النكبا
لان العرب تناوح بين هذه النكب ناوحا بين النكب من الرياح وبخت النكباء بينا ايضا
والجنوب الصبابية الصبا ومنها السفون كصبور بالفاء وهو الريح التي تهب على
وجه الارض ومنها البلبل كاحمر الريح الباردة الشديدة الهبوب ومنها الزعزع
الريح الباردة كجعفر ومنها القصر والقصرصر كذلك وبناؤها كفرطم كبكبوا اصله كبوا
وبجعفر القوي اصله بخفف فاصل القصرصر القصر والصرد ومنها المحو كهوى
الريح الشمال لانها تمحو السحاب والذحناء اورد ها ابن خالويه ولم اورد من اين
اخذها ومنها الدها كذلك ومنها الزيد والزيدا مقصورا الريح لينة الهبوب
منها اراده وردد كذلك فالها الاصمعي ومنها المعجة الريح الشديدة عجيب الريح
اثارت الغبار من الثلاثي منه يوم معج وعجاج ومعجاج ومعاجيج ومنها المعصفة
بالغين اسد من الريح شديدة وفي مثلها للغات عاصف وعصوف اما المعصف
بالغين اسد ايضا من بطن اخر ومنها المعصر بالغين هذه بطن واما استعمال الكل

الاعطا

الاعطا وهي ريح تثير الغبار فترتفع الى السماء كانها عمود ومنه قوله تعالى فاصابها
اعصار فيه نار وهي ريح تثير سحابا ذات رعد وبرق ومنها الهوكى
ريح عاصفة شديدة ومنها سهوخ اورده ابن خالويه ولم اورد ما اخذه و
منها الساكر الريح الساكنة ومنها المارة ولم اورد ما اخذها ومنها النسع
والمسع بالنون والميم ريح الشمال ومنها الهبر كذلك ومنها الاب وريح الصبا
ومنها الهدوج وهي التي لها خنين ومنها الهاشة الريح الباردة بضرب الكلا ومنها
الزرزر الزفزف بالزايين المعجمتين كزفزف الشديدة الهبوب ومنها الدوج
الريح الربيعة ومنها المجوج بالجيمين الريح الشديدة او المنوعة في هبوبها ومنها
الناجر كحاجر الريح المتحركة بالرياح كضرب متحرك وهي نوج ومنها
النضنضة وهي الريح التي تنتفض بالماء فتسيل وهذا اخرما وجدته من اسماء
الارياح رجع القول الى تفسير قول قيس ابن ملوح قوله الغضا
موضع وشجر معروف قوله بلاد قال الغضا بغضا ان فتحت الغين والقاف مدودة
نادره عن سلمان ابن ربيعة الباهلي الجعدي قال عمر بن معد يكرب على فرس له
فقال سلمان ان هذا الفرس لهجين فقال عمر وهو عتيق فاراه سلمان فعطش ثم دعا
فجاء وعاء بخيل عتاق فشرب فاعاد فرس عمر وقتر يده وشرب وهذا اصنع الهجين
فقال له سلمان اما ترى فقال عمر واجل الهجين يعرف الهجين فبلغ ذلك عمر بن الخطاب
فكتب الى عمر لقد بلغني فاقك لامر لبيب وبلغني ان لك سيفا قتيما الصمصام وعندي
سيف اسمه مصمما والله لئن وضعته على هامتك لا اقلع حتى يبلغ بردها بنك فان
سرك ان تعلم حق ما اقول فعد والسلام قوله الهجين بنو هو هجين وهي

الهجنة اسم عربي والدمن انه الهجنة في الناس من الخيل تكون من خانب لام قال الزجاج
العبد والهجين والفلنقس بخلاف الاقراف فانه يكون من قبل الاب فهي فان بلك
اقراف فمن قبل الفحل افشل انشط ابن حكيم النهاني **افشل**
جمعناهم من حي كعب ابن مالك ، كتائب تردي المقرفين نكالها
المقرفين الذين لا اصل لهم اما قول امرئ القيس هذا جناي وخياره فيه اذ كل
جان يده في فيه اي جنايه وخياره وكما الكتاب قال الاصمعي قال ابو محمد الزيادي
هجان بين الهجانة وهجين بين الهجنة وهو الجوهري والجنا ما يجتنى من الشجر وقوله
تعالى وجنى الجنتين دان اي ما يجتنى منها قريب يقول العرب انا ابن جناة طبيته لكل ما
يجتنى وقوله تعالى وطبا جنيا غضا طريا هذا مثل ضربه علي السلم حين قسم بيت المال
بصره وضربا خذ لفلان شيئا اول ما تكلم به عمرو بن عدي ابن اخت جذيمة الابرش
خرج مع ابن له في صبيان يتفاكهون من فاكهة الصيف فاصاب ابو لبن الفاكهة وعمرو يهوى اجوفها
فلا يجوه ليكون معهم شيء والعرب تعطفها منها فقال هذا جناي وخياره فيه
قوله يقتني الشيء يتخذه شيئا من الباب الثاني رد بعضه على بعض **قوله** الوهاب
هو عظم في الصلب شرق على البطن رد انه لما وصل كتاب عمر الى عمرو قال خوفني علي ابن
ابي طالب **نادره** وقع بين سليمان ابن مهران الاعمش وبين جنيد خصام فدخل
بعض اصحاب الحديث فقال ان ابا محمد شيخنا وفقيهنا فاظهر هذا فيه عوشة عينيه وتتن
انفيه وتجرشذ قبره وجود كفيه وخوشذ فوه وكان ذلك بسمع الاعمش فقال كف
لا ام لك لقد ذكرت من عينيه ما لو تكن تعرفه **قوله** عوشة عينيه العمش ان لا شعر العين
تسيل وقيل بعض اما قال قال العرب في معائب العين فهو **العمش** وقد يعض

معائب العين

العوص ضيق العين **والحوص** غورها مع الضيق **الشتر** انقلاب الجفن
الجهر ان لا تبصر نهارا **العشى** ان لا تبصر ليلا **الحور** ان يبصر ثوبها
النغض ان يكون في المنظر حتى تنغض جفنها **الفيل** ان يكون كانه ينظر الى انفه
وهو اهون من الحول **الحول** ان تراه كانه ينظر الى ناب وهو ينظر الى اخر **الشوش**
ان ينظر باحدى عينيه وربما وجه الى شق العين التي ينظر بها **الخفش** ضعف
العين مع ضعف البصر **المخوط** خروج المقلة وظهورها **التجق** ان
يذهب البصر والعين مفتحة **الكمر** ان يولد الانسان اعمى **النمارة**
ضعف البصر وقيل هو الشك الذي يرى الانسان من ضعف بصره عند السكون
الشراب وغيره **الدلع** بتحول الحدقة مفتوحة ضعف البصر من ادمانه في النظر
شيء الاستحداد النظر مع السكون **انما محاسن العين سنذكرها لان الشيء**
يذكر بالشيء **الدعج** ان تكون العين شديدة السواد مع سعة المقلة **البرج**
شدة سوادها وشدة بياضها **البخل** ضيقة سعتها **الحور** شدة بياض
العين مع سوادها بيّن احورت عينه احورارا وهو الشيء ابيض قال الاصمعي حار الذي
ما حول في العين قال ابو عمر الحوران ثوب العين كلها مثل العين الضبا والبقر ليس
في بني ادم حور انما قيل للنساء حور العين لانهن شبهن بالضبا والبقر **الوطف**
طول اشفارها وتمامها وكان في اشفاره عليه السلم وطف الشهلة حمرة في سوادها
التاوين العين اذا كانت في تكل الالوان هذا اخر ما وجد من محاسن العين
هذا باب من النوادر في بعض حكايات المغفلين والحمقى وما شبه ذلك
نادره ردي

ابو علي الجباني في كتاب الحكمة ان عليا عليه السلام سبا قوما من الخوارج انهم كانوا ذلوا وتصغروا وكان عليهم الهوان فلما قتل ذو الثدية وكان قد الف خانوت طحان فاذا اجتمع عليه الصبيان واذوه يقول قد جعلت الوطيس وطاب للقاء وانا على صهوة فرس حمراء ثم يقول

اشاء على الكتيبة لا ابالي ، احتفلت عليها ام سواها

ثم تشد عليهم وهو يقول

وقوم اذا خاروا شددنا ما زدهم ، دون النساء ولو باتت باطراد

ثم بلت وجهها وانشد

ارى نساءكم لا يألفن الا ، تثنى ، ارى الحرب لا تزداد الا تماديا

ثم يتناول حصيرا فيركبها فاذا ثاب لها يقول باعلى صوته

فرارا مربط النعامة مني ، فرارا وفرارا سربالي

فينهزم الصبيان بين يديه فاذا لحق بعضهم رمى الصبي بنفسه الى الارض فيقف عليه ويقول عمرو عليه السلام رحم الله مؤمن آل فرعون لو لاذ الناس نفس عمرو بن العاص بوجه صفين ثم يقول لا يهزم فكم سيهزم امير المؤمنين لا اتبع موليا ولا اجهز على جريح ثم يعود الى مكانه وهو يقول شعرا

انا الرجل الضرب الذي تعرفونه ، خشاش كرأس الحية المتوقد

ثم يلقي عصاه ويقول

والف عصاه ليتقيها الناس ، كما قرعينا بالاياب المسافر

قوله الوطيس التنور قيل هو الضراب في الحرب قيل هو الوطء الذي يطأ الناس بعضهم بعضا قال الاصمعي حجاة مدة ثم اذا حجت لم يقدر احد بعدها هذا كلام سمع او كان

شعار موضع الحرب

النبي عليه السلام في حرب حنين عبر به عن اشتباك الحرب وهيج الموضع الحرب من حمي وهذا قول امير المؤمنين عليه السلم فحاصنا من حمي الجمار وهي ذات الركاء والمعذر كذا امر خالد الكلابي

فدحي

فدحي ابو علي الجباني عليه السلم مثل الحرب بالنار اذا التفت قوله بمحم الحجة حرون الفرس قوله حمي مؤمن الحمى ما منع منه يعني حرة مؤمن قوله الضرغام الجريء من الرجال المنتفخ اللحم والشعر لطرفة ابن عبد قوله خشاش بالخاء قال ابو عمرو الماضي من الرجال الشديد البيب قوله لولا ذلك الخ اشار به الى صقير وعمار بن ياسر حين كشف عورته

نادرة قيل لهلال بن وكيع على اي فضل ام ابو بكر قال ان كنت من كنانة فعلي افضل وان كنت من بني خضة فابو بكر اشار الى ولاء كنانة بعلي عليه السلم وحب خضة لابي بكر

نادرة قيل لجعفر بن الجنون وكان يشتم اشتم فاطمة وخذ درهما قال بل اشتمها واخذ نصف درهم

نادرة كان لجعفر بن هاشم رحا فدفع الرحا على الكلب فقال له ما هذا قال اردت ان اذر به قال دعه من انا منذ العداء

نادرة قال المجنون من مخانين مكة اسمعت باكذب من بني تميم زعموا ان قولهم بلى وارادة بجنبي بعنا منه

ومخاشع وابو الفوارس هشل اسماء رجال لهم فضل ما عندك فيه قال ليت بيت الله والزيارة الحج ورب حول البيت ومخاشع ونعم جشمت بالماء ابو الفوارس ابو قبيلة جبل بمكة قيل فما هشل فكر ساعة ثم قال اصبته مفتاح اللبط طويل اسود

نادرة خطب عبادة ابن زياد بالمدينة وكان واليا عليها من قبل اخيه عبد الله فقال اما بلغكم ما فعل الله بقوم في ناقة فيها خمس مائة درهم يعني ناقة صالح فيها معقولة فلما ذلك عبد الله فعزله

نادرة دخل رجل بلدا منصور الحجر على المهدي وهو يبني بلدا بالبصرة فصعد اسطحها وكانت فيه عقلة فقال ما اتبخ ما صنعا عند ذا الثقب الاول وفضحا المهدي فقال لبشار اغرب ويلك انشاد على خالد قال وما اصنع بن شيخا فانا اعيي بشد الخيمة منذ ابدا له عن صناعته

نادرة عاد رجل مريضا فقال ما بك

قال وجع الركبة قال ان جبرا قال بينا ذهب عني صدره وبقي عجزه وهو

وليس لداء الركبتين دواء قال المريض ليت عجزي ذهب كله ذهب صدره

نادرة دخل عبد الله ابن عتبة بن محمد بن عبد الرحمن ابن ابي بكر على عائشة بعودها فقال

لها كيف خالتاه جعلني الله فداك قالت في الموت قال اذا لا جعلني الله فداك فاذكرت

ظننت ان في الموت فسحة نادرة عاد اخر مريضا فقال اجركم الله وعظم مثوبتكم فقالوا

انا لم نمت بعد قال هون ان شاء الله نادرة دخل اخر على رجل يشكو رأسه فقال

لا هلا ان ليتم المريض هكذا فاغسلوا ايديكم منه نادرة عاد اخر مريضا فلما خرج

من عنده اهله قال لا تفعلوا في هذا كما تفعلون في فلان فانه كان يأتيه لذلك قال

الشعبي عيادة النوكى اشد على المريض من وضع فاسه على الربع وطبيعة ملك الموت

نادرة مدح بعضهم رجلا فقال انت الامام الارجح الواسع ابن الواسع فقيل

له من ابن علمت ذلك قال سمعت الناس يثنون عليه نادرة دخل ابو عبد الله

الحسن ابن عبد الله ابن حمحاص الجوهري على ابن الفرات فاخذ ابن الفرات يحدثه وهو ساه

عنه فاطال بعض من عنده فقال ذكر هذا الكلب والناس فقال بأبي انت عندنا في

المحلة كلاب لا تدعنا ننام من كثرة نباحها ونهارشها فقال الوزير اما لو جاء صفار فقال

لا فقال انها الوزير كالكلب فيهم مثلي ومثلك نادرة سمع يوما يقول في سجوده سبحانك

بياضي وسوادي خاضعا ضارعا طامعا راجيا من الا عبدك وابن عبدك ابن امتك

ابن الزانية حتى لا تفتخر نادرة سمع رجلا يقول في سجوده شعر

المشجب يعرض عند كربه كالمشجبين من الرضاء بالنار

نادرة قال بعضهم رأيت ابن الحصاص والمصحف في حجره

وقد

وقد رأيته بعد ذلك عن ذلك فقال الكلب انس مع الجواري الخبيثة وقد بلغني ان

الله وخالقه وكنت لا اعرف ما فعل الله عنه فقلت ما الذي هو قال الكلب الخبيث

الجواري قلت وكيف ذلك قال انا نسمع قول تعالى يسألونك عن الخمر قل فيهما

اذى فاعتزلوا النساء في المحيض ولا تقربوهن وقرأها بالحاء المعجمة ثم قال يا اخي هل

تعرف لمن هو بعد ذلك التضرع في الدعاء الا بنات الله عبد الملك فقام وكشف

عن راسه وحسر عن ذراعيه ورفع يديه وقال اللهم انك تجيب من دعاك سواء وانا لا احد من

بعد تبت سوالك فذكرته وانصرف متعجبا من هذا الفعال ووقتنا ان الحمد لا يكون لسعي الرجال

نادرة انه وصف انسان فقال رايته شخصا طويلا اطول الليل خفيف العارضين

صغير الراس تشهد وهو على بغلة النوك نادرة في الاغاني عن يعقوب ابن اسحق قال

طاعد الدرج نقبا بالطائف فجاء على جماد ومعه غلام له فجاء ثالث فرآه على ان معها جابية فوثب

الدرج على المراة والغلام على الجابية والجماد على الانسان فقال الدرج هذا يوم غائب عوادته

اما الدرج هو عبد الله ابن عمر ابن عثمان كنيته ابو عثمان وابو عمر لقبه لانه كان يكن

عرج الطائف اركان لرفال يعرج استشهد سليمان ابن عبد الملك

الفرزدق فانشد قوله وركب كان الريح تطلب عندهم

لها مرة من جانبيها بالعصائب سراة يخطون الريح وهي تلفهم

على شعب لا كوار من كل جانب اذا افوا نارا يهولون لهبها

وقد حصرت اليهم نادر غالب يقصون اطراف العصى كانما

يسوقون بالاطراف شول العقارب وهذا البيت ابو الفرج عن شيخه ابو

ذكريا التبريزي عن شيخه ابو العلاء المعري وهذه بغرة الغمان قال يعني لا يستطيع النا

ان هبل العصا بدفعها نامكالها لبنه قال ابو العلا انشد الفرزدق وغامز على ابيه
مثل المشيب فقاظ سلمان وكلمني فوجدت الفرزدق قوله المنعت كمنبر وسرمانا يُنفض
الحب شيء طويل يصوب لصد اعداه ويقع فاعرض سلمان كالمغضب عنه وكان نصب خاضعا

ناقشه

اقول اركب صادرين لقيهم ... فقالوا ذات اوشال وموكلة غارب
فقلت اخبروني عن سلمان انه ... لعروضه من ال ودان طالب
فعاجوا واثنوا بالذي انت اهله ... ولو سكتوا اثنت عليك الحقائب
وقالوا عهدناه وكل عشية ... بابوابه من طالبي العرف راكب
هو البدر والناس الكواكب حوله ... وكل سبيل المجد والمكرمات
فقال سلمان للفرزدق كيف تراه فقال هو اشعرهما جلبة ثم قام وخرج وهو يقول
وخير الشعر اشرفه وحالا ... وشر الشعر ما قال العبيد

تبصرة فداخذ ابو العلاهيثم وهو اسم عبد بني قاسم ابن كيان من قول نصيب حيث
قال شعرا ... ان المطايا تشتكيك لانها
قطعت اليك سباسبا ورمالا ... فاذا اردن بنا دريدا خفة
واذا رجعن بنا رجعن ثقالا ... ورواه ابن قتيبة للفرزدق
هل حدث على شعر قال لم احسد على شيء منه الا لبيت الاخيطل في قولها
ومحزن عنه الفيض شخا له ... بين البيوت من الحياء سقيها
حذاء ابن هذا اللواء واسه ... شخ اللواء على الخميس نعيها
لا يفزع ابن الدهر ان مطرف ... لا ظالما ابدا ولا مظلوما

حتى

حتى قلت وكب كان الريح الخ فوطها محزون عنه الفيض قال بعضهم اراد ثيابا
والعرب تجعل المسد الجواد محزن الفيض قال النابغة اراد ان المعز حقيقة قال
المنقري لبيات الفرزدق بدون ابيات لبيد ولكن ابياتها الطبع واصنع واشعار
الفرزدق اجزل الفاظا والحن عندي ان اشعار الفرزدق كالبدو وابياتها كالنجوم
اما ترى الى سلامتها من شاة معناها وحسن مضمونها ونقدها والعرب انما حسن
ابدع وجاء في مذهبهم بفخر مطلوبا فاشعر نصيب ظن ان لكل البيت الاخير وكان لا يقل
شبابا نادره كان لعبد الله ابن معز غلام مجبوب وكان يغني ويلهي بثنوان
فجلد فخرج لذلك الموضع فاشتد بها فاسخاف ولم يرث الجدي في وجهها فاقبل
ابن معز فقال ذلك ... لم ترجلد لما استن مثله
فزاده حسنا وذلك همه ... اظنه غضى لمس الغضى
فقطعه طربا بالنحو مه ... قوله استخاف بن اسخاف فلان
من عرضه عوف عن ابي زيد قال بن بأمن عرضه وابل واسبل واطرعش بعين المهملة
وابرعش بالغين المعجمة وتقشقش بالقافين وشين المعجمين واسخاف بالسين
والخاء والمعجمة وبالضاد وفي لغة هذيل وبراوقه من المرض كلها عوف نادره
عن مطيط قال اتانا ابن اشرف من دار علي منزل عبد الوهاب الثقفي وقد مات بعض
اهله وعندهم مأتم وعنان جارية عبد الوهاب واقفة بين الفناء والطنب وبجنبها
وفي يدها خضاب وكانت حسناء ذهبية غافلة ظريفة وكان ابا نواس لهوا فقال
يا ام ذي مأتم ... يذب شجوا بين اثراب
يبكي ويلذع الدمع من زجج ... ويلطم الورد بعناب

لا تبك ميتا حل في حفرة ... وابك قتيلا لك بالباب

ابرزها المأتم لي كارها ... برغم دايات وحجاب

لا زال دابا موت اصحابه ... وداب ان ابصره دابي

قال بعضهم في اعور وقد عكس قول ابي نواس وقد احسن في معناه

يا اعورا ابرزه مأتم ... يندب شجوا تبخا ليط

يبكي فيذري البعر من كوة ... ويلطم الشوك ببلوط

نادره في الاغاني عن محمد ابن سلام قال دخل نصيب على يزيد بن عبد الملك فقال له حدثني يا نصيب ببعض ما مر عليك فقال نعم يا امير المؤمنين علقت جارية حمراء فمكث زمانا يعللني بالاباطيل فلما الححت عليها قالت اليك عني فوالله لكانك من طوارق الليل فقلت لها هل تدرين ما الطرق انما هو العقل ثم قالت انصرف حتى انظر في امرك فارسلت اليها هذه الابيات فانشد

فان اك حالكا فالمسك احوى ... وما بسواد جلدي من دواء

ولي كرم عن الفحشاء ناب ... كبعد الارض من جو السماء

ومثلي في رجالكم قليل ... ومثلك ليس تعدم في النساء

فان ترضى فردي قول راض ... فان تابى فنحن على سواء

قال فلما قرات الشعر رضيت لي فزوجتها قوله حالكا الحلكة بالضم كغرفة والحلك محركة شدة السواد وكك حلك كفرح فهو حالك ومحلوك وحلكك كقذعمل وحلكوك كعصفور وحلكوك كقربوس ومحلكك ومنحلك وحلك الغراب محركة حنكه او سواده ويق للسواد حلبوب وغربيب وغيهب وغيهم وحذاري ودجوجي

واما

واما قول الشاعر ... اذا القوس وترها ايد

رمى فاصاب الكلى والذرى ... فاصبحت والليل محلنكك

واصبحت والارض بحر طما ... القوس يريد به قوس قزح

وهي قوسه السماء وقوس الله بلسان الشرع وترها ايد اراد به الله تعالى

رمى فاصاب الذرى ... اراد ذرى الجبل وكلاها اصبحت والليل محلنكك

اي اسرجت المصباح والليل شديد السواد واصبحت الثاني من الاصباح

والارض بحر طمي ... من كثرة المطر نادره من طوارق الليل هذه

الكلمة استعارة من السواد سائرة في امثالهم واقوالهم نادره لما تزوج فرزدق ابنته عمه نوار بحيلة مشهورة فاحتالت نوار وهربت منه الى مكة واستجارت منه عند خولة بنت ريان ابن منظور امراة عبد الله ابن زبير ونزل فرزدق على حمزة ابن عبد الله وهو ابن خولة فمدحه فوعده لشفاعة وتكلمت خولة في النوار فانجح مقالها فيها وخاب الفرزدق فقال فيها

اما بنوه فلم ينجح مقالتهم ... وشفعت بنت منظور ابن ريانا

ليس الشفيع الذي ياتيك معتذرا ... مثل الشفيع الذي ياتيك عريانا

نادره قال ابو الفرج روى يونس الخوي قالت مات رجل من جند الشام عظيم القدر فيهم فحضر الحجاج جنازته وصلى عليه وجلس على قبره وقال لينزل اليه بعض اخوانه فنزل نفر منهم فقال احدهم وهو يسوي عليه رحمك الله ابا قنان ان كنت ما علمت لتجيد الغناء وتسرع رد الكاس ولقد وقعت في موضع سوء لا تخرج والله الى يوم الدكة فما تمالك الحجاج ان ضحك وكان لا يكثر الضحك في جد ولا هزل فقال اهذا موضع هذا لا ام لك فقال اصلح الله الامير

بالبقيع او فدى انا وا ان من لهنوب قد حانا وا

لانه الامير على سعد وكان الميت بلعب سعد فقال انا لله اخرجوه من القبر حتى اعلم
حجة اهل العراق في جملكم يا اهل الشام فقال وكان سعد هذا الميت من اوحش خلق الله
كلام صورة واذلهم خانة فلم يقف احد حضر القبر الا استعرق من الضحك والشعر
لعدي ابن زيد ابن حماد ابن زيد ابن ايوب ابن سجوف ابن عامر ابن عضيد ابن
امرء القيس ابن زيد مناة ابن تميم ابن مر ابن اد ابن الياس ابن مضر ابن نزار هو
الذي قتله نعمان لان بطول شر حسر ذكره ابو الفرج في الاغاني مفصلا ان شاء الله

رب نادبة ادمعها تقضم الهند بها والعنا وا
عندها طيب بورثها غافل في الجيد تقصادا

قوله حاد بجر رجع قوله الغاد شيء طيب الريح وشبه السوس والغار
الغيرة قوله بورثها هو قدها بكثرة حطبها قوله التقصا التخفف نادره
روي ان ابا هريرة يمشي وهو والي المدينة في السوق فاذا انتهى الى رجل يمشي امام
يضرب برجله الارض ويقول الطريق جاء الامير يعني نفسه والناس يضحكون منه
كان يوكل الصبيان في الطريق ويلعب معهم وكان يخطب فيقول الحمد لله الذي
جعل الله من قبلنا ولا هريرة اماما والناس حول منبره يضحكون وهو من بلاله

نادره عن سفيان الثوري عن عبد الرحمن ابن قاسم عن عمه ان عبد الله بن
ان ابا هريرة لما قدم الكوفة مع معاوية كان مجلس بالعشاء بباب كنده فجلس
الناس اليه فجاء شاب من اهل الكوفة فجلس اليه فقال يا ابا هريرة انشدك الله هل

رسول

رسول الله يقول لعلي ابن ابي طالب اللهم وال من والاه وعاد من عاداه قال اللهم
نعم قال فاشهد بالله لقد والى عدوه وعادى وليه ثم قام عنه نادره قيل
لرجل يصف بعظم الالية فقال يوما لامرأته والله ما رأيت عجبا خرج من
حلفك فقالا ولد ادخله الان قال ابن منا الملك

ان قلت ما احسنه شادنا فانما قصدي ما اخشنه
بظل ابي حنابا في استه كانه المزبل في دوننه

قال ابو الحسن

ولد انمر علقانا نه وهو واسع طوبى لعرض المنكبين بنتف
يقول الخصي للذي نقعد هيهنا فقال اخلا ضيف الكرام بضيف

قال محمود ابن ثابته

قل في امته من فحشها ما اشتهيت وزد فقد جلبت مجلب القول ذا سعة

نادره عن هشيم بن عدي قال بعث عبد الملك الى عمر ابن ابي ربيعة وجميل ابن معمر
وكثير وقال فرقتم وافترقتم قال لينشد كل واحد منكم ثلاثة ابيات فايكم كان اغزل
شعرا فله الناقة وما عليها فقال عمر ابن ابي ربيعة

فالبيت حيث تلاقوا منيتي شمت الذي نابني عنا والقم
وليت سليمى في المنام ضجيعتي لدى الجنة الخضراء او في جهنم
وليت طهوي كان رفيق كله وليت حنوطي من مشاش والدم

فقال جميل

حلفت يمينا ايتنيه صادقا فان كنت فيها كاذبا فعيت

٨٤ حلفت لها بالبدن تدمى نحورها لقد شقيت نفسي بكم وعصيت

ولو ان ما قال المؤثر في حبارة بمنطقها قالت لنا طفن حجت

فقال كثير

بابي وامي انت من معشوقة طفن العدى دونها فقصرن دونها

فمشى الى البيتين غير تنكس حمل الملام حدوهن فعاقها

لو ان عزة خاكمت بقسم الضحى في الحسن عند مؤثر لقضى لها

فقال عبد الملك خذ الناقة وما عليها يا صاحب جهنم قوله المشاش كغراب

الفضل والطبيعة واراد به الدم قوله البدن الابل ينحر من الابل والبقر كالاضحية

من الغنم تهدى الى مكة يشتهى فيها المذكر والمؤنث قوله شفيت الشفاء الشدة

والعسر ايضا قوله عمت الاول من عمى العين والثاني من عمى القلب وهو ذهاب بعض

القلب النهاية الغوائية قوله بن رقاش وقيل من رقاش والرقبا العوذة نادرة في

الاغاني ان عائشة بنت طلحة كانت تسأل عن فقاها ثم تدرج الارجوحة من تحت ظهرها

فتخرج الارجوحة من الجهة الاخرى فتعود عجيزتها وقال فيها المؤمل بن خالد المخزومي

انشد

قرشية عبق العبير بها وعبق الدهان مجالب الحق

ونقى نقاها عجيزتها فضل الضعيف بقوة الرزق

قال مسلم بن قتيبة رأيت عاتكة بنت طلحة جاءت هي والحنيف ومعها امرأتان فنهضتا نهوضا واحدا فحركت عجيزتها لتنظر اقلقت

المعقد منكا قال مسلم فذكرت قول حوشب بن خالد قوله الدهان الادهم

منه قوله تعالى وردة كالدهان قوله تنق نا لحم جهد ومقرونا بسقط

المرة

المرة تنقى بها عجيزتها اي تنقلها وهي تنوء بعجيزتها اي تنهض بها متثاقلة

الاضداد الاول من الثاني والثاني من الاول نادرة قال بعض الشعراء

وجود وعتبى الى وصلها وعهد الشبيبة متى ذهب

فقلت مشيب فقال بل بطلى فقلت بل بطلى بالذهب

روى ان البيتين انشدا في نادر وكان فيه بعض النظر فقال ما اعز القاء

لهذين البيتين الا الراء فقال المنشد كيف قال الظريف وعصر الشبيبة منى

سرى فقال كيف نضع هذا البيت الثاني قال فقال بل بطلى بالخز فتحير المنشد

فحكا من طرفه وصلا عنه قال محمد بن عبد الملك الزيات وقيل اعرب

قال احبك قلت كاذبة عرضت بذا من ليس يفعله

لو قلت لي امثال قلت نعم اثب لمن يجد احد

قال ام الفضل

اراهن لا يحببن من قل ماله ولا من رأين الشيب فيه ومؤسا

قال علقمة في كلمة التي يمدح بها الحارث بن جبلة ابن شمر الغساني

الشعر

فان تسألوني بالنساء فانني خبير بادواء النساء طبيب

اذا شاب رأس المرء او قل ماله فليس له من ودهن نصيب

ويرين شرخ الشباب عندهن عجيب وشرخ الشباب عندهن عجيب

هذا قول ام الفضل بعينه والادواء جمع داء وهو المرض نادرة قال الاصمعي

عن محمد بن حجاج قال حججت فاذا بشاب وهو معنا فقلنا له مالك معنا فقال ثلمت حجاجي

فابتدأ في النوم فقلت لمحمد الداحس الليك فقال

صاحبي خذ بي اناسا ... عند باب الاصبهاني
يتمشى ببنان ... وبدل قد شجاني
يتمشى بهم رخا ... بثناياها الحان
وبنج ودلال ... سلجمي وجاني
ولها خد اسيل ... مثل خد الشنفراني
ولها مت ولوعتك ... اذا طال هواني

فقال قلت لدعبل الشنفراني فقال ما بدا بنى هذا من غريب الحداء اذا رايته فاسئله قوله خذ بي اناسا اي خذ بدي قوله سلجمي من السلجم وهو دواء معروف يبرأ من به الرجل المزمن اذا فارق فارقت شريكي اي فارقت نادره حدث المدائني قال اجتمع ابو نواس وابو الشمقمق في بيت ابن ادين وجا ابو العتاهية وكان بينه وبين ابو الشمقمق سبب فجاه ابا العتاهية فجاه من ابي العتاهية في بيت فقال الى غلام عندهم فيه تانيث فقطنه جاريه فقال لابن ادين ضع هذا الجاريه قال من يا ابا اسحاق ثم قال قل فيها ما حضرك فقال ابو العتاهية بديها

ما دريت كيف يحكم سائلا ... ما ذا ترين من على السائل

فلم يجب ابو الشمقمق حتى نادا من داخل البيت ٢ انشد

يرد يكفك ذا فجئه ... تشي جوى اسئك من داخل

فقال ابو العتاهية ابو الشمقمق والله وقام مغضبا قوله الفاجئه الذكر نادر

عن الاصمعي قال دخلت دار روح ابن حاتم المهلبي فاذا انا برجل من ولد علي قد

بث فقلت فجاك الله هذا موضع ابول يضرب فيه الاعناق وانت تفعل فيه ما

ارى فالتفت الي عبر ترى له منها ولا ارفع فقلت قال انشد

ورثنا المجد عن اباء صدق ... اسانا ذو بارهم الضبعانا
اذا الحب الرفيع فاكلته ... بذبه السوء اوتك ان يضيعا
والشعر لعبد بني وسل الرمي يمدح به نادره في الاغاني عن المدائني قال عرض

بن هبيره معبوه جليس حره من رجال معد ثم من خلق فقال ايهن بلد وجهك فقال

وجهك بن عمر بن هبيره احسن من بن سات اشار الى قوله

فكان مجنى دون من كنت اتقي ... ثلاث شخوص كاعبان ومعصر

وقد احسن عمر في هذا المعنى حيث اراد ذكر لبوده وهي هذه

امن ال بعلمات غداة غد بكر ... غداة غدام رايح فتهجر
لها جد نفس لو تقول فتتقي ... فبلغ عذرا ذا الفؤاد فتعذر
اشارت عذاها وقالت لاختها ... اهذا المغيري الذي كان يذكر
فقالت نعم لا شك غير لونه ... مر الليل يطوي نصفه والتعذر
اخا سفر جواب ارض تقاذفت ... به فلوات وهي شعث اغبر
وليلة ذي دوران جشت اتيته ... وقد جثم الهول المحب المقتر

هذا ما نقله ابو الفرج في الاغاني ملتقطا من كل الكلمة انا ذكر ما فيها صنعه

الغناء غنى بها ابن سريج خفيف رمل بالنصر وله المعبد فيها غناء من الثقيل

الاول بالنصر ومن الهزج بالوسطى ومن الخفيف ثقيل بالوسطى

فلما انقضت الصوت منهم والطفت ... مصابيح شبت بالعشاء والنور
ونفضت عنى العين اثر مشية ... الحباب وكنى خيفة القوم اذور
فجئت اوفى جانبها فنلهفت ... وكادت بمكنوم التحية تجهر
وقالت وعضت بالبنان فضحتنى ... وانت امرؤ عما بس راموك البصر
اويلك اذ هنا على الوشف ... رقيبا وحى لى من عدوك حضر
فوالله ما ادرى افجيل حاجة ... سرى بك ام قد نام من كنت تحذر
فقلت لها بل فادنى الشوق والهوى ... اليك وما عين من الناس تنظر
فبالك من ليل تقاصر طوله ... وما كان ليلى قبل ذلك يقصر
وبالك من ليل هناك وحبس ... لنا لم يكد ره علينا مكدر
بهيج ذكى المسك منها مفلج ... رقيق الحواشى ذو عذوب موشر
برود اذا نفضن منه كانما ... حصى برد او انحوان منور
وفر وق بينها لا كلا ولما ... الى وبرب سط الخمائل جوذر
فلما تقضى الليل الا اقله ... وكادت نوالى بجر تغور
اشارت بان الحى قد خان منهم ... هبوب ولكن موعد لك عزور
فدا عنى الامساد بن حلة ... وقد لاح مفتوق من الصبح اشقر
فلما راك من قد تشور منهم ... وايقاضهم قالت اشر كيف تؤمر
فقلت لها دعهم فاما فرصهم ... واما بنا السيف ثاوا فيثأروا
فقالت احقا ما قال كاشح ... علينا ونصد بقا لما كان يؤثر

فان

فان كان ما الابلة منه وغيره ... من الامر اقدى للخفا والستر
افض على اخرى يديه حديثنا ... وما لك مما نفعلا متأخر
لعلها ان نغبا لك مخصبا ... وان تر حبا سرعا بما كنت احضر
فقالت لاختيها اعينا على فتى ... انى زار او اكلا من الامر يعقد
فاقبلتا واوزاعنا ثم قالتا ... الى علبا اللوم فالخطب ايسر
بقوم فهشى بابنا متكرا ... فلا سترنا يفشى ولا هو يصبر
فكان بحيث دون من كنت اتقى ... ثلاث شخوص كاعبان ومعصر
فلما جزنا ساحة الحى قلن لى ... الم تتقى الاعداء والليل مقمر
فقلن اهذا دابك الدهر سادرا ... اما تنتهى او ترعوى او تفكر

قوله بعد اها المذرى خشبة ذات اطراف يذرى بها الطعام وتنقى بها الاكداس قوله نصر من الاصمعى النصابر الشديد قوله والنجاء السرعة الهجرة قوله اخا مغرا اى كثير النصر قوله جواب ارض قطاع الارض جاب اى خرق وعنه قوله تعالى وثمود الذين جابوا الصخر بالواد قوله فلو انهم جمع فلاءمة المضارعة قوله الاشمط المغبر الرأس قوله الاعبر اللون الشديد بالغبار قوله ذى دوران اى بلدة والدارة هالة القمر قوله جشمنى التجشم التكلف على مشقة قوله المقرد المجدع قوله مشبا وقلت قوله افور بفتح الطاء المهملة وسكون الواو وآخره راء اى منتفخ الوداجين قوله فهم مصدرا برباء اذا التهب واحترق ويقال ذهب الفقهاء عن عبد الرحمن بن جرجان فقال انشد سعيد بن مسعدة قول عمر بن ابى ربيعة وغاب قمير المخ فقال ما اراد فقال الله لقد صغر

ما اعظم الله يقول سبحانه والقمر قدرناه منازل حتى عاد كالعرجون القديم قوله
الزعانف جمع زعنفة كركبان وفرسان قوله السمر جمع سامر كالذين يجلسون ليلا
قوله الحباب الحبة بعينها قوله ونفضت عنى العين بفتح منه نفضت المكان
اذا نظرت جميع ما فيه قال المبرد يعني احترت منها واعيتها والنفضة امام العسكر يه
يقدمون وينفضون الطريق قوله اعدد الاذواد العدد اعن الشيء قال المبرد
يعني مخافة ان ينزاد وفلان اذا ذهب في شق قوله وعروب موثر العروب
حد الشيء والاثر تحريز الاسنان وفوهم جميعا قال المبرد هو الشايع واما الشب فهو
برد في الاسنان عن ابن عائشة قال احذا بوجذة وفان بين اصبعيه فاذا هي ترق
فقال هذا الشب قوله تعود الثوالب الثابع والرابع تشعو وتعود فذهب
الاصل العود خلاف البدء قوله هبوا امر انتباه من النوم يقال هب من
نومه هبا قال ثعلب ابن برد بنو امية هبوا طال نومكم وقال عمر ابن كلثوم

ان الخليفة يعقوب بن داود ، الا تهبي بصحنك فاصبحينا
ولا يبقى خمورنا الاندرينا

هب قبل بلج الفجر هند تقول ودمعه مجرى
قوله عروا اسم موضع قوله فقالت التحقيقا كقولهم اهذا تجلادا
ذلك انه راه يفعل مكروها فقال اكل هذا بفعل بجلادة قوله امر المؤمنين
عليه السلام لرجل خياط فقد اخرج بادخول وقت الصلوة ونهاه عن صنعة في
وقتها فقال مرتي رسول الله فقد امرني بها امرته انت فلم اكترث به قال عليه السلام
التحقيقا قال نعم فضرب عنقه قوله اباديهم غير مهموز يعني اظهرهم فان

اردت معنى الاول همزته كما قوله بدء حدثنا اما اوله قوله وان ترجا
يعني وان تدعا اراد صدوها بوفان رجا الضد قوله احصرا
اضيق ذرعا قوله ثلث شخوص قال المبرد الوجه ثلثة شخوص لكنه ما قصد
الا التنبيه على المعنى واباته بقوله كاعيان ومعصرون منه قول الشاعر
فان كلا باهذه عشرا بطن وانت بمرئ من قبائلها العشر
والوجه عشرة ابطن انثه على المعنى واراد بمعنى البطن القبيلة واباتها بقوله
قبائلها وكذلك قوله ان من جاء بالحسنة فله عشر امثالها اراد الحسنات
قوله معصرا المعصر كحسن الجارية اول ما ادركت وحاضت وقد
اعصرت كانها قد دخلت عصر شبابها او بلغته قال الراجز
تمشي الهوينا سائطا خادرها فد اعصرت او قد دنت اعصارها
قوله لقحي اراد تقحي نادر عن ابن الكلبي قال حج عمر ابن ابي ربيعة
فنام على مجبب له مخضوب مشهر الرجل ومعه عبد ابن سريج المغني على
بغلة له شقراء ومعه غلامه حبنا وبغوز فرسا له ادهم اغر محجلا ، وكان
عمر ربيعة كوكبا في عنقه طوق ذهب معه جماعة من حشمه وغلمانه وعليه حلة
موشية بالبر وعلى ابن سريج ثوبان هرويان رقيقان فلم يرهما احد الا عجب
من حسن هيئاتهم وكان عمر من احسن الناس هيئة فخرجوا من مكة يوم التروية بعد
العصر بيوم وزمنى قمر ومنزل رجل من بني عبد مناف يمنى فاضربه فهم
فاطبقه وجهه ودوابه الموضع عمر فاصبح بنا الرجل قد خرجت من قبتها ومن
جوانبها ودور القبة لئلا يراها من مر فاشرف عمر من النجيبة فطن انها وكانت من

ما اعظم الله يقول سبحانه والقمر قدرناه منازل حتى عاد كالعرجون القديم قوله
الرعيا جمع راع كركبان وفرسان قوله السمر جمع سامر كالذين يجلسون ليلا
قوله الحباب الحبة بعينها قوله ونفضت عنك العين بنون منه نفضت المكان
اذا نظرت جميع ما فيه قال المبرد يعني احترث منها واعنها والنفضة امام العسكر يه
يقدمون وينفضون الطريق قوله انقد الاذواد العدد اعن الكثير قال المبرد
يعني مخافتا بين نزاو فلان اذا ذهب في شق قوله وعزوب موثر العرب
حلال الشحم والاثر محرما لاسنان وفيهم جبا قال المبرد هو الشابع اما الشب فهي
برد في الاسنان عن ابن عائشة قال اخذ ابو جندب ان بن اصبعه فاذا هي ثرق
فقال هذا الشب قوله نغو والنوالي التابع والتوابع تغو تغو فخذ هب
الاصل الغور خلاف النجد قوله هبوب اي انبثاه من النوم بن هب من
نومه قال بشار ابن برد سنوا مية هبوا طال بن مكم وقال عمر بن كلثوم
ان الخليفة يعقوب بن داود ، الا بجهل نحناك فاصبحا
ولا بقي جموا الا ندد بنا
هب قبيل بلج الفجر هند نقول ودمعه مجرى
قوله عزوا اسم موضع قوله فقالت اتحقيقا كقولهم اهذا تجلادا
ذاك انه راه يفعل مكروها فقال اكل هذا بفعل بخلا منه قول امير المؤمنين
عليه السلم لرجل خياط فقد اخرج بالخوف وقت الصلوة ونهاه عن صنعته في
وقتها فقال مر بي رسول الله فقد امرني بها امرته انت فلم اكترث به قال عليه السلم
اتحقيقا قال نعم فضرب عنقه قوله اباديهم غير مهموز يعني اظهرهم فان

اردت معنى الاول همزته كما في قوله بدء حديثنا اي اوله قوله وان ترجبا
يعني وان تشعبا اراد صدوها فان وجب القلب قوله احصراني
اضبن ذرعا قوله ثلث شخوص قال المبرد الوجه ثلثة شخوص لكنه انما قصد
الى التانيث على المعنى واباته بقوله كاعبان ومعصر ومنه قول الشاعر
فان كلا اباهة عشر ابطن وانت بمرئ من قبائلها العشر
والوجه عشرة ابطن انثه على المعنى واراد بمعنى البطن القبيلة واباتها بقوله
قبائلها وكذلك قوله ثم من جاء بالحسنة فله عشر امثالها المراد الحسنات
قوله معصر المعصر كحسن الجارية اول ما ادركت وحاضت بن قد
اعصرت كانها قد دخلت عصر شبابها او بلغته قال الراجز
تمشي الهوينا سائطا خمارها قد اعصرت او قد دنت اعصارها
قوله لشحي اراد قشحي نادره عن ابن الكلبي قال حج عمر ابن ابي ربيعة
في عام على مجنب مخضوب مشهر الرجل ومعه عبد ابن سريج المغني على
بغلة له شقراء ومعه غلامه حبشا وبقود فرسا له ادهم اغر محجلا ، وكان
عمر يتبع كوكبا في عنفة طويل ذهب معه جماعة من حشمه وغلمانه وعليه حلة
موشية بالذهب وعلى ابن سريج ثوبان هرويان مرفقان فلم ير واحدا اجمل ولا اعجب
من حسن هيئتهم وكان عمر من احسن الناس هيئة فخرجوا من مكة يوم التروية بعد
العصر بيوم ومنى قفر ومنزل رجل من بني عبد مناف بمنى فلما ضربت فيه
فساطيطه ومجنه وراء في الموضع عمر فاعجبه ذلك للرجل فلما خرجت من قبتها وثب
جواريها ودخل القبة لئلا يراها احد من مترفاته وعمر من التجيب فنظر اليها وكانت من

١١ احسن التشا فقال لها جوابها هذا عمر بن ابي ربيعة فنظرت اليه ثم بسمت لها الجواب

وبطن دونها بالجحفة حتى دخلت ومضى عراك منزل وقد نظر من الجادة نا

بهنة ومزحها لها فاحبته فقال شعر

نظرت اليها بالمحصب من منى ولي نظرة لولا التحرج عانه

فقلت اثمر ام مصابيح بيعة بدت لك خلف التجف ام انت خالله

بعيدة مهوى القرط اما لنوفل ابوها واما عبد شمس وهاشم

ومد عليها التجف بوما لثيبها على احد اتباع

فلم استطعها غير ان قد بدا لنا على

معاصم لم تضرب على البهم بالضحى عص

قوله المحصب موضع الجاد بمنى

قوله التجف الثوب الجيد سجاف قال بن بد الشعر

اذا لطرويا اذا تبجي وترتسم تطوف باكناف التجاف الخيم

قوله خاله الحلم ما براه النائم بل منه حلم واحلم قوله بعيدة مهوى

القرط اراد طول عنقها قوله معاصم لم تضرب الخ اراد انها من اهل مجد

شرف لم تضرب معصمها على البهم كعادة الاعيان واهل البدو انها من اهل

الحضر لم تاش فيها التموم في البادية وقد اخذه البحتري من قوله

وهو يصف جارية مغنية

اذا برقت لم تثن بطن صعيد

خفا برقها في عصفر وعقود

حسان

حسان وما كنت لولا حبها بمجسود

واصفر مثل الزعفران شربته على صوت صفر الزاب رود

كان امر اجا الساني في سرباله نؤى تل دوباه عيون وفود

من البض لم تشرح على اهل ثلة سواها ولم ترفع حداج فقود

تثب به الابنا وقلوصنا مراداو يجهزن بعد هود

اذا انطفت صحنا وضاح لنا الهدى صباح جنود واجهت لجنود

ظللنا بذاك الدهر ان يوم كله كانا من العز وس تحت خلود

ولا باس الا اننا عند اهلها شهود وما الابنا بشهود

قال لم يضع ما قيل في صفة المغنية في الجاهلية والاسلام احسن من قول البحتا

قوله راجخ للعبر اراد السحاب قوله نخيلة بن قد اخلت السحابة اذا ذهبت

نخيلة للمطر قولهم ما احسن مخيلتها اي خلافها للمطر قوله الصعيد الارض

قوله العصفر اللباس المعصفر وهو كناية عن المغنية قوله حسان عليها

الاخذ هذا من قول بن بدحث قال الشعر

اغار على اعضائها من ثيابها اذا البسها فوق جسم منعم

قوله دوداء الناعمة قوله لم تشرح التشرح المال السائم بل سرحت

الماشية دعيها قوله اهل ثلة بن للاصنان الكثيرة بفتح الاول كما بن للعزلة

بالفتح ايضا قوله سواها السوام والسائم قال الراجز بل سامت الماشية

يوم سوحا اي رعت فهي سائمة والسومة بالضم علامة تجعل على الشاة قوله

الحداج جمع حداج وهو كالمحفة للنسا قوله لم ترفع اي لم تركبه بالارتفاع من

الثلة جماعة الغنم والكثيرة منها

وقع كذا اسمع و
اظنه لم يرفع بالمحاقة

وقعت الثوب قوله قعود الفعود البكر من الابل وادنى ذلك ان يأتي عليه ثنتان
فاذا اتى فهو جمل والبكرة فتي فلوصا اراد انها من اهل حضر لم ترع الضان ولم
ترفع الحداج وهذا المغنى هو الذي اخذه البشار من قول عمر بن ابي ربيعة قوله
هود الهادة الساكنة نادره في الاغاني عن ابي حذافة السهمي احمد بن اسمعيل قال
كان ابن هرمة الشاعر قد منا للشراب فاتى ابن ابي واثل مولى عدوان فاكرمه وسقاه
اياما ثلثة فدعى ابن هرمة بالنبيذ فقال لغلام لابي عمرو قد نفد نبيذنا فرغ
ابن هرمة رداءه فقال للغلام اذهب به الى ابن حوباء النباذ فارهنه عنده وائتنا
بنبيذ ففعل وجاء ابن ابي واثل فجعل يشرب معه من ذلك النبيذ فقال لابن
رداءك يا ابا اسحق فقال ابن هرمة نصف في القدح ونصف في بطنك نادره
عن ابي الحسن المدائني قال امتدح ابن هرمة ابا جعفر فوصله بعشرة الاف درهم
فقال لا ينفعني هذا قال ويحك صغره قال لا اردت ان اطحنه فاجيء به الى الشراب فاني
مغرم به فقال ويحك هذا احد من حلد الله قال احتلني يا امير المؤمنين قال نعم
فكتب له الى المدينة من اتاك بابن هرمة سكران فاضربه مائة واضرب لابن هرمة ثمانين
قال فجعل يمر الحرس عليه وهو سكران فيقول من يشرب الثمانين بالمائة وابن هرمة
هو ابراهيم ابن علي ابن سلمة ابن هرمة كان من ادعيا قريش نادره وابن هرمة
قصيدة ليس فيها حرف يعجم قيل انها اربعون بيتا ولا يوجد في رواية اصحابنا
سكيت الا اثنى عشر بيتا وفيها حرف يعجم الا ما اصطلح عليه الكتاب من تصوير كاف
الف ياء مثل على فانها بالالف اصلا والكتاب اصطلحوا لمثلها بالياء اما
القصيدة فنورد ها لحسنها ونادرتها

ارسم سودة اصبح دارس الطلل ... معطلا درته الاحوال كالحلل
لما داوا هلها سلموا مطالعها ... وام الصلصل وغاد الودق كالعلل
وغاد ودق واء لا دواء له ... ولو اغاد طويل الدهر للرجل
ما وصل سوداء لا صل صادمه ... احلها الدهر دارا كاكل الوعل
وغادروا سوحها سدما وطاد لها ... مهم دعى اهلها للقعم والعلل
صدوا وصد واساء المرء صدهم ... وطام للود وردها حوبة العلل
وحاوره واها ما انها عسل ... فاساء وده لعمر الله كالعسل
ودعى الهمام حماما ما تجمعه ... لما دعاه ودهر طامع العمل
طموح سادحروج ملمعة ... ممرع الشر محمل ماكلا لنهل
وخاولوا الود دامي لا مرة له ... والصرم داء لاهل الودعة الاصل
احلنا الله اعلى كل مكرمة ... والله اعطاك اعلى صالح العمل
سهل موارده سمح مواعده ... مسود لكرام ساده حمل

هذا اخر ما رواه الاصمعي وابن سكيت من هذه القصيدة لابراهيم ابن هرمة
نادره وكان ابن هرمة يحب اهل البيت فقال فيهم ورواها محمد ابن علي الباقر
ومها الام على حبهم ... فاني احب بني فاطمة
بني بنت من جاء بالمحكمات ... والذين والسنة القائمة
ظفيه بعد ذلك رجل فساله من قائلها فقال من غاض بظر امه فقال ابنه يا ابت
الست القائل فلم شمت نفسك قال ليس ان بعض المرء بظر امه خير من ان يأخذه
ابن قطيه نادره عن البلاذري قال كان ابن هرمة مغرما بالنبيذ فمر على جبانة

٩٠ وهو يشد بالسكر حتى دخل منزله فلما كان من الغد دخل اعليه فلاموه فقال انا

فطلب شاها منشدها ما سمعتم فى قوله

انشد

اسئل الله سكرة قبل موتى وصباح الصبيان يا سكران

قال فقضوا اشياءهم وخرجوا وقالوا لابس يفلح والله هذا ابدا عن عمرو بن ابوب

اللبثى قال كان ابن هرمة عندنا بوطا فسكر ونام فلما حضرت الصلوة حركته فقال

له وهو يتوضأ ما كان حدثكم اليوم فلت بن عمون ان بن هلبل بن الوليد قتل فرفع

راسه فقال **الشعر** وكانت امور الناس منشبة القوى

فشلت يدا بن الوليد نفلها خليفة حق لا خليفة باطل

رمى عن قناة الدين حتى اقامها ثم قال اياك ان تذكر شيئا فانى

لا ادرى ما يكون عن ابى الاعرابى انه قال ختم الشعر بابن هرمة ومدحه جهبذ

بالجودة **نادرة** عن تميم الغدانى قال استاذن اسمعيل بن يسار على عمر بن هبيرة

ابن عبد الملك بن مسمع فحجبه ساعة ثم اذن له فدخل فرآه يبكى فقال له الغر يا ابا فائد

تبكى قال وكيف لا ابكى وانا على حرمانيتى ومرانيتى اخاف ان يحجب فيجعل الغر بمنزلة البهيم

وهو يبكى حتى وصله بالجزيل وخرج من عنده فلحقه رجل فقال اجزنى اى مرانية

كان لك او لابيك قال بعضنا ابا هم ما رئى طالق ان لم تكن امة تلعن مروان والله

كل يوم مكان التسبيح وان لم يكن ابوه حضر الموت فقيل له قل لا اله الا الله

فقال لعن الله مروان ولعن ابا من لا اله الا الله وابدا الا من التوحيد واما قوله

ولا سمعيل بن يسار النسائى يفخر فيها على العرب بالعجم وهى من غرر القصائد

لغلبة نقلها وجودتها وهى هذه

ما على رسم منزل بالحباب لو اجابت الغداة رد الجواب

غيرته الصبا وكل ملث دائم الودق مكفهر السحاب

دار هند وما ذكرت بها هند عاند بالهوى وصف الجناب

كالذى كان والصفاء معين لم تشبه بهجرة واجتناب

ذاك منها اذا ثنت كالغصن غض وهى دود كدمية المحراب

غادة تشبه العقول بعذب طيب الطعم بارد الانياب

واثنة من خوف لوم نقى كبياض اللجين والمرى رباب

فاقل الملام فيها واقصر لج قلبى من لوعة واكتئاب

صاح ان تعرف او سمعت براع رد فى الضرع ما قرى فى العلاب

انقضت شرخ بى وانصرم جهلى واستراحت عواذلى من عتابى

وتب خال متوج بى وعم ماجد مجتديه كرهم النصاب

انما سمى الفوارس بالفرس معناها ان رفعة الانتساب

فاتركى الفخر يا امام علينا واتركى الجور وانطقى بصواب

واسالى ان جهلت عنا وعنكم كيف كنا فى سالف الاحقاب

اذ تربنا ونحن سوس سفاها بانكم فى الرباب

فقال الرجل من الكثير ابن صلت ان حاجتنا الى بنائنا غير حاجتكم فاخبرنى

ان العجم يحبون بناتهن فينكحونهن والعرب لا تفعل ذلك فقيل فالاشعث

قوله مآث الطراء دام اباما الا يقلع قوله الودق المطر مكفهر متراكم

وانه مكفهر الوجه اى العبوس والمكفهر من السحاب الاسود الغليظ الذى ركب بعضه

بعضًا قوله اثيث الاثيث من النبات والشعر الكثير نساء اثايث كثيرات اللحم قوله
الزوباب بالكسر الذهاب وجاء معرب قوله العلاب بكسر اول جمع علبة
هو قدح ضخم من جلود الابل او من خشب يحلب فيها قوله احقاب الحقبة بالضم وبضمتين ثمانون سنة او اكثر والدهر والسنة او السنون والجمع احقاب
احقب قوله اذ تبنى بنانا الخ اشار بذلك الى ما كانت العرب في الجاهلية تئد بناتها وهي
الموؤدة قال الله تعالى واذا الموؤدة سئلت بأي ذنب قتلت او يقتلونهن خشية
الاملاق او يقتلونهن عنوة وهن التي عاد السلم عن جميع اقسامها قال الفرزدق في
قصيدة يهجو جريرا

ويفخر باحياء الوئيد وهتك الذي منع الوائدات
واحيى الوئيد ولم يئد وكان ابن زيد مبتلى بالعصبية الجاهلية ففخر
بهم عند البطلان قال دخل اسمعيل ابن زيد على هشام ابن عبد الملك في
خلافته وهو في الرصافة جالس على بركة له في قصره فاستنشده ملحا فانشده
يا ربع دامنة العلياء من رئم هل تبرحن اذا حييت تسليمي
كانت بوجرة سلمى او بذي ضرم فواده قهوة من خمر داذيم
حتى انتهى الى قوله وهو يفخر باجداده من العجم فانشده قوله فيها

اصلي كريم ومجدي لا يقاس به وفي ان اكحد السيف مسموم
اصبى به مجدا قوام ذوي حسب من كل قرم بناه الملك معموم
حجاج سادة بلج وازبة جود عتاق مسامي مطاعيم
من صالحي كسرى وسابوري الجنود معا والهرزبان بفخر او بتعظيم

اسد الكتائب يوم الروع ان زحفوا وهم اذلوا ملوك الترك والروم
يمشون في خلق الماذي سابغة مشي الضراغمة الاسد الاله ميم
هناك ان تسئلي تعبي بان لنا جرثومة فتهت عن الجراثيم

فغضب هشام وقال ياغلام بطراقه اعلى فخر وباه تنشد فتعتد بها
نفسك وتباعج فوهلك غطوه في الماء الفوه في البركة حتى كاد نفسه يخرج
فاومأ باخراجه وقام من وقته فاخرج عن الرصافة منفيا الى الحجاز وكان لا يزال
مصرورا محرونا مطرودا قوله فرم المفرم البعير المكرم لا يحمل عليه لانه ذلول
للفحل خاصة وضربه للسيد فرم تشبيها له قوله معوم اى معتم عمم الرجل
سودان العمامة تاج العرب كما ان للعجم تيجان قوله الحجاج جمع حجحاج
وهو السيد قال ابن عبد العبد وكان خرج مع امير المومنين عليه السلام الى صفين
فدعا لمصران والعراق ، ان عليا فحلها العثمان

ابيض حجاج له رواق واته غالى بها الصداق
اكرم من شدبها نطاق ان الاولى جاروا لا افاقوا
لهم مبان ولكم مباق قد علمت ذلكم العراق
سقنم الى فجع الهدى وباقوا الا التي ليس لها عواق

في ملة عادتها انفاق قوله المصران الكوفة والبصرة قوله بلج البلاج
الاشراف والابلج بين البلج والجمع بلج بضمتين وفي حديث شام معبد كان النبي عليه
السلام ابلج الوجه اى مشرقه مضيئه قوله مرازبة معرب مرزبان ومعناه بالفارسية
حافظ الارض والملك لان المرز بالفارسية الملك والبان الحافظ قوله

قوله جود جمع جواد والجود المطر يشوبه قيه المذكر والمؤنث يقال رجال
نساء جود وجواد وجدا قوله عتاق العتق الكرم ومنه قولهم ما ابين العتق
في وجه فلان اي الكرم قيل لابي بكر عتيق لانه كان اسن واقدم اصحاب الرسول عليه
السلم قوله مسامح السماحة الجود والمسامح جمع مسماح كما ان سمحا جمع سمح
قوله مطاعيم جمع مطعام وهو كثير الاطعام قوله مازه قال ابو عبيد
هو من الدرع البيضاء عن الاصمعي المنادية السهلة اللينة ومنه يقال للحمر
نادية لسهولة شاولها في القفاف السابغة الدرع الواسعة قال عمرو ابن
معديكرب اعددت للحدثان سابغة
وعداء علندا قوله لهاميم اللهام الرجل العظيم وكثير العطاء كخضرم واللهم
الجواد من الناس والخيل والجمع لهاميم قوله الجوثمة الاصل والجمع جواثم
نادره عن عثمان ابن حفص قال اتاني مفدى الهلالي ليلا فضربت على الباب فقلت
من هذا قال مفدى الهلال فخرجت اليه وقلت قال البشير فقلت اي البشير
بك في هذا الليل فقال خير اتاك اهلي بدجاجة مشوية بين رغيفين فنعشت بها
وانا بقية من نبيذ فقلت طرفا صفا وقد نجعت اشرب واتثم بقول
نصيب ، بر نبيذ لم قبل ان يظعن الركب ، فقال ان متنا فاطلنا القلب
فقلت وانسان بفهم حسنه ويعرف فضله فلم اجد غيرك فاتيتك مخبرا لذلك
فقلت ما جاء بك الا هذا فقال ولا يكفي ثم انصرف نادره نظر هذه الحكاية
بعينها الا انه نسبها الى رجل من قريش رواه عن اسحق ابن ابرهيم الموصلي قال حججت مع
الرشيد واخبت بالمدينة رجلا ادرس ومعه ادب فاذا ذات ليلة بمنزلي اذا انا بصوت

يستاذن على فظننت ان احدا فتح فخرج الى الفاسر عت نحو الباب فقلت ما جاء بك فقال
دعا فلان صديق الطعام عندنا وشرابا فاذا انقضى طرفاه وشواد شراش وحديث
ممتع فغبت بقول نصيب بعد ان اخذ حبا الكاس متى ما اخذها ابن ذنب الم
الخ فكانت الطبطرا تم وحديث ذا الطرب نقصا ان لم يكن معي من يفهم هذا كله
فهذه فضيحة البلد لا صف لك هذا الحال ثم ارجع الى صاحبي فضرب بنا الدهر
فقلت قف اكلمك فقال ما الى على الوقوف حاجة فذهب راجعا

سيد اهل الاباء الذي علم الناس الحمية والموت تحت ظلال السيوف اختيارا
لعلي الدنية ابو عبد الله الحسين عليه السلم عرض عليه الامان واصحابه بان يستسلم
فانف من الذل وخاف ابن زياد ان يناله بنوع من الهوان مع انه لم يقتله فاختار
الموت على ذلك قال النقيب ابو جعفر يحيى ابن زيد العلوي النسبي كان اباك
ابو نام في محمد ابن حميد الطوسي حاقبت الا في الحسين عليه السلم
وقد كان حتف الموت سهلا ادرته اليه الحفاظ المروة والخلق الوعر
ونفس تعاف الضيم حتى كانه هو الكفر يوم الروع او دونه الكفر
فاثبت في مستنقع الموت رجله وقال لها في بحبوحة الخصل الحشر
يرى قتله ثوب الموت حمرا فانه لها الليل الا وهي من سندس خضر

الوعر خلاف السهل والرفيع القزع وهو قول القائل في الخبر الماثور ان النبي عليه
السلام اهدى للمؤمنين لديك فوجدوا لحمها خالدا بن وليد بعنز استحقاق فاعطاهم
الكل ثم اعطاهم بعد ذلك الخبل والمراد وقد اصابوا من الخبل فاعطاهم شيئا لذلك
الوعر والاخص من باطن القدم ما لا يصيب الارض وهو اخص الراحة وهو وعر
الكف قوله رقة مساحي ليس واصله ليس الورد قوله شباب الموت الاضافة لادنى ملابسة
قوله حمر جمع احمر وهو حال من نبات والمراد الشباب الملطخة بالدم قوله فالذ عطف
على زرقة صوا الدم في لها التعدية ويجوز كونها بمعنى على قوله وهو من سندس حال من
الجوهر في لها والسندس بالضم رقيق الديباج معرب بالاخلاف وخضوع فرع
خبر بعد خبر لان ١١ من فوقه ومن كلام الحسين عليه السلام يوم الطف
المنقول عند فقد عند زين العابدين على ابنه عليه السلام لا دان الدعي ابن الدعي
فذخرنا بن اثنين السلة والذلة بابي الله ذلك لنا ورسوله والمؤمنون وحجور طابت
وحجور طهرت وانوف حمية ونفوس ابية السل ان نؤثر طاعة اللئام على مصارع الكرام
مسلول وابينا هم عند السلة ويكبر لها مثلا السبوت الحجور من الرجال والمنة
فرجها والحجر مثلثة حضن الانسان والحجر بالمعجمة جمع حجرة وهو معقد الازار
وحجرة البيت والتي فيها التكة فالحجر في معناه الثلاثة وبكل معنى الوجهين
معاقد الازر اما قوله عليه السلم فهي كناية عن الفروج يريد انهم اعفاء كما قال

النابغة ... رقاق النعال طيب حجز انهم

يجبون بالريحان يوم السباسب قوله عليه السلم انوف حمية يقال انف
من الشيء كرهه وشرف نفسه عنه والمراد منه اخذ الحمية من الغيرة والغضب

بقي على سبيل الكناية وهم الف فلان واحد الا ان صحيح قوله عليه السلم فحسن به في كلامه
وهو ما مشى على الهوان وعندي مقول صادم وانف حمي قوله مقول صادم يريد لسانه
انتهى قيل لرجل شهد يوم الطف مع عمر بن سعد ويحك اما علمت ذرية رسول الله فقال غضضت
بالجندل انك لو شهدت ما شهدنا لفعلت ما فعلنا ثارت علينا عصابة ابيهاني
مقاتلين سبوها كالاسود الضارية تحطم العزل امامها ضاربة الا وتاني انفسها على الموت
لا تقبل الامان ولا ترغب في المال ولا يحول حائل بينها وبين الورود على حياض المنية
او الاستيلاء على الملك فلو كففنا عنها ورددنا الانف على نفوس العسكر تجاذبها فما كان
فاعلين كام الثلاثة الجحاجيث ثارت علينا ثار الهياج من الثوران الاسد الضاري الذي
تعود الصيد يحطم بكسره منه بين اللحيتين حطمة يحطم افرايسها باسرها ومن مراثيه المستحسنة صلى
الله عليه وآله قول خالد بن معدان جاء ابراهيم بن بنت محمد من فلانة بنا فسر صلاة قالوا
عطشانا وهو يرى فوقها في قتلة الثاوبلد النثر بلا وكانا بن بنت محمد فتلوا جهارا
عاملهم رسولا ويكبر وبان قتلك فانا قتلوا بابا الكبير التهليل رقله بالدم فرتل واتمل

اللطم

ان بني وطونه بالدم ... من باقي اساد الرجال بكلم

شلشلة اعرفها من احزم ... فائدة الاحزم هو ابن اوحزم الطائي
جد حاتم المشهور واجد جده ماب الاحزم وخلف ابناء فوقع بينهم وبين ابي احزم
منافشة فضربوه وخرجوه فقال ابو احزم هذا الشعر فصار مصراع الاحزم شلا والذي
بمعنى الاعوجاج والشلشلة بكسر المعجمتين العادة والطبيعة يقول ان هذه العادة
كعادة احزم وانهم في العقوق كابيهم انتهى ولا ان يكون الرجل بالبناء المعجمة بين

منه ومله شبوبه اذا القيه كانه لف بلمه كما شبه لمرشوبه والحق انه بالمهلة كما لا يخفى

انتهى وانما اكثر من ان يخص واشهر من ان تذكر وقد اوردتها تتمة وتركت بذكره

في هذا الباب تبركا نعم به يستحسن كتابنا هذا ان شاء الله ومن المائة المختارة قول

متمم ابن نويرة في اخيه مالك رواه المبرد في الكامل

اقول وقد طار الفؤاد بنا به ... وغيث يسح الماء حتى تنبعا

سقى الله ارضا حلها قبر مالك ... فهاب الغوادي المدجنات فامرعا

واش سهل الوادين بدمعه ... تؤشح وسميا من النبت حوزعا

تحيته مني وان كان نائيا ... واضحى بل اقوى فالارض بلقعا

فما وجدا صاحبا ثلاث دوائم ... واين مجرا من حوار ومصرعا

يذكرني ذا البث الحزين سبقه ... اذا حنت الادلاج يسجعن لها معا

ما وجع مني يوم فارقت مالكا ... ونادى به الناعي الرفيع فاسمعا

ومنها

وكنا كندماني جذيمة حقبة ... من الدهر حتى قيل لن يتصدعا

وعشنا بخير في الحياة وقبلنا ... اصاب المنايا رهط كسرى وتبعا

فان تكن الايام فرقن بيننا ... فقد بان محمودا اخي يوم ودعا

تقول ابنتا العمري مالك بعدما ... اوالك حدثانا عم البال افرعا

فقلت لها طول الاسى اذ سألتني ... وفقد بنيها ثم نفسي فاقنعا

وفقد بنيها ثم نفسي فاقنعا ... ولوعة حزن هيج الوجد اسعفا

ولست اذا ما الدهر احدث نكبة ... خلافهم ان استكين واجزعا

ولا

ولا افرح ان كنت يوما بغبطة ... ولا اجزع ان ناب دهر فاوجعا

ولكنني امضي على ذاك مقدما ... اذا بعض من لاقى المخوب تكعكعا

فعمرك ان لا قسمتني ملامة ... ولا تنكئي فرح الفؤاد فيهجعا

فقصرك اني قد شمتت فلم اجد ... بكفي عنه للشبة مدفعا

ولو ان ما القى اصاب مثالعا ... او الركن من سلمى اذا التضعضعا

لقد كفن المنهال تحت ردائه ... فتى غير مطعان العشيات اروعا

ولا برم هدى النساء لعرسه ... اذا الفشع من برد الشتاء تقعقعا

لبيبا اعان اللب منه ساحة ... خضيبا اذا ما ابدا الجد اوضعا

تراه كصدا السيف يهتز للندى ... اذا لم يجد عند امرئ السوء مطمعا

اذا شد بالقوم الفداح وقعدت ... لهم ارباد كفى من تضعضعا

بثنا الاياد ثم لم مالكا ... على العزش يحمي اللحم ان يتزعا

قوله ابو العباس وقد طار الفؤاد بنا به الفناء الضوء وهو مقصور وقال الله تعالى

يكاد سنا برقه يذهب بالابصار والسنا من الحب ممدود والرباب سحاب دون

السحاب كالمتعلق بما فوقه قال المازني

كان الرباب دون السحاب ... نعام تعلق بالارجل

قوله يصح معناه بصب فاطلق ليجاور ليصح فمعناه يقتر ومن ذا اسمت سحائبه

القرطاس وسحائبه ومنه قيل للحديدة التي يقتر بها وجه الارض مسحاة قال عنترة

سحا وسا حة فكل قرارة ... يجري عليها الماء لم يتصرم

قوله حتى ترتع اكثر حتى تجاء وذهب بن رتع يرتع اذا رجع منه سمي رتع الطعام لانه

يرجع بفضل قال من زد

خلطت نجعا عجوة صاع حنطة

الصاع سمن فوقه يرتع والذهاب الامطار الآتية والمدجنات

من التحاب لسود وهو ما خرج من الدجن والدجنة وهو الباس الغيم وظلمته

قال طرفة

وتقصر يوما الدجن والدجن معجب بهكنة تحت الطراف الممدد

قوله فاصر غابة امرعا الوادي اذا اخصب نبتا من ذلك قول مولاه ابن الاجدع عن

ابي ابن دلهم قال ابو العباس حدثني ابن المهدي احمد ابن محمد التحي قال حدثني

الاصمعي عن ابيه عن مولاه ابن الاجدع عن ابي ابن دلهم قال النساء اربع ضمان الصدع

تفرق ولا تجمع وضمان من لها سنها اجمع وضمان عفت وقع ببلد فامرع وضمان

القرع ترعى ولا تسمن قال فذكرت ذلك لرجل فقال وضمان القريع فقلت ما هي قال

التي تكحل عينا وتدع اخرى وتلبس ثوبا مفاوبا قال النبي صلى الله عليه وآله ان

من النساء غلائما لا يفقهها الله على عنق من يشاء اخبرنا علي ابن ابرهيم عن ابيه عن

الكوفي عن الصغاني قال قال رسول الله ص او قال امير المؤمنين ع النساء اربع جامع

مجمع مربع وكرب مفجع وغل قمل انتهى وغل قمل الصلة انهم كانوا يغلون مراكبهم

وعلى الشعر فيقمل قوله الرياش سبل وادبين بلد يمنة زعم الاصمعي وغيره من اهل العلم ان

الديمة المطر الدائم اياما مابر فوقه ترشح وسمتها الى قصيه لذلك بن فلان ترشح للخلافة

والوسمي اول مطر يهم الارض والولي كل مطر بعد مطر ذا الثانية ولي الاخرى لانها

تليها والحن ربع كل عود ضعيف قوله فماوجلا ظاهر ثلاث رواتم اظاهر جمع ظهر وهي التي

تعطف

تعطف على الحوار فتلقه وهو ولدها واحدها حوم ومعشر ثمد ثمر والحوار ولد الناقة

وبن لبحث يسقط من انفه سهل قبل ان يفع عليه الاسناء وان كان ذكرا فهو سقب جان

كانه ثني حامل وهو في ذلك طرجوان سنة قوله كنا كنا ظاهر جلد هذه الابش الاسد

وكان ملكا وهو الذي يقال الزباء وهو اول من اقدم بالجمع ونصب المجانيق الحرب فاناه نبي

لها فالله وعقبان في ذلك يقول ابو خراش الهذلي

الم تعلمي ان قد تفرق قبلنا خليلا صفاء مالك وعقيل

والمثل يضرب بها لطول ما ناداه كما يضرب باجتماع الفرقدين قال عمرو بن معد يكرب

وكل اخ مفارقه اخوه لعمر ابيك الا الفرقدان

هذا من قبل ان يسلم قال اسمعيل ابن القاسم

ولو ان ما بدوم له اجتماع سيفرق اجتماع الفرقدين

وقوله اراك حديثا ناعم البال افرعا الافرع الشاب شعر

الراس قبل لعمر بن الخطاب الفرعان خير ام الصلعان

فقال بل الفرعان كان ابو بكر افرع والعمر اصلع فوقع في نفسه انه لبنا عنه وعز ابا بكر

والاصفع الاسود بن سعفة النبال اعتزل وجهه السواد فقوله فمر لبعثم عليها اي

عمر الله اصاذكر الله قال

عمر ك الله الا ذكرت لنا هلكت جارتنا اياما ذبلم

قوله غير مطان العشاء يقول كان لا يأكل في اخرى نهاره انتظار الضيف وهو وصان

عمر بن الخطاب سلاكذب فيشيء مما قلته فاخبك فقال نعم في قوله غير مطان وكان

ذا بطن وفي غير هذا الحديث ان منها الرئيس السيدان يكون عظيم البطن ضخم الرأس فيه رأس

وقال رجل لقد والله فاتك بعظيم الرأس فتكون متبلا ولا بادنج فتكون فارسا وقال رجل
لرجل ما فاتك فوق السادة ولا مطلت طول الفرس والارنع فوق الوضح والجبهة والبهم
الذي لا يزال مع الناس ولا يأخذ في المسير ولا ينزع الا نكرا قال التابغة الذبياني هذا ابن
في ذبيان ما فيه اذا الدخ فقتش الاشمط قول اذا الفتح قال ابو هريرة كذب حتى
ريت بالفتح ومنها قول عروة ابن اذينة لاخيه بكر تحدث الزبيريون عن خالد صناعة بالله
كان من احسن الناس ضربا بالعود فقال فقلت على الوليد ابن يزيد في مجلس ناهيك به مجلسا
فالقينه على سرير وبين يديه معبد وطالك بن ابي النمح وابو كامل عزيل الدشتي فجعلوا يغنون

حتى بلغت النوبة الى فغنته

سرى همي وهم المرء يسري ... فغاب النجم الا فيد فسر
اراقب في المجرة كل نجم ... تعرض او على المجراة يجري
لهم ما ازال به فريسا ... كان القلب بطن حق حمر
على بكر انحى فارق بكرا ... واتى العيش يصلح بعد بكر

فقال يا احمد باصنام ففعلت فقال لي من يقول هذا الشعر فقلت هذا يقوله عروة
ابن اذينة بن اخاه بكر فقال لي الوليد واتى العيش يصلح بعد بكر هذا العيش
الذي نحن فيه والله لقد فجع واسفا على دغم انفه

قيل لما سمعت هذه الابيات سكينة بنت الحسين عليه السلام قالت من هو بكر هذا
فوصف لها فقالت اهو ذلك الاسيد الذي كان يمتدحنا قالوا نعم قالت لقد طاب بكلية
كل شيء حتى الخبز والزيت الفربا لكسر بين السبابة والابهام اذا فتحتها اذبة تطعمه
اداوة وفي اكثر النسخ الفاذية والجلبذة اذ نبها المعجمة وبعد الباء نون وهو غلط قد

صرح

صرح به الموهبي وصاحب لقاموس وصاحب المراثي قول الخنا المشهورة قتل اخاها صخرا

اعيني جودا ولا تجمدا ... الا بكيان لصخر الندى
الا بكيان الجريء الجميل ... الا بكيان فتى السيدا
طويل النجاد رفيع العماد ... ساد عشيرته امردا
اذا القوم مدوا بايديهم ... من المجد ثم مضى مصعدا
يكلف القوم ما عالهم ... وان كان اصغرهم مولدا
ترى المجد هوى الريبة ... ترى افضل الكسبان مجدا

عال بن عال اذا هم اذا اشتد وتفاقم ومن غريب المراثي قول ابو الحسن محمد بن عمران ابن
يعقوب الانباري من قصيدة الوزير ابو الطاهر محمد بن بقية لما صلب

على قدر الحياة تنال المكارم ... وتأتي على قدر الكرام المكارم
وتعظم في عين الصغير صغارها ... وتصغر في عين العظيم العظائم
كان الناس حول الخشبتين قاموا ... وقوفا ذلك اتام الصلاة
كان على رؤسهم خطبا ... وكلهم قيام للصلوة
مددت يديك نحوهم احتفاء ... كمدها اليهم بالحباء
فلما صار بعضل الارض عنك ... بضم علاك من بعد الثناء
اصار والحق قبرك واستنابوا ... عن الاكفان ثوب النافيات
لعظمك في النفوس بقيت تسمو ... بحفاظ وحراس ثقات
وتشمل عندك النيران ليلا ... كذلك كنت ايام الحياة
ركبت مطيه من قبل زيد ... علاها في التين الماضيات
وتلك فضيلة فيها تناست ... بأبعد عنك غير العداة

٩٠ وداوا قبل جذعك قط جذعا تمكن من عناق المكرمات

اساءت الى التوائب فاستثارت فانت قتيل ثار النائبات

وكنت تجير من حرف الليالي فعاد مطالبا لك بالتراث

وصيرها لك الاحشا فيه البا من عظيم البثبات

وكنت لمعشر سعدا فلما مضيت تفرقوا بالمخبثات

غليل باطن لك في فؤاد به يخفف بالدموع الجاريات

واني لو قدرت على قيام لفرضك في الحقوق الواجبات

ملأت الارض من نظم القوافي وفتّ بها خلاف الناتحات

ولكني اصبر عنك نفسي مخافة ان اعد من الجناة

وما لك تربة فاقول تسقى لانك نصب هطل الها طلات

عليك تحية الرحمن تترى برحمات غواد رائحات

قوله واقده عليه والبه وهم وقوله الاحفال الوضوح والمبالغة الناقبات جمع الناقب ثوب سفت الريح الغبار تسفيه اذا ذرته وهو نحو قوله وكب مطيه من قبل نهد هو زياد بن علي بن الحسين صلب بالكناسة يقول لما ان صلب فقد ناب بن بها الشارد الذم والطلب بها ثارات فلان اصطلمه فلان اي طلب ثاره الثارات جمع ثؤرة بفتح صنه وسكون همزه وهو موتور وهو الذي قتل له قتيل لم يدرك بدمه وصنه الوتر الموتور قال فهن ابادهم بالثارات تحت فلان مقلوب من الوتر قاله في نون الجنات جمع جانة الغليل حرارة العطش وكذلك الغلة بالضم وهو معلول الهطل سيلان المطر وتتابعه يقال منه سحاب هطل وهاطل قال امرؤ القيس تمتد هطلا بنا وكف طبق الارض بحر يمد

ندر يقال ندر واحد بعد واحد اصله من الواو قوله غواد رائحات في الصباح و الرواح انهى ومنها قول الرثي ثم ان جعفر البرمكي

هدى الخالون من بيت هووا وعجنى لا بانهما صنام

وما مهرت كاني مهام اذا اودن محب المهام

ولكن الحوادث ان قسني فلم سهدا فجد التهام

اصبت قبادة كانوا نجوما بهم نقفي اذا انقطع الغمام

على المعروف والدنيا جميعا لدولة البرمكي السلام

فلم ار قبل قتلك بابن بيجي حساما قله السيف الحسام

اما والله لولا الخوف والشر وعين للخليفة لا بنام

لطفنا حول جذعك واسلبنا كما للناس بالحجج استلام

قوله هدى الخالون هدى كمنع سكن والنجي الحزن وسبب تغير الرشيد على البرامكة مشهور وقد اشار اليه ابو نواس بقوله

الا قل لابن الله وابن القادة الشامخ اذا ما اراك سرك ان تفقده راسه

فلا تقتله بالسيف ولكن بقبا سه ورثاهم دعبل الخزاعي بقوله

بانيه برمك واها لكم ولا با مكم المقبله

كانت الدنيا عروسا بكم وهي اليوم تكول ارمله

قوله واها لكم اي عجبا والمقبله السابقة وقوله تكول ارملة هي ارملة التي مات ولدها تكول فاذا مات زوجها فهي ارملة وقيل في ظلمة واه معناه التلهف وقد ورد بمعنى التوجع وقيل لا واه في التوجع الا اواه هو الاصح قال حمد اها عليه لو جرين الحاجتي يوما وداها لو بعدا وهو قال

الا ان سيفا بركبنا مصلتا اصيب بسيف هاشمي مصلتا
فقل للمطايا بعد فضل تعطلي وقل للرزايا اكل يوم تجددي

قال الحسن ابن العلاف الراوي انه الشاعر المشهور بهذه القصيدة انه كان يهجو ابن المعتز وقيل عن غلام له كان قد قتل والله اعلم

باهجر فارقنا ولم نعد وكنت عندي بمنزل الولد
تطرد عنا الاذى وتحرسنا بالغيب من حيث ومن جدد
وتخرج الفاد من مكامنها ما بين مفتوحها الى السدد
بافكك في البيت منهم لدد وانت تلقاهم بلا لدد
لاعدد كان منك منفلتا منهم ولا واحد من العدد
لا ترهب السيف عند هاجرة ولا نهاب الشتاء في الجمد
وكاهجر لا سداد لهم امرك في بيتنا على السدد
حتى اعتقدت الاذى لجيرتنا ولم تكن للاذى بمعتقد
حتى حول العدى بظلهم ومن بحم حول حوضه برد
وكان قلبي عليك مرتعدا وانت تنساب غيرهم تعدا
تدخل بين الحمام مسادا وتبلغ الفرخ غير مستاد
وتطرح الريش في الطريق لهم وتبلع اللحم بلع مزدرد
اطعمك الفتى لحمها فراى قتلك اصحابها من الرشد
حتى اذا داوموك واجتهدوا وساعد القصر كيد مجتهد
كادوك

كادوك دهرا فما وقعت وكم افلت من كيدهم ولم تكد
فحين اخضرت واهمك وكا شفت واسرفت غير مقتصد
صادوك عنظا عليك وانتعتوا منك وزادوا ومن يصد تصد
ثم تشفوا بالحديد انفسهم منك ولم يرعوا على احد

فلم تزل للحمام مرتصدا حتى سقيت الحمام بالرصد
لم يرحموا صوتك الضعيف كما لم ترث منها لصوتك الغرد
اذ افك الموت وطجن كما افك فراخ بدا بيد
كان حبلا حوى بجودته جهدك للخنق كان من مسد
كان عيني ترك مضطربا فهو في فيك رعوة الزبد
وقد طلبت الخلاص منه فلم تقدر على حيلة ولم تجد
فجدت بالنفس البخيل بها انت ومن لم يجد بها يجد
فاسمعنا بمثل موتك اذ مت ولا مثل عيشك النكد
عشت حريصا بقوده طمع ومت ذا غائل بلا قود
يا من لذيذ الفراخ او نعم ويحك هلا قنعت بالغدد
المرتجى وثبة الزمان كما وثبت في البرج وثبة الاسد
عاقبة الظلم لا تنا وان تاخرت مدة من المدد
اردت ان تاكل الفراخ ولا يا كلك الدهر اكل مضطهد
هذا بعيد من القياس وما اعزه في الدنيا وابعد

لا بارك الله في الطعام اذا كان هلاك النفوس في المعد
كم دخلت لقمة حشا شره فاخرجت دوه من الجسد
ما كان اغناك عن تصعدك البرج ولو كان جنة الخلد

قد كنت في نعمة وفي دعة من العز بالمهين الصمد
تاكل من فاربنا رغدا وابن بالشاكرين للرغد
وكنت بددت شملهم زمنا فاجتمعوا بعد ذلك البدد
فلم يفوا لنا على سبد فجوف ابيائنا ولا لبد
وفتنوا الخبز في التلال فكم فتنت للعيال من كبد
وفرعوا فرعها وعاركوا ما علقه يد على وتد
وزفوا من شبابنا جددا وكلنا في المصائب الجدد

ضرب من الغار والجمع جزران اصله بالذال المعجمة قلب بالمهملة على لغة من
عاده الكتاب الشعر انفك فزكا فك والاصل من فلك اي فجاه منه قول لبيد

بكر كانت فاكه واناتهن علاه حر بضنا ولاد وكنه صفو الوطاب

نصف النهار عند اشتداد الحر بفتح الهمزة الاستفهامية والصواب
كل السدد مقصورا اما سداد الثغر بالكسر لا غير وجمعت قصدت حول الاذى
بالذال المعجمة يعطش الاعوجاج مشتدا معوجا او رجع وحال قال الشاعر
امشي بها نهار الصف حتى راب ظلال اخره فتشدد في قوله الاول بمعنى الاول
الثاني بمعنى ثالث اخرين نقض العهد وعذب انهمك نهمك فلان في الامر جد

ولج قوله كاشف من فولجهم كاشف بالعداوة اي باداها الاسراف خلاف الاملاق
اراد وفي العزة بالخوف بالظرب في الصوت بن غرد الطائر نهق غرد المداف
مسدت الخيل احدث قتال الزغوة ذكر ابو زياد الطائي في اطامه في باب المراثي فقال ذكر فلان
من بني اسد حرجا الى اصبهان فاخيا دهقانا في موضع يقال له راوند وحرون وادا فانت
احدها وغير الاخر والدهقان بنادمان قبره وبرشبان كاسبن ويقبان على قبره
كاسانهات الدهقان مكان الاسد الغابر بنادم قبرها وبرشبان هذا الشعر فقد
احاد واحر حيث قال

ظلي لهبا طال ما فقد فقدنما احدكما لا تقفنا كاكا
امن طول هم لا يجيبان داعيا كان الذي يلقى المدام سقاكما
اقيم على قبريكما لست بارحا طوال الليالي او يجيب صداكما
وابكيكما حتى الممات وما الذي بهة على ذي لوعة ان بكاكما
فلو جعلت نفس لنفس وقاية لجدت بنفسي ان تكون فداكما
اصب على قبريكما من ملامة فالانا لا هاش ولا كاكا

هب من نومه استيقظ والقاد النوم والكرى العباس الصداذكر اليوم اراد صكه
هامنها على زعم العرب كما قال نوبر

وليلة ليلى الاخيلية سلمت على ودون جندل وصفاتح
لسلمت تسليم البشاشة او زقى اليها صدا من جانب القبر صالح

وقد زقى الصدى في زقة بالمعجمة اي صاح ومن افخر المراثي قول مروان ابن ابي
حفصة في معن ابن زائدة الشيباني

مضى لسبيله معن وابقى مكارم لن تبيد ولن تبالا
كان الشمس يوم اصيب معن من الاظلام ملبسة جلالا
هو الجبل الذي كانت تزار تهد من العدو به الجبالا
وعطلت الثغور لفقد معن وقد يروى بها الاسل النهالا
واظلمت العراق واورثتها مصيبته المجللة اختلالا
وظل الشام يرجف جانباه لركن العز حين وهى فمالا
وكادت من تهامة كل ارض ومن نجد تزول غداة زالا
فان يعلو البلاد له خشوع فقد كانت تطول به اختيالا
اصاب الموت يوم اصاب معنا من الاحيا اكرمهم فعالا
وكان الناس كلهم لمعن الى ان زار حفرته عيالا
ولم يك طالب للعرف ينوي الى غير ابن زائدة ارتحالا
مضى من كان يحمل كل ثقل ويسبق فضل نائله السوالا
وما عمد الوفود لمثل معن ولا حطوا بساحته الرمالا
ولا بلغت اكف ذي والعطايا يمينا من يديه ولا شمالا
وما كانت تجف له حياض من المعروف مترعة سجالا
لابيض لا يعد المال حتى يعم به بغاة الخير مالا
فليت الشامتين به فدوه وليت العمر مد له فطالا
ولم يك كنزه ذهبا ولكن سيوف الهند والحلق المذالا
ومادمة من الخطي سمر ترى فيهن لينا واعتدالا

وذخرا

وذخرا من محامد باقيات وفضل تقي به التفضل نالا

مضى لسبيله من كنت ترجوا به عثرات دهرك ان تقالا
فلست بمالك عبرات عين ابت بدموعها الا انهمالا
وفي الاحشا منك غليل حزن كحر النار يشتعل اشتعالا
وقائلة ذات جسمي ولوني معا عن عهدها قلبا فحالا
ارى مروان عاد كذي محول من الهندي قد فقد الصقالا
رات رجلا يراه الحزن حتى اضر به واورثه خبالا
فقلت لها الذي انكرت مني لفجع مصيبة انكى رعالا
وايام المنون لها صروف تقلب بالفتى حالا فحالا

كان الليل واصل بعد معن ليالي قد قرن به فطالا
فلهف ابي عليك اذا العطايا جعلن مني كواذب واعتلالا
ولهف ابي عليك اذا ليتامى غدوا شعثا كانهم سلالا
ولهف ابي عليك اذا القوافي لممتدح بها ذهبت ضلالا
ولهف ابي عليك لكل هيجا لها تلقى حواملها السجالا
اقمنا باليمامة اذ يئسنا مقاما لا يزيد به زيالا
وقلنا اين نرمل بعد معن وقد ذهب النوال فلا نوالا
وما شهد الوقايع منك امضى واكرم معقدا واشد بالا

١١ سيذكرك الخليفة غير غالٍ ... اذا هون الابلا الى جالا

ولا يثنيه وقائعك اللوا تي ... على اعدائه حبلك وبالا

ومعتركا شهدت به حفاظا ... وقد كرهت فوارسه النزالا

حباك انوامية بالمال شكلي ... مع الملح الذهب فكان فالا

اقام وكان نحولك كل عام ... بطيل بواسط الرجل اعتقالا

والقى رحله اسفا وآلى ... يمينا لا يثنله حبالا

الجلال جمع جل بالكسر وهو من المتاع البطاء الكثاء السمن قوله هطلت هي هدلا

يهدأ ضعضعه الاسال الرمح الناهل العطشان وهي الحائط اذا ضعف وهم بالسقوط مترعة ممتلئة يهن منه حوض وكوم مترع بالتحريك الذلول جمعه بحال بفتح الميم

الحوض ملانه والمناجاة اصله من الدلو بمعنى المفاوضة المحاق جمع حاقة والمراد حلقة الدرع

المدال حديدة مخصوصة توصف بالليونة عادته عاد الرجل بفتح الفعل ومعناض براه

الحزن اي ذهب لحمه من سرى الناقة الخلف ما العقل قوله انكى عالا من قولهم نكى في العدو

اي جرح والرعال جمع رعلة بمعنى الطعن رعلة كمنعة طعنا شديدا بالسيف نفحة قوله شعثا الشعث

مغير الناس سلال جمع موضع معروف قال ابو الفرج دخل مروان على الرشيد فاستنشده فانشد

بعض هذه القصيدة فبكى وكان بين يديه سكرجة فملاها دموعا ومن المراثي النادرة ايضا

ابيات الحسين ابن مطير الاسدي في معن ابن زائدة ايضا وهي من ابيات الحماسة

الماء لا معن وفي لا لقبره ... سقتك الغواديه ربعا ثم مربعا

فيا قبر معن كيف واريت جوده ... وقد كان منه البر والبحر مترعا

ويا قبر معن انت اول حفرة ... من الارض خطت للمكارم مضجعا

بلى قد وعى الجود والجود ميت ... ولو كان حيا ضعف حتى تصدعا

فتى عيش في معروفه بعد موته ... كما كان بعد السيل مجراه مرتعا

وما مضى من المجد وما نفضى ... واصبح عرين المكارم احدعا

قوله الماء على صيغة معن اي لا يبانه على صيغة الثنية كعاوية ثم في ذلك مثل قولهم قفا

الغادية سقاه صاحبها قوله مربعا سقاه ربيعا في الدعاء اللهم اغثنا غيثا مربعا ام عاما

او يكون من اربع الغيث اذا اصاب الربيع قوله مترعا من ترع الحوض وهو ملؤه الى البدء والترعة

الحوض اذا ملأته العرين راس الانف والانف بعينه وجمع عرين قال معلى المنصور ان العرانين

تلفها محسأة ولا ترى للئام الناس حسادا قوله احدعا اي مقطوع منه جدع انف فلان اذا قطع

كابن صالح اذنه وشر جفنه وشرم شفته وجدم يده وجب كبره بن لمن حب ذكره محبوب ولواه

ابن ابي حفصة المذكور بالفرزدقية في معن منها قوله

بنو مطر يوم اللقاء كانهم ... اسود لهم في بطن حفان اشبل

يجيبون في القول حتى كانه ... حرام على قول لاحين يسئل

تشابه يوماه علينا فاشكلا ... فلا نحن ندري اي يوميه افضل

ابو هذا العمر ام يوم باسه ... وما منهما الا اغر محجل

بها قبل في الاسلام شادوا ولم يكن ... كذلهم في الجاهلية اول

هم العوذ ان قالوا اصابوا وان دعوا ... اجابوا وان اعطوا اطابوا واجزلوا

وما استطيع القائلون فضالهم ... وان احسنوا في القائلين واجملوا

ثلاث بامثال الجبال حبالهم ... واحلامهم منها الثقالون اثقل

مطر احد اجداده معن حفان اسم موضع اشبل جمع شبل وهو الاسد كالحجر والكلب الغمر الكريم

الطلق يوم اغر ابيض التحجيل ياض في قوائم الفرس كلها قول العرب هذا يوم اغر محجل ابيض
الفتح والعبل والمثال ذلك

ومن العمل المجيد قول مسلم بن الوليد الانصاري في يزيد بن مزيد الشيباني

اجر يزيد ذا الخليع الصابر عزلـ ... وقصرت فيهم العذال من عذلي
خاط الخلافة سيف من بني مطرـ ... اقام قائمه من كان ذا مثل
كم صائل في ذرى علياء مملكةـ ... لولا يزيد بنو شيبان لم يصل
ذاب الامام الذي يغزى عنه اذا ... ما افترت الحرب عن انيابها العصل
يغزى عند افتراء الحرب مبتسما ... اذا تغير وجه الفارس البطل
بالرغم ما فيها الرجال به ... كالموت مستعجلا باق على مهل
لا يرحل الناس لا عند حجرته ... كالبيت يقصده الملهوف للسبل
يكسو السيوف نفوس الناكثين به ... ويجعل الهام تيجان القنا الذبل
يغدو فتغدو المنايا في اسنته ... شوارعا تتخطى الناس بالاجل
اذا طعنت فثم عن عب طاعنه ... عناطها الموت بين البخل والامل
تراه في الامن في درع مضاعفة ... لا يامن الدهر ان يبغي على عجل
لله من هاشم في وضح حبل ... وانت وابنك منها ذلك الجبل

نقلت

نقلت لا اعرفه يا امير المؤمنين فقال سوءة لك من سيد قوم يمدح بمثل هذا الشعر لا
يعرف قائله وقد بلغ امير المؤمنين فرواه ووصل قائله وهو مسلم ابن الوليد فانصرف
دعوت به ووصلته وولاه خاط الخلافة جعل الخلافة بمنزلة الكلام وادعى انه حفظها
من العدى اقام قائمه للسيف من كان منحرفا وجعله قوما صاغيا وثب قوله ذاب الامام
الخ يعني هو يذب لاحرسه نقيرا فنقيرا فان ابدى امتناعه عصاه بالعصا المهلة من الامتناع
معوجها وشديدها افتراء الحرب استشاط الحرب وحين ضحك الحرب المراد حضور
الحرب قوله لا يرحل الناس الخ يعني به بمنزلة البيت وهو بيت الله اذا قالت لبيت فهي
علم لبيت الله التيجان جمع تاج القناجمع قناة وهو معروف والذبل جمع الذابل كتب جمع
وابل وهو قناة ابل اي رقيق لا صوق اللبط واللبط هو جلد الاباء ذكر الخطيب ابو بكر
احمد بن علي بن ثابت البغدادي في تاريخ بغداد ان يزيد المذكور دخل على الرشيد فقال
يا امير المؤمنين يزيد من الذي يقول فيك

لا يبعث الطب كفيه ومفرقه ... ولا يمس عينيه من الكحل
فما عرد الطب عاداته وثقل بها ... فهن يتبعنه في كل مرتحل

قال لا ادري يا امير المؤمنين فقال انا مثل هذا الشعر لا تعرف قائله فانصرف خجلا فلما صار الى منزله قال لحاجبه من بالباب
من الشعراء فقال مسلم بن الوليد الانصاري قال ادخله فادخله فانشده هذه
القصيدة حتى ختمها فقال لوكيله بع ضيعتي الفلانية واعطه نصف ثمنها واجلس نصفا
لنفسك فباعها بمائة الف درهم فاعطى مسلما خمسين الفا فرفع الخبر الى الرشيد فاستحضر
يزيد وسأله عن الخبر فاعلمه الحديث فقال فاما ان لك بمائة الف درهم ترجع الضيعة بما

١٠٣ الف درهم وقد بدا شاعر لبني حسن الفاً وخاطب حسن الفالنفسك قال ابو بكر ابن
الانباري قال قال ابو سعيد وقد سلم بن الوليد هذا المعنى من قول النابغة الذبياني في حث يعزل

اذا فاخروا بالجابيه حلق فوقهم ... عصائب طير تهتدي بعصائب

يصاحبهم حتى يغرن مغازهم ... من الضاريات بالدماء الدوارب

جوانح قد ايقن ان قبيله ... اذا ما التقى الجمعان اول غالب

لهن عليهم عادة قد عرفنها ... اذا عرض الخطي فوق الكواثب

وقد اخذ هذا المعنى غير واحد من الشعراء وقد اخذه ابن ابي الحديد حيث قال في كلمة
التي مدح بها الوصي على امير المؤمنين يعيبهم وقد ذكر نصر المفاوز والذبياني ثم قال
ابو نواس يمدح بها خضيب صاحب خراج مصر

اجارة بيتنا ابوك غيور ... ومسود ماجد لذيك عسير

فان كنت لاخلما ولا انت زوجة ... فلا برحت دوني عليك ستور

وجاورت قوما لا تواد سيهم ... ولا وصال الا ان اكون نشور

ولا انا بالمشعوف لا زم ... ولا الكل سلطان على قلبه

واذ لطرف العين بالعين زاجر ... فقد كذب لا يخفى على ضمير

كما نظرات والرتج ساكنة لها ... عقيبا اوساغ البلين نزور

طوت لبلبين الفوت عن ذي ضروة ... اذ هب لم يثب عليه شكير

فاوفت على علياء حتى بدا لها ... من الشمس قرن والضباب بهور

تقلب طرفا في محاجر مغارة ... من الرأس لم يدخل عليه ذعور

تقول التي من بينها خف محملي ... عزيز علينا ان نراك تسير

اما

اما دون مصر للغنى متطلب ... على ان ذا الباب الغنى لكثير

فقلت لها واستعجلتها بوادر ... جرت وجرى من دونهن غدير

دعيني اكثر حاسديك برحلة ... الى بلدة فيها الخصيب امير

فما جازه جود ولا حل دونه ... ولكن يصير الجود حيث يصير

فتى لم يزر حسن الثنا بماله ... ويعلم ان الدار بالمال تدور

اذا لم تزر ارض الخصيب ركابنا ... فاي فتى بعد الخصيب نزور

فمن كان امسى جاهلا بمقامنا ... فان امير المؤمنين خبير

فما زلت تولية النصح نافعا ... الى ان بدا في العارضين قتير

اذا قام عتد على آثار حلبة ... لها خطوة عند القيام قصير

اذا غالها امر فاما كفيته ... واما عليه بالكفي تشير

اليك دعت بالقوم هوج كانما ... جاجها تحت الرجال قبور

زها بالخصيب السيف والرمح والقنا ... وقد سلم الزهو منهن دسر

لدى سلف في الاعجمين كانهم ... اذا ستوفوا يوم السلام بدور

جواد اذا الايدي قبضن عن الندى ... ومن دون عوراء اللئام غيور

فان حديثا ان بلغتك للمنى ... وانت لما اتلك منك جدير

فان تولني منك الجميل فاهله ... والا فاني عاذر وشكور

وان جرت الالفاظ منا بمدحة لغيرك انسانا فانت الذي يعني

ومن المدايح النادرة قول محمد ابن البختيار المعروف

بالابله الشاعر يمدح ابن عمر ابن ثابت

زار من احيا بزورته والدجى في لون طرته

فمر يثني معانقه بانة في ثني بردته

بت استجلي المدام على غرة الواشي وغرته

يا لها من زورة قصرت فاماتت طول جفونه

وان

١٠٥ حين حلّت عقد مصطبري عقد من سحر مقلته
وخدود الورد قد دميت خجلا من ورد وجنته
يا له في الحسن من صنم كلّنا من جاهليّة
ليس اسى الصبّ منه سوى اسى خديه وخضرته
وبعيد ان يبلّ فهل حيلة في بلّ غلّته
اخذت منه السكون صبا حركت افنان صبوته
كلّما دمت السلوله ردّني وجد برمّته
آه من خضر له وعلى خضر من خمر ريقته
واعتدال فيه حمّلني كلّ جور من قضيّته
خانه عهدي فاعتمدت على ماجد يوفي بذمّته
وامين الدين من ضعفت منّتي عن حمل منّته
لاح ماء البشر مطّردا لي في اثناء صفحته
اي خطب ما جلاه لنا رابه من بعد غمّته
ووفاء ليس ينشره بعد طيّ من طويّته
جاوز الجوزاء مشترفا بمساعيه وهمّته
الندى من طبعه ابدا والعطايا من سجيّته
ويمين انما عمر عمر في حسن سيرته
ملحق في شرع كلّ ندى فرض ما ياتي بسنّته
واذا بحر الحمام طما فهو ولّاج للجنّته

بجنان

بجنان مثل صارمه وسنان مثل عزمته
وتخال النشرة انتشرت بعدوهن فوق نشرته
راح عافيه على ثقة بالغنى من اريحيّة
يجزل الجدوى له ابدا موسعا في سدّ خلّته
يا كمال الملك خذ كلّما لم يرق الّا لرقّته
مدّت النعما جانبها لك فينا طول مدّته

من البلاد هي الرائقة الفائقة قال الكثير يمدح عبد العزيز بن مروان ولقد اجاد فيه ومن معرفته
في العربية في غاية السلامة والجزالة

لقد سرت غوثا بالبلاد وجلها ... وقد ضربت فيها وطال طلوبها
وصاحب خوان اذا ما اتيته ... باحسن ما ادى العهود وكيلها
فما الام عبد ابن ليلى علمته ... على دين عمة لا يضيعها
فان ابن ليلى فاه لي بمثالة ... ولو سرت فيها كنت من بغيلها
تفهمها لما بلغت وجدتها ... عليما بابن ليلى وهي سمح سبيلها
فلا بد الى ذاك منه ودونه ... عليا ذبال النفس متن دليلها
يشطب كالحص من غير خوفه ... وما نفب له حاجة استحيلها
فلا هي حتى الخوف على هويه ... وان لا يهم النفس الا وحيلها
حبالى بهوجا الهواجر حسرة ... وبيضاء كالغزلان صاف دبيبها
من الحافظات الصون تحت قناعها ... ذوابل اكواد تكاد تميلها
واعرض ذو حقد من العلم عارف ... بصرف الامور طابلا دون حولها
تبلج واحلولى فلما رايته ... الى دون حلو النفس منه قبيلها
فلا انت بترك الامور وقد بدت ... نصيحة ودعها وهي سبيلها
عجبت لزكي خطة الرشد بعدما ... بلا امن عبد العزيز قبولها
واني ضعيف الامور اروضها ... وقد امكنتني يوم ذاك ذلولها
حلفت بهبت الرافصات الى منى ... بغول البلاد نضها وذميلها
لئن غادر عبد العزيز لمثلها ... وامكنني منها اذا لا اقيلها

فهل

فهل الشان راجعنك مرة القول ... باحسن منها عائد فمقيلها
وانت امرؤ من عبد شمس عماده ... امور يخيرانا الامور فعولها
ولم يرك من بعد بغز من العلى ... ولكن مواريث الكرام بعولها
ولم يلف وفادا جانبا لك انما ... ولا حلم بزي على ابن وحيلها
وانت ابن ليلى بعترى حساب مائة ... فرى الحق في صولات صدق يصولها
اذا اشتد الناس المكارم بذهم ... عراضة اخلاق ابن ليلى وطولها
لبطت لباغي العرف كفاخضبته ... بنال العلى بلد القصد بن فضولها
ذرى الله في ارض ابن ليلى بناتها ... وارغ جوفاها ويورك نبتها

حكى هشام ابن سعد الكلبي عن خالد ابن سعيد ان كثيرا لما دخل على عبد العزيز فانشده
هذه القصيدة الى قوله اذا تبد رابع قال له حكمتك يا ابا صخر قال فاني احكم ان اكون
مكانك ابن مروان وكان كاتب عبد العزيز وصاحب امره فقال عبد العزيز حالك ما
اردت الى هذه ولا علم لك بخراج ولا كتابة اخرجوه عني فخرج كثيرا نادما على ما حكم
ثم لم يزل يتلطف حتى دخل عليه فانشده الى قوله عجبت لزكي الخ قال عبد العزيز اما الا
فلا ولكن خذ منا لك بعشرين الف درهم قوله لقد بزت عوف البلاد جلها
اعلم ان تهامة هي ارض اوطاها ذات عرق الى جبلين من وراء ذلك من المغرب فما وراء
غورها فما نجد وجلس اما مكة فمن تهامة وهي المدينة لانها بغور ولا نجد بلد فانها فوق الغور
دون النجد والخلص الارض الغليظة سمي بها النجد لغلظ ارضها

وقال ابو نواس يمدح ابا جعفر هارون الرشيد

لقد طال تردادي بكاثي ... وقد طال تردادي بها وعنائي

كاني مريغ في الديار طريدة ... اراها اماتي مرة ووراثي

فلما بدا لي الياس عدت ناقتي ... عن الدار واستولى على عنائي

الا يا حمان ما لهن كلالة ... على ولا يبكين طول ثوائي

فلما رمت حثا في دمون ناحوت ... بهن حثي ريطتي و حذائي

فان تكن الصهباء اودت بمالدي ... فلم تنسني اكرومتي وحيائي

وكاس

وكاس كمصباح الثريا شربتها ... على قبلة او موعد بلقاء

اتت دونها الايام حتى كانما ... تقاطع نور من فتوق سماء

ترى ضوءها من باطن الكاس ساطعا ... عليك ولو غطيتها بغطاء

تناولتها من ساس الامور بقدرة ... وفضل هوادا على الخلفاء

نزال بحبوحا بقيا على الهدى ... وساس دنيانا ابو الامناء

امام يخاف الله حتى كانما ... يراقب لقياه صباح مساء

اشم طوال الساعدين كانما ... بناط نجادا سيفه بواء

الرسم الاثر بلا شخص ترادى تردى ويغ بروغ قول عز وجل باغ عليهم ضربا باليمين غاد عليهم الطريدة يطردها ويردها عدت ناقتي صرف عدن كاينعني انصرف عنه الحاذ الحمار ثوائي مقامه قال عمر ابن ابي ربيعة

يا خليلي قد طلبت ثوائي ... بالمصلى وقد شغب البقيعا

يقول ما انهر كلاب الحماد على المعرفها بي لان تردادي البيت كثير جدا هر الكلاب

هر اشهم قال حسان ابن ثابت ... في كلبة لاولاد جفنة

يعشون حتى ما تهر كلابهم ... لا يسئلون عن السواد المقبل

مارمت ثابرت والربطة الازار والحذاء النعل يقول شربت بكل ما ملكت حتى شربت بازاري ونعلي القصبا حمرة في لونها جهنة اودت ذهبت التالد ماورثه والطريف ما استطرفه وانشد حباني عطاء اشم في غرة شيم وبناط نعلي والتي هما لبسف انتهى من المذاهب الجميلة كلمة جرت بين عمر ابن عبد العزيز

ابت عيناك بالحسن الترادا ... وانكرت الاصادق والبلادا

١٠١ لعمرك ان نفع سعاد عنى لمصروف ونفعى عن سعادا

فلا تبعد سعيدة يا هلى ولا تودا بقتلى مستفادا

المأصاحبى نزد سعادا لقرب مزارها ودنو البعادا

فوشلنان تشط بنا قذوف بكل مناطها القلص الجلادا

اليك شماتة الاعداء اشكو وهجر كان اولى بى بعادا

فكيف اذا اتاك وناب عنها اعز بى النفوس ومنع الفؤادا

انخ للناظعين من مراد وناخطب لنا مرادا

الا يا رحلك يا عمر بن ليلى على ثقة ازورك واعتمادا

نعى صالح الاخلاق انى رايت المرء يلزم ما استعادا

اقول وقد انين على فرقدى وان البين يطرد اطرادا

عليكم ذا الندى عمر بن ليلى جوادا سابقا بذا الجيادا

الى الفاروق بنتيبا ابن ليلى ومروان الذى رفع العمادا

ومن عبد العزيز لقيت مجدا اذا نقص البحور المد زادا

فسدت الناس قبل سنين عشرا كذاك ابوك قبل العشر سادا

وبيت الفروع فهن حصر ولو لم تحى اصلهم لنبادا

تزود مثل زاد ابيك فينا فنعم الزاد زاد ابيك زادا

فاكرم ابن عاتكة وابن سعدى باكرم منك يا عمر الجوادا

هنيئا للمدينة اذ حللت باهل الملك ابدا ثم غادا

يعود الحلم منك على قريش ويفرج عنهم الكرب الشدادا

وقد

وقد ابنت وحشتهم برفق ويبغى الناس وحشات الصعادا

ويبغى المجد يا عمر ابن ليلى وتكفى المحل انت المجادا

وتدعو الله مجتهدا ليرضى وتذكر فى دعيتك المعادا

وتغزو الروم اذا غزوت على الاتعاب المضاعفة الجهادا

وانت ابن الخضارم من قريش هم نصروا النبوة والجهادا

وقادوا المؤمنين ولم تعودوا غداة الروع خيلهم الفهادا

اذا فضلت ممدك من قريش بجود عم ناجزها الزهادا

وان سدت حولك ال سعد فلا فخر العزيل لسلف المجادا

لهم نوم الكلاب ونوم قوس هزين على صلحة المزادا

قوله بالحسن موضع قوله سعيت جملة معترضة الامام النزول احيانا قط بتعد قد ضمن
بالذال المعجمة طرح لبعدها كل بضم الاول بعض كل اى اعجبى ساط المفازة بعد طريقها الا كل
وتقطع فلص بضم القاف واللام جمع فلوص وهى الفتاة من النوق كالجارية من النساء
الجلاد اوسمها اليافع مضارع وازعت بمعنى كففت اتبع الشئ قد واتاح الله له اى قدر له
القطيعة وضع اكلاله وجح ثم اطلق للابل التى عليها الهوادج ثم اطلق على المرة ما دامت فى الهودج
والمراد قبل قوله وناخطب اى اى خطب ليلى جدة عمر بن عبد العزيز ام ابيه بنت عاصم ابن
زياد والحق انها ام عمر وهى ام عاصم بنت عاصم ابن عمر ابن الخطاب متعنا الله وزوجه كفولى
بالفاء والزاء المعجمة موضع وطريق كوفى والبيد جمع بيداء وهى المفازة والاكل الرآب بظاء
فجيم ثم بتشديد بالذال المعجمة غلب المد زيادة فى البحر خلاف الجزر وكعب ابن مامة الايادى
جواد مشهور وهمامة ابوه وابن سعدى اوس ابن حارثة الطائى وسنذكر ان شاء الله تعالى

غريب القصيدة مختصرا من فعلات الاجواد اهلنا طهرت المحل الذي اصابه جدب

عن ابن سكيت لابن الاعرابي الا اصلفا ذا ارضا شعر جرب وحشا فلانا حجة الجبان ارض لقيها

مطر وسنة جماد لا مطر فيها الزعف بفتح الزاء المعجمة وسكون الفين كالذرع الواسعة

الابنة او رقيقة حسن السلاسل النجاد بكسر النون حامل السيف قوله تزدى لبس الرداء الحضا

جمع حضرمي اراد كثير العطية كان بحر الحضرمي كثير الماء قوله عدلت فعلا ناض جواب اذا قوله ازاخر

بحر الخ استبد حدا والنادبة الثاكلة الملح الذي لا اصلا والحجا جمع حجا وهو الكريم

والكلاب بفتح الكاف اسم ماء كان عند وفد العرب ويوم قليب هو يوم قليب بن غاصم المنقري

من بني سعد ابن عوف وكان من حديثه انه غزى بكر ابن وائل فوضع بن له مسلحة بن ابصعة

والباهلة فلما ايقن لقراد وفد اطلق افراد المراد والقرب فهرش الناس قال لقومه تكم العرب اي

القراد اموت بين اديكم والعلاد دائكم فقاتلوا اعامهما وهم الى نصف الليل مطردا والوغى

معروفة جدا حتى ضرب بها المثل اما منجوا وعدنا انفاسا كالمسالك الا قفالا

الاطناب بحبال لا يخفى على الفطن البيب والاخصاص بحال المذري الادب لا ريب هذا ما هي

الا من افعال الكرام جعلته فصلا في كتابه هذا واودعته في خواتيمه او اوائل هشم الثريد

وجمع الناس عليه عمرو ابن عبد مناف حال الدهر فسمي هاشم وفي المثل ما كها شم وهشم

ولا كها ام وان حتم هو رابع كعب بن بناته الاباة وهرم ابن سنان النمري ممدوح زهير صاحب

هرمات المشهورة وحاتم ابن عبد الله الطائي الجواد المذكور وفيها شم قال شاعرهم

لدارد الدهر من كعب بن مرة ... وحاتم جود كفه فاذكروا خيرات هرم اعطى زهيرا

حتف مل لكثرة عطاياه بلغني ان هرما الان يعطي زهير امد بحر وبلاه وبن بارة فقطع زهير

مادحه وبارة اسخى من عطاياه فاذا دخل زهير بلاده فهرم يقول انهبوا اصابا خير هرم

وخيركم

وخيركم استثنيت وفيه يقول من هاني بن مسعود بن عامر بن ذهل بن الشاعر فيه والندى خلفا وهو

هرم ابن سنان ابو حادث بفتح الهاء وكسر الراء في كتاب المستجاد من فعلات الاجواد قال

لما احرق خامع مصعب حدثان الحاكة ظن المسلمون ان النصارى احرقوه فاحرقوا لهم

فاما الحاكة فقد صنع جماعة من الذين اتهموا بها احراقه وكتب رقعات فيها القذل والضرب والقطع

وغير ذلك من السياط من وقف بيده رقعة عليه فيها قوقف رقعة بيد رجل فيها القذل

فلما قرأها بكا فقال والله لو لا انه ليس لها كفيل غيري ما كتب فقال شاب في رقعة الضرب

ولا آثم فخذ رقعتي فادفعها اليه وقتلك فاتبه عليه فاشتمه فقال لا بأس تفعل فعل فهذا اضرب

وهذا اقتل قال مسلم ابن وليد يصف شجاعا مقدما

مجود بالنفس ان ظن الجواد لها ... والجود بالنفس اقصى غاية الجود

ومن مشاهير الاجواد الطلحات وهم خمسة طلحة ابن عبد الله النجي الصحابي المقتول يوم

الجمل وهو طلحة الفياض وطلحة ابن عمر ابن عبد الله النجي ابن هو طلحة الجود وطلحة ابن عبد

الرحمن ابن عوف الزهري هو طلحة الندى وطلحة ابن حسن ابن علي ابن ابي طالب عليهما السلام

هو طلحة الخير وطلحة ابن عبد الله ابن خلف الخزاعي هو طلحة الطلحات سمي بذلك لانه اجود

او وهب لمئة واحد الف جارية فكانت كل جارية اذا ولدت غلاما اسمته طلحة فقيل له طلحة

الطلحات وفي قول قيس الرقيات رحم الله اعظمها وفوها ... لبني طلحة الطلحات

دخل الخطيئة على يزيد ابن مهلب ابن ابي صفرة فمدحه فاجازه

ابا خالد بادت خراشا بعدكم ... وقال ذوا الحاجات ابن يزيد

فلا مطر المروان بعدك مطرة ... ولا اخضر بالمروين بعدك عود

فما زهر الملك بعدك بهجة ... ولا الجود بعد جودك جود

فاعطاه مائة الف درهم وكان عليه كل يوم مائة الف درهم يبلغها الا الحجاج فانه بلغه ذلك

او هو خبر به وهن بيان فوله زاد ذات خرب اراد بالمرين مروه وشاهجان وهو والد مروه هما

مدينتان خربتا وهو والد مروه معرب مروه وهو من غياب المشهور في زماننا هذا انتهى

الاجواد عبد الله ابن جعفر ابن ابي طالب فمضى الى فضل من الشام برا بالمدينة فنزل على قوم

من العرب فاكرموا وقتلت بينهم قتلى فاعطاهم عنهم ثلاثة مائة الف درهم واصلح بينهم وصنع

لهم طعاما فحضره عامة جزور واتفق عليه فالا فقال شاعرهم فيه حيث قال

ما الجود من كفيك حين طعما ... وكالسحاب ذا لماح محفلا

انما اثنا الله بالجود شبيه ... شبه النبي الذهبي فعاله الرسلا

اعطى فحاز المنى واطعما ... ولم يكن فطمئنان بما فعلا

نعم كيف يكون بخيلا من عمه عين الله الناظرة وبالله الباسط على اهل المومنين وابن عم

رسول المختار وابوه جعفر الطيار وجده عبد مناف المكنى بابي طالب وابن عمه الحسن

الحسين سيدا شباب اهل الجنة قوله طرين منه طرفي الخاء لطرفي طما على وطاء البحر امتلاء وقوله محفلا

بين منه احفل الناء امتلاء محفلها انتهى ومن الاجواد معلم الجود عبد الله ابن عباس هو اول

من وضع الموائد في الطريق وكانت نفقته كل يوم خمس مائة درهم كان اذا خرج من داره لطعام

لم يدع منه شيئا الى منزله فان لم يوجد طالب قرى او ابن سبيل تركه مكانه للكلاب والتنور

والطيور وفيما بلغنا عن عبد الله ابن جعفر وهو المشتهر بحر الجود انه

وقف ذات يوم على باب منزله وكان ذو الحاجات ينتظرون خروجه فينتظرون اليه فما

سأله احد حاجة الا قضاها وكان فيهم نصيب المشهور فلما نظر اليه قام صنع فقدم اليه

وقبل يده وقال

الف

الف نعم حتى كان لم تكن ... عرف من الا شيئا شيئا سوى نعم

وعادت الاحتى كان لم تكن ... سمعت نلافي مالف الدهر الا ثم

فقال عبد الله ما حاجتك قال راحلتي عمرت علينا قال الخ الخ ثم اوسقها برا وتمرا

وارله بعشرة الاف درهم وثياب قال ابن خالويه وفيه قال الشاعر

انك يابن جعفر نعم الفتى ... ونعم ما وى طارق اذا اتى

ورب ضيف طرق الحي سري ... صادف زادا وحديثا ما اشتهى

ان الحديث طرف من القرى ... وقرى ضيفك هو القرى الضفان

اذا كثرت الفاف فصرفت كتبة بالياء نحو قريب اقربي قربي فاذا فتحت كتبة بالالف نحو

قربى الضيف اقرأ قرأها محمد الهروي وسمعه اللغوي عن ثعلب عن سلمة عن الفراء عن

الكسائي قال سمعت قاسم ابن معن يقول قرى الضيف بالمد لا غير انتهى وكعب هو

الجواد الذهبي اثر على رفقه وجاد بنفسه حتى عطش في بعض المفاوز وجد وا ما يكفي رجلان

وكانوا ثلاثة فلم يشرب كعب مات عطشا وابن سعدى هو الذهبي بذل الف من كل شيء حتى

اعطى الف جارية فحام واحد من الاجواد الذهبية الذين ابا بكر حاتم ابن عبد الله

الطائي واخباره لا تحتاج الى ذكر وحديث هو الذهبي اشد لان وجه حين جاءته بطيء

ابا ابنة عبد الله وابنة ... مالك وابنة ذو البر بذين والفرس الورد

اذا ما صنعت الزاد فالتمسي له ... اكيلا فاني لست آكله وحدي

وكان امير المومنين علي ابن ابي طالب عليه السلام رئيس الاجواد ورثهم هو الذهبي اثر

على نفسه وعياله واولاده سائلا سله وليس معه الا دنانير اقترض يهوديا فاعطاها

اياها وهو الذهبي اعطى خاتمه وهو راكع الصلوة وهو الذهبي اقبل الدنيا عليه وهو خليفة

١١١ الرسول يجيء اليه خراج ممالك العجم والعرب وبعض الترك سوى الشام وهو يقول يا دنيا
غري غيري والشجاعة نوع من السخاوة كما لا يخفى لان من لم يسمح بنفسه لا يق له شجاع
والسماحة بالنفس امر عظيم وقد علم انه الشجاع المطرق وهو البهيمة الكرار حتى سمع فيه لا فتى
الا علي ولا سيف الا ذو الفقار وكفاه مدحا ان ذو الفقار الذي سيف معمول
من حديد صار من مصاحبة ممدوح العلويين والا فمن المعلوم ان الثنا مخصوص
لذي نفوس فعال والسيف ليس له نفس ولا حاسة وانما يقطع ما ان
قول عمرو بن معد يكرب الزبيدي حين استوهب عمر ابن خطاب سيفه المعروف والموسوم
بصمصامة فوهبه فضرب عمر فلم يضع شيئا فقيل انه سيف اخر فغضب عمرو فسله وعمد الى
جهة من ابل الصدقة فضرب عنقه فابان ثم قال معاتبا لعمر اعطيك السيف لا الساعد
وفيه قال الشاعر وهو نهشل ابن جرير اخ ماجد لم تخزني يوم مشهد كما سيف عمرو
لم تخنه مضاربه يرثي اخاه مالك ابن جرير وكان من اصحاب امير المؤمنين قتل بصفين
قبله وهون وجدي عن خليلي انني اذا شئت لاق امرا مات صاحبه

نسب المؤلف

فهرست کتاب

دیباچه ۱ — گفتار نخست ۲ — دیگر نهفتها ۳
بخش نخست ۴ — آبشها ۵ — آش ساده ۵
حلیم ۶ — آش آب لیمو ۷ — آش آب نارنج ۷
آش آب غوره ۷ — آش انار ۸ — آش سماق ۸
آش رعنا ۸ — آش سکنجبین ۹ — آش برگ تره ۹
آش برگ دوسیر ۹ — آش باقلا ۱۰ — آش عدس ۱۱
آش کدو ۱۱ — آش بکلاپو ۱۲ — آش بلور ۱۲
آش کلک ۱۳ — آش رشته ۱۴ — آش مالیده ۱۵
آش پیر ۱۵ — آش ماست با ۱۶ — آش دوغه ۱۶
آش دوغ ۱۷ — آش لبنی ۱۸ — آش سرکنه ۱۸
سلقه زرد ۱۸ — آش برج ۱۹ — آش اماج ۱۹
آش بقرا ۱۹ — دوه سلقه ۱۹ — جوس سرد ۲۰
آش قلمکار ۱۹ — آش ماهیجان ۱۹ — آش چو ۲۰
تمام بخش دوم آبشها

بخش سوم پلوها که انواع پلو و پلاو است

مقدمه ۲۰ — چلو کرم ۲۱ — کته چلو ۲۲
کته چلو کرم ۲۲ — بزری چلو ۲۲ — سرچلو ۲۲
دوغ پلو ۲۳ — لقایه ۲۴ — بره پلو ۲۴
سرپلای پلو ۲۴ — برنج پلو ۲۳ — ماش پلو ۲۳
ماش پلو ۲۵ — ماهی قرمک ۲۶ — کشمش پلو ۲۶
عدس پلو ۲۶

نام و نسب مؤلف این اوراق بر خاطر ارباب حقایق و اصحاب دقایق مخفی نماند که آن فخر شاهان قاجار امیر جهانبان مرحوم حقیق الله تعالی بالعفو والغفران بن مطلب الملوک امیر ابن پادشاه دوران فتحعلیشاه خاقان بن نادرشاه افشار امیر ابن امیر الخوانین حسینقلیخان جهانبانی قاجار بن مطلب الملوک امیر ابن پادشاه دوران محمدحسن خان قاجار امیر ابن امیر الخوانین شاهزاده خانم بنت سلطان بن خاقان السلطان الاعظم الشهید سلطان حسین الصفوی امیر ابن ملک ارمنستان آمیر بنت سلطان بن خاقان السلطان الاعظم الشهید سلطان حسین الصفوی امیر ابن ملک ارمنستان آمیر بنت امام السلطنه زینب بنت علی قاسم میرزا بن فتحعلیشاه قاجار امیر ابن محمدحسن خان قاجار امیر بنت امام السلطنه انعام

در ستایش پروردگار

بسم الله الرحمن الرحیم

ستودن را از اسمی که ستوانیم کفت ان کیست و کجاست و چیزها شاید و اجانه نیست که بدانجا رسد
اندیشه و ستوانیم شناخت که چیزها بداند شش خوانیم خرد او آفریده با آفریده و آفریننده را ستوان نافت
دادار بود و نبود خداوند هست و خداوند نیست که مانند کار نیم و از و یکیست ۵ یکست نه در دا
کدانیان شش نیست در دا الها فردا احدا صمدا قیوما جاودان نزدیک ترا ما
پس درود بر خشور کز بهر دین پیام آورد با فرزند و خاندان و دوستان او و اروانست که شاهراهند
بایدن درگاه و راه نمایند بدان بارگاه جایگاه خنوداریست پرده ها خداوند و کیهن دار ها هفت و پنج
راه نامه بر پژوهشگاه کشوز افریش و کار پرماییه جهشها دانش و بینش شکننده کردن کوه نکشان
ان پرمان پیام او درود ها نامه کراهان از اهکی سوزنده دوزخ بهر مان پرمان دوده او کو فرزانه
فرزند عبد مناف و پرمان پرماییه فاف نافا فاف ابن عم الرسول و نوح البتول علة الایجاد والابداع
خلاصة الوجود والاخر لبوا فاصم اعداء الدین و الکفار محیی شریعة النبی العربی المختار و سنت پیغمبر
نافرمیه داد و بهیه و شاخ برومند بوستان داد کریم
علی امیر المؤمنین پس
از ستایش درود میکوید بنده خاکسار نیازمند یاور زشت دار نادر پوید بدیم از زمان تا جاودانه
اخبار کنیم چنان فتاد که بزرگوار اخوان بر من شاهد و نادستان دهر مهر دم بهر او زمان دهکده ها ما

دریاچه

بود بعزیزان شاهنشاه و ایجای بودند خانکه و عزیزان من مرا جویه بود بنکاه کردن در ستایه
نازیه و پاسه و زان فراهم نبود اورا که بکنه بلند کاه امده بودم که شهنشاه زاده جانشین او رکنت
ایران بار جان برده سراسیمه زده بود سپس نشسته امد از بهر که چیکانم نالانند شکسته ن تب کوکنا
ستوران مزستادم که بکوهستا بایند و ابازه کنند بیامدند پس سبکبار و نامها با کیفها امانده ها
بسنده و یکهن زده نکاه بان کاشته بودند ناخوانده و بیدانش که مرا از سپید ندانستی و هیچ چاره
ندانستم از نامها بدانجا سامدم برجوانمزد و پیچیدم و اندیشها کردم که من استاد کار و نانسته را چشه
نابد که در و کار بکذرد و روز و شب فرا بد و با کار به باشد بنان بیه و پار بیه چاره و چکامها
نبشته بودم نیاز امد که کار نامه زاده نو بیم بدانکی نه کسی نوشته باشد بدین اندیشه بودم شبی
بانویه من کفت بیا تا خواب کوییم که شب فرو راست و افسون خواب چاره است کفتم نخست فی
کویه و من نهیه استانه بیاد آرم و دیکر شب کویم سرود که جزر شهنشاه ایران زمین چند کویند است
کفتم چه دانم خود نه و پخشنه زبان سان ندهم تو کویه هر انچه دانی از ابن دست و من ترا انکارند
باشم بانو همیکفت و من هیچ نوشتم شبها تا ابن نامه را بانجام امد پس بنکرم
نغزه مرا ابن درست است که چون نامه را کنون نوشته اند من خود فشاهم و بخدای چشانیاه برم
از خود ستایی که بود دانا و افشان نادانی است ابن کفته های من پزشکان و فیلسوفان و چامه
چکامه سرایان بر دو زکار کذشته و زامها کوید کفته اند هر یان بجای من اینها بیکجا در اهم اورده ام
و چنان کویم که دانشمندان نازیه کفته است وان قلت وان فصصت فه احسن القصص فان جمع
جمع القلیل من القصص من فصاحة الفصاء و نقیر عقول العقلاء و لولا ان الله سبحانه
یکلف نفسا الا وسعها لعذاب الوری عنه کالورک القفاص کل ما به مشانه لنا
کل طیر کانه و چنانی از بکانه دادار

دیباچه

خواهم نخست در سخن گفتن از سخن آفرین — گفتار نخست — آن پیش بیاید داشت

که گوناگون خود در جهان بسیار بوده و هست و همیشه خواهد بود و هر یک را باید بجنسه و از هر که هست جدا دانست چه ایران زمین از همه جهان

امروز خانه ایست پر از آشوب و کشور بی سر و سامانی است من پیچاره بودم بیاد کردن نام آن خویش

بزبان کشور خواه پهلوی بود یا زبان دیگر که پیش از خود شاهنامه نوشتم طبرستان ساخته اند

که چیره و سزاوار نیست که از این دست سخن گوید پس او را بسخن چون باید و بیاکان او که سخن

گفتند این زمانه و بنیاد کهن بود بسی چیزها کنون چون زنان مانکون شده نشاید داد و بزبان

پارسی خوب تر هر کاه که بیاد آرم از نژاد و نیاکان بسیار کهنا که پدرم بلند کاه بیاسی خود شاهنشاه سیستان

بکران و دشت ترکان کرد و منوانم دانست که چرا چون زمین و بر او دان مرد کاه شاهنشاه سیستان

و بیابهی بناشم که راه بیاکان ما است و زبان از دم شمشیر چون خز دم نزند چون سر بیاکان بکنی

اندیشه نداند زان پاره بر هم بلند بسیاهه که سخنگی بی نازی که گفتند پارسی دانست بلند کرد من بکلام

جفت ——— ادری صلی قصد رحامد دنا — وخبر دوه ها

کنا لدنا — لهند خیل خیلها خیلنا — ولو جادت خیلها احمد نا — وتا

ضنت بمارعدن دامت — فتجر عهد لها غاعهد نا — ولو عهدت الافت صلی

فتجر وتعلم ناوجد نا — تلم حل شانی الدین نا — فجبرا الخیال الزام ذخا

امر بیتنا نا وربا — امور الحرف نوحت سد نا — وبنا الفتی جبان دلهم

وکم من مشد وهن رجالا — اذا هاب الکریه من بلها — واعظها البنی لنا غاعد نا

وجبار ترکناه کلا — وقاند فتنه طاع لزانا — فلا نفسوا مواطنا نا

اذا ما خاد اهل الحرم عدنا — وهاهبت مکاسن من جبرا — ولا جبرت

مصیبتن هدد نا ؛

دکی

کفت

دکس را پروای ما نباشد آفرین دیرینه باید که این دوده بر کس نامد از نام نامدار یکبارگی

چون درخت کهن از پای بر افتد شاخ او ایران بدانشوری بی مانند است و ازاین گفتار آن

شهریار بزرگ از شاهان که شهر بر شاست ایرا که شاه عالم و فاضل باشد بخشد لغتین

کوید تا زبان دری و پارسی و ترک و فرانسوی که امروز بر همه ارکها زبان کان مردان اهل است یکسو دانش

و از علوم ریاضی چون هندسه و حساب و فنون رزم همه تمام دارد و دیر زمانی سپاه را بیک

دیوان بزرگ اسپاه داشته و ایران را کشاده کند و آباد کرده است انکاه که کسی کوید یک

شکند و در افشاند با اینهمه آرایشها و سازوت که در نوبت بزرکان زمان داشته باشد

کدام کس او را یک شاهنشاه نتواند یکبار پوزش خود بتوان و مکر نه او را بر تخت نشاند

مکر نه او را بر تخت شاهنشاهی محمد شاه شهید بتوان و مکر نه او را بر تخت جاماسپ نشاند

سلوق همه بیزدی قوم خود بسپاری رسید ند بزرکان و بر شناسان که بکرد تخت شاه پرورده اند

کما ماسند مای نوایان راجبان ملکت باید نهاد که کر این پادشاهی بیاکرد و هر یک را سوی راست سکالد

کرد و بام است ارزانی باید شدن من بخشم خود و بدهم بر زکار زرنک که کرد کی بیاد باشد من

شتی زر مایه و سر بری کرد کرد و مکر شاه از ملک آنرا باد کان چون و چرا فی ما فق کرد من کان و مکان

ولیعهد ایران باد پرورای شاهزاده بنود مکر کسی آسود کی خود هی جنت شهنشاه زاده سخت پرستش و در زندان

باد یا نم دلفروز ایکاه دامکه تو را بدین شده و دست تن خویشاوند باشد کهر یک تن باد من

بسنده است بر زید تا جان دارم بر نیم و نهلم که تا چون ایران پادشاه زاده بر کنند بدین

سخن من یک سار امید انجا نمی دم بر بد باید که جای کفتار نیست جاوید باد و بانجو الیکری

خاتون — کفت سخت باید پخت را انا کونه بر نند که پسند پایه و پاکیزه باشد

و این بسنده مکر دد مکر انکه اینچه شمرده آید کوناکون باید

کفت او پیرامون پیرایه

۳ اندوه بود اگر مس نباشد بهتر بود دهان دهنه است پس سیمین پس مسین پس روی است پس کوزه
اگر نو دهد هم اندایند پس پنکوت پس سنکین پس سفالین کهن زبان پهلوی هرکار کوبند دب
انچنده باید پاک سنکین و سفالین پرند و بهتر اید چنانکه بجای خود بکوبم سخن دیگر
روغن نباید پالوده خوش بو بسوده نباشد و ابران زمین روغن پنکوبر کوبان نباشد بدانکه وسا
کاکو سپندان سبز و زیره خوزند چون از روغن کوبان بگذرد بفراهاگ کوبند فارسی فراغان پنکوب
شود نباید و بادکان هم بجا پنکوب شود بهتر بکوبند اسراف کند پنکوبادزان بجا پایان روغن بهتر
پنکوبر است پس روغن کاوه پس کاوه پس روغن کاوه اچرب کنند است و پاکار
سخن دیگر گوشت نباید زبه و جوان بود اگر کوشسپند بود بهتر و شتاب کوهنه پنکوشت
است و نباید زبه بود ان اچر اگر کوشت کوشسپند پیر و نماده و بخور بها او دو و نژ ان نبن باید باشد هنگ
پس مسکان را دامچنین است چهارپایان کوه و دشت نبن چنین نباید مگر غرم که نماده ان پنکو است
ان پرندگان ناکیان و خوداس هرد و پنکو است و ابن دو شاست دیگر پرندگان جوجه ناکیان
انگاه خود نه باشد که خوش کرده باشد و ازان کباب و نذرو پراهاگ دنبه کهنه و پنکوبر
پرآورده بود و نذرو و نژ چون خنجی بادوده قوشم و کبوتر پراهاگ دار و نژ و پخته و مرغابیان
پریدن نباید اموخته اگر پخته نباشد کباب کردم دوشنبر و نباورد و دوخور بها او رد
سخن دیگر دارو هاکه خورشها شاید نباید پنکو و نباید و بدانداز خوش
بوی باشد نان را دو چنین کنند که باک باک هم کوبم دارو سی خورشهاکه نان را
هفت ده دم دارچین پنجاه و دم دشنه گوزه هفده هشتاد دم کل سوی سه نباید خشک
کرده صد و دم سنبل هم کی را پاک خشکانیده بهاون کنند و نژ کوبانو بیا بیزند کنزم کرده
و بجای اذا بکینه پاچنبر بزنند و اسپیم هم واده استوار کنند کرده سنوده ان نباه نشوند پس
هرگاه

هرگاه خواهند بکار برند بر تخته چهار دم هفت و سه دم زیره کرمانی برداده و اندر اینند نباک نباشد
مگر انکه بر بالوده شانند بهتر بود و بنکوتر بود و سه خوشبوی ان است و ما را این است که دارو باید انهفته کوبند و بکار برند
پس بتازه کی کوبند خوش
سخن دیگر هیزم باید خشک و بریده خوب چون هیزم بوطیقون و سخن
دیگر و باید م و زود الو که هیزم ش و بیمز چون سپیدو صنوبر بخشنی نباه کند سخن دیگر
زغم خوب شهای ش و باهار هیزم انها باید بخشنها پلپل و نمک نباچار باید که بپلپل نمک دهند
مزه است پلپل انبات نباید ساییدن که سوده ان جگر اخته کند و مزیدان نبن نکو نباشد
سکباهر چه نکوتر نباشد دهزم سازند شود و نژ است دارباد دراین زمین بهتر که خورشهاکان
نماک نباشد چرغان زدان و طبرستان و کیلان نماک نمان زدان اندوسه ارنداز دشت ارند
ترکمانان و ان ارکان و نمک سنباست و دیر نکوبکار ان سنباد ارنداز دوریا سه نمک که بادشت چند
چون خشت برند و ان زبوفت و دیر شت و از باد کان بر ندازکانی که دارا ان گویند که دو سنباد
است و خلخال و ابن نماک دو اسپیدی و مزه پچان بیا نداست و به شهرزبن دو کوبداست نخست
بکانی بود که دو سه فرسنگی شهر است و دیگر از دو پاک خنجست که هشت فرسنگی بود و کوه نخست
نکوست نه چون نماک نمان سراوبان از دو کان نماک کبرند نخست بکانی که بر سنباد است که اودا
دو زدوران کوبند و دیگر بر دو سنانی که اند ران نباشد هر دو را ان مرداب گویند چون زباد
و زد بکنا د کرد باید و هر دو زبوفت و اندکی تلخ مزه فت افریش افریدکار
دست نرو اورد اد ار شهریار چشم خوانا نده پرورد گار علی علیه السلام فرماید
مَنْ اَسْدَعَ عَذَائَهُ بِالْمِلْحِ اَذْهَبَ اللّٰهُ عَنْهُ سَبْعِیْنَ نَوْعًا مِنَ الْدَاءِ مِنْهَا الْجُذَامُ
والبرص بوبکر خوارزمی گوید شعر
مِنَ الاَدَابِ بِالْوَانِ ❊ فَوَجْهُ اَبْرَشٍ ذُوْ عِشْرَةٍ ❊ بِهِنَّ الْمِلْحُ وَالْخَلَّانِ ❊ وَهَاشِمٌ

من خیر خلط له ؛ ادام زهاد و رهبان ؛ پیام آور تازی فرماید

افتتحوا بالملح واختتموا بالسکر سخن دیگر پیازمزه تمامی پختنیها است و آن

چیزیست که در همه خورشها چون جانست و تن که تن بیجان چون سنگ و چوبست

گفتار خانه خدای کدبانو بانو گفت چون هر چه یاد کردم فراهم آوردی گوش فرا

من دار که خوالیگرت باید که اگر خوالیگر دانشمند و بکار خود استاد و با فرهنگ نباشد هر چه

کرد آورده بکار ناید و خورشها تباه کرد و داده خداوند روزی رسان از دست رود بزرگان

دین ما پرموده اند که گویا بپارسی چنین آید که اگر ایزد روزی و خورشی نیک دهد

نخوری و او را تباه سازی سپاس آن نیاورده باشی کدبانو گفت زشت

آنست که چون بمهمان خوردنیهای نیکو نیاوردی نان خورشهای سره و گوارا نسازی بناچار چون

بجای دیگر یا خانه خود رود گوید که بدانجای که دوش بودم خوردنی نیکو نبود شعر ۲

خورش باید از میزبان گونه گون ؛ نه گفتن کزین کم خورد زان فزون

اگر چه بود میزبان خوش زبان ؛ پزشکی نه خوب آید از میزبان

۲ پندی دیگر زنان را خوالیگری نخست کار است و گرنه آهو باشد

و این مرزنرا بیغاره ایست بزرگ و زنان را خوالیگری نخست غازه ایست پس گرانبها آن زن

که خوالیگری نداند درختی بی بار و گلی است بی رنگ و بوی پس خوالیگر باید پاک باشد و خدا

شناس و پاکراه بود که خورش نیروی تن و روانست اگر خوالیگر راه یزدان نداند تواند بود

که بخورشها چیزی افکند که جایگاه باشد بویژه بزرگان و پادشاهان که باید خوانسالار و خوالیگر

سخت هشیوار و پاک رای بود که بیم گزند نباشد خوالیگر باید پرهیزکار بود از هر پلیدی دست

و تن پاک دارد و تن آسان نبود چنانکه گوشتها ناشسته و سبزیها از گل و پوسیدگی پاک نکرده و چرک

و چربی دیگها ناگرفته خورش سازد رنج بیهوده برده باشد و خوردنی نیک نگردد بویژه خوالیگر

بیگاه

بیگاه بکار دست برد و بزور آتش خواهد خورش پخته گردد این بس زشت است و رنجه گردد ۴

و پختنی نیکو نشود بهر کار آهستگی پیشه باید کرد تا فرهنگ ویرا یاری تواند داد که تندی

هوش بشوراند و کارگر نداند که چه باید کرد چنانکه بسیار دیده ام خوالیگر بجای ترشی شیرینی

بخورش افکنده یا نمک بی اندازه افشانده است گفتار خانه خدای بانوی سرای

بانو گفت چون چنین نامه بخواهی نوشت دانش من همان آموختن راه و روش خوردنیها

بود دیگر چیزی ندانم که گفتار تو بیاراید همانا بهتر آنست که تو نیز چیزها از گفتار پزشکان

[illegible] و گزند خوردنیها و هنگام و جای خوردن و بجای خود از پندهای سودمند و چکامهای

نغز درین نامه بیامیزی تا آراسته گردد او را بستودم و بهر چه یاد داشتم از آنچه این نامه نامی را

سزاوار بود دست بردم و آنرا بخش کردم بهر بخشی گونه از خورش یاد کردم مگر بخش آغاز و

انجام که سخن دیگر است بخش نخست که سخنهای دیگر گویم

هر چه را خدای جاوید جان بخشوده است بناچارش خوردن باید نیرو را که جای رفته پر کند

و پرداخته آکنده سازد و تن و روان را یاری دهد از آنرا که آفرینش جاندار از همین زمین است

و بباید هر آنچه از این آب و خاک بروید و پرورش یابد مر این تن را پرورانده بود از آنست

که پرموده اند که زیستن با سه چیز است خورش و پوشش

و سپوزش خورش نخستین است که اگر نبود بپوشش زندگانی پایدار نباشد پوشیدن

جامهای جهان گرسنه را چاره نسازد دومین پوشش است که اگر نبود تن از سرما فسرده

گردد یا گرما افکارش کند و زنده نیز نزید سیمین سپوزش است اگر نبود کس

نماند و ماده نزاید و جهانیان نباشد این سه چیز هر جنبنده را باید بناچار و اینجهان را جهان

آفرین بدین سه کار استوار فرمود دیگر خورش باید نیک و بامزه و خوش باشد

بیاراستم و بکار

در خوراکها

که بخورند و خوش آیند بدن ایشان و دوام این امر بچه چیز بود و از کدام چیز کمتر بود و هنگام پرورش دهندهٔ بدن کوشش و خون کردن و بچشم دیدن و بگوش شنیدن و بدیگر نیروهای چه سزاوار باشد بفزاید شعر اگر بقدر باشد زخوردن کاهد ٭ ازان به که زاندازه خوردن خواهد

دستور خوردن خوردن را دستوری رفت که پرهیزکاران نرنجانند من اندکی در این نامه بیاورم اگرچه من نه پرهیزکارم از پیش نظارگانم

باید که نخست بداند خورنده را بر اندازهٔ خواهش خوردن باشد و در کمیت خورد کوشد ارزانی ان آسان شود و از رنج به کند و نیرو دهد و رنج و ناآرامی نیاورد و خورنده سالمان زیاد کفتار خوب کند و هر چه گوید اندوسه دانش و بینش بود چه اگر بیش و بخواهش خورد رنج کرد و کفتار ها سرسری گوید و خورنده کوار نبود و تا شامیدن نوش نکرد و در نیرو نیرو در بسا باشد که در هنگام نادانسته بود که کدام خورند نداشتند که چه میخورند کفتار دیگر خورنده نباید چنان باشد که خورند را بدان ارزنده باید و خواهش آن کند که کوار اگردد چنانکه اگر چیز بشهر بپسندد و نوش و شور نتواند خورد و آن نه پسندد اگر خورد نکوارد و رنج کرد و اگر نوش خواهد شهر بهر نتواند خورد کدبانو کفت خویش نباید چنان بود که مهمان پسندد و این راست نگردد مگر آنکه چنان سازد که بشهر آن سازند و هنگام خورش است در اگر بر نشست و میان خوردن خورشها سپرد اگر چیز سالاد و باقلای سبز داغ دار چون اشل ابغوره و آب نارنج و آب لیمو و فلفل و هلیله سبز بچیز فلفل و زنجبیل و دارچینی و فلفل کندر و نانخواه پلنگ و سالاد و شوکران ابدار و بیخ سرخ و کوکنار و هلیله سیاه بیخ اچور و انار و بیخ و غوره و کوکنار هلیله سالدو چغندر و سوکوا و بیخ و شوکران کوکنار فلفل دو و سبز چاو و نارده که پسندند و نار نیشکر با کلپلو و نارنج پلو و نارنگ پلو و نیشکر

کونهٔ اشها

بنارنج و پوست نارنگ و مانند آن خوش دارند و از باقلا نان اندر خورشها که بر بخار پزند خوب باشد و پلپل مرغ و بره و کوکو سبزی و دیگر سبزی در بهاران و تره بر هنگام شکفتن برگ و زنگل و بره بر آب نان پرورده و نان پرورده در زمستان و کوبیده چاورس کوبیده از زمان و کوفته سبزی دار و چاو کباب نان از بهر خوشمند شوند چنانکه ساخان و بخور هر باب بجای خود کفته اید و در بریع زبیر و شهروان و کوهستان کز مناخ خورد نهاد بان نرکیب از کوشت کرده مناسب چون بزغوله و بزاد تمر و کباب پشان کاد و جنکال که از بنکو و بنهای خیزند و ساج از اسپیدهٔ بچه و کرمنان از داباد کان خورد نهای کشکین بکار برند چون سرکنگاد و اش کشاد و کالموش و کشکاب دانه دار و سیرابی دار کداو را پیچو کوبند و کالموش کوشتدار و بخار انشا اکر بر بخار بود و شتر پلو و کرنه اش و شنه و مالیده پیشتر خواهند و بکربان کشکاب پسندیده و اکنه کداب چغو کوبند و پلو و اش و عدس و اژو و بلک بکار برند کوفته و برش باید و فشه چرمادام و دارکوبی نبید هر چیز کوهی سخند و بس کوناه است

عدس

بخش نخست

در همه کونه اشها است که بنارسیی با کوبند و بنارسیی اینکه خورند نوش با نمین کوبند بدانکه در فرهنکها این خورشها اورده اند و من خود فرهنکیان نبشته اند که اکر بدیکر چیز نه پیوندد با کوبند مکر با پیوندد چون شوربا و سرکه با و ماست با پیغامبر با نان بجای کدیکر اش با و اش بخته بود و دیکر با و ان با بجای همه بر و همه بر بود

فاتحه

لکه شوربا اکنون شوربا همان اش ساده را کوبند و اهر چه کنون بخورند نهاد در ایران زمین کوبند همان کوهی ابر اکه نتوانند نام دیکر نهادن با فتن اکر نهاد نتوانند کسی نداند و بدان نام نشناسد و این خورند چند کونه است

کونهٔ نخست

شوربا است که اش ساده است و ان چند کونه است اش سبزی

آب جو با هم کوره و ان سرده باورده

کونهٔ ۱۱ شها

چنان پرند که پرند اسپناج و کشنیز از هر بابتان و سکوفرا که پند پالند و شنه و جزو دکوه
نخست بر بیخ بدیکدان اندر نهفتند و بپزند تا نیم بیخته کرد و دستبز بهی دران ریزند و بجوشانند
تا نیک بیخته کرد و انبکونه بر پهاران سر استان افشت کرانه تا دا بن شکان بتاند بهی مزوده
کوبند که پهاران اثدهر کنند انه اکه بد بدا تاش لست سکوا و را کوشت و دیکر چیزها تا باشد

ابن حمدون بتان بهی کوید قلت الطعام فقالوا من مزودة فقلت

زودوا لیس الزاد من وطنی ... هاتوا الطعام فانی سمنا کالغیل قد ذا

وان عدوه فی البقر ... وسکبجوها ودقوها انابها وتعفروها وصنوبها

عن الغمر ... وقدموها علی بضاء صافیة کانها وطئت من دارة القمر من یجا فاع

الفصلة ... ومن قضی نالة الغرد وس والسفر ابن سکره کوید

فلصرت کالزنوبی اکلی مزودة ... فیها انا کاسمها بین الوری زود خذ الحقائق و

اترک ما ترقده ... فالحق متبع والزور مجهود ولا تؤخر لذیذ الاکل حوف ردی

فلیس للموت تقلیم ولا تاخیر ... فان فان ابن آشر اصباغ وسباخ المزودة نیز کوبند

کونهٔ دیکبر کوشت وزیره وبهمنجوه با ندازه دران افکنند و پیاز بروغن تافته
بران ریزند تا نیک بیخته کرد و ابن آشرا کوان شیله کوبند چو از کله بهی وجان ندران شله
کوبند چو ازنکله ریم دران ندران با سرکه کرد و کلاکوهن زند تا خاست نیز خورند و نانرا ابن آش
خوش البدبوده با سرکه کرد و کلاکوهم با سرده ولاش کونهٔ دیکبر بابیخ و اسپناج و
کشنیز بریند نیمه نخود نیز اندکه ریزند دیکر چیزها کوشت و پیاز و روغن دران نکنند
وبهنز بها چندان خورد و بریدهٔ سیاه بدو تا بیخته کرد و پس بهند تا سرد کرد و پس ماست بران
ریزند بتا مستان بیخ دران افکنند آش وقت سرد است و بکرما تموز چسبنده ابن نیز نانرا

پسنده

کونهٔ ۱۲ شها

پسنده تر ابادوبان ندران بیشتر خورند شرکان ابن آشرا بیاده فاخه کوبند و بپاد ابن
سخن چنان ابد کرد نه ابن نام بجا نهاده انچه چون از خلل شدن بماست ابن زند

کونهٔ دیکبر پیاز بریزه کنند و بروغن تافته بر بیخ و اب باندازه بریزند و
بجوشانند تا نیک بیخته شود و شکان و مشک کوبان ابن آش بیشتر خورند چه سرد بی ساید و
بدمشک اندر نهاد شد ابن آش ساده خورند ها بائر شبی انار با ماسکره کرد و کلاکوهن نیز نانرا
باشد کونهٔ دیکبر آش شمون بروغن بزند اسپناج و شنبز و اسفوبرنکوبند
با بیخ چون آش اسپناج بزند بیکوشت و بروغن سرد شده انرا ماست امیزند و خورند
چون نیکوست کرمی دارانرا حلیم بتان بهی هریسه کوبند انکاه خورند که
برنج مزوه شک بشاخ کشت جهان بین ... آماده بوشان و صحرا نغیبر
اب بچو نانکه خورده تو بجز دا ... باده نه چو نانکه دیده بمه نبر
صبح دم مرد کان بردش همانا ... بلفیل اکنون اکر بریند شکبر

ابن بخشی و همه شهرها کا ابران بنا دبنند و سحر کاهان خورند ابن آش نیکو منوده است
وان هنکام کان نادهٔ نان نان نیز ابن خورش شناسند ان بیغامبر کرین و دختور با
او زین بنشانند کرده وده ان بنبیا من الانبیاء علیهم السلام شکا ضعفا فی
بدنه و وجعا فی صلبه فاوحی الله الیه ان اطبخ اللحم والخضر وکلها تنه فذلک القوة
فیها خداوند شمشیر و مرد و کنده خیبر زنا باد بتان بهی کرنیا سیه چنان ابد بر
شاباد بخوردن هریسه کرنیکوتر ان چهار و زنهر و بصنا دیش بر و ده کار دهد

ازبیشوا سے شمین نا امده است که خداوند جهان او مان فرمنا د بنام
او رخود را هر زبهاکه بهشت که بدست خود بیخته بود چون وحشی کرین ان بخورد

کونهٔ ۲ اشها

نهد بے چهل و سه بهره بے ان بن دکوا از وی و اینهم چیزے بود که خداوند بخواست پیدا

خود را خوش دل فرماید پزشکان گفته اند الهریسه اعدل الاغذیه اذا استمر الف

البدن و عدله بتهضل القوی و غذوا المنی و حرک الباه پسرے که یکے از چکاکوا بزنانه پیدا کرده

هائم الی من عذبت طول لیلها باضیق حبس فی شؤون فسح و قد ضربت حلقات وسط

هریسه فطوبی الی من الشهباء تخوجرها چون بخان او کوبم دانه کرس

پنکو گفته است چکاسرا پزشکان گفته اند الهریسه اوطاش صبحے

للبدن بوبکر خوارزمے گوید و حلیم استاید هائشطون لشؤونه

خفقت من اوتار اللبان جفن قلبها بهج کانها وهی حنت الجام فاه حرشت

فی دهنها خمر بالشهد تالحف اودرهم فوقه الدینار منطبق او اوج عاج من ازنار

تنکشف جزاو کوید ۳ و تنثنی اسلا کما قطع فی ماوه و صندل نقعا

پختن اهریشه کوشت بزه کندم بوست کرده فراهم آرند

نخست کندم بدیگدان ریزند با آب تا هنگامے که جوشد پس کوشت ریزند و بهزوزند تا

هنگامے دیگ چون کندم کوشت پخته کرده کوزے بلند و شاخ چوب بر گیرند و دو طبله

فشند و با تو انا بر هم زنند و من و ما گویند چوشان چوشان که کوشت و کندم یکسان کرده

هر چه پیشتر زنند و بهم آمیزند فهتر باشد چون چنان کرده باشد که کوشت و کندم از دیگ یک

شاخته نماند انگاه پخته و رسیده باشد و وقتے نماند تا فه بران ریزند شکر و دارچینی کوفته

افشانند و هم زنند و بکاسه ها بران پخته افکنند کسے را که دوست دارد با کوشت فاخته و کبک

و مرغ و دیگر پرندگان حلیم پزند بسان پکوشت اشاب لهمو لهمو بے نادر است

لهمو بے اب که اکنون اب لهمو بے پکوشت شبیه از ان کنند و ایران بسیار است باشد نه جای دیگ

پزشکان

کونهٔ ۱ اشها

پزشکان کویند ۳ اللهوان یقطع البلغم و یضع الصفرا و یقبض و

یمرس و یحرک الحلق و الزهو و یقوی المعدة و یشهی الطعام و یجید الهضم و یزیل الوخامة من

الدهن و اللحم و یوافق الامزجة الحارة میبے ان اسپناخ و کشنیز است کوشت و پخته

با انداز ه بسیان اش ساده پزند اگر خواهند کوشتان از خود سرما کنند و اگر خواهند

چکنده بزند ران افکنند و اب لهمو بے یاد بسه ران امیزند با انداز ه که خالیکران او بسا د و اسنده

و اگر خواهند شیرینے چاشنے دهند و اگر بخواهند ترش زند سکو اشیے است که توان گفت

اشها را شاه است بدانگاه که خواهند آنرا بردارند اندکے بپالا نه بنا غ بردند تا فته بران

بزند و بپالا میزند و بر هم زنند تا بالا مخته شود و خوزند و بر خے سر داغ نهند تا

ان پسندم کاب لهمو را بوسے برود که بهتر میبوی بوبهاست اشاب لهمو

چون آش اب لهمو پزند نادر بخوانکے شنوده ام بزه بسا بچکاسه که اگر بهر بتنے دراز شد بے

نارنج علی الخصوص شبدر و اللبل کانها شاعلی بهره دخت کل او داسپد و نارنج یا رنجه

ان اوتان نباشد و برگ میبی چون زنند و من در پیاده ام پزشکان گفته اند

انا رنج بعد النضج و بطبها باعتدال و یقطع الغثاء و ینافع من الحمی الموادیه

و یقطع بالزبیب فانه لطیف الجوهر و یشربه بالسکر نافع من السوداوی و الصفراویه

اشاب غوره چون آش اب لهمو پزند و من چنان دانم کاب غوره پزند آشها

ترش است و سرداغ و راه آش نموده است و همه آشها آنرا شایند که دلا هنگام خورند سکو

است بوقره و راه سکو را بغوره فازه باشد بسا سکو را است چه از ازمایش سکو

از همه ترش آشها آش را نازان حصره بزه کوبند و بپالا سے غوره یا و غوره که بنازی حصرم

کوبند نارسیدهٔ انگور است در افاند و هم سرد و در انجام ان خشک بکفته پزشکان کرم

۸ خون و نهر و بے جگر را بر سود مند کفته اند المصرع ینفع الحشاء الصفراوی والمزاج الحار
ومضر بالحشا الضعیف وخبر طانه العنق وفی المصرع اسهال وقیض یصلح بالصابون
ایضا وبهسا یجوع ضرر مجاطعاما اش انار میوه سنوده است بن وکان ابن ودد
نیکوئی ان فرموده اند پیشوای ششم وزیاد میوه پاک صاف بابت کوید است بهترین
انان انار است و بهفرود انار خورید که کرسنه را سیر میکند و بهر را کوارد و بهضرر و سپنا
ابن میوه دوست داشتنی و بهمخواست در خوردن ان کسے با او ابنا نباشد و بیرود انار شیرین
خورید که هر دانه از ان رنجی برده و بهضرر و انار ترش خبیث است کاورا بر بے ملس
کویند و بجا بها نوشته اند که شاید بیار بے چنان اید که خوردن انار و بوراید بی الا شهد
و بکریز اند نادان اش انار و اجر بهر کویند و بیار بے انار با پزشکان کویند
الرمان الحلو یغوی الباه والکبد والمعدة الحامض منه ینفع الاشتهاء والصوت والمزاج المعتدل
والمزمن بالانثیان ویهسك وینفع من الصفراوی والالتهاب المزاج المائی بضر بالصاحب
وشرابه دوا ق من التهوع الخان والحامض والحامض منه اخلاطا صلحا با اب انارش زند
مایتی با انارش با شهر بش نارون چنانک کفتار دانه را کویند با الشخوان نازه با خشک
کرده ابش و کبر اد هند که شکم بفرمانی کند و باه باشد اش سمان دانه اش
شناخته شده درخت ان چون درخت انار مکر انکه برکهای اندرخت پشمین است پشمین تر از برکهای انار
و نامهای است سنافه و غنبر کویند و بیار بے سنافی با پزشکان کویند
درد قهم سرد و خشک و نامرطوبات را بر دی اعتبار و شکم نافرمان را سود دهد ثمر
مفرداتست فلسفیه کوید ینفع من التهوع وبهسا الاشهاء الصفراوی وبهضر الصدر بقوة
والصحاب السوداوی الا من جزر الباب وصلاحه بطعام الدهن بخان امرش چنان باشد

کونه‌ها شها

کسانرا با اب کرم خبیانیده سپس با پارچه افشرانند تا اب داغ نماید کر چنان نکند بسانی شیشه
خود بریزند نهند پس بنند با سبز بے اسپناخ و کشنیز و اب سنافی را چون اب لیمو و نارنج
عوض بریزند نهند اندازه اش نیکو و بامزه است و اب اش چون اش نارون اشکم بفرماند
سوده دهند اش مرغال یکے از کونه‌ها ست الوچه است بکرنک زرد
سرخی چون کل سوری و اندازه ان چون انکوری بن رک دانه و اب میوه نارون کشنیز
کشور داغ و سرسانها کر اش اکلیل نامند بیشتر بود چنانکه زبان کفته ان و بهسا
از ان میوه فروشند و بیان زند کانه کنند و از ان میوه ها بدان روستاها تخم برند
و با فتاب برا کنند که خشک کردد و انرا ذغال اخته کویند چه اخته بزبان نرکی نیز
را کویند که خایه ان بیرون اورده باشند و این میوه نارون نهست سوداکران بروستاها
اذربادکان اورند و فروشند و بس نیکو و نامزه باشد بباید دانست
کر این اش را نیکو نهاین ند بخست این میوه را با اب کرم خبیانیده بهفت زنانکه کر اب
چون انبوه شود اب نارنج و اب لیمو بدیشان اورند و باش نند و یکی کونه کر نان این بپزند
کر اب چون انبوه شود و یکی فرا هم اید با هان چنان نازه تخم کرفته ان با خشک
بے تخم و اخته ان باش افکنند کوشت دار کر ان برنج و اسپناخ و کشنیز بخته باشند و این
با بیرون اغ اذربادکان بوشه بر و سانی کابه کر این میوه از انجا خیزد و نیکو تر بزند
و مغز بادام و کردکان ریزه کرده بان زده و الوبے خشک دران ریزند اش بس نیکو و کوارا
اش سرکنجبین بدانکاه خورند سزاوار است کر فردوسے کوید

بخند بد بنوز بر سرخ سیب — همی کرد بر باد و برکش عجیب ۵
کر ان دسته کل بوقت بهاد — بمینے همی داشتی در کنار

هی بادشرم ابدان ورناک اوی ، هی بوی باد ابدان چناک اوی
چکردی کی بودت خریدار ات ، کجا با فتی شهر بازار ات
عفیق وزبرجد کدادت بهم ، زبادکران پشت کردی بجم
هنا ناکه کلها خواستی ، بدان رنگ وخرباپارا ستی
هی رنگ شرم ابد از کردنت ، هی مشک بوی باد زیر اهنت
مکر جامه ان شهر بی بندی ، بلولو براز خون نقط برندی
زبرجد برکت وجز نفش ، سرین بر زاذکار وبانه درفش
بهپرایه زرد وسرخ وسفید ، مراکوی بی ان بر انکل نا امید
نکارا بها را کجا فتی ، کدا ایش باغ بنهفتی
هی مهرکان بوی باد تو ، بجام مهی نوکنم باد تو

این اشپت که چاشنی ان سرکه وانکبین بود ان نبن چون اش مهمان باشد پیش
وکنند بیزی افت کوشت فربه کوسپند یا خوک من ماکیان چاشنی ان سرکه انکبین است
که چون دیگ پرشها دین نهند وبن بکوبند ونعناع بروجن نافته دران ریزند این است
نیک وسودمند است بری بی پیاخوزند

اش سرکه وقند

این نبن بدستور سرکه انکبین بزند

بامدادان که کل ببا غ شکفت ، غنچه ببداد کشت وزکس خفت
وخزند بس سودمند است وکی بی از ان بپرد بداند اندکی کل پرمدان ریزند تا خوش
بوی نکردد وسودمندش بشود

اش سرکه ودوشاب

این اش را هم چنان بزند مردم ری وطبرستان ببابد دانست کابن سرکه

اش کدان سرکه سازند هیافت کدنانبان

سکباج کوبند

وان بهاری
سرکه باست کداش سرکه باشد ویش کفته امد چون نانبان بزنان خود بزند سرکه باکفته
اند وان اخلط ومخلله نبن کوبند چخل بتازی سرکه را کوبند وسمقمه وصفصا
کوبند بن فان ثقیف

پزشکان

کوبند النکباج نفع الکبد الصفراوی
وبیج دهر الابدن وهسان البطن ودشهای

کوبند

بکاه بیشتر ادیان
وکبان سرکه باکبی خوانشی بخت مکر انشاهنشاه فرمان شد بی وازد بکاه منشور بی باسان
نکبن پادشاه داشتی وابن زدشت

کدبانو را کفتم

کدابن چرا بود بی انکه
اندیشه کند مرا کفت چنان دانم که بکاه ان پادشاهان ابن خوردنها از همه خوردنها کران
بهاتر بود بی اکر همه بخشنایی وخوردندی ارزانی شدندی بی شهر بازار است کدمردم دارند
ونکهدارند کشور شاه وکشوریان نشاندست کردند نواند بود که بدان روزکار خوردنی بخشنی
چون سرکه بادبک بریها وخوش مزه تر بود بی هرکه دیرتر بی چندکرد اوردکی خواهد ابدبن خوش
داد بی چه در زندکانی مردم ناچیز است اندر اندن خواهش واشکار است که بدرزکار بیشتر بن خوردنها
وخورشها ابچها نبن بی وجهانیان نیاموختند مر استخن خانه خدای استوار امد والا
بدانش وفرهنک ستودنی وبزدان بی دانند وجفت ابیاموزند ومردم که مر اسپنجاه سال کذشته
کول وبی دانش نکردند ابن نیاموزند بی من نبن بجا بود از بهر که دوزکار مردم را کی نکوشهری
دونیمه بادان نیرزد ابدا کر خدای بخواهد مردم را جفت بی دانش دهد ودونیمه زندکانی
او چنان بود که بدوزخ نباشد وچاره نیاردکردن از همه ان روی بی وخشنودکردن بزدان

ان من النساء غلا تملا بهذ فرالله علی عنق من یشاء

کدبانو

چون زنبجا کهی نزدیم ان سخن بپیامبر بریم یکفتم هی فرمایدان زنان

کردن بند شپشین باشند حکایت ابکردن هرکه خواهد اندازد کفت

کردن بند شپشین چرا باشد کفتم بروزکار کذشته اکر پادشاه بابن رنکین

برکسی خشم آوردی و ابن زندان فرمانداده و بکردن او انچرم کاو نازه کردن بندی نهادندی

ان پوست بوبناک شدی و شپشها ازان زاییدی و انکاه کاو را بجویدندی ان بیچاره را

فکار کردی نامردی و ابن سخن بن پاداش بدی که زندانبانان دادندی دست و پای بسته

و شپش کرد شهن تن او مهیب بران چرم بهر دم زدن مرک بهتر ازان زندکانی خواهد

بود اکر فریاد جهانیان مرد برا خواهد زدن زبان بردارد شپش او را رسانیده و بخشد

چنان باشد که دزدند کان مر او را مهنوان مهنو بخشوده

زبان خوب زمان بردار سا ، کند مرد دروبش را پادشا ،

بر دروبش ، که با موافق بود در بزش ، سخن دراز کشید و ما بدین بهنها سخن نمی

رانیم نامزبان کویند الحدیث ذو شجون والشی یذکر بالشی هانا

ما انجا سه درهم کسر شده از دست رفت منصور بحطیه کفت

او سه کرده نا پیشتر از خود بهنها نکاه بردی الی کم تاکل التکاج کفت

یا امیر المؤمنین هو سخ الاطعمة لاهل خارها و لابکره بارد ها

در ابن کفت و شنود کفتار سه درنامه زبان نبشته اند که منصور ابن کفته بحطیه کرد که

کم زبان بود و حطیه ان کفت زیرا که مردان مرد را سزاوار نیست که بخانه خود بمهمان یا

خورنده کویند که ان چرا خوردی و ان چرا کذاشتی درچامه کفته اند

و سکاجه بفتح السکام بطیها هلانها خبات باطون سفیهم اذا

زارها اهلها ارجاف زاجفه کالبیه فناء فظلال نعیم دیکی کویند

فتنتا

فتنتا بر بهنها التکاجه فرکتا من اجلها الف حاجه کوتها

بروزکار کذشته بسرکه باز عفران باب سوده هیزیختندی و ابن سکو باشد که

بادزدزکار دزیزند امزبن راه است که سرکه بانی بی زعفران بکسی اورد ندی

زاذی کفت مثابا لها خرجت مفصلة بالاتباس سیاستان نامها اندراست

که حجاج بخوانیکی خوردهی کفت اتخذن صفصفا واکثرن فیجها

خوانیک زدانست چرکو بابن فرسیواکه مردی زاذی زبان شناخته است از ابن سخن برسید

کفت اتخذن سکاجة واکثرن هدابها سداب بن بشخوش

بی اش الوجه ابن اش انکاه نیکوست که

بیاد بیابانیان الادهی ، کل از نانه او بیالادهی ، هر بوشتاد بهر بزنکاست

زمین سر بیرکاه زسبلات ، شیرین بلبا بخسبد هی ، کل از نادوبادان بجنبد هی

حرانا بر بهم هی بادوتم ، ندانم کزکی چاشد زرم ، بخندد هی بلبا زنهروان

چه کل فیش کشاید زنان ، ندانم که خاشوکل الهدکرد ، کرانا بر بهم خوش هش بش

بدزدونکل چاله بهرا هنر ، درخشان شود آفش اندرش الوجه نازه مبزط

هسته برا وردوبیاهش شبه باش وبزند وبنکو بزند که الوجه بخته کردن سازان

خواهند الوجه خشک باشد خلیانیده تخم بهی در افکنند باش وبزند فاشهزند

چاشنی دان شود دبهن اشها نفاع باد وغن نافذ باهمی بد شورزهن وبزند وبنکو شود

کوشت وزهن باید بدبخت ابکوشت بنکو نشود چه ان حیلها نکند بخندو ابچه بکوشت اند

دبخندد بود بهر وزهر الهدیه اشه ابزه دبکردهد اش ناش ان دانه

شناخته شده همه جهان واذان خوزستانیان نذبوچه اش که بنان ندان واستاد باد

دوبیه پرندوان دانسرد و بخشان است ان عدس سازکارش و مرغ نشانند کرمی است

دنب کردن سود دهد و زالانی سپند داد و باشد و یکسو دمند دهها دوا فت که

بد بنجا مے نکنجد مرد صبه پیشوای هفتمین زاره کردان بخوش فرمود

ماش بخود دنبها مے خود افکن خاتون گفت این اش بزمستان انگاه

ناشد ان باد خان پر نوده زد جوبا ، کوه اند باده پر اژدر کس منکهن کناد

کشت جوش بوش ابان ده بینبر العجوز ، نادخت بید شد دو بوس تاخنجر کناد

بوستان ابرات و کوه ابرف و کوه دشت ، کشت زدین فرش و همین حامه و شکر کناد

ناکشاده غم چرا شاد و بکی ابی جوز فرد ، ناچشاده مے چرا شاد چشم نرکس پر خماد

جامه مے در کوفت و دشت اندر دوشت ، مطرح لعل از جبال و مفرش سبز از فضا

بس نکوست اکی بنان پرند و اهرمن دشوار است کوچه ان ناشد ماش را نخت بد بکدان

دبند و راب بهمن و نند و سخت بجوشانند تا پوست از مغز جدا شود و بهزان اندر هم

دم با کفگیر بکهزند تا پوست ماش کوفته شود پس بر نجر کرده بکی شسته و چون ان کوفته

هم سنان ماش بد بان بند با کوشت فربه با با اب کوشت و کلم تره مے خورد کرده تا کلم

برنک دوان دبند اکی خواهند و کوفته ان بر نجر و کوشت با اب کوشت دبند با کفگیر

مسان با با [illegible] دبند چون بر هم زنند بر هم زده سخت به نهر و چنانکه حلیم اهن

چرب بنکار بیش کار بند بهتر شود اتش نرم نرم افروخته کند کم کم بان لب زنند

نانبان پخته شود و پیاز بر روغن نافته دران دبند باندازه که خواهکان دانند با ان

زنند که هم با بکدیگر با هم بزان هم چیزی شخوار نزاید کذا تش چنان با باد افروخته کرات

اش تره کند و نلخ و بتاه نشود چون بدین روش پخته کرد خورک بس نکو و بزمستان بنوده

دبسا آن بخش است ساده خورد که سپند دوناک بود باش شبانداد خورد هر که خواهد

بس نکوست باد و شاب خورند بهاندران با کف شکر باشکر لشته زده با اب بر نجر چون

حلیم روغن نافته بران دبند و باش شبه خورند زان با سرکه و دکان بخورند کرم و

سردان هر دو بس نکوست مکان انکه سردان باش شبه انداد و سرکه و دکان ستوده است بی انکه

کلم دران دبند بهتر پرند نالانی سپند و سرفه بدن و مرغ نشاند خود مرغ را بهتر بان اشها

اش عدس گویا اش نخود بدان رود کار بخش سزاست

دشت پر نوکلد گویان مانند نوروم اجوا ، کوه پر کانو سرو کبکان کشته خوانش از صفهان

عقدها کلشن ابر کسنه فصل بهار ، شاد کامان بان درهم شکسته مانند

نادران اسفندیار اندیخته باد شمال ، اسپر و تیغ پر بکی اندر دکشاده باد کپر

ان دانایت بهمه جها شناخته شده که بیاد سد مرجومات کوبند کرم است و نزد پاک مشکی

برخواند . پزشکان سردش کوبند بخرد ان نبز بنج سپند را سود مند است و

دیبا خاصیها اند پیشوایان نانخشند اند که خوردن عدس دلرام و دیده را

کران میکند ان دانه و بنج را بکدیگر دو دیبا دان دبند و بزند اکر نیاز اند کوشت

اندک دبند با بنج نر بزند اشیلی است زمستانی و سود مند بر همه ان که بسنرالان با شد

اش کدو بنا زبه فرع و بنر که قباق کوبند با بران زمین نان

خورد نیها مے نکو سازند و دیدن و دیدنها فرشکفتست پس از انکه ان خاک بر

ابد بر و زبه ده بالا و بر خزاد درختها اند و بر بکی زمین دو دو دان شاخها پراکنده شود

چه نیکو کفته است ناصر خسرو نشنیده کز بر چنار بکدو بود ، بر چشت

و بر دو بید دو بر بر و نیشت ، بر سپیدار ان چنار که نر چند رونه ، کفتا چنار

کوفتنی اشها

۱۲ سالم ابدشتن سلامت ، خندیدان کدن ازشو بدیت روز ، برنشلا
بکوتوابن کاطلی چیت ، اوداچنارکنت کامروا بکند ، بانوراهنون نهنکام
داوریت ، فرداچوبرمن ونوروزبادمهرکان ، انکدشود بلدبلد کنارودوکپت
انکدشود بلدبلد کان نادودوکپت ، دونامه ابن دبه بلدانجاسه کدازبیغامبرهوش ابن
سخن مدنخن بلدواداوبلدسه الفون باد کند چون نون بزبان تازبه فاطبه است داستان یونس ع
بیام اودواشکم ماهی بهمنجا بنشنه اندبزدان دادکرنیاید فندناه بالعراوهو
سقیم وانبتنا علیه شجرة من یقطین الله یقطین بنازبه کدوست ابن درختان
برگن بلدچه اکردرختی دیکرازدرختان فرمودیچنان افزیده بود بهنکام افزیدش درختان که
بزودیچون کدوبن بنا الدبه وبرانها ناهنا دونکشتی کدبرش نازنین بیغمبرش ساباه افکندی
حارس ابزدتعالی دراشکم ماهی نزاروناز لشده بود ازگرمی افتاب بیاذوبه

ویغامبرها کدورادوست میداشت ومغزوبرنیانوان خودکه کدوبودخوردی
بیانکلبزند **وبجانشان باافزین** خودبرودبرنی بادبخوردن کدوکدانش
افزایلد **انوبه** شهرنینکوبلد بردم بلکدبه شربلدحاجت ،
انکشتهابیش من برسد ، بعنی بلکدبه خشاسن کرهست ، روجلدباغ من کدوی
تن ، **پزشکان** کفته اند کدوسردوتراست واشکم نرم کند وتشنکی مبرد وتبهای
کرم تشنکداکرباخرماوسپجبزنند ومغزتخم ان نیزشهوه کشاید وران زنند بهوشهاسود
دهد ومغزرابرسردانند پرودانند نیکو **بلدانکابزند**
کزبرف برعشاچنبنست کوهها ، وزبیخ پرانکشاده هندیست ابدان
برویکه جزهوصات بهمین طاده با ، یاکوزه نبات برمازندوبارد ان

زوبین

درکوفتنی اشها

روبین سلاست چون زنامفندیاخان ، ناهموردسنم است بزه بادواکسان ۱۲
نشکفت اکرزشدت سرماباخبار ، مرغان دبی بابرین اینداذاشیان
ابن اشچنان بزندکه کدوزاباره کرده بابرنج بلدبلدان دبزندوکوشت قربه ومرجم بهم
اندازده بزندانشبه نیکوونازه وسودمنداست بیانانافتدبرمغن بغردان دبزندواکر
بدبیاذدهندکوشت وبیاذداغ کنندبزندوان حزونی نیکوکه ازکدومانده هربامجا
خودانلد **خوانون** کفتاش کدکی نیکوتهمچان دشخوارانست کرچه انشانلد
اشزنکلاچو زنکلاچون بانان قطامیان زردالوصفادمن بزواکوبندکه
مزبدن ان نرش نباشد وابن اشاروم قطام ودامغان بزندوبشهردیکرازابران ندانند
چامه کوبی کفته بلدبلدت چنانم اندوهند ، کرقطامی باش
زنکلاچی ، زنکلاچی همان زردالوی مزبداه دارش است بدان روزکارین ند
روی سرماه بنا اندچون طاوسی ، بوی روضه برمزامد هی محبوبی
هرزمان نوحه کند فاخته چون نوحه کری ، هرزمان کبان همی اند چون جاسوسی
بوسه سرو بزند پرده عشاق نذوی ، دوشان نامی زند برسرهر مغروبی
بزند نادوبه سروسهای سروسهای ، بزند بلبل برنارنکل فالوبی
دم هرطوطیکه چون دردوی سوسنبر ، بازچون دسته سوسن دم هرطاوسی
چون صفیر بزند کبان دنکی دوهزبان ، بزند لفلوی برکنکرها نافی
وابن اشچنان نباشد کداشالوچه بجامه زشته نازه زردالوی تخم افکنده بدانی بزند
بیاذداغ وابن داغ کنندونخورندانش نیکووازه است **اشبابغور** بناذبی
زبان بابغورراحشبه وجرانش وحشیش وبرلودکوبندزنکه بادرکوبندوانچنانست

در کونهٔ اشها

کردند و انجند با فتاب بر اکنند تا بخشکد پس بسته اس کنند و نهند کرد و بنهاد بر دو سنا ها سه
اذ دا با دکان بنا بنهند بخوا دها با بلغو دسا ن نادد و بجا بر بخ با شد مرا نا ن اکمد خانه ا ب بادهسا
این کشور که سحر کاها آهنگام او بخش شود این اش نهند وان چنان بزند که دا اندازه بلغو
با اب جوشیده و بزند اکو دست دس دا ن ندا نا که خورد مرد سنا نه با اند که بیا ذ دو غن نا فته و کو
نه ها ن دو غن نهاد و ان افکنند و بجوشا نند تا بخته کرد د بعد بزنند کد سنا ن ساده خورند هم
کرا هست طبا ن دو غ د ن سنا ن کشا ن زنند و غورند و جو با بد کو هسا ن با د سنا ن
بر ا ن چکند د نهن د ان د بزند نو انم کفتا سر ا سر بخورا لد د و سنا بنا ن سحر کاها ن این اش
بغر بان حکما این بر ا ن نهر های اش کنند م ان کنند ا ست که این مردم کا ر ها ی شوا د چون کشت
شا لی د رو بلد ن و کوفتن بدش کیرند و خدا مے جا و بلد من بلد ن این خورا کرا بلد هان الا ن
بنا ن کرده کو با خورند نه د بکر نشا سند خرم و شا د ان این خورا کها را خورند و بزرا نا
سپا س کنند چند شت خوا هند بود کا را ن کرد ا د ا ن شان خورشها ے نیکو د اد د بر سنا
د سنا خیز د سپا س ان بنا و رد ا ست سنا د ا هیچ چاره نیست مکر ا نکه با د بزنند ا بنا هم
کرا ا ست بخشا بنده و مهربان اکو د ا د د هند و با د ا بهر خود د هاے بخشند کا د ا نجها نبا ن
شاه ا ست و بخا نه نداد هم بلد بنا بلد و ا د هم کرب د کا ن د بن و با شوا ن کو بنه خوا هشن ے
کنند و ا سود ه کرد هم با د خدا با چنا ن کرد ا سنر ا ست کا ن کنه که خدا ا بنج کا ر ها ا نکه بنا کنیه
کو نا هکا ر ا ن نیست مکر د خشو ر ا ن با ا ن بزرکوا ر ا ن د بن بنا ذه بر سی بخش د هم
کد ا نا فی کفت این اش چنا ن توا ن بخت که یکی از خورد نها خوب شمرده ا بد وا ن د کونها

نخستین

بلغو د سپد کرده خوب چنا نکه د چلها ا کنند بلد بکدا ن
د بزند با کوشت چرب خوب نا فی بمغز د سنا نه و بمغز د بزند و بنا ن بر هم زنند چنا نکه بخته
شود

کونهٔ اشها

شود د بنا ذ د اغ نشد کنند و خورند د بنا خوش مزه نا کش کرد د

دوّمین

سبز یها خوش بود چون بود نه و فرنک با لدد و کلا بن با د نا ی د ر ا ن بزند با کوشت
و بزند د و غ با کشا ن د ر ا ن د بزند بنا ذ د اغ با سه د اغ نشد ن نشد اش با مزه کرد د کر هم
بسند

اش کشک

بلد نهنکام خورند که چکا سر ا سے کوبند
نا با مداد سوے د زا ما خران ، شد بره مثال د شت بر د شهر د ز ا ن د ز ا ن
نا فو بس د و مشا بفکند از هب کبا ک ، تا ذاغ د بد بر که چون هندوا ن د و ا ن
ا بر سے بر ا مد ا کنون هر بنا مد ا د شند ، چو ا ز ا ژد ها کشفته بر د مان د خا ن
با ا ن د بر ف نا د د بر نا کنون بزا د ، چو ا ز بر بنے سر ا نبلا ا ز ا سما ن بنا
د سنا ا ذ بر سے با ب کنون بفشر چنا نک ، ا و د د ن ا ذ عنا نتوا نے بنا ن بنا ف
کرد د بهر د نا د د ر ا نفصا ر د ر د نکا ، ا قش بر ست خلق چر د ر ا مغا ن مغا ن
د ر باغ کا کر بخت ز نبا و فر بر سید ، خبر ے د شنبلید چر ا ز مو بدا ن بلد ا ن

ا قش بر ست خلق چر ا ز ا مغا ن مغا ن

این خورد نے ا ز اشها خوا بنا ذ ا ست بو بخ ا کر کشا ن که نیک پاکیزه بود بنا بد د ا نست
که کشک سکو ا ز کر نا ن ا ر ند و ا ن چنا نست که بنا د سنا هان ا د مغان فرستند کشک
فرا هان نهند بن سکو ستا نند این د و بکد شند هر بخا که کپاه سکو د بد د کو هسا ن با شد
کشک سکو کیرند این اش نهن د و کو نه ا ست

نخستین

ا نکر نا ن نا د ا ست
و ا ندر ا با د بن نا ند که ا سپ ا ج و کشنیز ا ر بخ با د با ا فکنند کو شت فربه سکو د بخورد
نهند بشر د بزند د بمغز د بزند نا بخته کرد د پر کشا ن سا بها د ر ا ن د بزند و ش بخ
بمغز د بزند که کشک بر بد د و نیاه نکرد د نا نبا ن بخته شود ا کر پسند سه د اغ کنند
کرد نها ن بنا ذ بر د بن نا فته بر ا ن د بزند خوا هند کرم خورند خوا هند مرد

بخ

۱۴ **کونهٔ دهکی** فاتجاوزکان برجع بن ناد بس بنکوست انست که اگر بهادران
باشد بدانکاه که
کربلا دبنکی بود و پر از لولو و مهان ، و دلبزه بنکی بود و پر از عنبر کنار
از زمین کوچه برآورد مدکچ شاهکان ، برچین کوچه پر آکنند و دشاهوار
که کنار سبزه پر عنبر کنند زاد صبا ، که دهان لاله پر کوهر کند ابر بهار
کرچه پنهانست در کردون بهشت جاودان ، کردبزدان در زمین خرم بهشتی آشکار
فرشتها عبقری افکنده شد دیبای ، جامها آغشته کرده شد دکوهسار
سبزه تازه دمیده یک دو زکلهای سبز همچو زاغ و سورو کی وغول
بالد و کلاهن نادمی واند که پوند دان زمین نادا کر بافت شود اند که کشن
دامپانا نامج نهند افکنند کوشت و کلهٔ بزهٔ شهوستی اکر بدست نهاد کوشت فربه برنهند
و کشتن سابیده بران زمین بند واند که بیفزود زیادتا کشک و اش باهم امیخته کرد و پیاله
داغ کنند اکر خواهند بهر داغ بن بنکو و کوادا و بهتر بنا شهاست **خانهٔ خدای**
کفتا این اش و مزه بهتر بن اشهاست چون اندک رقت و سنکین است خوار دروان طبع
و رابنم راست دو این اش نه بخود نادا افکنند و کاه نباشد که نه افکنند و بود که نه بخود کنند
منکوبه بوا مصحوف شهر ازیست که اهل نهان اورا بوا سحوا طعمه کوبند
شناسند و چامهٔ خود کفته نخود ار خوانند و فراش است
بفوصل البحر من طلب المنا ای این اشرا خواسته است چه بادیکر اشها نخود
دوست نهد نکرده مزه بند مکر به اش رشته ان نه نخود نبود بنکه راست چنانکه هر کز خورده
واند اکر بر نخی در بند سزا نبود **اش رشته** فیحان شهر ازیست رشته را

شناسند و کوبند کوچه خود رشته و جانست ، کربنک و سبه بجان رشته
بان حلقهٔ حاق نه بست خالی ، دود هر دو بهمان رشته ، بخوان اهله
رو سنا پی و شهر ی این اش خورند چنانکه بادغا بادکان اش بانورد ۲ **کدبانو**
را کفت این اش بجان و امن بنکو نادانم اکر چه دیده و شنوده ام کو بهر اعطوا القوس باریها
خراسانی بیاید کو بد و نوانی پسی کفتم بنان مکوی و من زاد بنکفتا مه بنام که چنین کوکان
نکفتی من این خورش خود نادانم اکر کفتی بادغیس اندر اکر نورند کی و بیرون زمین بادنکشود این اش را
شناسند کون نادر کوهستان سرابهم خراسانی انکجا با بهم کدایان خورند بنوانند بجنت کفت
القوصوا لاسنا و دوتها **قال الایشاد و نخت هنوف** **پس بزاد اند کوتوان**
چه دانی کوی من همچو نکارم چون داه کر بن نادانست خوانند کان بود رشن عامی بن بربند
الغد و عند کرام الناس مقبول کفت بنکو کفتی بادانکه بنکو بچون این اش بخوانند کان
دشخوار است اکر همه خواهند کندم جاده پالار کرده و بنان شنه و بادغا ناب خشکانیده و الاد
کنند و بر بن شان چشم بزند پس جمع کرده بفرزان و ابان چون زان مباد بکشانند
کنند و بر بن شان چشم بزند پس جمع کرده بفرزان و ابان چون زان مباد بکشانند
که بن کرده همچنانکه کرد دچوار بادچر بنان لخش باشد پس بزند چنانکه خوشانند
لخش و دفعه همچنانکه بنان لخش باشد پس بزند چنانکه خوشانند
لخش بنا مصحف بر بنده و بکر من زنی خراسانی دیدم که بنکو بریدی با شهر اکر بنا بنده
و بکر بودی نتوانستی بریدکه میان خود کرده بود بجاود و زمین همچو رشته و اند کی نادکه بزنا شود
و ایت چون رشته بریدی مادست نادا بادا پیش نخود اسپید و مرجوان و اند کی نوبنا
کوشت فربه و اند که اسپانج اسپاناج و کشنیز حبه اکانه نبان بخند و اخاده نا شد چون اند
اب جوشانیده رشته و ان و بزند نا لخته شود با ان کوشت و نخود پس کشک سوده بران
اصهاد اکر بنا سه کوانکبین با سه کوشاب خواهند کوشه و بکر بزند کرد و ان زرد الوی

خشاک والوچر خشاک و بادام درکوبه و شقالو بے خشاک و پارچهٔ الو خشاک و سیب او
و سبز بے ان کرفس افزایند پیاز داغ و سیر داغ هر دو کوفته سزاوار است بکوبهٔ اول تنقع
نافذ و فهم نهند و نیکو شود اشِ ماهیچه کوفتهٔ ماهیان را کوبند چون
رشته را چنانکه گفتم هر چیز ناکوبیده بندند و سته و سته چون کالاژ بهمان بریدگی خمیر او رشته
بدست همی کردش دهند هر دم بر کبرند و بر افشانند که چون دسته نافته شد پس از یکدیگر بکشایند
و چندانکه توانند و ان خمیر از یکدیگر نگسلند مروحا نند تا چون رشته نافته شود پس بآب جوشان
بر بندند و سر که و انگبین دوغان و نهم نهند و فهم نهند پخته با زعفران و دارو ها نافع نافته
با سیر داغ دوغان و نهم نهند و خورند پس نیکو ست کنون به پردازد بدریا ے حاجی شرحان ماهیچه
خشاک اند که چنین به نیکو بے نباشد ان رشته این اش بس نیکو بود مست باید که خواستا و خواسا
نخواهد من کوهم چون بدینجا ے رسیدم دی ماه بود و داشن از رشته
بود یم و ابدالله احد که هر چه بر شته اند بدان بمانند و دارند تا بهم که نماید بود
کل این نشتوان طائف سلامة هوما علی النهد بناء محول
چون نامه بخوانند انانکه بنا ے ان سپیدگ نداشته و دها کرده من نکوهم که این نامه نیکو بنشته ام
و نیکو نبشته ام که این نامه رزم و بزم و دانش و فرهنگ نبشته که مخنها بنا و ابهم گفته اند
چندین اکنا و اوشن دل و بیکار بر انبشته ام با اینهمه که من مرد جنگ دشت نبرده و شهر گوفتن
و شمشیر هم نه دیده راه سخن بشته نبشته کوے و چوگان و پهنه دشت مرا و انبا شد کلان ها
دست کهن و بیکار دا کرا توانند و ان من او انبشته با کرا نشت نگارد باز شناسم که
کفته ها ے من دانش او بدید بار شد اش مشی نادر جنا که شهر ی
هر نج بوده این اش بوده است اکنون باران زمین بیارا ے شهر بر بخش خوانند همه جا

بنادر درکوبه و بریزند فرهنگ بس و سنتها نهند شناخته شده اشی است نان بان مراین
اش دانند و این اش از دو چیز بر نهند که هر دو شوده است نخست شهر است که زنند کان را
ادمیانست چون زنان و دزایم ان نامند و این نه بهائم و درنامه خود فرموده و انها
من لبن لم یتغیر طعمه الایر بجا سه دیگران نام بر دگر او فرموده است من بیت
فرت و دم لبنا خالصا سائغا للشاربین الآیه پیغامبر او فرزندان او و بنا نکوی
از شهر فرموده اند که همگنان دانند و گفته امد بنا نے فرزندان اللهم احد الشهر
و او را خصم نامیده اند بجا ے انکه دو او و دغلت و بد بهان نان بان گفتند سر کردن
دارے بنا است گفت الراتب لانه علی کل حال باق مع اللحم لبانه راتب بر نان نان
ما سه را گویند چنانکه بجا سه رود بے نان شده امده است اتاک خبز لان منی صاحبا
شهیک مخضا و تعلم انبا مخض بر نان ان دوغست بفارسی کوبند چکر
بوشه شهر کلوکوفته شده چنانکه را ے بکرا شامیدند انرا کرد ان بنامه خود فرموده
افضل دوغها ن کرا دوغ نفز باید و اجب مخض نفز و استوار است پیغامبر فرماید
ان البقر لهو بها و ابنا نها شفاء دوا لبه کو بنا کرد نها ابدان او مجرسم
کوشهر و دست دارے با دوغ اکر دوغ خواهد کوبند کبنے اکر شهر خواهد بر نهم پس کبنے
اورده اند که وختور ما چون زجر ے خورد ے بر مود ے اللهم بارک لنا فیه و ابدلنا
خیرا منه چون شهر نوش کرد ے همی فرمود اللهم بارک لنا فیه و زدنا منه
این بخش مناجش است شهر را که بهم خورد نها فرزے دارد پیشوا ے
پنجمین خرما بدیشهر بلک کو سفند سفا بها است از شهر دو کو سفند سرخ رشهر کار ے سرخ
بها ستان شهر دو کار و بها مرد ے نزد پیشوا ے ششم امد که شهر خوردم و ران نخورد

در کوہ ۲ شہا

کردیرہ ود شہر رہنجوریہ شاد دیا چہرہ دیکرا مہخذ خورده دیکی بر دیکی بدان بزدک
زادیا از سستیں زمرود شہر خود کہ کوشت دو یا ند واستخوان سخت کند هفتهن
پلشوا قرمود هر کرا فرزند نشود شہر یا نکین امہخذ نوشد شہر کاود یا سلوقی
است ویرہ وده اند بنو شہاک دان هم در دهقان وسہن پہا هیچ خورده وسود هم زاکبر دواین دوست
است کہ کاران هم بر کہا وسہن پہا خورند بجا داران وزمستان کو مفند نہ چنان باشد دنوشد
اندشہر شہر هم در دهاسپہر دنان بان این امشر ابهظر کوبند فناخسرو پلیے پادشاه نامیاد
کہ اورا عضدالدوله کوبند روزیے سر بغداد یا رداد چون خوان بنهادند دان شہر ابر بیخ بود
بیجا سہ کو پے نامے فرمود اینجو رزنے دیبا مے نتوانست وشر مندہ شد شہ منشا بے اندشہر
فرمود بهظه تعجز عن وصفها نامدہ یے آلاو فشابان در کانهاے الجام مجلوة
لآلئ وماء کافور این کس نیکو گفتہ است بدازاین نتوانگفت کہ بر بیخ سمور اربلد مانند کردہ
وشہر رابکافور بلد بیجاے شاپذیرفت ان شہ منشاه فناخسرو پادکون کرا بین مرداشت
بر او است امرا الحوضین علے سبیل طاب ثراه کہ هران درویش پادا زخدا بندادکہ خوانا بهند
الدولہ پادشاهے بود ان نشاد دبلم شہر زرینکہ داد داد کہ عبا مسان بلدست او خواکہ دو پادشاہے
بود کس بزرنداو خود مردے سفرلہ بود دوسالہ دخاندان پیا بس بوطیب بنفسے کہ بکے
از چکامہ کوبان تنا خذ نا ذب بچکامہ چون کس نیکو گفتے خود را پیناهس گفت واینست
کداورا منتبے گفتند بے ودیکر بهواره وزمستہ در چکامہ کو بے طبرستان بود کہ نشناند در بے
از ماه زندان بود چکامہا بن بان خود گفتے چون مر عضدالدوله را چکامہ طبرے سرود گفت
فرهنگ ابن خان بوطیر اکو بند بن بان نازبے چون گفتند منتبے بر خواست وامر دراد
سود وستود زے نیکو گفت گفتا او شہر بن نمکین دخوش است مرد بن فاخت دوا

در کوہ ۲ شہا

نازبے بود یا زدسپے یا طبرے ابن شہر نازیاد شاہ بن لند دلہر بود چنانکہ نہ بن بنشانند زبان
نازبے ویازدسپے ودیلمے نیکو دانے نازبے مراد واچامہا شا پس شہر بن اینجا مے جاذان نیست
خداپرش هنو بجشند ویاد وسنا نش بکجا مے برد کہ بنکوتر بود مخن بن اش چنان باشد
کہ بر بخ ایاں شنہ یا شہر ود یکدان دہند هیچ جوشانند یا بر بخ بخدکرد دیکاب هیچ
دوان دہند یا فتند کو فتہ یا عسل وموم کو فتہ یا شہر شکر طبرزد یاد وشاب خورند پس بنکوتر
یا بد بخشہن نہیچ ازان شہر یا بر ابران ابے ود یا بن دہند یا بر بخ وهیچ جوشانند یا نیکوتر
سپس ان شہر دیکر ان شہ دان دہند ویا کهنکہ بر هم زنند کہ تر نکہ در شیا لو نکو در وانچہ در
دیا یا ز شہر بر بخ چون رندو مے جلو یا ندو نان دبیا پسندند وچون رندو نندو
خورند اش خاست با انگاه سزد کہ

برافکند ای صنم ابر بهشتی ، دهن واخلعت اردی بهشتی
بهشت عدن را ماند هیچ باغ ، درخت اوا شہ حور بهشتی
بدان ماند کہ بے از گل و مشک ، مثال دوست بر صحرا نوشتے
ز گل بو مکلاب ابد بدافشان ، کہ پندا دے کہ اید گل سرشتے

این خورش خاست با انجا خاست بن بنکو دان رو ز گار پیشین با دگار ماند ه ماست ابیا زے
راسب کو بند پلشوا سے هفتهن فرزاید هر کہ خواهد خاست مراورا بجوید
نکند با زبان خورد ربان تخم است خوشبو با ران نهن دبیا است از هم شہر ها خاست
شود بوشہ از کو سپند کہ بهترین ماستها است پس ازان بزمستان خاست کاو میش چون
ازان بکذ مے زان کاو دستوار بخان این اش چنانست کہ کدبانو را کفت خاست با
بهزود دهن در کہ سپر چوران ماز ندران وکپلان وپاپرهس وبهاردی بهشت دبرز دسپهون

در ذکر نهرها

۱۴ از آب باد کان و هر شهر جاها انجا ساخته و همه کوهستان باید چنان که هر چه از هر چشمه و سرچشمه
باید ساخت باید که برف از کوهها نگذرد و زمین کرم کشد و سرچشمها نیکو روید باید و کوشک
و باغ و بوستان و هر کجا نیکو خوش آید و از چشمه ها سه کوار اب تو شاید چون بر نهند نیکو و بر
روی بوشد غزار ۰ پر نیان صف زنان اندر سر او کوهسار ۰ باغ او چون زاف
اهرمن ساز باید بی قیاس ۰ کوه را چون پر طوطی سبز رو باید بهشا ۰ ابر هر روز آب باید
بیخ کجران روز کار نیکو نشود سخت باید سبز هامه نیاز چون آنجه باش و
سود و نی و کلهن بر مغی و فرزالد لاله باید او رد و پالک شنبلید بیخ بید کدان پرند
و بر او رند تا هم بیخ شود پس کوشت بره با سه ران در زان افکنند و هیچ چوشانند تا نیاز بیخ
شود پس ماست لک زده با پلپل و نمک بران ریزند و اندر اندایند با سانده بره و هر روز نیک
ماست شاد بر باد نکرده و کم کرم کوارا نوشند اگر باشد نارنج از شاخ بر باید نهن و ران افکنند
نیکو ست اگر نارنج نازه باید پوست نیاید نیخ اند کی در ان ریزند بر خ نیاید نازه
دشنیز و راسن ریزند و بر خ کشنیز نیز نیز بر خ مخود افزایند با نیز مخود ایها
هر بود با نبود یکسان است انچه سیاچ خواهد اگر نبود نیکو نشود سبزهای کوهستان که هم در
و کوشت بره شهر ست و سرداغ نهر ابن اشر انیکو کنند و بران ندران بی سرداغ مخورند

اشرو غه اشرو غه بره بر دغنیا است کد با فی کفت ابن اشر بهتر
ماریکشور خاصه داران پرند و پادشاه همه اشها است بر ایمه کشوریان ماو من نهر بدان دایم
کفتم نیکو کوید و من را باید بر کفتار ستاهم که شهریان و شهر خود دوست دارید هر که شهر خود
نشناسد هیچ چیز را نشناسد مرد کشخود دوست شهر آبادان و زن شهر زن باشد افرین بر ایشان
برانی در شهر نو اکوهان راه بخان ابن خود نی کوید که چون دکه پرند **خانه خدای**

در ذکر اشها

کفت دکه جنا زا چنان چهره و بلند آب ، از شکوفه درخ وان سبزه عذار آباد
دیه کلنا چه بزاید قطره شب ، بلبل از کل بلام کلناد آباد
راند او امت کون بلبل و نا بکچند ، داغ زا باد اکر او زه کلزار آباد
باغ زا از دیه کاغ رشنا زا باد ، چور بها آباد لولوش شاد آباد
کل سوا زا باد بر رکب با فوشنی ، لاله دریش غاشه دار آباد
کل بنا باد دال داد دهه مردوبان ، هر کجا باد با ال و بنا باد آباد
سبد نا باد بصلح آباد در بستان ، لاله با زکس در بوس و کنار آباد
باغ ظاننده کوه و رش شو آباد دار کش ، زهره از چوخ سحر که بنکار آباد

باید بره شهر ست بید ست آوه و سبزها کوهستا خوشبو چون فرزالد و
و کلهن بر مغی و اولباک که بر نازه انسلف کویند و مصطفی چه چکه که چون دنبه
از دو آب بهتر از ها همها نا فراهم کرده باندازه در دهکدان ریزند و ماست کوسپند بی
با آب لک زده و دان ریزند و بر افروزند و با کفکیر بر هم زنند نرم نرم و دست از او دن و آب
اندازند و اکر نارنج باید ست نیاید بر بده و دان افکنند و اندکی کوه نازه و دان اندازند چون
نیک بخته کردد اندکی زردچوبه کرفته و داروی خاص شوی با پلپل و نمک دان ریزند
زردچوبه چندان خواهد که کاهی زرد بی زند و مزه ان دانسته اید و اندکی زبان کزد
که بنا زی اهرمزد را . مغز کویند و چنان باید ماست که بر هم زدن و ادر و خمیر کرد ماست
بر باد و بناه نکردد کرم کرم بهر چه کرمی خورند نیز نیکو مست و بهتر از همه اشها ماست **آش وغ**

خانه خدای کفت چون دیه جهان اندکی چرخ ، کز کشت چرخ چون کردد دشت
در باغ و داغ و مغز رشن نکاریم ، پر نقش زعفران و طبرخون نوشت ؟ ،

۱۹ ان ابر هچو کله مستاخان ، اکنون چو کیخ لؤلؤ مکنونست

برچرخ هچو لاله بدشت اندرو ، مریخ چون صحیفه پرخونست

زان اب نار شاخ سمن پرواست ، کز هاء و نوخیز چو عرعر چو راست

باچرخ پرستاره نکرکن همین ، برگاله سبز در خور و مفروشست

چون مشتریست زرد کلش لیکن ، این مشتری بعنبر معجونست

چون روی لیلی است کاو پیش ، سرو نوان چو قامت مجنونست

این اش بجان سزا است باهر چو بدهر چیزان چون طاست باست مکانکه بجای ماست

دوغ ترش کوسپندی دهند اش لبنی بخوی دساماس پرنده باشد

که مانند پنیر دان کرد و پنیر نعبیاش اجزام کوهها است نهان در دهان برف

کشان ساهیاه برنج پاله شسته و کوشت فربه و اند که نخود با پنه ان فراهم اورند و هر

با کله بکی بیامیزند و همی جوشانند تا نبات پخته شود و چنان کنند که کتکاب تباه نکردد

چون پخته شد پیاز بریان و غن نافته و اند که نعنع با او و پس افشانده خورند خوش بود

اش شله زرد شله زرد و پژه مردم پارسی زبانان هند ابران زمین را

اش پزند بلند و پش و از انجا بخوی کنند باذرکان اندک باشد برسر شاها هیچ ندانند

این چنان پزند که نخست برنج را اب بزند پس شکر با دوشاب انکوری باز عفران

تاب نبات ساییده و درهم آمیخته بران ریزند و بر افروزند تا بماند اش اشها آمیخته کرده و دنبه

و دارچین کوفته بران ریزند و بر نخجیر و غن کداخته چون حلیم پزند و خورند اش

ترخینه باتر خانه بلو مشان و کرد مشان خورند ترخینه شی است کاز کشک

سازند بساس مرخدا و ند داد کرد یا که لوان و کرد ان این کهاره بکوه و دشت باشند شیی

بخشد

بخشد از برا که خبه نشان لهو و نارنج و غوره و الوچه و انار ترنا بند اکر نه نا بند چکونه

توانند با خود بدشت و کهسار برند که ابکینه و کوزه از کجا اورند این ترخینه از کشک پزند

و پارچه از ان با فتاب بخشکانند بجوال و انبان و زند هرکاه خواهند باب کرم اندازند

کشوده کرده نا شها رزند و خورند بزن و کشاورزه و انا و یکتا که بهم مهر دارد

اش سوخ کز کان فراخ رو کویند از اب کشک سازند پشتر

فراخان و خلجیان سخت ترش بود و درد کاو را سود مند است کاه کاه بجای صرشی پنیر

باش پزند و خورند اش اماج اماج بزبان ترکان اوپا

کویند کز بران اب فشانند و برهم مالند تا کوهای کوچک کرد چنان پلپله دانه ها

کوچکتر و به پاد سپی این را اماج خوانند با نخست و دوم بی نقطه بهر دو و سوم بجیم

اش خوزند چون اشاید ستاید هکی دو ستایان و شهریان این اش را اند سپند را

زم کنند و نهای ان دارند کز ان سپند را این خوزند نیک سپر شود و سپر نداند که سپر و

همانکه برا بد یکی باد و اسپر ، زمین کشت بر شاخ چرم هژبر

چوان رو زکار خوشی بکذرد ، چو خوکار و روی زمین بفسرد

این خوزند کوارا است و خوشا ایند بوژه و سپر دسپر هها چون کوهستان اذرا بادکان

کز زبان از سرد سیر و کام بفسرد شتا ایکی هها چون این ابینه روی مردم بنابد و روی زمین

فاخر و حاصل پوشد این اش چنان نا شد کاورد کند را اب افشانند و زمی مانند که

چون زانها کاش با اند کی بن و کز دانها کرد و سپران پی و زن سپر و ان کنند که هر یکی

دانها کرد و دو پس پیاز خرد کرده بروغن نابند و نهه خود با بجان خشک و مرزه و اند کی

کوا دخشک با اب با اندازه و زند و بجوشانند نا سبن بها و نهه خود بپخته کرد و پس اماج بزنند

۱۹ و بجوشانند تا پخته کردد و بوی اورد خام ازان برود و باندازهٔ اشها کردد پس خایه‌ها کوفته
هر چند دانه که اندازه است دران شکنند و بیامیزند بدانکه برخی پیازها کوفته باشد
کنند و دران افکنند که پخته کردد و این پس بنکوست دود کاسنی را و کرناش بنوستان
بن چسبند و بادزه است بوی نه کرکیبی اورده و سپیدهٔ باد در سر او بچرزده باشند و زده بهم این
پخته باشد اشربضرا خانه‌خدای کفت من این خورده ندانم و نام او را
نشنیده‌ام کفتم زاست و درست کویی این زبان فارسی است همان اش کشک و کشکاب
کویند این چون این نزد دری زبان پارس کفتند این نام سه ابود که بدان انجا کذاش
کشک را همی نکاشتی نویسی که بدان نام او نیز بضرا است کفتم زه اشقره شاه انکار کفتم من
کویم این نام ترکیبست فرهنک ان اش شاه است ازبراکه کفتند اردوی خان ترک رنک شاه انکویند
و شاه اش را نامند که پادشاهی باکویند بدانکاه سه را و است خانه‌خدای
کفت این حرف بزه بر روی نهاده‌ست و پارس و خراسان و طبرستان ندانند جز ایلکه
بنابادامنا دکه بتوانند این خورش بنکو پزند کفتم چه دانم کسی نتوانند پخت چون
بیچاره اینکه ده‌ها خورش نو بیاموزد کفتم بزکار کفتم بزکوی کفت پخته
نهند بخود و کوشت نرم بنکدان و بپزند و بر افروزند نرم نرم کنانکو پخته کردد و بدان افشان
کرکوشت و نیم بخود بکنند اکر دو برابر امیخته که نیم بخود باید باشد پس بدکیر و بکروفن
یا کره باندازه بپزند و بکذارند تا نیکو سرخ کردد پس پیاز خرد کرده باندازه بپزند تا
پیاز نیم ناقه کردد و بر کیرند سپس برنج اش که بماز ندان و طبرستان برنج کرده کویند
نیکو شسته کرانچه پاکرده ش شی انداز دران بپزند باندازه و برهم زانند تا نیکو دران آمیزد
و هم انکوشت و نیم بخود بپخته و پیاز داغ برنج ش شی انداز امیخته درهم افکنند و بنابه

بکذکر بنابه‌نا بنابانکه دران اند که ریحان و ترنه خشک کوفته و بالا و دهان باندازه افشانده
باشند و بدکدان بپزند باندازه اب بپزند چون سیر شد که بجای خود بنابه‌نا بش دهند
و بپزند سرمک برافروزند نادم کبره بر کبره بندد بکار برند کد بانو کفته
اکرچه من کفتم نیکو زان چنان باشد کذارد بسیار خم کنند و بارچه‌ها ازان خمیر سازند چون
بنابه‌نا بش دهند بر قرچه بخته و سبز بخته چون اسپاج و کشنیز بنابه‌نا بش ان دهند و بر چیند بهنگام
ان خمیرها نا پخته و سبز بخته نما بان نما ند چون اب مجوشد دران افکنند و بر افروزند نابر زد
بنابه‌نا بند پس کشک سوده با سرکنکبین دران بپزند با سرداغ و پیاز داغ و بنابه‌نا بش نیکو
اشی است با ماست نپزند خورند و سرکه و دوشاب اش فلکسار بر بکشیر
پزند و ش کان ندانند این نام ازان رومی کویند کرد انها کسرخ و سپید دران
باشد و چون فلکسار دهند کم بارچه بنکوست شناخته شده با بران بهمند و زکار خورند
زمستان و تابستان دیهانان و بابزان چنان باشد که برنج و ماش و مرجو بهم و لوبیا
و بخود دو هم بپزند و از سبزیها اندکی اسپاج و کشنیز بپزند و کوشت فربه نپزند خواهند
چون اشها سنکوجوشانند و بپزند نیکو بود پیاز ناقه نپزند خواهند اش
باد نجان هر چیزها که دران بپزند دانها و سبزیها و کوشت دران بود
مکر انکه باد نجان بارچه‌ها کرده نپزند دران بپزند اش پس بازمزه است بدانکاه که باد نجان
نازه بدست آید بارچه‌ها کد بانو کفت من این چنین نه انم تو خود بنویس پس
هر چیز خواهی و شنوده بس نوباشد اکر دست بنشیند نا چنان باشد شاباش کویند من این کفتها
از انچه از نام و کیسو مفید خانه کرد اهی باکوش پرورده‌ی بخشم خدایشان هشت

پوست کرفته ان بمک آب پس در سر شوده باشد فکنند
از ایشان دو دم چه در بستان خام نزدیک
رفض و اکر نیک نباشد

در کونهٔ اشها

۲۰ خاوران دهند که شهریزن زنان بودند که دروغ نداشتند هیچ اهرمن کلپوی شیطان نام بزن کرد
مر اشهم داده بود و او را داد و بود چون مر اهرمن داد و است آن زن بود خانه دار هم پختنیها بکن
پختن ان و سناچه و ان نام بلد و هم آوردند بود و روغ کاو بجالوک دیو بود که داد و م بلا انجای بود پس
کو شمنشاه او ان نام من سه پلادم بزن ناشوی داد بجمله او بهاز ندران و استاراد ادر کنار
اهرمن خود بنها که دو و سناپان دادند پزند بخانه پلد نا موخته بود سپس هر چه بالوک دیو
و از ندران و استاراد و کی کان پزند سناپا نا موخته پختنیها پختنی هم کونه که خی زیاده
زبس کو اراد بود تو ام گفت که شاپیشی انکشتان خود خوردن اهرمن کلد نا نوشاد و اند
لخا بزیست و به شر جهنم هنو خراسید و دانم بزن داد افش بخشوده از براز نی ساده و خدای
شناس بود بلد زبان او از که بخاندان ما بود هانا کو نه سخن گفتنی که بود اکو من و براد ران
و خواهران ما را سه بود که و محکو چیزی زاد زاد ان بچختن و ساختن داد و هانا هن زبس
سنکو دا فریبی خداگو اند که چنان زبانو دانش ریزخوبان را بچخنی که بدان سنکو خود نه
نالیم بزدان با انزمن کو بی مزه و نالیدنی ساد و از بان بود

اش جو بن

و بزه مردمان مر اهاشان و کو کان و نفرزبن است و دم اسکنش ریشه دراز ان دمیان
بدو کاه نیاد شاه و بهمه بجا بر اکنده اکو بهران رسانو نیاپان شهریه بر استی چنان بود که هراز
انجا بهاکه باشد همکی بیاند که ان شهر و یکی باشند و این نو لیند کان بس زبان و بیان
نازه اند اکنون من نه بزن رانو چیند کان اشتباه است که و ر لیا پیش از این من سوز شاهنشا
بود ان پاپه بفتاد و پنج نیاپان شاه نیاز ش شهر نیاز بجوامت و بلد یکار و بلد باشت باد پیشا سپید
چوار سکاون بر ناب باد را باد کان نهن کو کانیان پیشکار سا و ند بلد و پس بر نا احسخان و بر نا
شفیع خان بپر و بجوان دو مرد سیکد اخذ اصه ترسنا مرد م و اهشو اد و بیکار سا کشور بخشه پنا

در کونهٔ بلوها

و خواهند و پادشاه بر سن سخن دو بهم این اش چنان پزند که شخ جهد ا پوست کو فته ا سپید
سازند چون کنده که اش حلیم ایسازند پس کشاف فراهانی که هیزم کشتاهای رو سد زهم ایست سازند
و کوشت پس فرسپید سازند نا بلد کوشت که هسنان جو بود یا دو بر ابر پس کوشت و چو نا بلد
بخشند و اند که ان پزند و چنان بر اهرمن پزند که نزد یک بچخان کرد و پس کشکاب که هان کشک
سود دامست بران ریزند و اند نا اندیشه ران و زند که سنکو بچخ کرد و و کوشت چنان پزد که نا بلد
نباشد و کشک پوسیده نکرد و چوار سنکو بچخ و یا اندازه اش سپید سپر نا فته مر و غن بران
ریزند پس بر کهزند و بخورند پس سنکو و نامزد است کونه و یکی دیگر ام کاند لسند و دلی بزن و بد
ان خورد کرده ریزند و دیگر ام که مهر نا فته باد و تن بجا سه دیگ بخان نهند هر که خواهد بران
اش ریزند و خورد کرده بخواهند بی مهر خورد و چنان دیگر ام که چون اش روان بود یا چون حلیم

کرنا دست و انکشتان خورند

بخش دو بهمن اهرمن نامه درشناختن پادافها

کدام سزا بنج و نه یکی چیزها پزند

بدانید دانست که بر بنج دانا بست شناخته شناسنده بنا زیبه ا ندر او ر کو بهند پیشوایان ما بر بنجا
سنوده اند و بنجا به فرموده اند که بر بنایان دهیم و بخشتن بزن دانه ان هنر و سنان بجهان
بر اکنده شده و در نامها صه نازبان نه شمرده اند

کان الحسن بن فرید

با کل مع المامون فقدم الاوز بین یدیه فقال المامون کیف قال کل الهذا ان
الاوز بین یدی المناظ الحسنة و من رایته صنا حسنا کان فی نهایة من فاستحسن المامون
منه ذلک

پیشوایان من

نا بر موده اند بنج زندگانی دو از کنند و نه مکان چنان
بلد بزه یا بد شمرد اسا نند و این بزن فرهر کنند و خورند نه بس نیکی باشد و دو هم خشنا و یکی
و هر بنج یکسا نا باشد و بیشا سود مند است بزن و جانرا

بو علی

کو یا لا لاذ خاذ

در کونه پلوها

۲۱ فاجن ۲ الاوی ۲ واو پژ ۲ کی ۲ ب ۲ ر ۲ د ۲ و ۲ ا ۲ ت ۲ ناز ۲ ان ۲ ار ۲ د ۲ و ۲ ج ۲ ن ۲ ی ۲ ا ۲ ن ۲ ا ۲ ه ۲ ر ۲ ا ۲ خ ۲ ا ۲ ن ۲ د ۲ ه ۲ ب ۲ ر ۲ ن ۲ ج ۲ ا ۲ ن ۲ ر ۲

نامبلد نداز بن دانه خورد شهاسکو سازند و ابران و بن خود کی بداز بن بوی هلله شهاب ن ج

خواهد اکنون بنا بلد کفت که از کونها بر نج کدام پلاو بکو ئیم و هر کونه بکدام پخته سزاوار است

هندیان بر نجها بیج و نازکی و سبکی و نان پشاور و هند و ستا فت که در بامزه و سبا است

واز ان پلاو و چلاو بزیند ابران مرباد شاهان و بزرکان بلد ستا رند خانه خدای

کفت برای من چون از بر نج پلاو و بکذرد بر نجی اکنون بکف کار ند که چون بر نج پلاو

و بن هر از ان باشد پس صد در جه که و بن ز دبان روز کار و بعز افاخاص و منوبان ابران زمین

از تخم پشاور و بلاد ندران کشند اکنون ز ان تخم ز اوان رو بیلاد و بس بکو ست پر ان بر نجی که

بپارس بلا شد و چنانا نامند بزبان هندی و ابن بر نج ساده و بی بو بی باشد خوش و نرم شود

کد بانو کوید هر که هر چه کوید کو بکوی من رایی خود بکنم بر نجی کاورا خوش آید

نامبلد و از سالم طالش بنا در بادکان اردبیل و در خاندان بفتم رو بلد بنکو ئی بر بر نجها مانند

پلاو و چلاو را بیوی و مزه چون نام خود عنبر بوید کویند بکی بر نج اکو لهاست در شت دانه

و سپید و ابن بر نج در بادغز بنا بن بکو رو بلد و در ابن بر نج مهلبی خانه کویند و از ان نان

و اسع اباد بن باشد از ابن بر نج کنند چلاو و بز از دیک کویند شود بنا ندران و کبلان و اسع

باد بر نج دیکر باشد کاورا از کد نامند و بیشتر بوی بنا از ان خوزند و کویند بکو کرده کوشند

امتهای سزاوار است دیکر کو بنا و بکر تا بنجی رو بلد که مردم انجا اورا چون بر زند

کوبنا از دیک نازک تر ان بن بکو ست و بر نجی از چنا پارس بدانند بادبادکان بر نجها

بلد ست ابلد بخت عنبر بو کاز اسالم و کران رود و طالشو و کلاب دیکر جاها بهتر شد و کبلان

اردبیل که بن بکو ست بر نجی کرد خود و بلد بخت بر نج پشکبن بوی بنا رو سالی دو ده بکو نا

کد کرمانشاه کاورده بکرمو کفته اند
یا نام جایی است که این نوع ارزانی
اردبیل

کرزه بلا

در کونه پلوها

کرزه بلا کو لهاست به نیز بن چلو بلا ز از ان بخشند سه واز دیکر بر نجها سه مشکبن بن بکو شند

کنون از بر نج کیلان بزند بس بر نج اردبیل است و بر نج کرمرود شفا فی و میانه و زان پس صا

رود اب قزوین و اغذ و شهر و امز و اب و ان و بر نج ورکهان که در هستانی کوسپار نج فراخ است من

اهل کرمانشاه فراخ است بخانه شیخ الاسلام افشار ابن بر نج پلاو مرغ خورد من بکرمانشاه

انجا نوشند بخت نه و بکران و هم چنین بکر مرود و مشکبن کویند بر نج انجا صادر مردم انجا نها

سکو بزند بر نجی کو بند اب ان دو ستانها سکو بر دو اند بخرابات اورد بکی کشو و کها ابران نهند بر نج

باشد نه بران باید که بنشستن و اسز اوار نباشد سردار عزیز خان کرد بخم چنا نبه

کرمانشان اورد باد کان او رد کی او و بنکو بست سپس بچنا نکه رسانخت رو بلد و هم چنان

جعفر قلی خان صبر بنجر بنا فت فراغ کشت و انچنان بود که سردار بخت جلا غ و مهر شو

و بنا د و اب و اغذ هر زمینی را داد و از کو چیزی بخشود و که بجا سه و زمین دیکر بنا شد

اکنون مسخن نازه کنیم بدانکه پلاو و چلاو را کو نه است همه خوردنی خالیکران من بکو

بزند بوی و نانو سه سر اسه که او ستاد انا فت و چنان بزد کی بهمه ابران بهر ان خورد نی

بنا شد چلاو کرمک بادندان و کیلان و امغز اباد چلاو کویند

نو بسند کان و بدام چلاو من بسند بدانم بکدام و نا فت اکنون بهمه ابران زمین چلو

کو بند و ان چنان بزند که بر نج پاک کرده از شلتوک و سنکریزه و بر نج خرد شده باب

نیم کرده بنکو شویند بکبار یا بیشتر و بعد روه ست فرو بالند و هر شستن اب تازه بزند

تا پاک چرک ان کرفته شود و با انجام دو اب نهند و زکار بر چند کاه ناخیسد پس

دیک بر اتش نهند پر اب و بر افروزند تا بجوشد چو شید نی سخت سپس بر نج خیسد

و ان زمین زند و زود تش بر افروزند تا بجوشد و هر دم از بر نج باکفکیر بر کیرند تا

و هک کنند کویا بر نج را بشستن

در کون پلاوها

وبیفشرند و بنگذارند که مغز آن بپخته کرده و دو چون مغز بپخته کرده در پیالها پهن کرده آن را بر
وبدان روغن بادکنک چرب باشد که هر سوی در باز باشد و چند نخود
خوب کهنه که آکر خوب باشد و در سه روز چلو نباشد کرده و در سه روز پلاو افتد و در شش
روز نباید آفتی در و پیدا نباید یکسان باشد نه سخت سوزنده باندازه چون روز پلاو نکاه بکند و بپخته
و خود نه کرده و دانه خود رشته باشد که باد کنیم خورند هنکام جوشیدن آب نمانده باندازه باید بپخته
و هر چه کف برآرند بدان باید بنیاد کف کند چلو دو کرد نامند یکسر و دیکر
کرم سرد چنان باشد که چلو را بپزند بکوبند که ریزه و بپخته نزدان چلوها و پیدا نکند و کرم
و سرد او هر چون سرد شد باهمان دیکها بیندازند تا بنیاد سه کرده در و بپزند پارچه های سه کوشه
و آن نمودن نخواهد از برا که هر کونه بپزند سه کوشه شود این چلو بتا و سنان چون بزنند
سه رو باشد و شش و بوی بپهنا و سالک و فلچیانند بیجا چون باید کند چلو کرم
اکر کرم خواهند چلو بپزند نرم و اندک از هم بریخته از فته این را نیز افست که بر بپخته این دیکها
چسفند چون بپخته و دم کشیده کرده دیکدان بردارند و نه دیکدان بزرا بر سر و هشند پاک
انکاه بپزند و پارچه ها کرده در بشکوب نهستان و تا و سنان را کد بانو کفت
اینکونه بهداشت و چسیدن ش که نه کرم بود که بتا و سنان خوش ننماید و نه سرد که بزمستان
نجسته نباشد سبز بی چلو سبز بی چلو را بهان ندران خورند و بدان زفان کهنه
اند شوربا هی که سبز بی چلو تازه کرده تنبلید و با هر چون دنه کوارا چنان بود که
سبز بها بتا نباید تازه کوهستانی و شهری که دو سبز بی پلو باد خواهم کرد فراهم آرند و بپاس
پزند بخوبی مکدانند و روغن تازه نخواهد و با هی شورکه با هی خشک باشد بزرا فش
و خاکسه کرم هند که پوست آن بر ابتدا نکاه پوست بردارند و پارچه ها کنند و خاردار آن
بر کشند

در کون پلاوها

بر کشند و بتا بر کرده و چون تا نه کردن باشد سرد آنند بنهند و خایه سفیده و زرده هم
اصخته و بلت زده نمک و پلپل و دارچینی خوش بوی باندازه با آنند که زعفران بران افشانند
بران ریزند و نرمک نرمک بر آورده بزنند تا خایه بتمامی بپخته کرده چون خانه پس بزنند
پارچه های سه کوشه کرده تازه بدست آنند و روغن کهنه فراهم آرند و چاو کنند کرده هم چه کرده
دو سه پاره کشند و کرده بر بر من بران نهند و پارچه ها کوبران نهند و خورند تا بتمامی بران
شوربا هی مرغانه کوبند چه مرغانه همان خایه است اکر خواهند کونه دیکر کرده با هی پزند و با
این چلو خورند که خواهم کفت بجای خود نقبلید و همان دوغ غرش کهنه است که در اندیه دوغ
دو و نقبل کهنه را کوبند من کویم هر چون دنه و مرغ انما هیت که بدریا نان نزدیک بوده نه
دریا هی دیکر و نزدیک ام این چون دنه از ماهیها دیکر پزند ماهی و با ماهیها دو بزبانها دریا
نامند دان و کیلان و هشت خانی کرنویسندکان دریا هی خواجه خان نوشتند و دریا هی خزه
بنام آن دشتبان که هر سوی او فشنند و دریا هی کپهن بوبان زبان خوانند کرده با
دریا هی فرهر خوانند که شهر بن رکست با بران زبهن نزدیک و هی فهرو زه راه کردیک
فرسنا است چون بدینجا هی رسید خانه خدای کفت سخن کوتاه کرکه
اینه نه خانه افست کرچه دانم توانی نوشتن این دریا را که هر سوی آن چند فرسنا است و بدان
چه نباشد انجا نوران لبه و یکدام سوی است انجا که اکر نویسی کویند دیبا کوی نه نجا
خود اینجا از خود رده بنها نباید کفت نه از انجا تا اینجا بر فتم و هر سخن خود رفتم

ترچلو

کرچه اکنون بدینجا نام چلو پزنکان مرتبا را نزاده هندان نه چنانست

اینجا خود نه بکفته کد بانوی خانه من که هر خالیکه افست از خود رنهای
بر بخچین دیکو و با زده است و من همه را بر چلو خورده ام که بر روز کار و زندکانی بدیدم کرده

۲۳ هشت دهنوان مینوداده چنان بزند خورد نهاید بخورد مهمه و خوانیکان او داشته

در کوفتن پلاوها ان امر بنده پرستار بوده هر چه از یکان دیرندان بود بنده که خورشها چنان خورند

هشتی پخته بوده پیرهزنه که پیش از من نهاد کردم همه پخته بکوبخته این خورند چنان باشد

که پخته اند که روغن ساده یا کره به دهان نابلد چون زنند نداند که دانند که اصل دان دیرندان ریخ

باندازه چلو چو شایسته شده سیاوده بر دهان نهند چنانکه دیکر کوفته چلو باشد چون بکوبخته

دم کشیده کرده خورند بکوبود زهره نهد اکر خواهند مایکاه کره یا لایند باندازه افشانند

خداوند خانه کفت رندوسه این چلو که بزرکان فاز فاق کویند همه دوستان دوست

دارند و بس بارزه است دیکی کفت که بچه واق این چلو همه پرشکان ساده یا چنان که

پخته یا اسپناج یا اب پخته نادان بران افشانده یا انبغوره و اب لیمو چاشنی داده با

اسپناج بروغن تافته باندکه پیاز تافته بالای پیاز تافته درو پیچانند همه چو کوشت

باب پخته بود و این همه چکاد من نالان شدم دلم بکباره درد و پیچ و هشاد

بانان پیرسان املدن و خشو بزنکان ناهکه کرباه دیهه رفتنی به بزرکان کویم سر خواب نابلد

سخت چون پرشان نر چلو پر بود خاتون پخته چنانکه سزاوار شاهان بود و همه اخوزها

من بروزی چند نهر و کردم کاکران نبود همه با همه انواع شیرینی بر خوانش این سخن بود

کرد و انخوش پرورش نابلد ناکپان پلو پلو بزرکان ناخوانده پلو کوناکون

بر بخوانیکن پزند و بیالایند زعفران باب ساییده باداوه ها خوش بوی باندازه بران

افشانند که رنکین شود مرغ فربه را اب پخته اندروسه بند پرشان اکنده که پیش خواهند

باشند قبر و رمضان بره بخه هفتاد و یکان برآتش هفتند و یا چه کریاس بلدهان دیکان که پلو

دیکان هفتاد بره و یا لا آتش باید نه چنان شد که نه بسوزاند چون زدم کشد خوب کرده باشد

پاکیزه باندازه نافته بران دهند و اندکی بهلند که بره بخ باد و غن بیاهیزه انکاه خورند با

شیشها و بزانها و قلیه ها و اب لیمو و نارنج پاساده بس بکوست که بیکاه مرغ خانکی نهند و

نذر و کبک و دراج و دیکی پرندکان هفتاد همه بکوست و بیجا زوشک غوره کشمش هفتاد

بکوناباشد اکر قرانات هفتاد که بیاد بیفزایند و دان دانه ایت بن شاک ماند بیزد کپلپلی

بن شعلان انزوشک کنر بود دیه اذر باد کان نزدیک بان در بیشتر قراجه داغ و اران زمین

دیبا بود و خشانان بر بغور بن اردهر که خواهد اذر اکه ثیر بزبان خوردن ان نداند انچنان

باشد که بخت نهر کوبنا بلد باندکی پیاز خرد کرده بروغن نابلد پس اندکی اب سیر بند انچنان کره

بروغن افتد و اشکم نافتها باد دیکر پرندکان هفتاد و بر پلو کذارند پس بکوشتو و پلو را نرم

دیکی هفتاد من دو اهر قبر امه بخ الاسلام از بکونه پلاو و بریان ناکپان دیکبان که اشکم ان اند

قرانات اکنده بود خورده ام و قبر امه من بزند دیبا سره بخ الاسلام قراجه داغ اذر

باد کان سیرناعبدالفتاح نام مرده افتند و خداشناس است من پدر او با اهر دیده بودم

مرده نیک ساده دل و مشاده شمر بود او را پوره دیکر بن دکتر از سیرناعبدالفتاح بوده که

سیرناحاجی افاکفتندش مرده بود مرد انه و خداشناس شیث بنده دار و پرهیزکار همه

دانشها از ائمه بویژه مشاده شهره که دران بکتا بود و من بنده از ان مرد که بزداش بیارزد

بدینکار چیزها شنوده و دیده ام از ان دست یکی افت که به ثیر بن بزفانها کفتند زمین

بخواهد چند هاد دیکران به بیهوان و کشاد که چاد روز دیم دوزه امزد را پیه بیاد که

وخانه آبم فرو دو آید و خدا را خوانند چون بیرون شده ابد چند روز دیکر بماند چون

خداشناس بود نابماند هم بروز پنجم از بن کفتان من بخبید جنبید نه صخ که اکر

بخشش چکاسنبود نابن زهره وجه شد همه امزد بچوانی بمرد و بعد از بید بمرد و نکاه اندک از

در کونه پلاوها

کهنه برادر راشا هنشاه شیخ الاسلام هست و مزه و کیفیت ان پر هنر پاستان امیر الامرا من علیه
و در کاد حسین بن علی علیهما السلام پیدا آورده با انکه هندوستان را فتح نمایان بهر جا و مال و جاه هندوستان
کباب پلو ماکیان و کبک و دیگر پرندگان نمک سود در روغن
کباب باز بره قریص و مصوص کویند چنانکه مردناز بره کوید عندنا قبیح مصوص و نا لحم
قریص و شراب او خرطناه اث منه مصوص قبیح هان کبک کبان بره اند و قبیح
کفته اند اشکم ان قرانات با کوکان و نارد ان کرفته دار و زده با غوره یا نار دان نارده اکنند
با ماده حدا کانه بریان با هفده خوبی که بیان نتوان کرد همه چو بریان کبک بر لب نان پس بر نان پلو هند
این پلو هیچ بن پلوها است کدان کوشت پرندکان بپزند سخت نامزه و کوارنده بهای کوشت
در او خانده و در بهاران الوچه سبز و الو طالبی نهنه یا شکم ان اکنند با پلپل و دارهای و بیان و نمک
دیر پکو شود پلو بزه چند کونه است نخست بزه پلو همه بجا بپزند
و بزه ارمنیان بزه مزه بهشت است که در وجاه بزان کذشته باشد و دندان بسبزه نزده کشته
کوشت و کله ران ناب پزند و دار و افشانند با نمک و پلپل و سبزه پلو هند بان عفران که
بر بیخ دار و افشانده باشند چون زنبک دم کبود و روغن پاک نافته بران بریزند با نان شهها با ماست
کو سپند کوزند هیزان باشد که او بیخ سبزه با شهره کوفته باشد کو سپند زنند و با این پلو
خورند چون خوزنده هشت است بوی و مزه و کوارندان و این ماست را بر دهشا فجه جوشانند و فجه
فالوذ کویند چیز فجه بر بان ان او بیخ باشد فالوذ ماست نرکان شهر زنند با این پلو نوشند
وان ناب با ماست و مزه بزه پلو بکویند ساده نکوست نه چین پلاو
خانه خدای سر و دا بن بیخنه انکاکه
شاخ وضع شاد از جواهر الوان ، شیخ کل با لعوث شد زلاله نعمان

دیکر کونه پلاوها

ابر کهنه ها کل بیفت همانا ، پاره الماس بود قطره باران
حوض زنبلو مزه چون زکل سرخ ، کوه قشا بو کرشت وکان بدخشان
پر کهر شب چراغ شد کهر کوکه ، چون کهر همه پیل خسروایران
جمع برابد همی شکوفه چو برسنت ، بان شود چون بناست نقش پرنیان
بیخن نکوست که کوسپند کبا خوشبوی خورد شهر بزه خورانند زافشت که کوشت بره سوده
وخوشبوی کردد و این پلو را دو زبان نهن کویند نه انم بکدام زفافشت فاجا امنا زاد پلاوان
پلو کویند چه این پلو پیشتر دو دوره از خانه بزندویل اند بود براسه نکاهداری دیکدان از
باد ها و کرم ماند سر کرده بکوشت پلاوان سنوران برد بای پوشند این سخن من دیده و از دیکدان شنوده
و بهر پاسه این پلو را نه چنان کویند چه کوشت بشد بای هفند نابد بریخ اد بیخن زنده پلاوان
که دهن دم کبن و کنه خمیر کرد و دهانچنان باشد که بره شهر مست را بوسه بر کنند و کویا کوهها
بزنجیر نیخ هفند نهند بالا اخکر افروخته بزنند تا چند کاه چنان بزند که هفت ازان خوراکی نیاشد
اکر بدست اید کوشت باش شهنا د بیاورند اکر نیوی با ماست چکیده اکر بدست نیاید ساده بزنند
همه کونه خوزبنه است زعفران و دار و اکر بود هفت ازانست برنجه سبز کوفته است و نرشمه اناد
زنندان نهن خوش خوزاکست این پلو را کرنیکو بزنند مانا لاد پلو بزه است چون کباب پلو دو
ماکیان و دیکر پرندکان نازبان کوشت خارا انبض و نضج کویند این بنا بچاسه با کوشت کوسپند
نهن بزنند هر دو کونه این پلو را بایند هنکام مهاد دم بنا بنند بیالا و پایین اخکر هفند و بر پلاس پوشند
کهنه بنند دم کبود و کوشت بیخته کردد شهر بن پلو کهنه تر بن پلو هاست پلاس پوشا
شکر پلو خوانند ان کونه است نارنج پلو پوشند ارنج را سپیدی بر پلاو کنند تا
پوست زرد بر بن ماند پس چون دشنه زانرا بر بنده هر چه را دیکر بود هفت است پس با ب چون شنا

کونهٔ پلاوها

۲۵ دیگ را دو بار آب بر نهند و آب نان نه کنند تا طعم آن بر وی پدید نیاید باشکم بران افکنند
بدان سپرش دارند بازپسین مرغابی کوهیان باشکم ماکیان و کبک و دراج و تذرو و پهلوها
و بر هر پلو پهلو نهند با زعفران و داروی بادام و مانند هیلهٔ دران نهند چون بپایان دم کبر و روغن
نافته بران دهند بهلانند و با نان برنج و مروغن بیامیزند هنگام خوردن پیشتر و بادام تخته
باشها پیشتر نافته کوفته بران افشانند و خورند نیکوتر هر پلو هاست نارنگ پلو

خداوندخانه

کفت بلا نکاه خورند است که علوی کوید

همین کنون زکرشمه در لب زان چنین شده ، صحرا زبهر اصفر شود چون چرخ در چاه شده
چون پرده کی دخترشود خورشید وخشان را ، کلبن مواج آید چون عرایس را چو پیش بت شمن
مه را سهین تر مهین فرسوین و نرگس را ، همچون غریبی بی نخن بهر مراد باغ بی نوا

چون نارنج پلو است مکان انکه بجای مه نارنج زان نارنگ باشد اینهمان نارنج پلو است اکر نارنج
و نارنگ خشک باشد چنانکه باز دارند باد کان نانده همیشه بدست نیاید نخست باب خیسانند
تا نرم کردد باشیر بپزند و با نمکی پرنیکان نهند و با نشاد پسته و فندق خورند

بلانکه شهریست اینپلو باندازهٔ حراش خورنده باید برخی همان پرورده پوستها بشیر پزند
خورند بر هر باشاد فندق کوفته بر هر شکر کداخته نیز بر پلو و بر نهند هنکام دم نهادن که
شیر بنیشکرد و ماش پلو انکاه نزند ماش همسنک برنج پاک و شسته نخست بر
افشش بلند چون مرغابی کدو و هندوانه و همانس کشود کنند چون بریان شود پوست
ان فرو برند و مغز ان اسپید برخی نهند شود و بر هر دو دست ماند و بر هر خورد شود
خورد کردان کهربا پس و اب برنهند و برافروزند هر چرنشش با ماش از پوست اکر مانده
بود بپرورانند و برافروزند پاک کنند هر یک پرنیا نارنج پوست جدا شود پس برنج و نهند

برافروزند

کونهٔ پلاوها

برافروزند چاپلاب تا برنج باندازهٔ پلوها بچشند کرد و پیاپلاپند و زعفران بران بر هم داروها
افشانند کوشت بره با ماکیان و کبک و تذرو و تهرو و دراج که اب پیش بچشند و داروزده
بپالا ان نهند و دم کنانند چون پلوها که خوب مغز بچشد و دم کند پس روغن کداخته و
نپالا نافته پیشتر از پلوها کاه یکی بران نهند که ماش و روغن بر خود کشد پس قند کوفته بران
افشانند و خورند پس نیکوست برخی خرما بی مروغن نافته و کشش نهند نیکو شود اینهمان
کونهٔ شهریست پلوها است و بهتر از کونهٔ دیکر است این پلو را جوانان دوست ندارند باید داد افشه
که شهریست پلوها زعلوس پلو بپالا نهند بران منجمی نارنج پلو و ماش پلو نباشد و شهریست پلو ساده
که با ماکیان و کبک و دیکر پرندکان پرنیکوست این چنین پلوی نباشد که از بس کوشتها این نیاید خاصه
پلو هکر انکه در سلک و نان و دیکر اغذیه ها دران نباشد جز زعفران و داروی خوشبوی شکر و قند
و طبرزد دران نهند هنکام دم نهادن و قند کوفته و پشه نثار کنند پس نیکو خوراکیست پیرانه
این پلوها را و روغن پیشتر نابیاید و دیکر پلوها من در بهم هر چرا کروغن چنان نخشند نه که چون
خورند نه از بسیاری انکشتان و روغن نراوید بسیا صمن چنان بود که روغن از حوضها با شاش

مسبزه پلو

برچلو افشانند و خورند

خضر بهاران کزه خانه زمین پوشد و بلبل مست باشکفتن کل سوسن بخروشد بلبلان
روزکار کهن بجارانی کوید

خیز ای بت بهشتی و انجام می بیار ، کاردر بهشت کردن زمان و انهشت واد
فرشی فکنده دشت پر از نقش لاله زار ، تا چه نهاده باغ براز در شاهوار افتخار
نقش خوشرنکی است همه باغ و بوستان ، فرش منبری است همه کوه و کوهسار
این چوار نکار خانه چین بر ز نقش چین ، وان چوار نکار خانه مانی پر از نکار

در کوهٔ پلاوها

۲۶ کلاهین عروس داد بپاراست خوبیشت ، ابریشم شاخه دار همی شود باز عنبار

کاهی طوبا بپندد و شال ذکوهر بسته عقد ، کاهی نقاب سیاه دارد از پرده بجاد

پیخن ان چنان باشد که کند پلو کشیر بسنا ذ تازه وشنک وسوده بی وانجه با آن

و دیگر مهمانها دشخوار تازه فراهم اورند و سپاک شوبند و کوشت برهٔ شهرست چاق ناب پزند و در

ان افشانند پس بر بخار استه و خبسانیده هنگام پخت بر بخ به دپاراق از بزند چون پاک

دو سر چون شاهد سبز بها که خورده کرده باشند بران مهند و بچی شانند تا بر بخ مغز پخته کرد و پس

بپالایند و کوشت برهٔ کباد کرده بم برهٔ شهرست پخته بهشان ان هندبا زعفران و داروهای دم

هشتبا لاوپاهن برافروزند و چون کهربا لاخکی بر بالا وزبر بزند تا سپاک دم کهرد پس روغن

نافذ بران دهند پاماست کوسپند بهه تازه و بوپاها که گفته اید خورند پس بکوبند باروهه بهشت

در اورد اباد کان و بهزودی بهن در کوهسپها چون مازندران و کهلان و پاوند و رکوهسپاه پلو بلاست

اباد کرچه در طبرستان بزمستان نهمهن هست باشد بباغ و راغ چون بهزمان بلخ ارزن هجر و سپاک

مهمانها کزیده مدیان و روزکار اهن پلو با نوع و مهمانها بوده

باقلی پلو

تازه کوپاهه پاخلاوا کافوهان کوبند بخوادعاده که چهاچون بکار خانه چون خوبه فرزانه شاهد

زمهن همچون بزم بخشاشد زناوغلان کلاه ، هوا همچون هستان شد زبوی مشک زکوی فرهمن

زکلهن کلاهی خنده چه رو که دبر نازاد ، بروبلبل همی کوید بشاخ شاخ شکهن

بنفشه ساخت دستان زباقوت کبود ، شکوفه بت رخان از دو شاهوار از دهن

شباکه انشا بپیشه شده پرکار و شهرهن ، سحرکه بوستان بپیشه شده چون فرهه واچه

نوکوی بغار بت خواهد شباکه اهرمن ، نوکوی خاوریت چون بلا سحرکه اهرمن

تسکفه بزکس اندر باغ چون زاشک و بخ عاشق ، چو زهره رفته زبر دهن همهن جام ان اکبن

دپاپهن

در کوهٔ پلوها

دپاچوبر خام مپاانکبش و تو پاتوشی ، زهر محکمی بر بشرش و نداده مهمبن

چمن چوار و بپه چیزی پاد صد کوه بکل بسته ، چواند مجلس خاقان نشسته لعبتان چهبن

این پلوی پزند و اچنان باشد که باقلی تازه که مهن و نارس باشد اندو بپوست کوفته بهم کنند و شبد

تازه نازک پاکاد خرد کنند و بیخ چوزر بکی پلوها نبد پاک دپزند و کف کپزند چوار زه پاک بیخت

بریخ کرد شبد و پاقلا را در دیکدان دپزند و اندکی برافزه پزند تا پکد و سرچوشد و پاقلا بیخته

کرده پس بپالایند و کوشت برهٔ خرد شهرست پخته بهشان ان هندبا زعفران و داروهای دم

کشته چوزر بناک دم کهرد و روغن نافذ دپزند پیشتر تا ماست تازه کوسپند بهه و بوپاها خورند

مهر خام زده پاپه مهن پاانوکهت این پلو دشخوار است که بناک پزند شبد بپاقلا و شبدلست اکزین

تازه بوده خرد و پاید پاپاکاه دپزند که بر بخ بپخته نباشد چه پاقلا از تازکی چنان پزد که دو پلوی

پاید پاداد شود اکران اندکه بر لب شاه نباشد پیشتر پاید بیخت و هم چنان دشته اینکاپاخوانند

است که داند چه پاید کرد بخشن بکار ناید

چامه کوی

کفته اند

شوبد پاقلی وپاقله وبره ، فدای تو سا عزیز ، کدمن زنده پاده خود عیب پلام واز تو نادیدام

شوبد پاقلی خشک خانه خدای پاکفت این پلو پداپاکاه

اکنزاذر کبکوهه حذای ، طعنه زند بر پلک وخانه لبذان

کوه پراز برف زمراس قوچ دست ، دیو سپیداست زبن رستم دستان

نهن خوش توان پخت کزانچه کوهم پدست اید بخت برهٔ شهرست که در طبرستان

مهر نهن پاقت شود چون برهٔ پاقتی پاید پاقلی سا پخشک پزند کزان ازپو مهنها پس

اورده پاپه خشکانیده بدست اورد بهه شبداورد بهه طبرستان ناهی که پاپه خشکیده بود پاپه

من این پلو چنان پزم کزاز تازه متوان مشناخت داد داد کزاند چند پاداین پلو پخت چنان

۱۳۱۰
شب سه شنبه یکم صفر مطابق بهمن
از نهضت مرحوم والد ماجد مرحوم مغفور
آباد که ملک پدر عالم اکرم اروپ مسیو مرحوم
۱۰ ماه عیش گذشته بخوانندان این کتاب
نوه ام ضیاء الدوله ۴ ماه بر باب مرحوم
که بهره یی بخشی مرحوم از این روش
مرتضی قلی

در کونهٔ پلاوها

رود شادی وکل و سبزها نشست ، لاله بر شاخ زرد همچنان بدحال از شبنم پرنشاط

بوده خاک عبیر آسا شده ، دامن باغ ز دیبا فشانده شد

از نفاضای هوا و ره غدیر ، دامت چون از ده سوها نشست

این چو زود پخته شکی شود یا بوی سبز به چو شبوی سود مند است بوی پخته یا بوی نو شهد از کهنه

شکی شود پلاو این بشهد از شکر پز ند و شیخی و بسنا نه باشد و شیخی این نهد بشهد دارد چو است

شبیت بار نخ جوشانند و گوشت بره و مرغ یا ماکیان و کبک و دیگ پرندگان هند بس

شکی باشد **شوید پلاو ساده** بی فلفل پز ند از خشک و تر هر دو شکی

باشد و بسنا ان ماکیان یا گوشت بره یا کوسپند هند خوراک پسندیده است این پلاو

یا بوی نه پلاو اگر خواهند یا ماست و بوی این نها خورند

اولپلاو بدانگاه که

زمرد وس پرنیان سبز شد ، چون پیاده و سپه روی زمین شود

یکسر دو نوشت بر دشت فرشی ، کز ان سبزه پوشت و از لاله نار

زهر کونه پرانست هر بوستانی ، بدیبا بانست هر مرغزاری

پنج کرد هر کشتی را نشاید سر ، که هر کشتنی انست چون قندهاری

بر افکند بر دامن این طبلسانی ، دلا بخت انکو شان کوشواری

مثان ند انسان این سبز هر اسلف کو بند وان سبز هی باشد بز راک خود کرده اند که

بند کنی و با بنج جوشانند تا پخته کرده و پس کوشت بره و ران هند باز عفران و داد و ها

با سپر ماست خورند این پلو را **خانوان** گفت ارانیان خورند بدان هنگام

شبکیر کل فاختکان بانگ بر اورند ، کوبی که سر کاد هی خواب کذا زند

بود که کفته بود **پز شکان** کویند با فلفل تازه ان درخت سرد و خشک ان دو

نخست سرد و دود و هم خشک و پس و به هنکام رو است این سنا کویند **ابا قلة الباسنة**

باردهٔ وطبه و اقیشت حاز با فلفل نهند و شیمت ناده لطا نمانند و بن رنک دارد و به است و باد هی

زهر هنا است **کز نه کوشت پلو** کجر بکان را بیار سه کز نه کوشت بند ان را کنار ان

خار هکا این نازک دارد پس کز نه کوشت و پاچه بر هنه زنند بکذ و دیپا بیا ندارد

کد خدای خانه گفت چون

صبا به نزهت بیا راست دار دنیا را ، نمونه کشت زمین مرغزار عقبی را

نسیم باغ دماغ جان زنده کردن خاک ، بهر دم اب همه معجزات عیسی را

این پلو پنکو شود یا کوشت بره شهد است کوشت را چون شبیت شسته خرد کنند و با بنج

بر دیکدان ریزند زعفران و دارو زنند چون دم کبره و روغن نافته ریزند و جوش نداکر خواهند

بیا رایند **نا ماست و بوی این نها** این دو نوع مردم مان ندان دارا نند **نقمه پلو**

بشهد از شکر پز ند با ذرا یاد کان این پلو ند اشته **نا نو** کفت من این پلو

ندانم و نتوانم پخت مکر انکه شنوده ام از کلم پز ند نو جوداد هر کرخواهد پرسس و نو پس کرد

دوست است کد این خود به پنکو نشود و بوی بد دهد ان نه اکه شنوده ام کلم سنک و پنج دانه

دیپا با شد بر نج کوبه سنک دارد بد بوی کنند با اینهه بدان رود کار مزاست

ملح دو نهاد کون چو شهد باغ مشکبوی ، زان سپس کن فرش دکوشت حلقه بود دیپان

بر نک چون دو نهاد زر اندود شد بر شاخها ، اب چون سوقان سپهر اندوده شد در ابدان

پخته ان چنان نباشد **با بوی نه پلو** **کد نا نو**

کفت بدانکاه که روزعیش و طرب لبنا نست

۲۸ = ماه سه شنبه از برکودن بکار مند ، از غالبه بر انکه همی غالبه آرند

صد نار بروز به دو پر هنا دشمارند ، چون نهم دین به که غلط کرد باشما

کدو پلو بدان مرد بکار پزنی کد کدوی شهرین پاره چند هنا کرده نار بنج بدبلپ دین نهند

برافروزند نه چون نانکه دیگ پلوهنا را از بهر انکه کدو بر بنج بخپانند و شاه شود چون همه بنج بخشت

کرده دم هند دو بیان کشمش و خرما هنا ده نباشند ناسا ده چون دم کرد و عن کدو خشت

دین نهند و خورند خوش نباشد اینسان پلو مردم خانه دان دیگها خورند و بر بنج دان دهنا کرده عن

آن بر بنج زن کد بلبپ نامد بس جاپها نام او کفته ام اینسان خورده چنان بخشت که خورنده انگشتان

خود خورد به این بلبپ نیکو بزودا فش بیاورد کد دست و پنجه شهرین نمکین داشت

لوبیا پلو نار بنج بلبپ هند چونانکه نار طلی نیکو انکه نار طلی تازه و خشک

هر دو بسزاوار است پلو دالوبیا به تازه دانه بلبپ ام کد چون نار طلی پلو سازند

کدو نانو کفت آلوبیا پلو بنا چاره بر نهند و انچنان نباشد کد لوبیا به سپید

نار سر بخت نار اب جوشان دین نهند چون بخته کردد بر بنج دین نهند و بر افروزند نار بخته کردد چون

دیکر پلوها دم هند چون دم کرد و عن نافذ دین نهند و خورند و لوبیا کوشت بره نار کوسپند

نار بنده نهند اینسان خورده بسیار نیکو نباشد کد چه داده بر دانه بلبپ تنوانکفت

عدس پلو هنر از دو بیا نار پلو است چون زرد بر نهند نار بخته کردد نیکو

خانه خدای کفت آلبر چون خورشها ازان کونه بپذیرد کد دران دانسته کنجم

و کفته ها کوییم کاهد بدوان خورد ن اکر بخورده دیکد دست رس بنا شد انکا کد

بسکه هر دو هوان شدت سرما ، نافته بپوشند قطره قطره نار ان

کوچه نر بخپر عدل داود کسی ، کاسه او از همچو نکنبد کرد ان

افغانه پلو در قندهار و هرات و کابل پزند نیکو در ایران افغانان پزند

و انچنان نباشد کد بره اسپید شهرست را کشند و پشم ان بر کنند نار اهل و نه بنج نار

بر کشند اهن کونه نباشد چون نار چوکار اسپید کشند و نام پزند و بر پلو نهند نار اهن پلو

نامند پخت بجا بها کاه دیکر چون ده اهم پلو بس نیکو و یازه است **مرغ پلو**

دو کونه است **نانو** کفت اهن پلو بدان روز کار نیکست کد

شد بر لب دان زود چون زد اب ان ، شد اب دان سر بخ چو پیچاده نار اب

دیدار دان زود سر و اب دان سر بخ ، حکم کد خداوند کند هست صواب

نار اغ بهار نانه دو نار غ وطن ساخت ، شد بلبل خوش کو بسوی کوه و بیابان

از ابر بکانون سر پوشیده سر کوه ، ان باد نشاط است بدین نار کلشان

پخین ان چنان نباشد کد اول بزار نار نار اسپید چونانکه تخم کدو هند و انه بر نباشند کد بوی

کوه دین بر بنج خواب پاک کرده بر نهند چنانکه پلوها پزند و بهتر و بر زند نار زیاده

پخان کرده دین دو هسان ان دشت بوی داده دین نهند و سخت بر افروزند کد بلبپ دو سر

بیرون شده و بیا لایند عنبران سوده و داده بر ان افشانند هر کوشت کد خواهند ار چنده

و بر نده بنا لا نند هند با کشمش و خرما سه بر و عن نافته یا زوده الوبه خشک نافته یا نقل

دین بدم هند چون پلوها دین نیکو و خوش خوراکست اکر کوشت نبود هان کشمش و خرما

و نده الوبه خشک هند نیکو شود هنر انست کد نا کوشت کباب و دراج و تذرو و

تهمو و ما کیان پزند **کونه دیکر** انست کد بار شده بی بنج پزند و انچنان

باشد کد شسته بوداده نار اب جوشان دین نهند و دو سه سر جوشانند نا پخته کرده انکه بیا لایند

زعفران و داده و زنند کوشت ار زه کونه نباشد با کشمش تا فته نا خر نار بنا ان هند و دم کنند

در کونهٔ پلاوها

بنا لاوند براخکر و پختهٔ تا نکوه دم کشد خورند بنکست کوشت این پلو با بادیش باب پختن
دارچینی و پلپل افشانده بود من گویم این پلو در همه جا خورند بعز نکستانیان نمی‌دانند باشد که
بدان در همه زمین بنا شد و این دشنه بنا نام عاب و بان فروشند من بخانه و نکبان شنیده
پلو چنده بود دم از دشنه فرنگ که چون قابوله پلو ترکان و دم پخت چلو میان ندیدان پختند بود
و دو بنا ان قیمه نهاده ساده بی برنج و دو عن نافته بران و پختند و نیمه نا نور اکنم من چنین
چیزی خورده ام و حق تعالی پسند بود و حزاجه در وا فزود که ازان دشنه بنام و دشان من بخانه
از بادشیرین دشنهٔ لبو بنا و خشاش چون ماهیچ خراسانیان مکر اینکه این دو سه دشنه
هر نکوپی و هر دشنه چون دشنه کلیسی و لبوان دراز و فروناید نکوپی و من چو شهر کافت که
دراز پاشانه زده و بیان همه موی بنا چون بهادر و نمونه اخوند پختن نا برنج عنبر بو و کشمش و خرما
چه کوشت بره بلدست نه بود و کباب و اکباب نمی‌آرند اگر نادیش بود که نکس شود نا بادچون
پخته شد و بلدست امد خورشی بود که نو پسندی از لطبست او رده نا هم چنین بعز پلو من
کفتم بیارم دست نرا که چنین خورند بی بلدی و پرسیدن نیاورید بی که بر و زکارها خوالیکران
او ستاد نخوانند پخت من نا خدا پلو خوانم که چشم زخم نامه نه بینند و دیدنی نا شادان زیبد
کفت کفت اکر بلدید او کر بنکر بی نرا باید ستود کر او همنود بی و من این پختنی پختم و کر همن
روی بو شهاد ام و در دشنهٔ ایران زمین دیده از کباد انکی که در بنکستان و دشنه سان نادچون
دشنهٔ کرد و ست بکردن دوست افکنند من نشنیدم ران پکاد خواندم و دور فراکردم

دم پخت پلو — **بزی چکمه پلو کوبند** — **بانو**

کفت اکر چه این پختنی را چنین میان نشان نشمارند من کویم بس دشنهٔ ایشان نیز اکه خوالیکران نا باید نامند

چنانکه لامعی کوید
چو هندوی جریمن بشوید و ماند ده چو هندی بهندوستان بر دوی جریمن

در کونهٔ پلاوها

این باقی چنان کنند که این پلو با ماند نه پلو نها دیکر نا باید نه خورشت و نه زنده اچنان نا شاید
که پخت پیاز خود کرده نا و عن نا آید نا بند پس این بهند با ماند نه و برنج شسته به دهلک و بزند
کشمش و کوشت پخته و خرما نا با همان کشمش و خرما نا با کشمش تنها چون نیمه برنج پخته نا شاید
بریزند و نیمه دیکر برنج پس ازان و بزنند و دم نهند و بپزند نا بالا بر آمده و بزند و اخکر بزنند
نا نیک دم کشد پس نا مزه است این پلو با کند و نهند بزنند که کند بکشهر بزنند خورده کرده نا
برنج و بزنند با کوشت پخته و کشمش و خرما این خورانک مازندرانیان نافت و بزنکوشت
ازان نه چنان نهند خورند با باید دانست که این پلو پخت کونه است کر این برنج پختند

اکنون نهند بریخته از دشت فشنا جزا بنکونه نپزند — **مشنک پلو**

کر ترکستان همایک کویند ولی نهند بی شناخته شده است — **خداوندخانه کفت**

این پلو بدانکاه خورند

با مداد ان کر نفاوت نکند لیل و نهار ، خوش بود دامن صحرا نه تماشا بی نهاد
صوفی ان صومعه کو خبه بزنان در کذار ، کنه و فشت که در خانه فشیند بیکار
کوه و دریا و درختان همه در تسبیحند ، نه همه مستمعان فهم کنند این اسرار
بلبلان وقت کل احمد که بنالند ان شوق ، نه کو ان بلبل مستی تو بنا دانی هشیار
ادر پیش همه تنبیه خداوند دلست ، دل نداند که نداند بخداوند اقرار

پختن چون سبزی پلو است مکر انکه سبزی ان همان شناخته باشد به تنها پس این
پلو بسیار نرم و خوش بود با ماست کوسپند بی و بود انها نیکو نا شد

مصالح پلو — **دشنهٔ پاک شناخته است و ان بن مستی خوش بود**

بانو — کفت این خورند نه نیز پختن نیز بن شخوار است و انچه این پلو خواهد

آب انکور بزمانه آب آمانه است کما یکروی بجام دل شسته است
وی نیکو شده و نیکو فرو رفته است و نیکو نا زرد نیکو کرده است
آب انکور بزمان افزود که کاه کاه کر کس اسال نکرده است مراد بر باطل

۳۰ نخست پلو پاکیزہ سپس بپختن ان باد کنہ پلو انگہ انچہ روغنے ہر کہ خواہد باید برنج بنا در کوہ
تازہ بے نمک و کوشت نیز ہر خواہ مرغ و دراکو کوشت شکار یا بانے و کوہ سے باشد چون
قوچ و بز و ش و اہو و کرگ بز کوہے یا گاو کوہے بہتر باشد چون ہر چیز یاد کردم بلغت ابدال
باید چلو پختن یا سیخ کبابے و نیز چون پز قوس بکار خورش پرداخت وان چند کوہ انست
کہ بر فراز این پلو فکند کہ ہمہ خوردنی باشد و انکوہ ہا این امت ہمہ در کوہ ہا کہ ان پیدا
کوکوہے مہز ہے کوکوہے کوشت کباب شامے کوہ کباب مشکدانے
کہ بلدش شکم ازہار یکی ش شہا زدہ یا شند کباب برآن از کوشت برہ یا اہو و یکی ش شہا
شکار ہے ابہر چون ش شہا کہ کشتہ ہر یا باد خواہم کرد و راہ بخارا ان بخواہم نمود یکجا خود چون
ہر خواہم شد کوہ تازہ بز بہ چلو پز اکنند و چلو کو ماکم بران کشند و این کبابہا و خوش شہا
بر دیگ تاب چند ہر یان بجا مے خود و جدا گانہ کردہ فکند کہ ہر کہ چربے بیشتر خواہد فکند
خود و نان شہا نیکو و ش شے انار لک زدہ یا باد و انست کہ این پلو پلنگوہ ے افشند کہ
کبابہا و یکی خورشہا مان بر یان پختہ و بر و دہ باشد و کوہ نیا بد این چنان فکند
و این انہ خوردنیہا کہ ان بھانش و ش خوانند بلدست باید چہ چند کہ نہ خوردنی است ہمہ را
نیکو باید پخت و دا و عود زعفران و دیگر چیزہا کہ بکار برد ہر کہ باد خواہم کردن خواہد کرد
و بر و مست ہشیار باید کہ بیان پزد الوبالو پلو الوبالو بیان زہے جان الوبالو
و بر و ے فراصیا نامند سہ رد و دو قسم خشک و تازہ ے مہ رد و نیز ے خوش
شکنند و شکم نہ رد ہند بانو کہنہ الوبالو پلو کہ زکان کلان کوکنند بکام
چنان کہ من گفتہ ام باذام شکوفہ باغ پر از آب رنگ شد
شاہا نہا با مال دے بجنگ شد ، دو صد ہزار کشت چو دیبا چین موج

کوہ از کل و سبزہ کہ چو فیج و زنگ شد ، بلبل فتاخ سرو چو کشاورز باغ کشت
شد سوے دشت مرغ باغ سپہ مان زنگ شد ، امد بہا مزج و خند بد کوہ و دشت
سیب مد و بنفشہ و کل باد رنگ شد ، شد انکہ اب از تف سوہا چو مشک بود
اکنون زاب سبز ہمہ رو ے منگ شد ، یکسر ہوا ز بادش و دریا اب کشت
ابر اندران شناور چونان نہنگ شد ، رود ے جہان نام پر از ای عنوا بود
اکنون بجا مے ان ہمہ آواز رنگ شد ، رفت انکہ کوہ سا پر از غاق راغ بود
اکنون زنا مے کبک پر از ولولہ زنگ شد ، کبخسرو ہا سپہ سوے دشت مرد
افزا سپاب دیں فہیش بکنگ شد ، امد بہا تازہ با ہران چو کبفبا د
پیران دہ سپہ سوے پشنگ شد ، وان چنان باشد کہ الوبالو ے دستہ
مخم ہزار فند چو ہر یکی چو شاہ بلوط باشد چنانکہ دیگ پلوہا را دو کوشت برہ باب مخته فراهم
او رده باشے بر یکی پیاز لاہند زعفران و دار و ہران زنند و الوبالو ے مخم بار و رده با کوشت
بر بیان ان فکند و فشرده الوبالو بران افشانند خانہ خدای
کہنہ این پلو اگر بہار مسادی باید بر یکی زباید پاک بدن باید ازہ کہ اگر چنان بود
الوبالو و این را نشاید کند کہ خورش را فشاید این خوردنی دیبا نیکو و خوش مزہ و کوارنده
کباب چلو باذام کان و بزہ بشہر تین بز باذام پز فند بنیکو
اکنون بشہرہا کہ دیگ پلو ان زمین نہ پز فند نہ چون تبریز و این خوردنی ہمہ کاہ از زنا
دور باذام پز فند و انچنان باشد کہ چلو نیکو پز فند و کوشت دانہ کوفتہ کوفتہ کہ مہ را بر فند باندازہ
پلو کوہ ان باذام کار دہ رد و ے مختہ چون پز فند کہ ہم کوفتہ شود و کوہ دیگ مہ چنان ابر یکی بود
با پیاز کوفتہ رد و ے فکند کہ ناز یکی دو پس کرہ تازہ بے نمک نہ فکند چلو کو ماکم بر یکی

در کوفتهٔ پلاوها

کشند و کباب‌ها به سیخ‌ها پهن زنند یا قاش نرم پز نند و بر سیخ‌ها پلو چنند که چلو پز شده
کباب ناید باشد نمک و پیاز و ادویهٔ حد اکثر بود هر که خواهند باندازه افشانند
بخورند بر بهان یا چشمک خورند و سر کنگبین نوشند اکنون مجانه نهین پز ند بطرز اول
چهار انگشت از بن این چلو در بازار بر سیخ مسکین پخشند اکنون همه غنیمت پز ند

کدبانو کفت پسته زاده نهین بخشکانند چون پلپلی بکوبند با آب

کباب خوردن در بن کوبند و بو یا است دیگر کفت این چلو یا کباب پز ندگان با برهٔ شهین مست یا
نر شهین‌ها خوب چوزان بند هند و سنان و نر شهین‌ها ابران و نادنج تازه و لیمو یا اب لیمو طبرزد کوبند
مخست ملک اینکه از مخست این چلو یا این کباب خورده اند و بچشند و کاه یا کوشت شکار
دنبه و کوه پز ند اکر شکار نبه پز ند چلو پز ان بخورند و روزه پوست نکنند پیش
دکان بیاویزند کوبه بازار و ابر پز ان کوشت شکار و شراد و دانند و بدان دکان چند
روز بیشتر روند و نهاد کوشت کوسپند یا کاو یا بار چه ازان کوشت بخرند و بخورند
بنام شکار نه پز ند و سود ها برند **ماهی پلو** این پلو در شهر بر ستان بسیار باشد

دو کوفته است تازه و کهنه تازه چنان باشد که ماهی اسپید یا آزاد یا فرل که بر رودها رود
بر کشاط فراخ کهرند یا رچها کنند چوز نبه و بر و بن تافته افکنند و نمک سرخ کنند چون
کل خوار شود با آلوی برآلوان شسته و یا آلو دانا رمان تازه یا خشک بن بپلو نهند با
زعفران و دارو نبه پلو چون نیمه پخته شود دم کهرد و بن تافته باندازه بر نهند و بپاشند نمک
روم طبرستان باش نبه یا دیگر نر شهین‌ها بر نمک و کوار **کوفته دیگر**
کرده ماهی خشک پز ند و نان ندران دست پیچ کوبند و ان ماهی اسپید باشد که خشک
و بلد و داده چوز خواهند پلو پز ند ماهی پز به خاکسر کرم کنند چوز نمک شود پوست

برکرند

در کوفتهٔ پلاوها

برکم نهاد و یا و چها کنند و بر و بن تافته چوز نازه یا افزار نها بر بپلو نهند نمک و باشک
بزه ستان نانند را نها آب نمک و کوشت کباب هذ را نند من کوهم نمک کوشت است.
بنازکی و زهه ندیدان یا به کرم نانند دان کوبند پز شکان کوبند کوشت ماهی که بنازه
کوبند و هر چه پز ن دکذ انها بخوانند مرغ و دیکر جانوران فربه کرم و تازه است مرمنازه

کفته کاهن یا قمانا الفذال و دع منا المبان مزوده اند کلها الطاوس دع ما
الناس خوالبکر جمع زاد اما هما و دکفته ان هذان لم یکفر بخبز و لم یعبر بنبیذ
فالحذر منه چاصه کوبه نازه کوبند ما لیته فضه لحمها الذ ها یاکله الاکل
بقیها من جلدها جواشن هذ بلد نان نها شامل نبذ شها الله ماخفه بها کا بنلها
الماحل کریت تحضنها عصعد بالفلفل الاصافی یا ان **شهین امشاج** یا نی

کفت پلو نبه نمک و نابزه است بو بزه کرده و ادویه ها ان نباید بهار نبه بر خواست بهار نبه کرم و بخته
این پلو ان نازه بلد نمک و بخن و سخن ادویه است اینچنان باشد کا مشاج باشد باب جوشانند
و یا لایند و هم چنان شدا باشد نه بر بلده با دست بفشارند کا ب ان بر رود پس بر بخن
و اند که بیاز نا بلد با زاد دان نازه و یا خشک بن بپلو نهند با زعفران و دارو نبه و بن کرمان
اکر با دوان بدست نمایند با اب لیمو و نا بزه و هنکام بکه بر بخن نابند نرش کنند چوز
پلو نیمه دم کهرد و بن تافته بران ریزند بیشتر ک پلو نبه بر نمک و بخن را کشت اکر بهاران
دهند کاه باشد که بر نر شبه دهند و کهتر نها ایشان با پز شکان کوشت و بچه نه لا ان که
هر چه پز ن باشد چنانکه **شهین پلو با دنجان** با دنکان را نبه

نازه کوبند کوبند ان بیشوایان دار سپاه است که با دنکان چوز بخشت خورند هر چه بلد
کهرند از دردها و از خلط بر ن بخواهند ان درد مبرد و پز شکان کوبند درد قم کوبند

و پیاز بی کهلی ۲

در کونهٔ پلاوها

این خورنده باذ در باهجان نباشد کدبانو گفت من این پلو نه‌ام و

نخورده‌ام و نه‌ام مخان من از گفتهٔ و بکران این پلو نوشم خورده نکرد پاداش را که من

این خورنده خورده بودم خوانبک پلو و نام من کرد و افشان دنبو بخته و پختن بنگ

خورشید بود و بیاورد ام و این خورنده زمستانه است بداشکاه کر

چنین کرچوش سیمین آب مه بهشم ، چکونه کار کنند نهم خورد بران جوشن

برهنه بود چهان سایه و دوزه ابر ، بد وخت برزنها لهسپید پوشن

وچنان بن نکه اشکنبه کوسپند از پلاپلهاشوبند باد هاباب کرم و صابون ناهیچ بوی و شت

درآن نماند وچون پخته اسپید کرد و پس باد چنان بنده لمانت دست برهج و نمه و روغن

وزعفران و داروزده کنمش درآن هشند و بدوزند و بد پاکدان چینند و آب بزند و بر

از دیزند تا بکر بخته شود و بعد کنکبین یا سرکه و شاب بران چاشنی دهند و خورند این خورنده

از کونه دلها است که بجا خود بیاید چنان برنجه و یاز نند دران این خورنده پلو خوانند پلاب

جاسه نشسته امد پاچه پلو این پلو باران جزیلان بود پخته بشهریان

بکشورد بکی بنود پلو بچاران کاف که بکوشت دست دس نداران من بود و سنانه که در بسته

نامند در شهریان روغن بکر شاهنشاه یا شاهسه ادبار بکر با لهرزکوه نزد یاران بدان روشنا

رفته بودند بداجاسه نزدیک نشاند دهقانه فرود امدم کوسفند بود م خورده خوانم بد و خورد

دهقان کفت اندکه بیارام کدان خورشسه سازد کفتم زان دهم چه مرا نان خورشسه پاف

شود فرمود بیاورند کفت نان ندارم کفت زان ندارم و بهمه روستا امروز

ناف نشود که شهریان کدشت و بدکان بجویند و دوم اد و ند و نبود هیچ ازان نان نکذاشت

هنکام پسین بود من جوان مسه سانه نوشند بناچار بزبه دوختن و کنار اب دان

در کونهٔ پلاوها

وخشانا اشکنبه نهروده شد و دوسه سهر و خوسه خورشید کند چون باد و غن بنهند همه

کونه‌ها او بیرد و هم چنین باکوشتها فربه و سه کرد و کلم پن سکان پیشین کفته اند بخورد و

الدهن واللحم وادا ان یکون مشویا وهو یجرف الدم و یعفن و یحمض من الفم و یصلح ضعف المعدة

ویهیج الغم و یضر بالمرار از کفتار نادرستان شنوده ام کرچون این پلو بندند باد بکار

کف لونه کون یعلوت الفقاقیع وادنا به کاذنا بالحاجم وطعمه یعلم الزنوج

پس او را کفتند انه یجشی بالحم ویقلل الزبد فیکون طیبا کفت

او جشی بالنفوخ وخلی بالغفر و یطبخ الحور العین وحانا الملائکة المقربون

ما کان الا بنضجا بدشه اند که شکی را دو روز بهه بس کرم بجه بعداد و بهاند بنهند پلو

کرد بن دو روز کرم آب دهان بخ بسته و مغزها دبر بجه شد چون نوشه کجا رود کفت دم

است بمن ان فلانا عاب بادنجانا فاریدان اهدی الیه واحاصه اکنون بر سر سخن

دو بم این پلو بن بکونه است و یا مز ایچنان باشد کرباد نکانا بوست کرفته باکاود هم جای

ان سوراخها کنند و بهه نمکاب اندازند کدلخی ماسا بهه کرد نافت برکهرم قیس و غن

بنابند نابیند سخت و باد نکان باک باک بفشرند و بهه روغن اندازند و بهکی بنابند بهه

او مناد که سرخ کرد و قرص کرد و پس برکهرند و بهنند نا سه کرد و بهنابا ان نارودان نهند

باغوره و لخم زاورده و بهنابا پلو بخند چنان پلو بکاهد بکر چون بنکو دم کهرد روغن دهند و خورند

این دو کونه بخت بن مهمانان و نانوستان و با بن روزه ستانه بهه جا توان بخت کرد و بکر

جز بدان روز کار که باد نکان بفشرد کرد و بدست بنابد بجا خوانده ام کرد نادر بهه شنیدکونه

بجز شوربها که کسی او را کفت پنهان مدار فرمود انکور دو دانه دو دانه خورد بد کفت شمار بر

کونه باد نداشته باد ان پر موده را انچه دود و نابد خورد باد نکانت اشکنبه پلاو ۲

در کوشت پلاوها

۳۳ پلو کشتن و سبزها سه جور پلاو اندک اندک همچو دم دهنه از خانه بکنار جوی بود و از زیادت
خانه اصلی نادر و بن پرستند و دفع خانه پاک و نوزه کشتن و نه کشتن و چرا نکرد و مسلمانها از اباشد
خوانی او در و چون دست بخود و دن دراز کودم پلو بی بس نرم و چرب بود و پاچر کوسپند بزبان
نماده باخواهشی دیگر بخود دم مرا بن نکو و پسند باد امداد نه دام کرمنه بود و م باخود پاک بود و
ایمنا باشد که پاچه پخته بجا کوشت پلاو بر نیخ هفتند چون دیگر پلوها بن نند

فهم پلو این پلو از پلوهای دیگر بن و بس نکو مست بود شاید انکه که
زمین از سرد سی دیگر خاصه بود شد و بجای هزار دمستان زاغ بدستان بخور و شد
و دیگر انکه پرها ابنه بی زمانه باد و بهمن و دهنه ای کلستان و کهسار سرشان زیاد
روی زمین زجور ژاله کاغذ شد همان ۰ از دود عود روی بپوشید آسمان
ان برف عنبر آجینه است کوهسار ۰ وز بیخ برد کشاده هند بت ابدان
روی زمین مشاطه است چون عنبر اسفند باد خالک ۰ باهم چو درهم اب شده باد و اکلان
کوشت کوسپند فربه شهد کشند بنکو بی چنانکه باد کم خورش شاده پزند و بن پلوی
هفتند کوفته دیگ دراج و بهی و تذرو باب پخته بن باقیمانده
پلو هفتند بس نکو ترانست و این پلو با نرشیها نکو و اب لیمو خورند با بوی رانها بن نکو
کرده **پلو شهر** این پلو بهنه خاندان و فرزانها غنا نست هنگام
باد فرخار و بهنگ دو هیمنا بوستان ۰ ابن آنار و سیب هیمکر و باد فرازکلستان
ان یکه در بوستان لولو بدامن شکبز ۰ وان یکه بکلستان خوش خوش زده کف افشان
هر زمانی انوا بی صلصال ان بالای سرو ۰ هر فرخانه باند روی مرمر اندر اشبان
ان یکه چنگی و چنان نذر و هانش باد باد ۰ وان یکه ناکاو ناط نذ کلوی کرده نهان

دیگر نه پلاوها

سبزه و از باد هر شاخه پراز عنبر کناد ۰ لاله و از ابر هر صحرا پر از لؤلؤ و مرجان
ان یکه هنگام شانه چون دو زلف دلبران ۰ وان یکه هنگام خنده چون دهان دلستان
ابن خورده پزند وان چنان باشد که بر مخ ابا کرده شده چنانکه بر پلوهای دیگر اب کنند
و ابن پلو نیز شهر کوسپند و بخ اب کنند و چون پلوها بر اورند نا پخته کرده و بپالایند و کوشت
برهٔ شهرست فربه بود و تن سرخ کرده باب اب پخته نا خرما کشمش بر و تن نا فته باب انهند و دم
چون بنکو دم کرده و تن نا فته ریزند و خورند **کونه** دیگر که دم بخ انهند
کوسپند شهر ابرنج ابخته چون دم بخ اب بیزند خرما کشمش و کوشت هاکاه بنها ان هفتند
کوخاهند بن پلو نیز ریزند نا پخته کرده و ابن کونه را ان کان برده چکه پلو کوبند بنکو بچنان
کوبند و شخوار است **دوغ پلو** این پلو نیز دو کونه است و نزد ان کان فرا
باغ است انکاه بن پلو که
انکه کشاد باد صبا سوی بوستان ۰ شد باغ و بوستان همه چون روی دوستان
پرده شاد و عنبر است همه دشت و کوهسار ۰ پرده دو کوهر است همه باغ و بوستان
کوبنده بهن بهر بلبل پراز نجوم ۰ برخیزد باد انکه کن بکلستان
چون زلف دلبر و دوست شاخ شکفته است یاسمن ۰ چون زلف باد شکار بنفشه است و ضیمران

کونه نخست چنان پلو هفتند که دوغ کوسپند که هر چه نکو باشد و بخ نا
نا بر باد و بوسیده کرده چنانکه شیر نرنجد بهر بخوران بر پلو بر نیخ کرده نا بن و بن پلو نا
بپالایند وان پاره بدان دوغ بجا اب و بر نیخ شسته و خیسانده بر ان افکنند و چون
دیگر پلوها بن پلو چون پخته کرده و بپالایند و زعفران اب سوده بپاشانند نا رنگین و
خوش بوی کرده و کوشت برهٔ باخاکشت فربه باب پخته و بخته شده بر پلو هفتند چون نرم کرده

در گونهٔ پلاوها و خورشها

۳۴ روغن تافته باندازه ریزند خوردنی بس شایسته و نیکوست **گونهٔ** دیگر

دوغ با آب برابر بدیگدان ریزند بجای آب بیفزایند که بجوش آید و بیامیزند که بریده

و تباه نگردد پس برنج ریزند تا پخته گردد و بپالایند و زعفران افشانده گوشت بره یا

ماکیان بزیران نهند و روغن ریزند چون دم گرفته باشد کشند و خورند بجای گوشت

خرما و کشمش نیز نهند و شکر سوده افشانند آن نیز نیکوست

بخش سیم در گونهٔ خورشها

که بتازی ادام گویند و آن چند گونه است و من نامهای آنان بآن زبان آرم که اکنون به

ایران بدان نامش خوانند از برای که این خوردنیها بروزگار پیشین نبوده تا بنامها نبشته

آید و نتوان گفتن که چرا این نام مر این خورشها نهاده اند و اکنون نیز ندانیم که نام این

خوردنیها از چه راه و چه روی چنین گفته اند پس سزاوار آنست که بهمان نامش بخوانیم و نپرسیم

که چرا بدینش خوانند **فنجان** بطبرستان و گیلان بدین نام خوانند

به نوشتهای دبیران دیده ام که فسوجن نویسند من ندانم که کدام درست است مگر آنکه هر چه را

زبان دان گوید آن به است و استوارتر اکنون بسر سخن رویم آن خورش دو گونه است

نخست از گوشت پرندگان پزند چون کبک و تذرو و خروس و ماکیان و دراج و تیهو به

زمستان و تابستان و پاییز و بهاران این خوردنی پزند بگونه ها و همه نیکو است گونهٔ

دیگر از گوشت بره شیر مست پزند و گونهٔ دیگر از گوشت ماهی آزاد و دیگر ماهیان دریایی

پزند خورشی شایسته و نیکست مگر آنکه از آن ماهی آنکه سزاوار است که

تا باد و رنگ باغ پر از باد رنگ شد ، بر ارغوان و لاله در او جای تنگ شد

همرنگ چشم آهو شد چشمهای آب ، روی هوا چو سینه و پشت پلنگ شد

کلگون

کلگون هیون روز برآورد بال و پر ، وان قیرگون براق شب تیره لنگ شد

باغ از سیاه زاغ شبانگاه و بامداد ، چون از سپه سرای سپهدار زنگ شد

آن باد کاب گشت بخرداد سنگ از او ، اکنون چه برگذشت بر او باد سنگ شد

چون آستین رنگرزان زافت خزان ، برگ رزان بشاخ پر از چند رنگ شد

تا گل باشتی بود اندر بهار باغ ، آن آشتی چو باد خزان خواست جنگ شد

نرگس گرفت جام چه بلبل نهاد چنگ ، اکنون چه بود جام که آوای چنگ شد

تا بود مطرب او را ساغر نه بود و جام ، کامد بچنگ ساغر و مطرب ز چنگ شد

خیز ای رفیق باده فراز آر و باد رنگ ، کز هجر یار و باده رخم باد رنگ شد

راه پختن این خورش چنانست که نخست پرندگان از هر گونه باشد باید نمکسود کرد و پس

روغن نیک بدیگدان ریزند و نیک بتابند که بوی خام ندهد سپس مرغ در آن افکنند

چون اندکی سرخ گردد آب باندازه ریزند و بیفزایند تا اندک اندک پخته گردد پس مغز بادام

پوست گرفته یا گردکان بهاون اندر نهند و فرو کوبند نرم اندک آب بر آن افشانند که روغن

ندهد چون نرم کوبیده باشند با آب ریزند باندازه و از پرویزن بپالایند نار دان نیز

باندازه نیک کوبیده آنرا نیز بپالایند و یا پالیده بادام یا مغز گردکان آمیخته چون گوشت

به پختن باشد بدیگدان ریزند و باندازه ترشی نار بدان زنند که رنگین گردد چون نیک

پزد و بروغن افتد قند چاشنی زنند یا دوشاب انگور اسپید داروها و گلپر زنند اگر خواهند

خایه ماکیان بکنار آن شکنند که نیکو باشد و بتابستان بادنجان سرخ کرده بر کنار آن نهند

که پخته گردد و بس نیکو است بجای نار دان اگر بدست نیاید ابغوره توان زد و بجای ترشی

انار ترشی زغال یا آلو بالو توان بکار برد بمازندران آهن تافته در آن اندازند که تا رنگ آن سیاه

در کونهٔ خورشها

۳۵ کرد پختن همه کونه خورشها از بریان و پرخان و آبی و خالی همه بهمین روش است که یاد

کردم **ابدار فسنجان** بنام این دو خورشی نیکو است و بسیار مرغ و پنبل مخیر

ان بود و شخوار **کدبانو** گفت این خورش همه کس تواند ساخت و همه

جا هست نپزند خست و پزه کبلان و طبرستان است پس بخانه ما نپزند دیکر خانها و تواند

گفت که شهر تبریز جز این کاشانه دیکر جاها نداشتند و نپزند و این خورشی است شاهانه

و شاید مکس **بدانکاه** که **چکامه**

آهوار شکه بر نهاجین خاطف ، سبز و سنبل چرد هزار کفل و ران

خواشه نو در دهان نکو کل لعل ، تا فشاند از باد رویه اب چو سوهان

صبح بر آید همی شکوفه چو پر طاس ، باد شود چون بنات نعش پریشان

انجمل آغاز کرده بلبل بر کل ، چون زبنفشه بلبد حالت دهقان

شب همه شب کباب زعفران چو زاکوه ، زود همه دودمان بیاشد خندان

یاد کرفتند مرغکان غزلکی سے ، کوپی از صد هزار دستان دستان

چون شهی داشت مرغزار بلند پایه ، لاله بر اطراف او بدست چو مرجان

کوپی در پیش آفتاب نهاده تله ، آبه در ساهر بر کهاسه دو خان

و بجان این خورد نه چنان باشد که ماکیان و خروس یا پرندکان کهشاد و د

بیشه بدست آرند و مرغ بنا قش بکدانند پس جعفر بی و کشنیز یا زه کوفته و مغز کردکان

کوفته در هم آمیزند و همه را مرغ بلب بکدان دهن بندند و بر آهن نهند تا آب بنهاد و مرغ فرو کشد

و مرغ و سبزی سه سیخ کرده پس آنکه آب بر نهند و بر آهن نهند تا پخته کردد پس آبکوشه بنهند

با ندانه کلپی و دارو هانهی افشانند و بجوشانند تا بر مغز افتد بر کهرند و خورند

در کونهٔ خورشها

ترشی مرغ **کدبانو** گفت این خورش اکر بیاب خواهی

بدانکاه باید کفت این از غزاوه بهشت بجوش و مرغان از قرهها و از بجوش امله باشند

سبزها چون سبزیها بیشه از زرقه چون رستهای بسیار از خاک کوه و دشت سر بر آورده

چکامه

بوستان کوی چو چین بت در خار شد است ، مرغکان چون شهر صلکستان چو زنها

از مزاغ کار اکاهر من آباد بچن ، از پی باز ندای دوخ اهرمنا

از غوان بر طرف شاخ تو پالاده بی راست ، مرغکانند عصفی زده بر باب زنا

چون این دو زکار بیاید بیاید بدست آورد تا کیان تا خورس فربه باد بکیرند کان چون

نمکسود کرده فراز آورند کشنیز و جعفری بکنند تا کبری تره خرامانان کوبند هر یک

همسکی اندیکر چون نیک پالکرده و شسته برآمند نیک خوش خورد بر بندند خست و روغن نیک

بدیکدان دهند و نیک بنابند و مرغ دران افکنند کو اندازه سیخ کرده چون نرم و یاب شود

لبرخ شدن سبزها در بندند اندک تا فرو کردند پس آب بزنند و بسیار بزنند و یاید کرفت از

کوشت کو سپند چون کوفتها و دهاوس کو بند داد و بخوه و دنبر کو سپند اندکی

و دانها چون فلفله بدست انان کوشت کو بها راست کنند و بیان افکنند چون سرکه

چاشنی رسد اندکی شکر در بزنند و دار و افشانند و بر مغز اندازند و بر کهرند و یا چاول خورند

حانوی گفت این خورش با کوشت بره و کوسپند نهزنند بجای که

پرنیان بدست نیاید این خورشی است مانند ترش مرغ نه چون بره و میش من نهاد

خورند با کفند نانی خشک و کشنیز و اسفناخ که از بر بر صفه بر آید نهزنند بیان بجعل

از نشاسته بود بر بره همکام ان بجارانند **سبزی قورمه** این خورشی

در کونهٔ خورشها

۳۵ **خانه خدای** سرود که باد کار پیشه دهان و کاف نخست که خورشها کرده

اند این جزو نه بوده است مگر آنکه شوید و زیان ز کاف و جز هنات سرخ کرده و پیاز هست

خورش سبز بت و آکنی مجمر چغاندر و سبز هم کوبند **بانو** کوبیاز این خورشها

خالیکن چنان پزند که بچغاندر بانو غران نباشد و این کوبنها است نخست بیاز باید دانست کردن

کوبنه خورش نهند بار دهم هشت و سزد و بن بدانکاه که نوش آکوبند

سنگ چون از عنصر کافور مکلل ، سنگ شیر از لؤلؤ و یاقوت مشجر

بر طرف چمن هست مکر نخست سایبان ، بر فرق شیر هست مکر تاج مسکنه

نبات نباشد دان چنان پزند مکر آبکه اندکی بن دکنهٔ آن جزو کنند لوبیا هست خشک که یاد کرده

ژاژو مالک نامند و بنان هم لبابا و آکنی کوبند بنان و دنان مالک عثمانی نامند و این فصولیه

کوبند باندازه دران زنند و اندکی چاشنی دهند چون بر و غن افتد برکه زند

کدبانو گفت آکوبیگانه مایست ابدبس سنگوبست که هنوز لوبیا

دوست سخت نکشند و پوست اندر نباشد هر دو سه پاره چرند و بیان افکنند تا خیزه

کردد مگر این کوبنه لوبیا نامین ها زنند که افتد کردد **طاس کباب**

این خورشها از کوشت آهو و خوج و میش و بز دشت و کوه پسندیده و پیشینیان

دوشوج چنان بوده است اکنون نهند دو شهرهای آکوشت شکار دشت مایست آید طاس کباب

کنند و دو سه جور خورش دیکر که بیجا خورانید **کدبانو** گفت این چنین آکوشت

بره شهر هست و فربه چنان سکوشود که از دیکر کوشتها چنان نشود که چربی کرد انتها شکار نخیزد

سکوشود آکوزیره پزند انکاه باید که **چاشنی**

دیکر

در کونهٔ خورشها

زباهین علم بر کلستان زد کهٔ ، مشقاهین دم از مه بر سنان زد کهٔ

عروس چین حلهٔ بوش آمده ، ز بابل یمن در حرد وش آمده

بنفشه خم موی بر نافه سر ، ز باد صبا دوی بر نافه

صبا اقش کل بافروخته ، دل لاله بر برلنه کل سوخته

بکام دل دوستان بوستان ، شده بوستان خرم از دوستان

چون از کوشت غرم و بز دشتی خواهند

چون ارغم سرد مهر کاسته ، شد باغ فرده زندکانی

از مرغ غفان سرو برخاسته ، ونجمه فشان کرد برخواسته

دی بر کل مرغ زند دم سرد ، خون در رک عندلیب شد زرد

شد معدن لعل کهربا خیز ، کلخنده لاله زعفران ریز

سزاوار است

چون سخن بدینجای رسید **خداوند خانه** گفت این خورشها بز و میش

بوده بوشه و دوانی که بکوه و دشت اند چربی بدست نیاید این جزو ده کرچه شخوار است

زود بز بدست آید دان چنان باشد که کوشت اندازه کباب بر لب پاره چنان کنند آکوبنه بدست

آید این نان نهند پاره چنان برند که هر دو پاره چربی کوشت ایکپاره چربی نه پسنده است چند دانه بیاز دنا

بوست برکنند دان نهند برند و بن و غن پاک باندازه و دادوهنا و زعفران باب سوده باندازه

و چند دانه لهو بدخشان عنابی زرد هم افکنند و به دیکدانی که سر پوش دان سخت استوار باشد بندند

آکر لهو نبود فراوانت نهم کوفته باندازه و بز نداکر هیچ یابدست نیاید ساده نهند شاید بود

پز پانش هند که هم خاکی باشد کاهسته پز تا بدنا هیجان آب که دو کوشت با شد و آب با شد

در کونهٔ خورشها

۲۲ ... داد و بچخنه کرده و بروغن فشنده با چاشنی دان خورش سازند مثبجن

خانه خدای — گفت اگر چه این خورش بادمان و بهانجن توان پخت لیکن

انگزمسانی خورش است بادانگاه پزند که — چکامه

برامد بکاهش بروشد ستیره ماه ، همی شهر بارد انا بی سیاه

ندرد با پدید است نه دشت و راغ ، نه بینم همی بر هوا پر زاغ

حواصل فشاند همی اژدهان ، چرساند همی بن بلند اسمان

بدین تیره کوه و بر و دل خراج ، زمین کشتان برف چون کوه عاج

از بر اکه این بخنه از کوشت چهارپایان کوه و دشت چون اهو و غزم و مرغان ابی چون اردک

و قاز نیکو شود این کوشتها بمسمان نیکو مست و بجز این خورش چنانست که کوشتهای

شکار با پرندگان کرده باشد کوشت را بپاز بروغن نیکو اندکی نابند و با بزغ پزند و مرزنجوش نام

پخته کرده پس زردالو بی خشک و آلوچه خشک بر اغانی و مغز کردکان و بادام و پسته کرده

با نیم پخته در ان پزند و بچوشانند تا پخته گردد پس چاشنی سرکه فشند با سرکه روده و شاب

باندازه پزند و بر آرند و بنند تا بروغن افشند زعفران سوده پزند و دارو فشانند

بر کهزند با چلو خورزند با بان نیز نیکو خورشی است فورمه زردک

فورمه زردک دو کونه است نخستین کونه بادانگاه خزند که — چکامه

باد مسان سر زابر کاکران منان ، مکند اکنون هزاره ش سایبان

سرد همی دان انظاره کن که بمجرر ، همچو پنجانه زده کشد اتش سوزان

راه پخته ان چنان باشد که کوشت کوسپند و بز باندازه خرد کنند و با پیان بروغن

نافته پزند و نابند باندازه چون نیم پخته گردد کزد شاداب شهرین بر سیله بچنانه خورد

کرده

در کونهٔ خورشها

کرده و بپیت روند باج و نیکو شسته باندازه دران پزند با نیم پخته خرد چون بر بچخته نرم باک

کرده چاشنی از سرکه و فشند با سرکه روده و شاب نند و با قش فشند تا بروغن افشند و دارو فشانند

و بر کهزند خاتون — گفت بجای سرکه انبوه روده با خورش و مثبجن

ش بود مشو گفتم خوب گفتی و چنین است مکر انکه پیشتر چون این خورش بپزند بدید آورند

سرکه چاشنی کردند و این روده بپزند و بدین سان بسازند می خواندم

فاوفبل بکاهانبکت صباسبته — بعدکم شفیت النفس قبل التندم

ولکن بکت قبلی فهیجنی البکا ۵ بکاهاوقلت الفضل للمتقدم

زهمسانان پرسید گفتم پسند بد فورمه زردک کونهٔ دیگر

فورمه زردک کونهٔ دیگر ان نیز بدانگاه پزند که چکامه کوسفند نامدار سرود

خبر بدهن از دیدکه هنگام خزانست ، نادخسانا زجانب خاورم وزانست

بچخن ان چنان باشد که کوشت نرم بپاز بروغن پاکیزه نابند و با بزغ پزند نا نیم پخته

کردد پس زردالو بی خشک و آلوچه خشک بر اغانی و مغز کردکان و بادام و پسته کرده

با نیم پخته در ان پزند و بجوشانند تا پخته کردد پس چاشنی سرکه فشند با سرکه روده و شاب

باندازه پزند و بر آرند و بنند تا بروغن افشند زعفران سوده پزند و دارو فشانند

بر کهزند با چلو خورزند با بان نیز نیکو خورشی است خانه خدای

گفت اینکونه چنانستی کاندرانست

وخورشی نابز است هر خورنده این پسند فورمه شوید و با فلا

فورمه شوید با فلا این مسان و با مسان باشد با فلا سبز و خشک پزند مکر انکه بپاز و سان

دهند ان نیکو تر باشد با فلا نازه در ماندران ماه نخست بچانند و بر سه ماه دوم و سوم نیز این

در ماه نخست نا بستان بدست آید بچخن ان چنان باشد که کوشت و شلغم پزند و نیکو

۲۸ کرده نادره‌ن بنا بند واب بر نند چوز نده ماند سبخن کوید با دبه هر فرکه‌ن ماند نا فلاه ناده
از بوست کرده و نهر کرده دران ریزند نا بخند کرده در بر کیرند و با چلو خورند بوبره با کنه چلو و ما
کوسپندی بنکوست چون بوسنان بزند و با فلاه ریزند با فلاه با باد بعیشند بد بکدان ریزند
کوشکوبزه با بکاه و بسیر با فلاست کدانه و زود بر است با دبر بزه خز الیکه با باد انداده
ان دانه و بهنکام ریزند این خورش بهمه کاه با ماست پسنده است

قورمهٔ شنبلیله — خانون کفت

مرا این خورش هیچ ندانم از بهر آنکه از بوی ان سبزه مرا باد باد و هیچ به خان ما خوالیکه نه
بخته است مکر انکه بخان ان شتوده ام سنا چار و نا باد و دین نامه رونشه اباد این خورش
ان زمستان افتاد بر لب خشک شنبلیله بزند وان چنان باشد که شنبلیله باندازه
باکوشت بروغن بنا بند واب ریزند چون بنا بخته کرد دبر وغن افتاد بر کیرند با
ماست وچلو خورند مرد مان دیه وکهلان — قورمهٔ سیب

کدبانو — کفت دوکونه بزند بخت بنا باید دانست که این خورش را
بین و دانند سیب را سیاه بر بن لبه سنوده است بزن شکان نهند وان کفته ها کفته اند چون
هم دانند دراز نا کردم از بلا طون کفته اند — عجب این خاک وغه بطنه نفاخ ادراح
سیب بهترین میوه ها است و سودمند مر بیکان و مر نجوران را از بیشوا با ناصر شاه است
که سیب دوبه شب است بوعلی کوید سیب شیرین بزند بخت کرم و درد قهم ترش و خشک
وترش شهر ناوند کرمه و سردی بکاهد و نیرو دهنده دل و دماغ و جکر و ریه را پاک زهرها
و چاره کونان روی جان لبه رخ سیب را بند کفته اند چنانکه کفته اند

چها چیز نرا از چها چیز امد ، که هست هر یک از ان نادر زمین وزمن

زعفر

زعفر ان او وند آن سرخ رنک خان ، وشاخ سنبل کیسو زیاک نفره وخت
اکنون بره صحن بدهم — کدبانو — کفت کونه ان چنانست که خالیکه
کوشت بره ان بره و کوسپند چونان دیکر کوشتها را اندکه بیاز نباید بره وغن هر چیز بکیرد
پس اب بزند بخته و باندازه افکنند چون نیز بره یک بزند کرد بلد سیب سیده ترش یا شهر ناوند
کوفته پاره کرده که هر سیب چهار پاره بوده و تخم و جاتخم از ان بر کرفته و ان ریزند و سیب
اندر بزند چون اندکی ماند که سیب نبزند کرد ذا بنوده و قند باندازه چاشنی دهند و اندک
خالیکه استاد نباید کرد نبرد یاک سرم نرم اوزه کرد نه نکبرد و نباید فشود چون چنان بزد کرد
بخته باشد نه چنان از هم پاشیده و خورش بر وغن فشنده دارد و افشانند و بر کیرند خورش
نیکو و نغز است پیران پیشتر خورند و نانش اکوارش باشد — کونه دیکر — هم این خورش
بزند مکر انکه بجای سیب انجوز و قند سرکه و قند زنند و در هر دو کونه در شاب انکور نیز
یا انجوز یا سرکه نیاک باشد پس اهن خورش نا بسنده است و خوان که سیب نیاک زهر سیده
باشد — قورمهٔ سیب — خداوند خانه — کفت
اینخورش نا آخر خزان باید بخت که اینک رسیده چون زنان دلداد کان و بوبا کرده باشد
بدانکه — این چیز نهروه هنده جان و فزاینده هوش مرد باک زهرها است
و بابان ذهن اهن میوه نیکو شود و پژه ها چیزها که در هر جهان چونان نباشد بسوی و بهره
خاکبر یدان مشهر اکرده نادر کاردانی چند دانه ان باشد بر بنه بیچیده و صحن بخانه و خوان
بر بسته در هوا موزون و خشت چون بدان دست بیوی ان بیاید و بکاهد که بدان نادرها بهره است
پزشکان — بنشنه اند اینکه شهر بزد و سرد و بی است و کرم بکاهد و ترش و تخت
و در دهم خشک و سرد نیز و هنده باند و دل و دماغ و شادی افزاید و دانها

۳۹ واز اشکونه ان شهر بنی پرند که بجای خود اید چون بد بجای دسپلم **کدبانو**

کفت مراد دل سخنی است کفتم پس کفت این بوی خوش کدام سبب است و کلها ایدا کدام چیز

کدان ان میوها و کلها ابهر دارند ایدا بیاید و ان انجا سه باشد چون فلفل که بهی بوی با بخانه

ان ان میوه بوسپلم و بناه نکرید بوی دهد این بوی چیست کدان بوی اید و دهان مختلف

نهرود دهد و ان باشکار چیزی که نکرد و هم چنین کلها و دیکر بوی بنده ها پس باید این بوی

کانه باشد پیوسته بدین کل و میوه و سرچشمه باب پیوسته که هر چه بر کرند ان کان هر

ان انچشمه دیکر بجای ان اید مر این را بوی شیله بیاید کفت چون کفتی او با بخام رسید

دیکر سخن بکفتم و جای ان بود که با بران بوی شیله دوباره چندان وزه نیک نیامد این

سخن بکدام موسمی کفت او ابوی دم و کفتم من چنانکه باید نتوانم ترا موجب دانستن ان

بود و از کشیدن ان که باید بخت سخن ان افریدش و اخر بدکار کنم و تا ان بی بزدان پاک بهر کار

بیاید ادم سپس سخنها کویم که تو هیچ یک ندانی و مر ایدا دش شناسی و این چنان باشد که

تازی سه پهلو بی کویم و پهلوانی بنان بی خوانم یا بنا بنای عاد و زاد و نکها شمام و ان سرخ

و سپید و زرد بی کویم و هیچ ندانی باز او کویم که دوا چکونه است و کوه چه راست چکونه

بها موار زرد و کشنیز چند اید باز داد او خود هیچ کار نشناسی اکر بدل ان اندازه

کبر دهی جانها باشد پس باید سخن کوتاه تر اید و لب که سرچشمه این کویند ان هاشم

فرمان خداوند کار بی کدان نسبت هست کرده هر چه او بی که کرده دانی بنشناسی دیکر بنا

دم و لب و کفت این خورش این چون فلفل سبب پرند و کونه چنانکه یاد کردیم مکر انکه بجای

سپل بی باشد بدانکاه که

سند خزان کیها کونه لعب کرپها ، باغ اپراشد زر زجعفر بی جیب کشاد

دربهاران چون بکف دست چندان بود دانه ، این خزان امد که از زیر کند دست چنار

کهیا کی بنا شد این خزان از هجر دو بی سرخ کل ، رنکها زرد شد اندر فراق جلنار

پس ابه کرده نهرد وی بانع رزوی بانع و روی کلها
نارشد دل پر خون

فورمه بادنکان ان بادنکان کفتار سازیش بکذشت

خانون کفت این خورش همزه بی انکوست هم با برنج نیک بود و هم

با نان و ان چنان باشد که سخت بادنکان را بپوست کرفته بر پهنای پارچه بر نهند و اب نیک اندازند تا

تلخی و بی مزکی او کرفته اید پس کوشت با اندازه خورد کرده روغن بکدازند و بنا بند انکاه بادنکان

بروغن نا بند نیک نرم نرم که سرخ کردد فرو نهند پس با کفکیر بر کیرند و بجای طشت سپس کوشت

و پیاز چون هر یک خورشها بروغن بنا بند و اب برنج بر نهند نا برنج نرد یک کردد انکاه بادنکان

بر اندوده نهند نا پخته کردد پس روغن فشرده هنکام در پختن بادنکان فشرده بخر اید که است که نا اید

هنکام شناسد که بادنکان نه نکردد و نه پخته باشد **خانه خدای کفت**

برنجی بد بخورش ابغوره زنند و ان نیک نباشد هیچ نا فشک که سازد بهود و نا جاست خورند

باسهر ماست پس با مزه است بوجه نا که چلو و این خورش با مزه است که با دنجان بنکویند

اید و کونه ها و هر شه نا باشد و کرنه هنکامه که بادنکان نو زاده نا باشد خورشها دیکر ا سزد که

باد کرده اید **فورمه نعنا** نا بکفتند ان سر فتد چه فتد **کدبانو**

کفت این خورشها هنشا خورشها است هر جا نا نند و هر کز بنکو نکوانند پخت زیرا که این

خورش چنانست کا کر اندک چیزی ان بخانه او بکاهد نیک زشت و من این خورش چنان بزم

که هیچ خلل نکند و نتواند و هر کاه بست و دو این مختصر چنانکه من خواهم تو ان پخت

و کرنه چون این دو کار نیک نشود کفتم این دو زها کدام است کفت دو هر کشور با ان دو کار

کدان باد بجاید بدو کی زمین هیچ نشاید و هر نوع دو شاخ بخورش و باران بد و با مرواید بدو نا

در کونهٔ خوشها

۴۰ و باغ و کوه زر و لعل و یاقوت و مرجان و باغ و سبزه نعناع چون مه از بناگوش مهرویان

از خانه بنا بادا نگاه نا بادا بن سبزه چه باک و یا که شان و برج شهر چه ست که هنوز دهان از شهر

نهاده و نا شسته و دندان نیز نرده بدست او و دوغی که از پاکی و خوشی چون عبیر بوی

بوده بکاسهٔ سیمین بدو داده خداشناسان بر سر خوان نهاده و با هم به خشنودی از جای خویش

باز گردان نه بنده را مرز نه بنا بن بدانگاه بود که منوچهر به کوه

نو روز بر نکاشت بصحرا جشن و مے ، تمثالهاے غرقه و یاقوت پر نگار مے

بستان بنا گاه بر کشت بر نگار ، از سنبل و بنفشه و نا دونوش مے

صلکار دکان نشسته باغ باغ ، صلکار دوان نشسته کرده است باغ طے

چون بعض بدو بجاے رسید خانوزاد گفتم سالار بزرگ بنا باد شهر بنا بن سرشار من بودم

مرا بن دیوانه کوے با کدشتکان زاکفتم من کدشتکان چه دانم تراکه هند و بکی را بدانسالار کرد

خانه او دیگے چیزے دست رس بود و بنا ے چند هزار مرد بنا دکانان داشته و همه شاد

آباد و بهار و لب بر لب خنده و دل راد و همچو ان شاد بے و خوشے نها سوے و بکدم تر دل

ندیدم نا بدان دو دکان کرد بنا د رفتے بر بالاے بر سر نرده و خانه که تمپر سے به بر کرده خانه آمد

مانهے سرچها سوے کاهدان با هنک هوشنک و فرهاد بن و ابلخز اسپاب نهروے طاق بنا

و شامکاه آمد بے و بنا گذاران بدر آمدند بے و دست و پاے دهندکان بچوب هم کوفتے

و دکانان سر بندهے سوے کودکان بر نج هم فرسودے زود هم هم کرفتے هر کاه مست دو بے

خواستے کفتے زان شهر با آمد نتوان خورد خانوزاد هم هر چه خواهے بر کیر چون شاهنهروسیاه

هر آنچه بیش بازار دکانان خود داشتے بر فت و دامها کرد بے بکفت که چرا چنین کنے

سرودے که بنا گذار بے چنین آمد نان خود دهم و از بنا گاه که هم و بجاے او هم بفرزندے که مرا

در کونهٔ خوشها

در این بوده است من بودم شاه دو بے بودم و اینکاره هاندا نستم شاد نا نه هیکردم که مادا

روز بر فا فرونه است و شوے من بادشاه شناس است چون شا بکدشت هم نکذ بهم که مادا

بادا نجاے و انجاے کشند بجاے انکه خود خواهد از خود زهر خواهند و هر سر کاه دستان

لشکر بنا و بدین و کرده نازان بادشاهے بدکاه نا بره زدند بے مرا بر سیدم کفتے سالار شهر و

روستاها نامه باد بسیا کنند م و چو صد سپاه را دوم و بخانهٔ آن دو صد چو دار بهراغه سپهد

شد و او دو دشت ده هزار دینار میان کارکاشتام چون چو زنده اندکشت و اینکاره ها نه ادم

چه هنکام و سلد و بازاران کرم کرد و بعز و شد کنجها آوندوان دوان انکه من و ادوام

فرزونه است و مشور کشور دوست و بکجان در دو پوست است امروز او را بخواهم و بدهم

سوے بے دیکر بر اینکار بخواهم افزود اکنون نا بادا بن روستاها نه که ما را مست زود کنند او

و بر ایشان داد نا اندهد بر سد بر کهم چنان کرد بے وان خانه نهن هر چه بود بهره بے و با نات

داد بے انرا بکدشت و سالانو که بر انخانه و بکی بوشهد بے و خانه دیکی کفتے بس دراز دین

سالار نیاد و دم نداشتے بوشهد بے و کسر دن از دست و فت تر ابکدم خندان ندید بے ایشان

نهر برفت و بنا متهم دامنا فه دیکی کفتے و با غهاے سهن بن خود بے با انکه ر ابسد باغ که شها

تخفتے و دوغها چون بوشاد با خود و انکفتے خوردن و هوشهدن بیکسو نهاد بے نهن

تواند آمد که بدانستم که با غ با خشود مدعه خود دو با ان هر شے که ر ابود جادو کرد و ا

هم نا فے دو با غ و روستاها بعزو خشو بادا بے و چکارها نا کفتے که اکر کوهم بس دراز کرد و از

اهن بے بدانستم که نا بد هر که به از دا با دکان بوده شهر نهن کاه با شد و سالو بنهر و دوانه

نا شد و بهمن و هوشکاه او خشک بخندیدم و کفتم اکنون بچنین خوشی بنا مون

نا هم چون هنکام و سد کو هم که بر من چه آمد کفت چون دو غن کا لخه و نا فه کرد کو شت

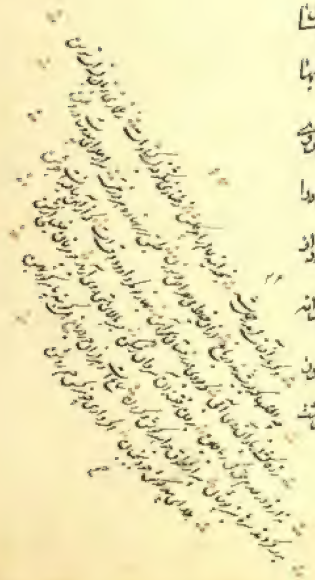

در کونهٔ خورشها

۱۳۱ بره باندازه بریده دران دهند و نعنع نهند باندازهٔ قرهها سیر سه دران دهند تا اندکه نافته
کرده شود پس اب دهند و نیم خود باندازه و نرم نرم بر افروزند چون به پختن نزدیک کرده اب
لهسی خوب خوش بوی سه چاشنی دهند و نان باندازه برافشانند چون بر روی افتاد کم هیچ
اب دران نماند برگیرند تا چلو کند چلو لهمن خورشها جهانفشا این بدان روزکار است
که هنوز ریباس بدست نیامده باشد ان ریباس که نرم بوده و نیک باد چرا کرده باندازه چرا
انگشت و پوست کوفته بالنهکام کرخالیکرده اندیه چرا اب لهمی دران دهند اگر خواهند بوی
اندکی اب لهمی نهند زنند و این خورش را امامت کوسپند سه تازه پس نیکو شود بجای اب
لهمی اب غوره نهند سرش است مکرانکه اب لهمی هست قرهٔ جعفری

چون قرهٔ نعنع نهند مکرانکه بجای ان جعفری دهند پس اندقرهٔ نعنع لهمی این خورشها
است اگرچه این خورش در دهستان نهند تا جعفری خشک مکرانکه هنگام بهار بود
ان خورش انگاه است که

نو روز دوزکار مجلد کند گهی ، در باغ خویش باغ ادم رد کند گهی
نرگس چو باغ نوکوپی دوم زنبت ، اوراق عشرهای مجلد کند گهی
در کلبه زار لاله نعمان سرخ روی ، خطی نقش وفا به رخ خلد کند گهی
وان نسترن چو ناف لعبت رهن دلبرا ، کافور فام اهن پران دکند گهی
از بهر انکه زلف مجعد بود نکر ، سنبل بباغ زلف مجعد کند گهی
وان بهر انکه روی بود سرخ خوبرا ، گلنار روی خویش مورد کند گهی
باد بهن صناعت مانی کند گهی ، مرغ خزن دوایت مؤید کند گهی

قورمهٔ الوچه

در کونهٔ خورشها

این خورش و کونه است نخست از الوچه تازه پنهان دهکان از خشک کونه نخست انگاه تازه
است که ابرهها سه چهار شب تر ان بجوشد و از و برکارکه

روغن سه چار پیاز مجوش طاوس سه ، دبیه سه روضه بروان باندهر مجوس سه
هر نان نوحه کند فاخته چون نوحه کرد ، هر نان کبک گهی نالد چون نافه سه
دم هر طوطیکه چون زنده ورق سوخته بود ، باز چون سنه سوسن دم هر طاوس سه

کوشت قرمه بار پیاز بره عنن تازه هر چه بنکتر پس الوچه پنهان دهکان کوشت دو سه بیخته
کرده الوچه تر یا خشک دران دهند و بر افروزند که بادام پخته کرده اگر الوچه تازه نخواهند
خشک تازه بود اندکه اب دهند تا کوشت اگر چه بره عنن افتاده را بپزد پسند مکر انکه

کدو نابق کفت بادنجان قرمه نیز است اگر الوچه خشک بود نابد پس وقت

نپسند نابق کفت دو عنن این خورش پس بارنه و خوش است اگر زیادت
خشک بدست آید مشتی از ان نهند افتاند پس نیکو شود قورمهٔ دو پیازه

خانه خدای کفت من این بخشنده نام کفتم من نهم بروزکار دراز نکاه دارند
که خدایش سیاه مزه این خورش خورده ام دو سه بار بدیه و ورا کنیز سه زنکی بود نیکو پرداخته
بغشه نام این خورش نیکو بخشنده بهر سال این نوان بخت خورش سه بس سنکین و خوش خود
است دران چنان باشد که کوشت بره یا کوسپند نر بره باندازه خود مهار بند و با پیاز چنانکه
بهر جا باد کرده بره عنن نیکو بپزند اب هر دو چون نیکو بخته کرده بجای سه سبز یها باز
دهند چار جعفری و نعنع و دهکی سبز یها بر بهنا بر خورش کنند و دران نهند و نرم نرم بر افروزند
تا بره عنن افتد خورش دار و دانه کزعفران افشانند و دنبند و مهر کنند بنهند تا بپزد دانست که پس از
تا عنن کوشت و پیاز اب دارد این خورش کند و نهند تا کرپاید قوام خود اما اکست و ابش اندک

در کوبیدن خورشها

آکراب نهند و بر نهند کوشت زود بپزند و فرو اندیخته بیاناند هم بکسلند و بناه شود و بنکوفته

بیاند بهه دانه ها نامدار بجهان بنا الله بر چیلی آنکاه که بجز آب خود نه ناباب بود بنشابور

مردم دو کوهها مردمان بر بود ند بهه و بجای خورش بجوز و نارهه لا تخرجن من

البیوت لغازة او غیر غازة لا یقصنا الغانصون فیطبخوک دوبیازه بالا

دو نکار بود قصر نهند کوبند فاجمع الناس بی غلاء و بی بلاء نادلوه من

بانم البیت مات جوعا او بهلها الناس باکلوه فوریه ماست

خانوس کفت این خورش بناچار بهه بر نند و جوز نند مکر انکه من چنان پزم کز بس

بنکو شود و دیکر بهه نتواند بجاون و نوانم کفت که دیبا بنکو است و ان چنان باشد که کوشت

فربه و بیاند چون خرد و ها بر یکن بنابند و بهلسند تا بنان بخته کردد پس است چکیده بادامها

و اندکی زعفران و نمک و بلپل باندازه بر هم زنند تا همه یکسان کردد و بدان دیکها کوشت

بخته بسر و نباشد و بر بهه بر هم زنند که خاست بود سیاه و بناه نکردد پس سیر و بقناع

و یکن تابند بران دیکها و اکر بخواهند ساده بر کیرند و خورند بوقت باچلو که بنکو تر

انجمن از صمتنها است کفتار دیکی که صمتنها بادخواهیم کردن

من کویم صمتن بر ان نازبهه است و بیار بهه نابه از انجا خود دیکها نداریم اکر نهاده بود بیار کفتار

اند چیزی و نکار بیشتر از این خورشها نبوده است دو چاره و چکا بهاکاه کاه انجمن دیده ام

منوچهری کوید هر کز ندیدم ترک چون ترک صمتن چو اند و نابان بر مرغ صمتن

اکنون سخن بسر کنم و این خورشها را بپایان برم شمارم از کفتار خانه خدا که خالیکه چنان

چون پزند و در دهن بکنارد بهتر باشد من او را دو بنکار چنان دانم که بلاطون نارهه طالبی

بادنش و بهتش و بقراطوجالینوس بر بزشکی چاودار و به بنکار بنکو دانند

در کوبیدن خورشها

صمتن جوجه خانه خدای کفت شاهنشاه

همه صمتنها است کاز جوجه خاکیان و بادکنان و غوره سازند و ان چنان باشد که جوجه

فربه بابان کرده بادبنند و اندر پز کرفان هر چیزی بکذارند و اشکم و دیده و بناک شسته خلال افکنند

و هلسند روزبهه کنار سوده کرده پس و غن بنکو بابادیبا خوابانند بادبان و بادنکان پوست کنده

و ناب نانداخته سرخ کنند و بر کیرند پس جوجه را اندکه بیاندبان و غن نابند نابیند

پس با هستکی و استادی و باندازه اب بر نند و بجوشانند چون نیم پخته شود بادنکان

بران اندازند با غوره مخم کرفته اکر از کونه غوره هکی تخم دار بود و بر بهه بجز و نند نابه

و غن افشند پس دارچکها خوش بوی باندازه افشانند و بر کیرند ابخورشت پس کوبند

که چون دیکی نباشد و بر بهه اندکی ابدار پسند ندان نیز سزاوار است بر و نهها کوم

ن این خورش بتوان فراهم کرد مکر بناوستان که بادنکان و غوره هر دو وان دو نکار

بدست ابد کوبند دیکی انار دانه بادنکان بوبزه شهر تبریز

چوار دو بهر از نانبستان بکذرد بیاناند ابد بادنکانها بس بنکو شود و جوجه های خاکیان

فربه شده و فرو کیرد بدست امده صمتن ستانیم و بجای غوره انار دانه بندخورش

دیبا بنکو و خوش مزه و سوده کردد خانوس کفت صمتن بنک

هم است بانو کفت چون از صمتن

جوجه بکذرد بهه نان خاکیان و جزو سوست بادبادنکان و غوره ان نیز چون انان

جوجه بر نند مکر انکه خاکیان و جزو سر دیر پز نند خالیکه بابد هنکام افکنند

بادنکان و غوره بشتابند صمتن بره خانه خدای کفت

این خورش نشاید مکر بدانروزکار که بوی نواسوی بنان بهه کوید من ان چاره هکی نیم

۴۳ که بس نیکو و بهر بیشت و چنو جاه به پهلوی و نازی ندیده ام

نوم عینیک بابن وهب عزاد ، وکناد الهوا بطلبک سنا ر
باطر بجی بها ثوائی ولی فیها ، اذا دارت الکؤس اعتبار
من حدیثی انی مریت بها یوما ، وقلبی من الهوی مستطار
وبها نرجس بنادی غلامی ، ثم فقد ادرک لدنیا العقار
وقضی الدواج واسبطر الهواء ، وجادت بنوها الازهار
فانثنینا الی ریاض عیون ، ناظرات ماان بهن احورار
ومکان الجفون منها ابیضاض ، ومکان الاحداق منها اصفرار
بعینا بحن عندها صرح الورد ، البنا با انها التمار
عندنا هوة تغاغل عنها ، وهرها فالوجود منها خمار
فانثنینا للورد من ان تنبو ا ، ومن النرجس الضاعف رار
فراه النرجس الذهبی صنع الورد ، فناده مستصرخا با بهار
وراه الورد عکر هن من الصف ، فناده فجأة الجلنار
فاستجاشا نفاح وبان ، حمیت فی وطیسها الاوتار
فاستجاش البهار جیشا من ، الارج فهو صغاره والکبار
فراب الربیع فی عسکر الصف ، وقلبی یشف الا حمرار
لبس الا الحمرة فی خدود ، من اناس بعوا علینا وجاروا

وان چنان باشد نکوتر نها که بکاباک یا دکنم کونهٔ بخت کدبانو

گفت با بلبره شهبوت و بهر بیاست ارند و سر دست و کله و کردن ان بر کبوتر ابهر نخورد بشرا

کوبی

کونهٔ خورشها

که دیگر کونهٔ نها آن جایی دیگر دارند بدان کهان هر چیز بریان ای چیزی افزایند چون کوشت

فراهم شد یا جگها بدان بریان کنند آنان و دو عن نبات بنابند پس از ان کونهٔ نها بانند کی پیاز دود

دیگر آن افکنند که بهتر سرخ کردد چون نافتد شود باندازه آب بدان ندچندانکه خاکی بیند

چون بپختن نزدیک کردد غورمه تخم کرفته بران افشانند و بیاورند نرم کنند عنی

فشند دارو ها پاشند و بر کیرند کونهٔ دیگ هر کارها کونهٔ بخت یکی

است مکر انکه بجایی غورمه الوچه تازه و بهتر ند وان انکاه باشد که

صبا بسبزه بیارایست دامن ما ، نمونه کشت جنان عرض و عمق دا
فهم باغ و راغ جاذنده کردن خاک ، ببرد آب هر معجزات عیسی را
چمن مکه بطان شد که شاخ نسترن ، طلوع داده به یکشب هزار شعله را

چه بدان روزکار غورمه مانند هیچ جا بدست نیاید الوچه چون بروزان بیاورند بر کهایی سکوه

ببرند زاده بود الوچه وکباس

این نیز چنان بود که یاد کردیم مکر انکه کباس رسیده و الوچه رس نبود این نکو و خوش

چاشنی شود بانو کفت این خورش بدان روزان است که

لاله بر شاخ زرد بمثل ، قدحی از شبه و مرجانست
ان تقاضای هوا و بی غلبه ، راست چون آژده سوهانست

چه بدین روزکار هنوز غورمه بدست نیاید کباس رسیده باشد

کونهٔ دیگ مربباس وکنکر خیلی خا

کفت این خورش از هر کونه بر است بدان روزکار که

ژاله منبرف ببرد از کف کوه ، چون ز مستم نبشتا بخم اندر دکانها

بادام دو مغز است که از خیش الناس ، نادانه لبش بود سر سر ایام فنا مرا

برین رفته باشد و کنکر که بناز مصرع شف کوبند سر از خاک برکشاده و همین زخان باد زده

و دیباس بکوهسار و بیاده و همین زمخ فشاده و بچان ان چنان باشد که کنکر با پاک کرده

و شسته بر و غن نابند که باندازه سرخ کرده پس کوشته بره را سرخ کنند و اندکی اب بنه تا که

نیم بخت کرده پس کنکر دران اندازند چون بکلدسته جوشد و پاس پوست کرفته و با چهار

برباده دران ریزند که بجای ان شیئی ان باشد چون سبز و همین فشیده دارو افشانند و بکار بند

کوفته دیکی — الوبالو

الف که بجای غوره و الوچه و در بهاس الوبالو که بناز به حب الملوک و همین الف فراچها

کوبیده و بنادان نهین پس نیکو و بابزه است — کدو بانی

کف انیکو زان الوچه بره باشد بادام نهین خوبست بادام و مزکار سزاست که الوچه را و ف کدو

بود و الوبالو الوچه را و انه کها با فوت بهر بالا ان بشابر کها بجای زرد بین نمود لاکرده

شاخ برانکبخ زد ، خال برانکبخ نقش — باد فرو برخت مشاک ، ابر فرو برخت نم

فرسه برشد بجال ، طوطی و شد برقص — بلبل و شد بلحن ، فاخته برشد بدم

کوفته دیکی — چغاله بادام — که چون دیکران پزند مکر انکه بجای سرشها

کدو بادکوبه چغاله بادام دو نیم کرده و مغز کوفته و بنادان بالو مزکار کند

برباسمن عصفا دو مرجع است ، برادعوان طوطیانه با فوت معلمی

خیل بها خیه بعجز ابرون زدند ، واجبیی دکه خیه بعجز ابرون زدند

نکس لبان کفته فرو بان زدوست ، چون زوجعفر بهاش دو افکنی

ابن بس نیکو و بابزه است اکر بش زیاد خواهند اندکه الوچه تخم کوفته نهین دران و بنادان بنهند

در کوفته خورشها

اکر بخواهند طعام را بشوربا خورند بکن مانند — مسمن پرندکان دشت و کوهها

بخت زان چوچه مانکها ف که همین بن کوبنه است و بادکرده شد پس ان مسمن فربه کباب

کدو بانی — کف از چوچه مانکها به است اکر فربه بدست بابد و بازه بود و بیوبانک

نکشد باشد چه از دیباچه نازک زود سیاه شود این چوچه شرط انکاه مزه است که

دنبه قدری انبه — مثال ، زمین نقده فربه شد انها نهین پرندان

فربه چوچه بهتر بسیار دختند ، بنان زلزله اندازند بکاه زوال

از انکه فربه کباب بد انکاه فربه شده و بین اورده بادکنان و غوره بدست ماه و این هنده و هفت ایام است

از انکه فربه کباب بد انکاه بادکنان و بین زن از غوره بدست بابد و بد بکه جاها چون دهه بادکنان

و غوره فربه باشد و بکار بنازابد و از اباکان دنبه خرچنک غوره نوباوه از کنار

اب سه تبرین اورند انکاه بادکنان نباشد بادکنان قبرین دنبه شیر بدست بابد نوباوه و باغ

خوشه نیکو خوردنی شود و فربه کباب دهقان دونکار بکوهستان کردا کون راه

راه بجوئی ان چنانست فربه کباب کبر و مکس و اکذارده باشند بر و غن سیاه اندکی بیاز

بنابند پس باندازه اب بین نند نانبم بخت شود سپس غوره تخم بادوده باغوره کشمش کوباندازه

زردان و نیکو باشد و اشکم بادکنان که بکار دکاهیده باشد انبایند چرا انکه بادکنان

همان و غن پیش انسرخ کردن فربه کباب نیکو سرخ کرده باشند و هر چه از غوره مانده بکنا

فربه و بادکنان برافشانند چون نیک بخت کرده دارو هابهم اکنند و جوزبند بسیار بابد دانست

که بادکنان نیک بخت زان باغ داراست که من دیدم ازبا باندازه نخها که کوچک کوفته

نخها نیم برسان هند و جسند و پس نازک و بیخ تخم چون نیک بنابند و بد بکدیکر افکنند همان اب خود

بخت کرده در بهین بادکنان سرد نباشد به تبرین نهین بر و شاخ که لاله نامند همان روشنا

دکون خورشها

۵۴ بادنکان زاداست و بشهر بنامازد فرنگ سبک باشد بادنکان بهتر شهرهاست ابران
باشد و بهتر ابران خورند با خورشها چنانکه باد خواهم کرد چون سخن بدینجا رسید
خامه کدبانو گفت دو دکاریست بس دراز است که مستمن کجا بخورد ابهر دو
فرو شاورده اند گفتم واز چرا گفت از بهر آنکه بکوام گفتم کوسه پیش از آنکه کاد بیوان ملک
کهن بود جوانی بود ازاده و بهر دلها جای کرده بزاد و بپر شهرزاد و سالار و بهتر دوست
خواستار بود و ندیم و روزنبود بی که از بزرگان شهرزاد بخانه ملک رفتندی بیشتر چنان بود
که راهیان ما بودندی براه پلدوت که خدایش بیامرزد و زان بهتر بادی که کشاده ان روزها
بزرگان بودندی و دوستاران کوهستانی کجا بیشتر زاد و رفتندی با بود که بخانه
ما بودندی ما بخانه بخانه بکی نوشتندی از ان بود که ما بیشتر کجا بندی رفتندی بکدیگر چیزها
داشتیم اکنون چندی است که خود را کم شناوکار کرده ام و از دوستان بریده ام و سفر بلدی
برچیده ام از روزگار شهرزاد بهتر فت و این روزگار نظیر نداشت بنا بعد گفتم دوست کهنه
ناز کوی که چون اظهار او و نیچین شد گفت دانم و نتوانم گفت تو کوی که گفتم بنا بعد امل بلدان است
خامه خدای من همانم که بودم جز بادی که کشاده تر از جهان و دشمنی او تر اندر بادنکان اکنون ابهان
کهان دهند زود و خیال دوستان بر ابر باشد چون بکم که اکنون بلدست نگم و راه فراخ برفت
لبه و ابهر بلدان و چون است که بزرگان بخواهم گفت ما بلدان کاه که بر همکنان خوان مهمانی دهند
بود یکی بر روزگار دشمنکار و زندکانی بلدی که مرا بچیزی کار نبود مرمان او را بود و خشم پوشیدی
و بچیزی خود نی هر که را بخواستم با بوان بلد و خواندی ان بزرگوار مرا خدایگان بود و از جای
هر که را او دوست خندان و شادان پذیره شدی و بروزستان و شبستان بردی بنا هنگام
چاشتگاه و ناهنگام همه کونه خان ما او امنه بود که چشم روزگار بنا کی و سوی کان خوشه

دکون خورشها

ان خدا و بدکار بانان زان داده بود و من سرانرا بود م ا پ از خنده پرند فیی از نجا اند و بجارد
با رخدا و بهشت جاودان دهاد که رد بهر مردانه و پرد کار بی بکانه بود انرا که بهتر سوی از بلد
و با دو بذیره با دشاهان بر دی بود همکاره و بکی بدان روزکار بود م که بلد م ابر جهان
بلد بود که من جوانی بود م ستاد و دیوانا ما دم که او بهن از نخست شهر بانان بود و شوی چون
بلد م دیاده و خود بهن شهرزاد بی بود با رسا و کشاده دل من هر چه کرد جا انشوده زن که اکنون
مراد دست است که در بهشت جاودان دارد پسندیدی چون همان او در مجهن با نهراس
استوار بی خورشهای ساختن بخالبکان و زمودی اکر دم نبوی بی انکه بهن فرمودی
از هر که بوام خواستی بهتوانی داد بی که از ان نمانکاد و خدا شناس بود هر چه بوام کوفتی
مرا بزودی و زمودی انوام کناد و ان بود که بزرگان و بچلوانان و شاهزادکان و مهمان
بیشتر بخان ما بودند و با بوان ما غنوده اند مرد و ادافش بدیده است همه را استوار
و انهر سوی بهلوا مانده اند مرا راه او در داده اند این دوستی که بزدان بجهان هشته
داد هد و جز بنده را بجشنده ندانم از کدام راه داد بی که ما هر چه بکی تر بکشاد که بود بهم افزون
بروفت کاش من بیش از انکه بلد و با د و جهان بلد و د کرده ند فته بود م بنا زی چاشکه

کفته اند

ابقت لنا ان حدیث الحاد بی همم	ولم افنان فواد بی جلد
هم الحبوة ان اعرفوا او اشاموا	ام اهملوا او اهموا ان انجدا

چون هنکام سرود بی من رسید دان بزرگان که ما را هنکبا بودند ان منبا شدند
جوانی و فره ان بر ما هنا بلد شمان نان جوان بر چاچیره شد بلد و هم چون بوان راه
کش نمود بد بچکان خود بنا بلد ند و بزرکتر شد ند مردم بکانه با راه با فد چون شب

در گونهٔ خورشها

دست آمدی و همگی بشبستانها خزیدندی از زنان فسونها و نیرنگها پدید آمدی تا
کار بدانجای کشید که من بکار دیوان دست فرازدم و مرا آن کار شایسته نبود که سزاوار
چون منی فرمان روایی بود نه باژ دادی دیگران چون گرگ گرسنه گرد آمدند خوردند و بردند
و من گرفتار دژخیمان و روزبانان شدم هرچه مرا بود بدان راه رفت و دست تنگ شدیم
و دادمان بشهنشاه نرسید و گرنه داد دادی این سخن دراز است اکنون بهتر این است
کزین داستان بگذریم و روی سخن بدانجای آریم که گذاشته بودیم

مسمن تذرو

چون کبک بود مگر آنکه این خورش در آذرابادگان بدست نیاید زیرا که تذرو در آذرا
بادگان بارس و دشت مغان و اران زمین باشد و آنجایها اکنون چندان گرم بود که
زیستن را نشاید شکار کرده و کشته آن نیز به تبریز که پهلوی آذرابادگان است نرسد چه
در راه بوینال شود بزمستان گاه گاه تذرو کشته بزرگان را آوند نیز چنان نیک نبود
هر که در ایران زمین این خورش خواهد پخت باید بمازندران و استراباد و گرگان بوده
و گرنه بارس کنار و موغان و اران بزمستان آنگاه که

گلنارها بیرنگها ، شاه اسپرمیجنگها ، گلزارها چون کنگها ، لبلابها چون اودیه
لاله نروید در چمن ، بادام نگشاید دهن ، نه شبنم آید بر سمن ، نه بر شکوفه اندیه
بلبل نگوید این زمان ، لحن و سرود تازیان ، قمری نگرداند زبان ، بر شعر ابن طثریه
بلبل چغانه بشکند ، ساقی چمانه پر کند ، مرغ آشیانه افکند ، اندر شود در زاویه

مسمن دراج

چون دیگران پرندهٔ این مرغ بس گوشت نازک و سره دارد من آنرا از دیگر پرندگان بدانم

که گوشت

در گونهٔ خورشها

که گوشت چرب و آبدار دارد بایران زمین در بیشتر جایها بود چون ارس بار که با تذرو و
کبک آمیخته بود و باستراباد و خراسان و کرمان و بکرمان گونهٔ دیگر از دراج است
که جیرفتی گویند و آواز آن چنان باشد که جیرفت جیرفت گوید آن نیز نیک است نه چون دراج

مسمن تیهو

بسیار نیکو و پسندیده است در طهران در ری بهمه روزگار سال بدست آید مگر آنکه در پاییز
و زمستان به بود و این مرغ باذرابادگان یافت نشود چه آنسوی پرد زرینه رود من دیده ام
و بدینسوی تا بدربند یافت نشود چه این مرغ را جای در سوراخها و شکافهای تپه های خشک
و بیگیاه است چون زمینهای ری و عربستان و راههای خراسان که کوههای خاکی و بی آب و
گیاه بسیار بود

مسمن وشم

بس نیکوست باذرابادگان و تبریز و
سراب و اردبیل بسیار است با رومیه چندان بود و شکار کنند که چون گوشت بدستور با
روغن سرخ کرده در کوزها نهند و بزمستان خورند گوشتی سره و نیکو دارد و مسمن او بس
خوب شود بباید دانست که پرندگان دیگر در دشت و کوهسار خداوند بزرگ آفریده
که آدمیان خورند و همه بجای خود نیکو است و هر یک سزاوار خورشی است که از آن سازند چون
بط و غاز و کلنگ و باغری قره و میش مرغ و هوبره و پرندگان دیگر که بهر جای جهان یافت
گردد و نام آنان یک یک بردن نتوان که بس دراز گردد از همگی آن پرندگان مسمن توان
پخت نه چون آنان که یاد کردیم پس بدان که هر پرنده که باب بود فسنجان را شایسته است و هر
پرنده که او را میاه گوشت گویند از دشت و کوهسار چون میش مرغ و هوبره و دیگران نیز
چنانست مسمن را پختن گونها است با بادنگان و کدو و اسفناخ و انار دانه تازه تنها با غوره
و آلوچه بهر یک بی بادنگان همگی نیکو و بامزه شود هر یک هنگامی دارد و مزه جداگانه برخی

در کونهٔ خورشها

روغن بن بسامت و برنج ابداد بیشه بدانش خالیکل است — **خانه خدای**

گفت خورنده بن کونها مت هر یک کونه پسند چنانکه یکی ترش پسند دو دیگر چاشنی

دار و ان یک روغن دار و ان ابداد و کجه پرداد و دو دیگر کس پیاله دو پس خالیکل بیاشد

بود و راسه خورنده بشناسد ناخورشها و بنکوا بلوسه گاه ن بن کرده دو هم خورشها من چنان

نوانم که هر یک خورد چونان داند کداز هشت اماده و هشت پخته ملش ذهاز ه کفتم و سخن از

مسمنها بدینجا سه بیاید رسید — **کوهانی** — این خورشی است ماذ نداده

کرده از دیار دکان جز خانهای ناکس نتواند پخت پس بنکو و یاز ده امت بهند و دزکار شاید

مکر آنکه هنکام باد و نکان بود — **خاتون** — گفت آن چنان باشد که

بخت مرغ باد یک پرند کانرا باب پزند چون بیان پخته کرده بر کپارند و ماست بنکو به

چکیده حاضر او رند و یکاسه اندرلک زنند زعفران و دارو هاد و پلپل و خلباند اند

دوان افشانند پس روغن ابنک بنابند و چند دانه خایه ماکیان دوان روغن بزنند

کنند چون پخته کرده بر کپارند پس باد نکان پوست کرده دوان روغن سرخ نابند بر کپارند

بلد باب اند و هشند و اندکی اب بزنند و بر اورند کد پخته کرده دو پس مرغ پخته را دوان افکنند

براورند کد بر روغن نشیند سپس ماست بران زنند بدانوخت کد بر زمین نهاده باشد

و خنک شده کد ماست نباه نکند پس بهم زهاد و ان افکنند و باقش هشند و نرم نرم

بر هم زنند کد ماست سخت کرم کرده و نباه نشود چون بخواهند خوردن سر دانچه

اندازه زنند و خورند باچاو پس بنکو خورشی است اکر سر داغ بخواهند نیز سزاست چنان

خاتون — گفت این خورش را بنکو پخن پس بخواهد است چنان

دانم کد هیچ خالیکل چون من نتواند پخت — **جغرتمه** — نام این خورشی

ذکر کونهٔ خورشها

است — **خانه خدای** — گفت این خورش را بنکو است کد زمین بچنانکه

شاد و جامه چون دل دوست ناپاک نباشد و دیگر اکبر چون این خورش را بنکو نپزند

این خورش این است کد از کوشت کبخشک و پرندکان پیراندان ناکیان پزند دان چنان باشد

کد مرغان خمکسور ابابه پزند پس این خواهد آن کبر ند و کوشتها باد هاناباید نمود چرا نباید

پارچه و سبزها پارچه و بالحاناپارچه و یکان کد مرغان کوچک راچند پارچه نباید هان کرفتن

استخوانها سه بزرک پس بود پس دو غنابنان سنا بنند و خایه ماکیان بران شکسته چنان کد

خورد اکبر دو هم زنند ناخایه پارهاشی خورد پس کوشتها پزند و هم زنند کد کوشت با

خایه ماکیان اندکی سرخ و پخته نه شود و ادویه ها و نعفران افشانند و نمک و پلپل باندازه

خورش پس بنکو است بوقت دو دراهما ناسانند پخته ان و زود بدست اید اکر خواهند بی بوی آب غوره چاشنی دهند

فراقوره — نام نزکی این خورشی است — **خانون** — گفت این خورش

زمستان است بدان وزکار سزد کد

بجای سوسن و سنبل کرفته ماه بسوف ، بجای قمری و بلبل خفته زاغ و زغن

نیرف دیکه هوا برنیشه سیمین ، کسی ندیده چنین پشکان سیمین تن

هوا بسه بنفشه خواص اکر چون سم ، چراچنار بصد برخوان او سبلت

دان دو کونه باشد ساده و نرخ دار تخشه چنان بود کد کوشت کوسپند باران شکار بسیار

کنند چنان دیکر خورشها مرغن نباشد نابیدنه بنکو پس بیاز دوان روغن پزند بیشتر ابیاز کد

بخورشها دیکر خورشها مرغن پزند و بیاز نباشد نابیان سرخ شود آنچنان پزند اندازه و بر اورند چون پخته

کرده مرغن افشانند دارو افشانند و دو پیاکاسه ها ان افکنند و انخورش شهران دهند

و یخان ارند و باران خورند — **کوهدوقیم** — چنین پزند مکر انکه نزدیک بیخان اند کی

در کونهٔ خورشها

۴۸ فرانمانده باد انواش الوچه باش شیب زکال باش شیب اناد باندازه بران دهند بس بنکو شود کونه نخست
میخاهیب سفرنا باشد کرشیها مابست نباید وکرنه قوا فوره کونه دوم بهن است درهم دو کونه مزاج
باد نباید میبازاست مجانه ما اینچنین بنکو پزند کرک دلم بیرس
این نام بزبان ناوندی است چه کرک مرغ خانگی را گویند و دلم بشما هر چیز باشد و بیرس پرپاد است
سخن چنان باید که مرغ از بشما بپرباد و نامیب سفر اداست مراین خورش را زان دو کونه باشد اند
کدو دنباد نکان خانوس گفت این خورش اگر چه بنکو شش کوشند
مرغ بلدست ما بد بس بنکو ست زان چنان باشد که خالیکن باد نکانو پوست کپو و لوا هیچ باقی
نماند مکر انکه کاهی بر تن ازو بر و بنهاب اب نکند پس درون بنکو و پاک باشد و باد نکان
درون سفر نماند بس نکو پس آب بزند و باندازه ناپخته کرده سپس اناد ران تازه پاخشانا خنک
بران افشانند و خاهر ماکیان درون شکنند و بهلسانند ماخاهر نیمه رشت کرده هانا پخته کرده هر کس
کونه پسند اهر خورش چلو و نانست و بنهاب نامزه اندران کدو
بنکو اداکردن نیمه تر بر پس فراوانست و کدو باد نکان کوبند هر یک چون باد نکان نه بزرگ
باکو چکتر بس بنکو پس از اب بزند پوست نکرده باد چهار بلند باکرده چون درون نافته باشند بر
اندازه کدو که خالیکن استاده اند که هر خورشرا چه سنبک درون بس بود همه کدو ها را درد
دیکدان افکنند و بر هم زنند که بر درون اغشته کرده پخته خورد کرده نهند که هم اندم در بزند
و براتش نرم فهند و سر دیکدان سخت کرده نه کرنا هان اب کدو در کدو ست پخته کرد و پس
ناردان افشانند و خاهر شکنند این خاهر نباید در اپخته اش نیمه برشت بود اکر خواهند
خورند بنکو تر است مکر انکه اکر نباشی خواهند جز ناردان ترشی دیکر نشاید
خانه خدای کفت این خورش بر بنشان و کفن از اشابود من چنا

در کونهٔ خورشها

دام کر اکر خواهند بنات شود بس درشخوار است چه نباید کدو بی زبان نازکی بنکو پزد واز هم نپزد کونه
کر پاره چها بر نباشد و پخته بود و زبانان کدبنو چون ماند نرفته باشد هان کونه سبز نباید
بنباید دانست که این خورش تر بس بنکو دکر بی داد اس اپسنده و سود مند و هیچ زبان در انباشد
پزشک ماکر خلط اپش بنباید زاد و هوا و هوس را خوردن این پرهوس کر خود نهی خود بی و کاه کاه از
خانه خدای خواهیب نام او را این ساده بی نباید دانست که اینچنین باشد
کدو ها کر و نازه نهی بنکو شود وان کدو بی خشک و فرود نهی بزمستان پزند هم بس
بنکو شود مکر انکه کدو بی زمستانی را بر و تن بنباید نا بسیار کاندکی سرخ شود
ازان اسفناخ اسپناخ پاک کرده ناب خمال شسته جوشانند نا پخته کرده
پس فشارند نا پنهان اندکی بر و تن نا بند و باندازه اب و بزند نا پخته کرده ناردان افشانند و خاهر
شکنند که نیمه برشت شود بس بنکو و سود مند است کدو بانو کفت
این خورش را بدانکونه بزنهم کر

برامد کر این مانندان ، چه نارشکنی و نه نارندان
بنا بکی و نکی حامله ، شکم کرده هنکام زادن کران
بی زاد این دختر سر سفید ، چو پران فروشت پنبه سران
جزاینها بر چیزها دود زال ند ، نزادند چونان پسر نامران
نو کفتی بباغ اندرون رو زبرف ، صف ماتر بود و صف عرعران
چنان کارکاه سمرقند شد ، زبهن اژدر بلخ ناخاوران
چو سندان اهن کران کشته بخ ، چو اهنکران این نامندران

کل در چین کدو بانو کفت مولف خورش

در گونهٔ خورشها

ندانم گفتم من بروزگار زندگانی پدرم که روانش شاد باد بخوان او دیده ام چو آن اسپهبد
هیچ بی مهمان ندیدم هر روز خالیگر او خورشهای تازه کردی مر او را پرستنده بود خالیگر دولت
نام این خورش نیکو پختی من جوان بودم و هوسناک گاه شدی که از آنان راه پختن خورشها
پرسیدمی یا هنگام پختن دیدمی من این خوردنی بسیار خورده ام گفت بر گوی گفتم شبت تازه
پاک کرده با روغن پاکیزه تابند چونانکه قورمه شبت را پس آب بریزند باندازه و نیم کرده با قلای
تازه پوست گرفته در آن ریزند باندازه قرمه باقلا چون نیک پخته گردد خایه ماکیان در آن
شکنند چون نیم برشت گردد برگیرند با چلو یا کته چلو خورند نیکو باشد و این خورش
بدان روزگار روا است که

مرغان بیاگرفته یکسر بباز ، بگشاده زبان رومی و عبری
طوطی بحدیث و قصه اندر شد ، با مردم روستائی و شهری
پیراهنکی برند و شلواری ، از شبرم سبز و از گل حمری
پیراهنکی بی آستین لیکن ، شلوار چو آستین بو عمروی

قورمهٔ قارچ قارچ را بتازی فطر و بترکی کبلک نامند و در تازی
بنات الاوبر شمرند **بانو** سزاید که این خورش نیز ویژهٔ
خاندان ما است با آذرآبادگان ندانند و آن چنان باشد که قارچ را پارها کرده باندازه گوشت
قورمه نخست با روغن پاک بتابند تا سرخ شود و برگیرند سپس گوشت و پیاز را تابند چنانکه
در قرمها یاد کردیم پس آب بریزند چون یکدو سر گوشت بجوشد قارچها سرخ کرده در آن
افکنند از آنکه این چون گوشت دیر پزد **بانو** گفت روا باشد که چون
گوشت بتابند و آب بریزند قارچ بریزند که آن دیر پزد چون نیک پزد با سیر ماست خوردن

نیکو

در خورشها

نیکو باشد با چلو گرچه بانان خورند نکوتر باشد و این خورش بدست نیاید مگر به بهاران
بدانگاه که

اندر آمد نوبهاری چون مهی ، چون بهشت عدن شد هر مهمهی
هر کجا بویی ز مینا خرمنی ، هر کجا جویی ز دیبا خرگهی

قورمهٔ دنبلان

دنبلان نام ترکیست بتازی بنات الاوبر است و از گونهای فطر چون قارچ نباشد که در کوهها
روید در دشت گرگان بس فراوانست و بموغان نیز بسیار باشد من بدان سرزمین بسیار
خورده ام سالی در خوی بودم از روستائی نزدیک بشهر که حاشیه رود نام داشت بیاوردند
و گفتند همه سال در این روستا بدست نیاید مگر سالی که در بهاران بارندگی بسیار بود در قراجه
داغ آذرآبادگان بجایی که او را انگوت نامند نیز بدست آید نه بهر سال آن چون گوشت
بود برنگ از قارچ نازکتر و بهتر و خوش مزه تر پارچهای آن بر آتش نهند و نمک پراکنند پس
نیکو شود و از آن و قارچ چند گونه خوردنی شاید که بجای خود گفته آید

خانه خدای گفت این خورش نیز ویژهٔ ما است چه مردم تبریز هیچ این
خورش ندانند و دنبلان ندیده اند از آنکه به تبریز نباشد اگر آرند بزرگان را ارمغان از
مغان آن نیز بس اندک بسال ۲۸۰ در اردبیل بودم از مغان آوردندی خاتون همه
پختنیها از آن پختی بس نیکو که سزاوار پادشاهان بود این نیز هیچ گاه بدست نیاید مگر
بهاران آنگاه که

نو روان روزگار مجرد کند همی ، وز باغ خویش باغ ارم رد کند همی
هر لاله زار لاله نعمان سرخ و زرد ، خالی ز مشک و غالیه بر خد کند همی

۵۰ خراب وادرشاخ کل زرد هر شبی دهنادهای کرده مجدد کنند

فهم شاهنشاه خورشها واز ساسانیان مانده بدانجا که

از این خورش گمان افتد بهشت خورشی بود پس بنگوی بازه وکواردنده و پسنده هر کس است وان

چنان پرند که **خانون** جهان مراکفت و من بنوشم کوشت خرد باید که از ابکار و باد ها

کند چون فند ده هر یکی بسان اندازه و روغن باید هر چه باکفچه پس بدیگدان ریزند و

پس نیک چون تافته کردد کوشتها فهم دران ریزند چون کوشت برشته کردد واند که ماند که

بنگوی برشته شود پس باندازه دران ریزند تا ان نیز سرخ شود چون پسنا و کوشت به

اندازه سرخ کردد نیز بخود باندازه افکنند پس اب باندازه ریزند و برانرون تا نان

پخته شود پس زعفران اب سوده دران ریزند که بزنگ زعفران کردد واندارو ها

افشانند انکاه که زرد رنگ شود کبر و عنبر نشیند و هنوز اند که اب دان بود کدارو ها

افشانند و باکوشت انغشت جوشد و بپزد ان کبر چون نیک پخته و همکی بر و عنبر نشسته

بود برکیرند **کدبانو** کفت این راه پختن فهم ساده است اکر

بهمه کمان دران نهنکام کوشت و نیم بخود نیم پخت کردد دران افکنند پس بنگوی شود

و بدانکاه که باد دنکان بود فهم باد دنکان هفت خورشهاست دان چنان بود که چون

روغن بسانند بخست باد دنکان پوست کرفته و اب تمام نیم کوفته بران برده سرخ کرده بر اند

پس کوشت فهم کشاده بسانند چون نرم و بسیار پخته کردد **بدانکاه** که خالیک شناسد

باد دنکها سرخ کرده دران افکنند نیک پخته کردد و بنگوی رنکین خورشهاست

خداوند خانه کفت من دیده ام که غوره نازه نهند بفهم دران ریزند من ان ندیده

ام فالی نازه نهند دیده ام که بفهم دران ریزند پوست کرفته و نیم کرده پس نامش چه است من

ابن دو کونه باد دنکرا که نکوینداز ان دو ندانند **حسرة الملوك**

ابن خورش بنازیب وان چنان باشد که بهنکام هاران که بره شهر مست بدست ابند

دل و جکر و فلوه ان خورد کنند و با پیاز بره روغن بنا بنکاه باندازه پس اندکی اب بنهند و چون

کم پخته کردد پس نرمی از ادرك زده چاشنی دهند و بکدو سه بجوشانند که کوشت

و نرمی بهم امیخته کردد و بر کیرند با نان با چاو خورند پس بنکوست اکر خواهند بی چاشنی

خورند ان نهز بنکست بنابد دانست که ابن خورش از دل و جکر کاو و کوسپند نهز بند

فهم ها ابن بسازاند ابنان خورند دران روغن بنا شد هما نا چربی و ده و پیه

فاوه بکدازند و با ان سرخ کنند پس نامش چه است چه چاره ارند انرا که زان خورش خواهند

بنا چار انخورند **خانه خدای** کفت انجکر و سنکدان و زاغر دل

مرغان نیز ابن پختنی بنکو شود بر بره زان خروس و ماکیان مکدانکه پس ان سرخ کردن

خاهد دران شکنند و با بهزند نیک نازه است با نان **انا مریج** ابن

خورند مطبن شان سازند و ان چنان باشد که کوشت فربه و سبزیها نیک چون بره

خرانشا که همان کنند انست و جعفری و کشنیز و اسفناج بیارند کوشت را نیک بدید اورد

مخود بر اسی نرمی دران زنند و کلوله ها نشانند با اندازه فندقی بزیر کنند و سبزیها نیک

ریزه کنند و همکی با روغن بنا بند و اب بزند چون نیک پخته شود اب نارو بدان

چاشنی دهند دارو و نمک و پلپل افشانند خورند بنکو است اکر اب نارو نبود اب

غوره و نیز شاید **ناهید نامریج** او زهنان ان ناهید را اب نامریج

بنان طبرسی است و ابن خورش بس بنکوست و بزمستان نیک اید بدانکاه که

اب کوسپند سالخورده پیوست اندام زان بنا سازند بهر ده کام لختی دو کذد

در خورشها

۵۱ باد خوارنده چو سنگین دل پنیر شکم ، دست پرورد سخا داد و استین پر نشتر

ماهی را بر وعن سرخ کرده پار چها کنند کوچک خار کوفته پر سر کوفته و روغن باروغن

نابد چون نافذ کرده ماهی را دران درنند و اب نار بیخ سفند چاشنی داده دران درنند چند

سر جوشد پس بر کنار نمک و پلپل و دارو بیاندازه نابد زد و خوالیکه چشیده شود شیرین

ان باندازه نابد کرد بهدت آن سنگو باشد طلا کلم غوره طلا کلم

وکلا غوش ابن نرطبرب دان چنانست که مرغابی پرند و پار چها

کنند اگر خواهند سر داغ و گر روغن داغ نابند و گوشها دران افکنند چاشنی اب لیمو

اب نار نج یا اب غوره زنند چون خاهی نار نجوه مکن انکه در ابن خورش خاهند نابد کرد

چون چند سر جوشد خاهد بشکند چون خاهی بچنگ کرده برکنند فابولے

نام مرکبست ابن خورش بزکان بروغ راست بن مسا خاپنند بدانکاه که کد بابو

گفت که ابن خورش چنان باشد که گوشت فربه پار چها کنند باندازه قوی سرمها پیر دشیا پیا

خورد کرده و دارو ها و نمکران بیرون انند ساعتے چون دو عن سنگ نافته باشد برکنند

نا سرد شود سپس انگوشها در دیگ بکسرند زرد الو و بیخ الو بخارا الو چیر عن نار

وگرد و نیمه نخود بروے ان کسرند پس پیمانه گوشت کسرند و ابن همه گوشها خشک کسرند

نا همکی بدیگ ان خنند و اندکے اب بن ند و با قدرے نرم خنند سر شبنه چون طاس کباب وکا

کاه بنگرند چون بخته کرده برکنند و با چاول خورند بوزفورمه بزبان

ترک ابنچنین خورش صوا فشبان اورا نامکافست و بس نیکو است و بکی نها لطیف تر و نکا

کو ابن خورش نیز خنند خاران باشد کرنج شهر ست بدست ابران بدانکاه که نا صر خسرو

در نا بد

اکنون

در کوفته خورشها

اکنون صبا مشک شمر ، اورد بهر دل خیل و حشم

لولو برافراند علم ، چون ابر دارد زیر دم

چون بر سمن بلبل قدم ، در باغ چون بجهد صبا

بر بوستان لشکر کشد ، مطرد بجون اندر کشد

چون بر دل خصم بر کشد ، کلبن درشے در سر کشد

بلبل ز کلبن بر کشد ، در کله دیبا نوا

کیبے بهشت ابهن کند ، پر لولو ترهن کند

کلبن بر اذ پرده بن کند ، چون ابر مرکب زین کند

اهو همن با لاین کند ، در نسترن جوید چرا

کلبن چو مجنب خسروان ، لاله چو روے بنکوان

بلبل ز ناد کل نوان ، در جوب خشک بے روان

کشه روان کوتے روان ، پوشیده از وشے نبا

من همکو نا ابن خورش بنکو ایم در سنا نر ابکوهستان بچنداد نا باد ابن ز نکار گرمن

جوانے بودم شوخ و خندان و زنده دل و در بے از چاره و چکاره و بخن سر ابے نبا سوده بے خدا

مرا داده بود و نیز داده بود بے و نوانا در ان پاره باندازه بخشوده خورده بے و خنده بده بے بخوانده

و حزبے از روزگار بسر شده و ابشان به پنجاه و سه

بنا در جوانے همه موهه کوسم در بغ از جوانے در بغ از جوانے

اکنون بر بخن رویم ابن خورشها کو نها بود چاد و نشان هر یکے کو نه پن نداد من همه

کوهم کونه اول نخست نا بد نرا هم کردن ان چیزها کا ابن خورد نے

در کوشت خورشها

۵۲ بانها داست کرد و دان اینها است که باد کنم برد باید شد هست و دندان نبرد تر ده پس
ساج کداز اهن بود و همه چاه دنشنان بواهد بچخن نان دان دارند سپس همزم خشک
وزعفران و ماست کوبیند همه تازه بنکو دسه کوفته و کرده کرفته از دوغ بر کرفته باشند
نمک و دوغ ترش کوبیند همه چون همه فراهم شد ساج بر نه بر سر سنک نهند یا فرا
شنوبنا فته کرم که همه همزم ان سوخته بود و دود رفته انکاه بر نابد سر بیاه انبوسند بر کیرند
و کوشت همه بیاندازه بر بند چونانکه کباب بر لسازند کوشت بره سازند سخوانها مه بر ان شکسته
یاد چپا کنند چون ساج از همه فراغ شده باشد کوشتها دران دهند و بنهند و بر همه برادر دهند
هواره یا کفکیر مسین بر اسپید بر بلند بکدیکر افکنند و بیامیزند کرد ساج نچسبد سوخته نکردد
چنانکه کوشت با اب خود نیم پخته شود و اب ان کشیده پس اندوغ ترش اندازند بران
دهند و بیزند و بنهند تا کوشت همه اب بزند پس نمک و پابل باندازه افشانند چون تر و پاک
به پخته شود و اهنکام را خوا لکیر همه خورش دا ندکره تازه دران افکنند باندازه کوشت و
همه یا کفکیر مسین برهم افکنند چون تر و پاک شود که سرخ کرده پیاز باندازه خورد کرده دران
دهند و اتش ان سبک کنند که تا هسته سرخ کرده و بیاز نسوزد چون چنان سرخ کرد
برنانک کاسوی همه نان برشته دا فکنند و یا کفکیر کیا کرم و چوشانده ان کوشت همه نبرنان
همه ماست لک کرده و همه زده و زعفران دیبا اغشته بر دسه کوشت همه دهند و بانان خورند
خورش لیسه نکو و یا مزه است کران خوردن ان سیر سه تا باند این کونه تخست است و بشته
بخواهش خورندکان بس باشد که سه ماست و سه خوردنان نهند بس نکوست بس بوکه تا ماست
خوانند و سه تا همه نهند ان نهند خوش است بس باشد که تا ماست زعفران تا همه نهند ان نهند
خوبست

کونه دیکر

هر انچه تخست یاد کردم بجای اورند مکر انکه تا پابل

پس

در خورشها

چنان دوغ بر بزند و کره افکنند و بر انرا نه تا پابل بخته شود و اب ان دوغ ناشد بخته شده و
کوشت سرخ نکرده و بریخته نهند ابدار نرا بود اما بهتر انست اکر خواهند
سرخ است بزنند و کرده خورند

کونه دیکر

کوشت پور تمه زنند
بنی که زبان دان چنان بود که پس از بجای اورد دن همه انکارها نه بچخ بر کیرند ابدار پس
از کره افکندن جوانا نرا از بس این خوش ابد چه کوشت بره شه هست باند کی بهخته کرده
و جوانا نرا پسنده ترباشد نان سپاه بابان بپرا کنند و بنهند با پابل و دارچین و ترکان همه
زبان خود ایستاده و لوشوبا کوبند که همه نانها ن بپاد پسی ایکوشت پابل این باشد بدان
اندازه که با نوک این خورند زبان مجوا فشنان و کوهها با فشک کران پهلوها دور نده
اکر پخته ابدست نباید من بجنز اینجو دنه با لبز کوه لشاخه سبلان دیلم و خورده
وان چنان بود که من سکی عزیزان بمشکین بودم کاکر چزا و چون کویم دا زکر دن بروزکار
و نهانفزاهی حشمة الدوله جمزه میرزا و بداشکاه دران مرز و بوم دبیل و قراغ عباسقلی خان
کدشو و ابرا در بلد دبود فرمانروایی داشت ان نهین همراه اهر دران شلیم باشد و بیرا دار
چون با هر دسه بیم ما دا پس نهر فشد پز هر فتنی بنکو زاماد و نه بیم بیچ با هر ما نهم و بیچ راه
کرد هم مصنان بود و کوهستان بلد و من بنکی بروستا یی که طوایف شاهی نامند و زنا ملیم
نا هموار شکستن راه و مستانیان پیشوا ن کردند بیافتادیم که خدا مه ده بره و نه بیم و شهر هست
او دد تو کران بکشه و بیوست بر کرفتند که خدا مه ده ساجی بر فران شود کذار دو کوشتها
بر کن بر کن دران افکنند که بجوشد کره و پیاز خورد کرده افکنند و بنابدین کونه بود
از ان خورش بانان دیباسی خوردم و انمزه مرا بر پدران بماند پس از خوردن بر فشیم و
بشکین شلیم و چهار و نه بروستا یی که ده بکلی نامند بماندیم تا افتاب فرو نیز دشت

بماهی

۵۳ نشینان شاهنشون فرخی خان بزرگ بود و از فرمان پادشاه جهان سر نافته بود و بر آن
بد رفتار او را همی خواست کردن و کشتن دو ما بکوه سبلان بنشست و همه روزه بدامان کوه
روم همه با آنکه با او بیشتر از پیشان سوا نبود نامردمان بسوی همه سخن از درشتی گفت
و دران شمار مردمان آمد و شد کردند من نیز روزی بهمانه با دو سوار بغر از کوه و بجانب فرخی
خان شدم بر در کرد و پرده دار را بسیی کشید و مرا بخانه خود برد و پرسش کرد و یکبار بت که من بنده
شاهنشاه جهانم مرا بچه بر نشاندند کشاهکار کردند پوزش کردم و مرا فرود آورد و بجان خود
سوگندها خورد باندک روزگار دو بره سیاه و دو ماده شتر فربه پیشکار آورد که یکی
امید پیشانی سیاه بود و یکشتند و پوست هر کدام را نوار دلبران کردند و گوشتها
بود از کوهستان و دشت و همه از مادیان و شتران که بدین مردمان چنان ان کسی را نبود بدین نام
زشت کردانیدند بر فت و بر بادشاه این دو بره چون تو همانها اندوزند که بدانجا رسد که
پوکاولی را جا بیت سیاه و رند که مرا دوست دارند پس خندان شد و گفت مردان روزه اند
و روزه دروند و لخته نباید بود و من نباید که همراستان نکردند و دلرا افتد زنان را اکنون نباید
پرورش نیز اخر رش ساختن چون فرمانها کنم ناختن را و بجان آبد زدم زدن مردان مرد
بجوانهی دیدن نام و ننگ اخرام زدن نا افریدند چه پسند و سخت نباشد خواهش و
پوزش نرا کوهی و نباید ام که بروز دزم نو کرد و دوده شاهنشاهی بر نه کامه نیاچاکر بت شاهم
کنم و انهم بر دوده شاهنشاه نرا دشمنی کشیدن شاید خدای نکرده نا شناس من نرا کنند باید ما
بدیجهان عا بجهان بزرگ کار باشیم خندان خندان کفتم تو اکنون بکار خویش باش امید وار
کار انکار بجوئی کرد باید چون سخن بدینجای رسید بر جست و بره بفگندند بر بدو پوست کرفته
و او را خورش از کوه و دوغ و ماست و چیزهای دیگر بیاوردند بدست خود کوشتها بریده

پران او برامد و خندید و بر بخندید و ماست نابا و بشن بر و دانیده کرشا مجی کو بید بیاورند
بانان بخورد هم بس نکو و بازم چونان خوشتر بخورد ام و هنوز را بیاد است

بابق کفت نان امزد خورد کمکر بکار همای او چاره کردیم نانه کفتم ان بسی چون
شب هنکام از کوه بر نامام برادر بدر نو کر بستور داد کاه بزرک شاهنشاهان بر بندکار نی
کجا بود بهر چه رفتنی بود بکنم اند کی خوش ماند سپس کفت کنون نابا و راه کشا کر بوغان رود
بدر کاه نوشتا د ستور بزرک پادشاه چه کوید چنین کرد و او را بخشیدند اکنون زنده است
اما بای درد دار د پس شده بر دهادارد دلبر و با من اشنا

بخش چهارم از کوشتها

بریان و کبابها از بای و دیکر پرندکان **کدخدای خانه**

کفت نا همی کوشتی از ادکان بدست ابد و هر خورش کرازان توان پخت و من دانم بر کونه پس
تو هر چه دانی بر کوی کفتم نیک نباشد کفت کدام همی از چوپار کوه سهند ارند که
فربه تر از کوسپند بر کی زبان و نا همی پسا و زبون از دو دهکان اغذ نا چه بزبن کهرند و نا همی
اندر دو بر کشا طه وارس کویند که فربه نامند و از دشت و دریا خزد دو کونه ارند یکی را از
دریا بر ا اسپید نامند و کاه کاه شام نا همی ارند که بهتر بن نا همیها ان دو نامست و دو
سه کونه دیکر زبون ارند کو دانجا بجای نام است شنو ده ام کر یک کونه از ایشان ندان کوچک
کوسپند من انچه دانم و توانم پخت کویم

بریان ساج نا همی **خانه خدای**

کفت اینکونه بریان کاد نا همی بر بندهبزن کو نهان خوشتا
است توانم کفت که بهار ایزد جهان خرد شان نباشد و این دو نوع خاندان ما است و بر خی از
مردمان کشو نا نیکو داشتند بهتر انم دهی کر بان نر او در بر کشا طه خانه دارند کفتم ان بسی

دل برادر بلدوت کرد بهی بزرک و نامدار بود کوسپند او را دزدیده

در کون بر باغها

۵۴ ماناچنان دانی که امرد چوبان دیگر برادران بدوست بود نامرد بس بن دل بود و باد اندیش و د
درگاه شاهنشا نام او در روزگار پادشا کانه شه حکمران کومان و کیچ و مکران و سپستان بود
بدان روزگار باد در باد کان بهرمان جهانداد فرخ زاده اردوبل و مشکین و قراداغ و موغان
بود و جهاز شاهن همشکین شدم مردبر و ستبر ساعد پرده راست بکنار سپهر دود کمانه داده
بکلونامند مهتر را بس کرامی داشت که بدین خویش بود و کربن در مرد دانشمند و باشاد دا
پسند بدیه چون هوا تیره شد کرا سپه بدو شاشایم چهار روز و شب بدانجا بسر دم هر روزه
دیگار شدمی من نهن بودم شهانا نامهی فرشت من و چند تن بابوان او هیچ بودیم چاه رکفتا
راشیی کفتا ان خورند که مرا سپوندان ان بروح نادر بود کرده اند بیارند در سه قطی از ان
کوبنهها ابران شهر پنج فسند بیاورند بکاغذهای سرخ چهار یک بکشود و همکنان
یادچهانجنود من چنان کمان بردم که کوزان شهر بندهاست چون نکریستم کوشت بود پخته
پس از زمزمه بدانستم که کوشت ماهیست پس نامزه و خوش بود بسیار بی اندازه نازک و بنکر بدان
اندازه که چون بدهان نهاده بی خوابیدن نخواستی چون سخن بدینجا رسید سپاه

کدبانوی کفت کنون بخوان امر بزبان شنوی و بکار بدست آور دن ان
خوردنیها چند چیز ناچار باید من اهم کرد یکی خشخاش که نان شکار کرده باشند
روزی دو سه پیش از چهار اب بکشور حالی جای نکرده پس اندکی کوزه و نانهای نازک که
بروزکار والوایش نامند و بهمه روستاهای اذربایکان فروان بود و چرانکوه نمانند
و دارو نهای خوشبوی سیاه کوفته چون هیل و دارچین و زنجبر کوفته و بیز اندک بیخته
امیخته و نمک کوفته و باسپهر بزبان بیخته و دو ازان افزار که نزکان انرا ساج نامند و اسپرها
نامند خواه بزرک و خواه کوچک نانها من دهد چاره دشنان ازان افزار نکریزیاک که بایشت و کشا

در کون بر باغها

بزبان نان پزند وان چیزیست اکنون بس شاه که چون ساج کوبند چاپت دارد باید
نداشم چه کویند پس هیزم خشک باندازه یکجب بریده و خرد کرده پس نزکهای اخراز
شاخهای انار یا جزان در وخت چون هوا هم کرد بهم یا بداشکم در بده واز هر چیزیان او
بود پاک کرده یکی شست و سنجوان کرا واز اندرون سوی برکوفت کرا زبان پوست بیاله
نکرد پس یکی انان ساج بفراز سر منال که باز بهم انانی دیکر کی اجاق کویند هادر کها
بکرد بهان فرو چینند واشکم راهی بالا دهها انکنند واندکی نمک انداخته سر و نیز چون چنین
برهم اورده فراز چوبهای انکه هادر و دو نان لواش بر فراز هاهی کشرده باندازه پنجی کف
نازه کنام بردم بزبان کهانی که ماهی بر زبان هادهاند اخت و بیاید نکریست که چون
وهاهان سر و بن چرا انکشت بالاش بود پس ساج دفهم بر فراز نانها هند یا فنان کم
کوبهها هر دو بر بس و بالاسه ماهی بود و بر اسه یکی امپر مانندان دو یکی بر پر و دیکی بر فراز فند
وابر پس انها فاخته اید چون اینها کارها بپایان اورده باشد کراز دیر بادست امدن ابن بزبان شکل
است که سخت بردبار و خوشخوی و هشیوار باشد کراز دیر بادست امدن ابن بزبان شکل
نکرد و ناکار شا نتوند پس هیزم خشک بدان راه که کفته شد بر فراز هم هادهاند و بر افروخت نام
نرم بر فراز و زیر فراز هیزم نزک و زیر شن چون نان پاک چراغ خوالیکر نزکان انشر بان بنکرد
چون چند کاه بکذرد ساج فراز پر کهم نداکن نانها خشک و سنج کرده باشد بر هادند و نان
نازه کنند و کوزهی کوزه نازه و دکر افکنند و اینکار پنج بار کنند پس ازان ساج بر کهم نند و ماهی
رویه کرد انند و کاردهان و دستور بیش کهند تا کوشت دوغن و اب چون ماهی ساج بر فشاند و بان
اتش کرد بهر و بالا افروخته شاه و ماهی بیان پخته شاه کرخوالیکر شناسد و چون بدانست کرد نان
پخته شاه است بر کهم نند و پاره چها بر نند و خورند و بیاهانی دوراندمان فرستند کرد و زمستان

۵۵ بروند کاوه و دو فرزندش نزد فریدون و بر او آفرین کنند و مژده دهند که ضحاک از میان رفت و جمشید از دو نیم شد. فریدون بر تخت بنشیند و کاوه را بر دست راست خود جای دهد و درفش کاویانی را بر سر در کاخ بیاویزد. آنگاه فرمان دهد که ضحاک را در بند گران نهند و به کوه دماوند برند و در غاری ژرف که در آن کوه است او را با بند آهنین بر ستون بزرگی ببندند و در آن غار بگذارند تا تا روز رستاخیز بماند. آنگاه فریدون بر تخت بنشیند و تاج بر سر نهد و بر همه جهان پادشاهی کند.

موله دیباچه

برهان ماهیت کوه دماوند و بیان آنکه چرا آن را دماوند نامند

خانه خدای

گفت این برهان من شنیده و ندانم که تا چه اندازه راست است. اما اسپهبدان کیهند داشکوان از هر چه بدروغ نسبت پاک سازند و بنیاد شش نهاد بنا دارند. بر آنند سر بدم یکدیگر چنبر کنند بدین زمین ماننده و چون بنیاد کوه دماوند را بکاوند و کوه بدین بزرگی را بر جای نگاه دارند. اما بر آن بنیاد پیش ماهیدان زمین کوه دماوند بر آن سنگ یا چند سنگ کوه هفتاد و اند همان خاک که برفزایان زمین نهند تا پوشیده کرده و اندر آفرین دو بود پس آخگر برفزایان زمین نهند و اندکی هیزم نهند تا آنگاه که خواهند پس آتش در خاک بکوشند و ماهیی بگیرند پس بنیاد بر آن کرده

برنا ماهیی آمی بانو

گفت آبخیزرود کوهها بود و بهر جایی ندانند چنانکه بادوبادکان ازان نامی نبشته ام گفتم مگر آنکه بیاه سپهبد ماهیی که ابها و ابهن کشور بنیاد بشود و کل او کرده بود و بدو زنده بگه هیلواست دارد ابر بان خزاجی کوبند زان نامی دیرامست از برآنکه آب ازان شود و نلخ است جوانان شهر بدو دام برنند ماهیی بیاورند بون و کوچک ازانجا که برنند نابه و مردمان با خود برکه نابه و بیان کنار رود ماهیی بردمن نابند و خود نابند این شکاریی بن زله و شیر بر آن اوجشی نامدار است این ماهیی چنانکه دانه نلخ و خار دارد و بدمزه است

خانوس

گفت کشور ماهیدکوه هست و چشمه سار کان کل و کلاست این رود و چرا باید شود و نلخ بود گفتم سه پرسیدی ای فرخ هال این رود از دامنه کوه برکوش سراب کاین رود نامها است و ما را باید نامها خبرد بس گوارا و شیرین است که چون آب بچشمها آمد باشد چون باکدر و زمستان بر روی سبزه و کال غلطد و ابها نی که از کوه نامدار دسلان خیزد چون ناچیز رود اغمر و سندیان بیاید رود دو رود بن رک کرده که بهاران سیلاب بغلطاند سوار و پیاده از پرویی که بر آن رود ساخته اند گذاره کنند و در زمستان

بالای این پل این رود از کان کوه نمک باند اب نام رود نامیده است بگذرد و شود کرد پس از آن بهمه جا نمک دارد باشد و زمینهای چند از کوه دشت بگذرد و در پیش هیون کوه سرخاب که ما بدان کوه هم نام آنکوه است خانه دارد هم بنگذارد بی بزرگ دیگر رسد چنان نلخ کرد که ماهیان نتوان کرفت چون از انجا بگذرد و بدان رویه شهر که آفتاب فرود اید و نامها که شورکل کوبند بگذرد و زمینهای آن دهکده ها سراب کند از جویهای کادان بریده باشند و هر جا از آن بنا نهند بدیا صخیت رسد

بانو

گفت دریا صخیت چیست

گفتم آنست من از دریایی براه مرافه و دیزه رود و دکان شدام نداشم افت یا دکرایت گفتم هافت این دریا چه کشوا پرافت ازان بن رکزیه دراپ کشور نیست مگر دریا صخیان نداشتند دریا صخیت دکیین کوبند بخت بدان رویه که بکناهای اندر یا صخی افتیانی که از آن نامند جدا دارند دوم این را درست ندانند که چرا کیین نامند مگر آنکه کوبند دریا صخی فرمان است که بدان شهر دران رود کاران شهر کهاد یکی زرد یکرنگ بوده و بهمه آباد نبود و هیلوهای این اوزه هن آنان کرده اند و این دو جا بن رک و شکوه مند است چون بلند و جا بن رک کرد اکرد جافت از هیچ سوی نیست دریا چه نامند اگر دست ساهیدان این دریا صخی کوبند و دریا صخیت کرد

کد بانو

گفت پس اندر یا چه خخیت صخی کوبند که من اندکی کوش دارم و اسوده کردم انگار این ها را بیامونم که بها دکار بکار بکه ما را بنا چاب با بادبه جهان گفت این نشانه بنام ما در زمین بنا نند گفتم از زمین بر نی درست گفتی که ما را بنا چاب با بادبه نبود که جهانیان نوبنا نند و از آن سوی بر کیر نا کفت دل شاد دار که موش کرد بعباد نا کاه زمین با آنکه فرانیست مردم اسود مند است و سر اسر هند این نامه فرانیست و بس نیز و شهر بیست نوانند بود که کوزان اچند یه ابند ه ارا دل شکفته کشت و نامه سخن نامه کفتم این چنین

را خجسته دربانها گویند بنام اندهکده‌ها که بر کنار دریاست و اکنون من بدان روستا
کدان روز نیز بر ساحل حکمرانی داشتم و شمار ایشان را هفتاد دربان نامهاد چراکه بر کنار دریا
کدا کنون نام آن دریاباد کنان کشور پست و اروپه گویند در کوان آفتاب فرو نشاند نام بر دریا است
دریا چه چنان شود و بدبوست که بیمار مرطاهی و مرغ و دیگر جانوران نتوانند زیست و
این دریاچه‌ها دریاران خشک است که همه ریشه‌ها و نامها بدین شهر زوار و همه هفت مرغزار اند
نام کشتیها که چهل و اندر بر هفتاد من دیده ام و یکی از انها که بزرگ کنان نام دارد سیصد
بروزگار کذشته عزم و همتش بدست برده و رهاداده اند اکنون توان گفت که دران
زمین که چهل ده هزار عزم بر و ماده جانکاه دارند انجا سه علف زار بیکران در یکدیگر
اب شهر بند بود که سیکجا صد من سنان فرو دو اندازند زیر چوب جاسه کرده و سنان بی شمار جا
انا انجا سه بوی شنا ندیدان پایه کدان اب شهر بند چوب کرده و سنان بی شمار جا
کوچک و بجا سه دیگر جاها امنت ابداد کدو انها بزرگ تر دیدم که من باد دادم شهر نشا
زاده مالان قاسم هر نا که همکی او را خانه نمود کوهیم چاخوبان برده و کنده کرده و چشمه بلند
او رده چوب جا بان این کرباند و بانی و یکست بی بر و سیکار نیا مادی بی بس کوا دا بچا هاست
اند راست که نا دست کشند و بکار بر نیاید بی دیگر بدانجا چاها نهست مکر انکه انها ران بیاید
سنانها و شکافها آن کرد ابدان نهن بس کوا راست اکر چند سه من دو یا سه بدانجا سه دفعه
نوا کوهیم کرچون دفعه چون امام خانه خدای کفت اکر کوشش
خداوندی تو نیست دامنا نه مشنیده باشم و شبیه بر روزا و رده کفتم بنام امام بخشنا بار
بروزکار مهین شهریاد و بنام بخت کدا و زنان هران از او بستان ب کرفت و همین شاید
مالان تی سیم بزرکان مرغزها نداد بادکان بود خاندان بدان روز نهاد با عباسقلی بیک زاید

ابرهیم خاکسار کدا و زنامه من بود از یکنا و ندان بابا پدر و از نیز بنام نامه ساخته واه کدان بندک
مالا دانسوده بود این بخت سوار بیه بود کدمن دو زندکانی خود کرده بودم انچه اکنون بیشتر
انان نا راسوار بیه نفرسوده بودند و بیزمان شاهنشاه دار دیار نیز بر بندیه بودیم با
تکاهنشاکه چون من بندیه شوم چون پدر بزرکوارم از بندیان بودم من و او را دیدن در بندخانه
بیزمان خدایه بزرکه نا باید بودیم و ان رم و اشیم کم کشاده دل فراخ کردیم و باید کرد شاه اندوه
باشد این سخن و دانا است نا ذرخانه بود کدان شهر بند رخت بستم و دشتوان نام و دستانیه که شاهنشاه
زاده و زمان و چار اورزان ده سرایه شاهنامه و خانه و کاشانه داشت فرود امادیم و هیچ بود
اما دو دلکشا که نوخود بدان من دانا نه باید بنجر و دانست و نیز بدانجا و مذکار بیه زندکانی
کرده چون بدانا نفرخ جایه بیزمان و امادیم که خدا و چاکران خانه و نا دانه بنکی بی بنیه فتد و هیچ کا
بیزمانی اماده کردند یکهفته در انجایه بسر بردیم با همه بنکی بی نان کشتی نا ده که بیزمان فرنا نکا
در و دکران هیچ نا ساختند پرداخته شد و دو نیه بر فیم یکبار در یاباد و صد من اندر دان کار دکشتی
نا باید انداختیم شامکاه از خود و نه هر چیز با ست یکشنبه هفته و بنام خدایه چهار اندان فرود امادیم
سحرکاه نا دنان یکشادیم همه بنکام نا هموار بدانجایه نزدیک رسیدیم دیکر نا دو سه ایران بیار کنا

کشتیها — دربانهای — پرندکان

بیاید دانست که دربانان بخشنان خود رسم است که جهانیان بکار بر نند دانشور داند که این
خود رسمی است ساده که بنا ز بیچیزی بیه دیکر ندارد کوشش بر انش بیاید نه چون بیخته کرد و خود بی
شود و نه بشناسند که پرا کنند کان بر کشت یزدان هر شناسند را موخت که همه موخته کنان در یکا
همچو در پرکنده از دست او بزمین افتاد و بیه نماز اغشته کشت چون بر کرفت و بخورد من بانیه دیکر
کونه و یاد خود شد بدانست که انبکار خدا نیه بود پس ان از کان نماز بر کرفتند و دیکر نا زندکانی

در بریانها

۵۷ نادریان بریان اشواه کوبند و کباب نامند و این کونه را بس سنوده اند و همه را انخورده اند

بنکوست همه روزه کاه از کوشتهای دیکر از پرنده و چرنده من همه بجاهای خود بیاورم همه این خورشها بنکو

و نام او و است و همه جا آپسند باشد و از او تشابیجها کن نباشد کذان نه پسند و چه همه فشانی

و چاشنی و فشیان مکن انکه مردمان دشت و کوهستان بیشتر بکار برند و همه جا کونه پرند و خوش

دارند **بریان پرندکان** **کدابنو** کفت چون بدینجا

رسیدی هشیوار باش و هرچه من کویم بهوش کن این خورش شاهنشاخ خورد نها است و کوناکون

ان بشمار نیاید مکر انکه من از پرندکان یکی را کویم مثلا کونه کونه کبک را هم دو نوع بنکار و از همه پرنده

کان بنکوتر نه چنین سزاوار باشد بکویم چون هر شی دیکر سم کاذان همه کونه زبان بچت بکویم که

چونان نباید کرد کفتم بنان امد بخت کفت **بریان کباب** اینرا خوش

باید زدن همه کشورها بدست ابدان نیز اکر اینرا مرغ همه جاها ایران نباشد و پرنده اذربادکان

کوهستان و سردسیرات و بجان ندکان کباب چه این مرغ سردسیرات است و بکوهها سخت

جاکیر چون سخن بدینجای رسید ماهنابشب بود و ما چون زدیدار هم از نفره خام بوکردن

پیروزه فام کبرد خشید بنزدیکی ما کباب بخندید و از انجا که ما فشسته بودیم و چاشنی

میکفتم نابدانجا که کباب نوشابی هست همه زبان نیز بر ناب بلیش بود من و کدابنو خرسند

کردیم و خدایرا بزبان کستودیم و ستایش کردیم که زندکانی بنکو بما داده و شنیدن و کفتن پیرایه

سخن دادم **بابنو** کفت بکشخوا کونها از این بریان پرندکونه

بخت کباب نمک سود شاه بریان زنند و با قرش نرم کبرند چون بریان پرنده کوابد چرب

و نرم کردد بکوشت ان بالشد روغنی بخشکی هنند اب مروغن بهم امیخته را چند بران بریان مالند تا

اندك و با قرش هنند نرمك نرمك نابنان بخته کردد اکر خواهند البته شابنا اب لیمو بر اب مروغن

در بریانها

افزایند بابیل و نمك چون نان بخته کردد سرخ چون کلنار بکیرند و خورند

کونهٔ دیکر کدازادکان پرند و ان و پره چاودنشانفت پیازکوفته

بابیل و نمك امیخته را اندکی روغن پاك باشکم کباب اکنند و دوزند و نرمك نرمك نمك با قرش و هنند

همان منوال پیاز و روغن بخته کردد **کوهیهای دیکر** کدازندران

پرندکاه اندرون او بنان نانه بیاکنند و کاه بکوبند ساییده و نرم شده از کاه ساده همه بکوبند

باشد و کاه بدینان پرند و این نیز بکوست **کدابنو**

کفتم این کونه بریان بخان و مرا مهمان شما امو خندام و ان چنان باشد کاین بریان بدان ماند که

کهفرشته زصنع یزدان داند — بیاریدبه کوه و دشت کوهر

زمین مونه و سیماب کیمیا کیرد — درختان پاغوش شوهر

هانا هوا کشته اورا مشاطه — همی خواهد از آب او را جز بوسه

همی جامه بوشد دوازان زمرد — زناموث و لعل و زبرجد و زکهر

تا الماس قرین بکردن حمایل — زناموث سوی دوشه افسر

زلاد نو کوبی بکف دو پیاله — لبالب شرابی زناب احمر

که مانان با جوجه نمکسود و انبان مباشند و پاك کرده بدینان هنند و باندازه بابیل

و نمك بر اکنند و اندکی اب و روغن پاك بران بزنند و سرد بکذارند تا بدینچنان باشد که چون

بریان هنند برهم چسبد و به دوغن باشد و دیر تا الاسر بریان کوبد بود چونان دیکرها

کرلشکریان و مردمان جنکاوری و با خود دارند پیرانکه مرغ بدینان هنانده و ابیمز روغن بخته کردد

مردان سخت بربندند و بران نرمك نرمك برافروزند و بزنند و چون از سوی بیان اب سرد و بزنند

انکاه اینکه بدینان اندك اندك نکاه دارند و نکذارند زود بجوشد انچه اکر چون اب بجوشد و روغن

۵۸ دو بعد از کباب نفل قش چون بلدرو بے نزد یک رسد کہ بہ اندرون بود سرد بے اب کہ بر
فراز استخوان سرد کند کہ دوبارہ بپکد بلدرنگاہ کباب سرد یک کرم کردہ بیابد نازہ
کردہ ھموارہ اب سرد دان باشد و این بچشنے یک نیم روز ھاے دراز کہ ھفت ھشت گھنٹہ
نباشد دو زکار خواھد کہ نیک بچشد کردہ دم بدم بیابد خوانیکہ بریان لخشے بسکرد و بلدرو بے
دیگ کرداند کہ نہ یکبارہ دریا فتود و ھمہ بخار مرغان در بچشن بکث آرد اگر ابان خشکیدہ باشد
و بچشد نکردہ باشد کہ جوشانیدن بریان دین نداند بگذارد نیابد کردکہ این بچشنے ان نتوان
بچث بود شہ اب دوغن چندان بیابد کہ پس از بچشن در دیگدان دریابد ان و نماند نامزہ ات
خوردنے ھمہ دین و کوشت مرغان کردہ ابدا این بریان از ھمہ بریانگان توان بچشد مگر انکہ
بخشنے ان نماکیان بہ کردہ چون سیخ بدینجا ے رسید من گفتم اریے بیاد ارم کہ بسے بعد ما
بودم و از ان انجشن از شاھنشاہ ما بجا و مرتبہ شہر یاریے ایران و الدین زمانہ
پادشاہ انگلستان کہ بلاد تشہ بود بدآنروی کہ از شہر یاران کلیاے کہ ان دوستان من بود ند یاد
نامکردہ و بر اسپردہ بود ند نامن رایکان بود و دو بے مرا بکشتے اقتضے بچشاند خوان نہاد ند و نہادند
بیاورد ند یکے از نہا کہ بیشتر از نہا از کوشت و دانہا چون لوبیا و عدس و سبز یہا ساختہ
بود ند بانگونہ از ان خورشہا کہ بخوان نہاد ند بو قلمونے بچشند بود بدو گفتم و اب چوانست
انمرغ بچند و از ان پارے کوفتہ بنزدیے بیفشاند ند ھمہ کوشت ان از استخوانہا جدا کشت سپید و
پاک و ھر چہ پنکو ان بچند کردہ کہ اصل فشردن دندان نخواستے و بس نامزہ و سرد بود و دوے
دیگر من ان خوردش بستودم و راہ بچشن ان پرسیدم خوانیکہ بیابد و بچشن ان ھمہ کفت ھمہ
چون این بریان بود مگر انکہ کفت پیش از ان کہ مرغ بدیگ بیابد نخست ان کوھر کوکردہ اب بزند
و مرغ بران اب کوکرد ھند نا ھر دو بشمر ند و دیگ بیابد نخست ان کوشت ان کوھر کوکرد

بریابد **کباب تاج و دیگ پرندگان** بریان دراج و دیگ پرندگان

چون نمذو و کبک و تہاس و دشم و بلبہ و دیگ پرندگان ھمہ چون بریان ماکیان نباشد
ھر کونہ بران بچشد مگر انکہ بریان مرغان دیگ نیابد کہ چون مرغان بے و بچشان و ھزار دستان
و کوکو و سارنگ و دیگر مرغان چون ھوبرہ و ھبش مرغ و کلنگ

کباب کبک

این بریان بلدرنگاہ سزاوار است کہ ابر بھار بے جزو بشد و چشمہا بکوھستا بجو شد و دامن دشت
از سبزہ و لالہ چون نگارخانہ چین کردد

ابدل خود روز ماہ ناکل سوداے بجسم — نادہ سودے بکبر یکل سودے بجسم
زلف بنفشہ بیخ لعل انجشہ بوس — دست چنانہ بکبر پش چنانہ بجسم
از سپر نرد باز داد کرانہ سبز — وز دو کفت سادکان سانکنے کش بدم
ابصنم ماہ رویے نخجیر و باغ ابدل رایے — زانکہ شد از رنگ و بوے باغ دبا صنم
مشاخ ہر انکہ بخت و رخال ہر انکہ بخت نقش — نادیز و بچشت مشال ابر و بز و بچشت نم
مقر عدوان کشت رعد مقر عدا و دخشت — غاشہ کرد کشت باد غاشہ اے دیم

کبک نابنو کفت بردہ نابد شہر مست و دندان بسبزہ زدہ دان
چنکونہ است نخست بریان ہر کدام کہ کوشت کبک نابنو چہار بیابد باندازہ کہ ھمہ دانند و بھر دو یا سہ
کوشت دہنہ نابد پس پیان بکبک کوفتہ بزند و بپیل و نمک باندازہ بیراکند و دو دہ بے بہند
اکر چیزے نادہ ان مرابہ ابدا بزیر اکہ این کوشت چنان نازکست کہ براے من ماندن ان ابتدا نفع
پس بیابد ان نند و دیر کن کوشت و پاے پر کن دنبہ و بران آتش نرم نرم بکدانند و ھشیوا
باشند کہ ھمہ ان سہ بچشد کردن پس بانان میلہ خورند **بانبو** کفت
ھمکے بردہ شہر مست بریان اسزاوار است نابد بخاے کہ دو چانہ او نہ بریانے سرد کردد انجا بخشن

دو بر بانها

۵۹ شاید در آرزوی که این خویش شود. هنر چشا خورند من گفتم نه چنین است فرزندان این بر بان
ندانند چون نامه من همه روی زمین پر کنند و بهر زمانی که دهند کوته خویش را فرمان
دهی نامن بکام شاید بکشور ما بخورند نداشتند ونرمانند **خانه خدای**
گفت کلان بر که بر نام من کنایم **بر بان شتر** کوته دیگر آنست که بر تو داد دست
بانی نه از چوب شتر و شتر بر انداز مزند چون بسوزند و هزم اخگر کرده دو شتر دیگر باشد
نهاد دیگر آب سر دو دران نهند و یکسر بانی بدبان بدبان نهند و سر دیگر ان از شتر بجا مسانند
و آن چنان باشد که چوبکی بر دو از بان شتر بر نهند و بانی بر بنا چوب بندند و شتر را سر بندند
پای پسر بان افکنند چون بدبان آب کم کردند و کوه ان باندام بر خزد نرم نرم بجنبد کرد این بر بان
قبر و شخوار است اگر خواهی که بر بان شتر کرده باشد که سوزد و تباه کرده
کوه شتر و همه بکار ها که مرا نهی نمودم او ستاده و هشیوار به خواهد چون خواهی که بانان باشد
گذاشت کرد **بر بان دبان** **بانی** گفت آن شتر
راست نباید دو کوته دیگ توان پخت یکی بدیگدان که بر تو شهر هست بدیگ بزرگ نهند چون
کباب دبان ما کنان بر نند و همان راه رویش که ما نجا با کردیم **بر بان زمین**
کوته دیگ کوه دبان نهی فراوان هست نه بود همزم قبر باد و زمین پاک بر انداز مزند چون اخگر کرده
یکسو کنند و زمین را خالی بو کنند و کوه بالای سان زمین چنان ژرف قبر بر کوه بوست بر کنده
باشند نمک و پیاز بر آن بیز اکنند و همان پوست خود بنان دوز پیچند و سخت بر دوزند
و یکو بال نهند و خاک گرم بر آن ریزند و از اخگر ها باندازه بر فراز خاک ریزند و هشیار باشند
کز اندازه افزون نریزند بهتر آنست که اخگر اندک اندک بر فراز خاک ریزند چون نیک فرو کرده
اخگر تازه ریزند خاکی که بر تازه اخگر ها بکسو کنند و همانها یکسو کنند و بر بان بر گیرند خوشبو

در خوشنهاد بانو

که حکیم او زنه کوید

ابن سهاب اکن سهاب بزد بر کمر — دود سهاب از کمر ناکاه سهاب اندر اشکر

وز سر ما ابدان فاد و ده شاه آمد — باز بکداز دمان فاد و ده فاد و ده کرد

ور شاه خشنه شد باد ام انا بن چو بالله — چون بخندد لشکر فیروز فرخ کرد بد سبز و ش

کوهها شش بر سه پوشد رحواصل ابوشکت — زان حواصل خاصل ابد سینه طاوس نر

ور درختان همچو حجاج خدا اکنون عوض — خلعت فردوس شاهان داد خواهد داد کر

اب اکنون در شمر چون نخشه الماس شد — کوهه با فوت در دریا کرد در شهر

من از کوشک کو سپند کو ها بان نام کرهر بان بجای خود هنر چو خوشنهاد است

کوهه نخست — چون کتاب بره است که باد نبر طهمان ابن خوکرده

با بیان و نهاد و بلبل بوده و شب و سر ما با نبرون کذارند ناسر ده و بخ در شهر ما

انکه شب از هم بکسلاند و کوشت نا زه و نرم کرد د انکاه با نکه با نکه بدست اید

با نبره و من بدان خوب هنر افت که کوسپند نر به و جوان باشد که کوشت بیرون

فوج و ماده نباشد و سخت باشد چون سخن بد بجای و سبد من زیب بخند بد

که با نو شهر کهن شد که نشان ان از خشا اوه و بد اکشت و بد افت که مرا بدان

چه که کوشت که خشا اشد م کفتم دل شاد دارو اندوه بخود راه مده که من کشاد کی

شوخی را بخشا ذم و کر نه اکنون مرا بنجا کاه بیش نیست مرد ابسه سالکه جوان نر

و ان کفت از بر اکه بر ای کوشت که هیچ نداند مکر خود ستا بد هر کار که هان بدان را

سر انداز دوان از چهار سالکی شمرده اند جوان اکر چه ابخوب نداند و دوست ادبتا

که بجوانی چنین هوشمند بود نه بیند که شاهنشاپور نوا بکار که هان بدان را جوان نر دستور

دا بهبد

در خوشنهاد بانو

دا بهبد کو نی ابن بر کن بند کار که ها جوانان چون نقشی بر اب باشد اکر بی مردان کار

کنند و با خواست بزدان راست شاهد بدان بعباده و نکو هش بزا نبود و انکار بر خدا

هنند و کو بند بی بر اه راست رفت و خدا مے نخواست اکر جوان بزه کار مے کند جوان بود

در ابے ای سست و کار او نا نش درست بود من اکنون از بی مے نشانه ندارم مکر اند و چیز که

بیش نو شم افوس که خانه نشینم و بزا کار مے که شاپشه نژاد نباشد نپ و کر نبود از که

ابن نا ب داد و کند سر نه بیل اند نا دبیند اکر کودکان خورد نبود ند و قوا نند

بجهان اند کانی کند من بد و کاه رفتن و خدا و ند فرو داد بے و از شاهنشا فرخ نژاد را د

اسپهبد بد کو فتی انکاه هیربد افت که من دل دانا و بزا نبوده ام تو انا دام و از شهر با د جهان

دیده مے که نو با ران با نوبه بن دل و نا مو ربود مے که با نو شکفته شد کفت بر کوبه که از نو چیز

ابد و بکدام کار شا بسته هر چه من هیندم تو دا فرهنکی پسنده است از بر اکه بجا مے انچه مردان

بخانه از ابن درخت فکنند بے و چراغها با بر و چراغدانها آسیم و زند کو دا رند فرزانها مے

نازه بے و با ر اسجه بر کرده هکا کو دست و مس با شد با ب چشم بهم زدن آنا نها را کبر بے و چشم

ان دو زنے انا بن بکذ شد و مردان تو دا بشهر بهزا د افشمنا نند کهتم بنان دا فشه

بدا نکه نیاکان ما هم سواران جنکی بودند و در جها نام چیزے جز کرز و تیغ و خفتان

نداشتند و سپه و سپاه در چشم ان بزرکان پاک بود ا بران و بخت ان بزرکان از دود مان

ابدال کرفه ابن نان پاره که ما کنون خورهم از نشان ان تخم زا فت اکنون شاهنشا با فر

و بزدان که خداوند ش زندکانی دراز کناد ما را از ابن سوکند بجشا د از اد کان ان

دو دو ابهم که با نو شکفته شد کفت ابن سخن بکذا که بر بان بزا قی است ترسم سوخته

شاه کرد د چون کوشت از بخ و مردانا زا کرد بد بیا بزن با بد زدن و نرم نا زی و هنک

ازین خوشکفته دخندان شدم با نو کفت ع

۱۰ نانبات مخذکرود **بربان تبرین بے** دشمن تبرین بدان روزکار کز کتف

فربکرد و بوست آن بروغن و چربی آکنده بود بیاندار بربانه پزند و آن چنان باشد که بوست

از کوپند برکنند و اشکم آن پاک بشویند و پاک شویند و با دنبه و هیکی کوپند جمع

سر و پا چه و چیزهای اندرونه بدیا ک بشویند و شبانگاه با مداد با شاد بے دنبه بران بر اندوده

و سر و پا بسفت بگرفته باشد نانبات بخذ و سرخ کرد و صبحگاه بر پشکاه طشت بر خوانے

کشاده و بر بران نرم نرم از و فرو نهند که سر و نکرده و هر کو خواهد از آن جز بدان مے ماند

از همه جا آن باکارد باندازه برند و جدا جدا بر سر کے آن چنند که هر چیز آنکو پسند شناخته

ابد بدیزواش کراند که خوشتر نرم از دان و اندک و نبه و اندک از سپنه و پهلوے کو سپند

آن طشت و فرو شند تبر بران این بربان بس دوست دارند جز اندک نمانند و از ابیخ طرفه

ندیب انبخورده سزاوار تنومندانست که خویش چرب سنگین خواهند کو آن بدان

کد بانو گفت این خوشتر خویش چون بربان بره است که تنو و پرنمد

چون بیاندار شو و نبود این کو نه آن نبن بدست ابد بدیکدان پرنمد

بربان بن غاله بدانو در نکام مزامت که ۲ **خانه خدای** گفت این

کو نه بربان در غاله آن بز غاله فربه بخذام و بس نیکو ست راه پختن آن نبن چون بربان کو سفند

باشد خوالیکو باید در پختن بر هانها بدل استاد و کاه شناس و کاردان بود چه پختن بربان

بس دشخوار است **کد بانو** گفت بز غاله را دو شنو نبن بربان کند

چونانکه در بربان بره یاد کرده ایم بس نیکو بر هانند کرد و چکامه کوسے نانبه و زبان بربان

بز غاله را نیکو یاد کرده است بکفتار خود

از اقبل الحیاة مکشوفا نانبه کانه مشمط دائم الکحل

قد مد کانا بدیه فاذکر نبے بیانا ثمله من احسن المثل

کانه غاشق قد ما تصفحه یوم الفراق الے نودیع مرتحل

کباب دل و قلوه **بانو** گفت چون این بر بانها یاد کرد

اکنون کو نه دیگر است قبر بزان و دنبه یاد او بر ایشان بر بان دل و جگر و کرده بره آنست

و آن چنانست کو دل و جگر کو پاره سپنه پوست کو پند و کرده بره را یاد چها کنند چون بر بان

بر نیزه و دنبه نبن باندازه یاد چها کنند نمک و پلپل و پیاز بران زنند و بنان بران جگر

بنهند نرم نرم بر بانے باندازه است و همه این بر بان دانند و پزند و بنکو شمرند

بر بانے دیگ از دل و جگر و سنگدان کو نام ماست شاعر کو پند آن

ماکیان و کباب پزند این بر بان پیاز خواهند پلپل و نمک بر اکنند و بیاندازه پزند نانے

انبخورده خوش آید بویژه جوانان اگر خاصیت سنگدان چون دل پسند باشد آن و جان دیگر

چون مرغان ایدو کوهستانے نبون باشد و بو بانک ارزانیان خورند

کباب کبد و سالم بره بکاری سزاست که ۳ **بانو** گفت من نیز این بر بان شنوده ام

و خورده ام کفتم انبخویش نام او راست بوبژه نزد فرنکیان کو چربر بانهاے فرنکان چون

ساشلک آن بدیشر کو شت بروغن پزند و خوالیکو ے آن کو نه دیگر است که با بران ندانند

بر بان کاوشاخ بر که با بران پزند بس پاک و نرم اسوده مند است نبرده ے آن پیش از بره

باشد و تنومند بے اندوه و زرد و بکوارنده و آن چنان باشد که کوشتهاے نرم دان و پشت ماده

و سر و دست کاو و اشتار چون بر بان بره یاد چها کنند و نبره شیر دست اگر بدست ابد بره باشد

و کرفه زان کو سپند چون باندازه خورد کنند و پیاز و نمک و پلپل بران بزنند و کاه باشد که

سه کرشنه بران افشانند و بکدو روز بنهند تا نبک نرم و پرورده کرد و انگاه چون بر بان

بره وگوسپند بزند وخورند واین بریان راسواران فراپاغ که بایران واذربایجان نامدارند بکوبند اگر کاوشاید ست نابادار کوشت کاوجوان نیز این بریان کنند بخورند

این خورشها نیز بزمستان سزاوار است **کباب بان کاو** بریزی بزنند که

خداوندخانه گفت من این بریان ایچ ندانم گفتم من نیز ندانم مگر انکه بجان

فرزندان خورده ام یا خرد ل پرورده وبریان ازنده وبازمزه است چون راه بخش ان ندانم نام ان

نادکردم همی گویند بزند **کباب برک** **کدبانو** گفت این بریان همه جای

ایران بزنند وبره در اذربادگان شهر بهتر توانم گفت که در پیش خانهای اینشهر کارد بے

شنند وشخه برای سیاحان این بریان اماده است وان دو گونه است یکے انکه سیاه اذ بے

خورش چلوپزند وان نیز دو گونه است یکے انکه پیش مانده کوسفند را انا شخوان

جدا سازند وبریکها بهشاوند پس چنانکه شرح کرده بازند بکوچپلے یا چهارپر زنند

ونمک افشانند وبریان خوابانند دیگر انکه همین پاره چهاربر وے سنان مرمان دم گاو

چون کوفته اهسته بر کوبند وبانمک بیامیزند چون چلو برای خوردن گاه

اماده شد بر اتش انگیخته هفت وبنیم بخته وابدار خورند جوانان این بریان را بانمک

سماغ دیگر انکه مجانها بزنند ان نیز دو گونه است یکے ان چون بریان چلوپزند ابدار

وسماغ افشانند وبانان صبوح خورند دیگر انکه پیه گوسفند باشد پاره چنان

کنند وان کوشت نیز پاره چنان دیگ کنند همه پهن وبیاب ن زنند پیه وکوشت یکدیگر

چپانند وبر اتش هفت وبنیم پزند وسماغ افشانند وبانان خورند

بانو گفت این بریانها جوانان نیکو خورند که دندان دارند کار

بے دندان از انبریان کباب وبره شهرست هیچ چیزے نتوانند

همه روزکار نیست این کوبیده پزند وخورند وبابریان زمین ایچ خورد نی نامدار است که

بازدربادگان که چندان نپسندند وبیشتر جایها وشهرها بود که نادانند از بره کوفته

کوبیده هنا پزند کونه کونه چنانکه خواهم نبشت بجای خود **مهتر نانوے خانه**

گفت ایچ خورد نے بر خوشتر وبیشتر زنان این خورد نی خورند وبیشتر بر سے وطهران

ودر اذربادگان مجانها گاه تا جاد وبخش ان چنان نباشد که کوشت فربه با نیکو کوبند وشحه

ولے وبیشتر ان نباشد جدا سازند ونیم پخته که جدا کانه بخته باشند نیکو کوبند وبر بیخ نهند

باندازه خوشایند وبخته باید بود وهمه بر هم افکنند وفرو مالند وداروافشانند وان

سبزیها باندازه که خوالیگر داند بجان ومزه داند کے کند تا باکارد خورد کرده بدان

بیامیزند چون ازانها فراهم اورده باشند بیاز خورد کرده بر وبخن نابسند وخایه خاکیان

باب بخته وپوست کرفته بدست کبرند وان افرا بر وبخها بر کبرند بهر اندازه که خواهند

بزنند یا کوچک چون فراهم امد اب بر بیاند راغ زنند وبر افروزند تا اب سخت بجوشد کوفتها

دران افکنند وبر افروزند تا نرم شود پس اب سماغ که بیامیزیم تنزے کوبند بران افزایند

وبر افروزند تا بدان اغشته وبخته کرده بر کبرند وخورند **کدبانو**

گفت سماغ را باید سخت ناب کرم خایه سیاه چون خلیس بر داشتن هیزم تا فته

سه باد دران افکنند تا زنان ان بشاکرد وروشن شیر سماغ بپزد ومزه باید اکر باهن نباشد نرش

وبامزه تا کرد **کوفته اهرمزوان** ودیگر اذربادگان است ودر

ایران همه شهرها این کوفته ندانند وبزنند وبلهزه سه مزه این نیز چنان بزنند اکر دیگر

بزنند این همه اموخته اند **خداوندخانه** گفت کاینخورد نے

من نیکو بزم وروز ادینها بخندام زان چنان بود که بخست خالیکر باید کوشت بره بدست اورد

در کوفتها

۳۰ و بنکوه با پیاز در تابه مرغ کوبند و در شیر گاو کوشت جدا سازند پس نیمه مخود و با بنکه بخته
و آرد مخود بویه داده با اندازه زعفران و پلپل نرم با اندازه دو درم مغز بخته بنبات با کوشت مرغ
مانند که بکشاکرده پس هر اندازه که خواهند کاسه بیابد دران پاره چکانا نا افکنده وان
از جایها ان نهند و در بیان خانه با کبان با ب بخته و زرشک والو بخارا و بادام و پسته و نرگ
کرده نهند و پاره چرب بیچند و کرد کنند و کلوله بسته با ب جوشان افکنند چون اندکی جوشد
و بخته کرد دیکشا بند و بر و بغن پاک نافته بنک سرخ کنند و اندکی اب بر بندا تا بخته کرد د
بر و بغن افتد بهتر بن کوفتها ست نان خورشها

کوفته سر که شهره

چون کوبیده سناغ برنند مکر انکه بجای سناغ سرکه شهره چاشنی دهند و این کوبیده که
بنا دوش روی و همدان بنکوبند بر کان بجای سرکه شهره سرکنکبین زنند لبس بنکو بود و من
ان کوبیده دوست دارم **کدبانو** کاهکاه مرا این چنین خورش خورانند لبس بنکو
و خوشبوی و بنبک مغز بخته کان مهر ان توان **کوفته ساده**.

بانو گفت این کوبیده بهمه ایران پزند و بره پزند بسنک پلاو آب
از زاج یا نمک و اندک هر کوشت پزند چون کوسپند و کاو و کاو میش و بزنر بود یا ماده من گفتم
بنا دام سبز و اندکی پیش از انکه مادر ابزیان ستاهنشاه باد بیل برند دران
شهر جا زن نبود که کوشت کوبیده ندهد انچه اکر بدا شهر کوفته بخته نداشتندی چون
ما بدا شهر رسیدیم کوفته بخته بسیار خوردیم و چند روز بماندیم بخته این چنین بنا پت بعزمودیم ساختند
پس از سه سال ما من بدا شهر شدم بیزبان شهر را بدو سپرده بودم باز دیدم که جا زن نداشتند
در جامه ترکان گفتند اورد بیل پشکه کوفته کوسش و زبان بیاز سیر
چنان

در کوفتها

چنان الد که بیارد بیل کوفته ند بده انچنین بیاز کوبند که کسی بخبر ندهد پس شوه باند
چون بخته بدینجا رسید بانو گفت اکنون از این کفتاباکذ و بخته این کوبیده بنکا
کوشت بیابد کوفت و بران سبزها و نبه بخود باید افکند و دار و افشاند و بدیشت
چون کوبیده مرغ بزرک و با کوچنان ساخت و باب جوشناک افکنند چنانکه همه کوفتها
چنان افکنند چون بخته کردد بر کیرند و بانان خورند بر خی از زکان اذ با دکان نیم
بخته خورند بر خی بخته اکر دو غن زنند بهتر کردد اکر بخود بوی داده کوفته زنند زبن
شود **کوفته معلا** در الو کردو اصفهان و همدان این ند

کدبانو گفت من این نام شنیده ام و این خورد نه دیده کفتم ان بلد ما در خود
شنوده ام که با سفهان بر در کار شاهنشاه جهانکشا صحبتها شاکه بلد او و عاهر بود شهرها
کوفته بخته بسیار چنان کوه پاره و بیخ کرد و رها دند بسیار و ان کوفته چندان لذیذ
بن ولب بود که بنا ان مرغها بخته و چند بر خانه بخته بپوست کوفته و لبریار بس و قیمی
مغز بادام و پسته و الو چرو زردالو بی خسک خرما و نابسیار و نابسیار و دف بدکا
او و نا بهذا ان کوفته معلا اکفتند بسیار بخته چنان باشد که پس فراهم آورده من
کوبیده راشا باید پاره سفید از کردنا بس برهم دوزند و این کوفته بنا ان پاره فراهم آرند
و با دست با مشاده بسیار کوفته چون کوبی و کلوله پاره بر بندند چون اب دود بان بزرک
بنا جوشد بجوانب بران نهند و بر افروزند بانو کفت این کوبیده چنان نا باید بخته
که من کوبم بخست ابزار کوبیده فراهم آرند با خوبی بنا کوشت کوبیده و ارد بخود زده
با زعفران دار و و پلپل و نمک پس بره و با شکم اندک بادام و چرب کرد و پسته بنا کنند
و کرد کنند هر چندان توانند و ان را زکوبیده بپاره سفید بنا کنند کرد بره و بنا

در کوفتها

کوشتهاے کوبیده پنهان کرده پس بپزند بعد ناشتا و اب بزنند و این کوبیده پیچیده
بیارچه دوران نهند و اندک اندک برافروزند تا کوشت کوفته بیکبار چسفد پس سر
افروزند تا نیک سرخ کردد و بعد ناشتا بیده و مست اب این کوبیده بالا یابد تا خم برخ باشد

کوفته کباب — نداب تا نیک بیکدیکر چسبد و این کار دیر و شخوار است

بانوے خانه — کفت این کوبیده و پخته از زرداب کانست و بهمرسانند
و خویش نانست و ان چنان باشد که کوشت فربه نانیک کوبند و اندکے دنبه
نخود کوبیده و داروهاے و زعفران بران زنند تا چند خایه با ندان کف الیکرده و اندک
پس کوفتها با اندازه خایه ها کف ساز ند و در روغن با کره نانند و کوفتها بران افکنند که
سرخ کردد پس اب دهند و برافروزند تا چون بهم پخته نرد بان کردد و اندکے اب بعد فرو ریزند
تا سر کنکبین و سرکه شیره و برافروزند تا پخته کردد و خوشے با زره است نانرا

کوفته دیکی — خانه خدای — کفت و پخته بر دغبا است و ان چنان باشد
که هر انچه در کوفته کباب کفته شد بجا اورند مکر انکه با اندازه هر کوفته دانه پیاز اندازند

کباب کشنیز — چون پخته کردد اب خورده چاشنے دهند و خورند

بانو — کفت این خورشش نهن و پخته ماست و ان چنان
باشد که کوشت دنبه نخود و بوبیاده فربه کوبند و بر یکدیکر افکنند و داروهاے و زعفران
زنند با اندازه و بدست کوفته ها سازند بن دکنی از کودک دهد و روغن نابند پس اب
دهند و کنبز با لکده با اندکے نان خورد کرده و ران دهند چون نرد بان پخته
کردد اندوده بران چاشنے دهند و دانه چند خایه ها کپان بران شکنند و بر هم
زنند که خایها کوفته ها اغشته کردد و نمک و پیاز با اندازه افشانند و با نان خورند

بند

در کوفتها

نباتان خورشیست — مشنه کباب — بماز ندران بهشت
پزند و ان نهن چون کوفته کباب باشد مکر انکه بران کشودخے چنان است کرا بهن
خورشش بدست کوفته سازند و ان چو چون نباتامشت سازند مشنه کباب کویند
چون بهترک سرخ کردد بر شنه اندازند تا چاشنے خورند با دوشاب بر کپرند با ان چلو

هردو یکواست — مشامے کباب — دو کوفته است کوفته
نخست انست که هر جا ایران بهر سا پزند و ان چنان باشد که کوشت من با ندان کوفته
کپرند و از استخوان پاک سازند و با پیاز و کوبند پس چون کوفته سازند و اب چشانند
و با اندازه دنبه نهند پهلوے ان اندازند چون نیم پخته کردد بر کپرند با دنبه و اندکے دنبه نخود و پخته
دوباره سنبا کوبند و در کبابها کوشت حذا سازند پس با اندازه از نخود بوکے داده بران در ریزند
پس خایه با اندازه کبوان از ان کوفته ها ساخت کوچکتر کوفته فرو ریزند بران شکنند و با اندازه
زعفران نانیک بیکدیکر اغشته کردد پس کوفته ها سازند چون کوفته ان با اندازه نباتا دنبه
با بن دکنی بر روغن نافته اندازند هر دو دے ان سرخ کردد بر کپرند و با نان خورند و اکر
خواهند همان شابه داده با شش شیر از ان زده اندازند و با اندازه کرش شیر چو خوشا باد
بر افشرند کذارند تا چلو خورند و ان را شابه کرش شیر کویند

کوفته کدا بانو — کفت از همه این افزار که کفته امد بر کپرند و بر خایه ها کباب پخته بپوست کوفته بسازند اینکه با اندازه
سپیدے با زار بجے بشود پس دو روغن نافته سرخ نمایند اندکے اب بزنند و سرکنکبین با سرکه و دوشاب
چاشنے دهند و اندکے پیاز بجے بشود پس دو روغن نافته سرخ نمایند اندکے اب بزنند و سرکنکبین با سرکه و دوشاب
کوفته کوبند این شابه و پخته او کوفته است کوفته خنده نام من کرد او ر خوشش با مرزنداد بان خاص
نخجه از ما در بزاده است بان روزکار کد بلد او با نکش و حکمران بود در کار دنیاے مرزبان

لوند دیکی

۵۶ **شاهی بر وجودی** کوشت را زانبات کوبند و دکها بر کهرنا و نبه بخود بجنبه

و پیاز هنگام کوفتن در آن ریزند و کوبند چون نبات کوفته شد خایه طاکیان بران ریزند

و برهم مالند و بخانهای خود دکرده نهریزان ریزند و لختی روغن مالند چندان نایند بران

خایه طاکیان زدن که بابت نا ایستد و دران نباشد پس روغن نافته نبات کوم بزاقش هنانرا

آن کوشت و چیزها باتاشیر بران ریزند خود چون شود چون بکردی بخته شد دوسه بکرد

کرداننده تا سرخ شود باران بشر بارانست و این شاهی بدانکاه سزاست که

فربشه زمینو بفرمان داورش بیاورد بر کوه و بر دشت کوهرش

زمین نو عروسی بیاراستی درین ماه در فش برافراختی

همانا هوا کشته اورامشاطه همیخواهد از آب دوا بر بود

همی خانه پوشد برا و از زمرد ز یاقوت و از لعل و پیروزه افسر

چون سخن بدینجای رسید **خانه خدای** گفت هلی این کوفته شاهیها

نیز بدانش خالیکاست که نبات بزند و بارمه و اندازه دنبه و دارچین و زعفران و نخود و پیاز

و خایه بداند و در سرخ کردن نبات ناخیر نباشد که هردو در سیاب نبات بودن زود

مغز بخته نباشد که چه نام این خورش شاهی کابست چون کوشت آن هم کوبند دوشاخ

کوفتها نوشته آمد **کوفته نخود** کوفته نخود و پیاز عالیست

پرستاشت بدانکاه بزند که پرهیزدارند چون روزه ماخاه پرستان ماه روزه داران

پنجاه روز باشد که بدان روزها از هر چیز بروسه زمین پرده و چرده پرهیزند و از هیچ چیز

جنبنده نخورند مکر آنکه آنرا زنده بایین بخلند بر کوه نباشد بلکه هر چه از دریا کیرند خورند

و کروهیان همین کناه دانند **کدبانو** گفت من امروز کوبیدنی

از عیبی پرستان که پرستاک در دچشمند شنوده ام زان چنانست که نخود اسپیدباب کرم

خلسانند پس از نیست جدا سازند **کوکوی سبز** بهه کشن ایران این خورش پزند

نخست بن کوکوها است از کوشتها دیکر هیزم و بس بارمه و همه شهرهای ایران پسندند

کدبانو گفت اینخورش بدانروزکار نیست که منوچهر بکوبد

وقت هنکاست وقت ورد مورد کیتی آراسته چو خلد مخلد

کیتی فروز کشته چشت دژم روی بنکر نا چون بدیع کشت و مجدد

بر نارد بدم کپر کرد هر کز پر نیذ بدم کنارده کرد و امرد

نرکس چون دلبر بت سمن بر همه چشم سرو چو معشوقه ات تنش همه قد

لاله نوکوپی چو طفل کبت دهن باز لبش عقیقین و فرکامش اسود

سوسن چون طوطی زیبد منقار نارنج نقاد از زبا فرش مجلد

برک بنفشه چو پنجه دست مرد درم زن نرکس چون عشر درمها مجلد

نرکس چون ماه درمها ثر ثیا لاله چو اندر کون کوشه فرقد

از بر آنکه نابد سبز بهه این نازه بود و نازک و ان چند کونه است نخست آنکه همه

چنانند و ان چنان نباشد که نرم کنند نا هر اندازه که خواهند بر کیرند با اندکی اضافه

نبات شویند و با کاردی بر فراز تخته نبات دیزه بزنند پس خایه ها نا کیان بکار کنند

و برهم زنند کرم رسیده و سپیدی ان بکذاشته نمک و پلپل افشانند پس سبز بهه

کوفته پیشا دست کرده سخت بفشرند کز اب ان جدا کردد و بخایه لک زده افکنند

و نبات دست زنند که همه یکسان کردد اندازه سبزی نابد چندان بود که چون بر خاید

فرو ماند نه آنکشان نابد پس روغن فراز نبات نافته و بر کیرند کرم زمین طنند و طلند

عع ناسور کرد دسپس ان افراز کوه دماهی نابه بروغن سرد شده ویزند وباتش نرم هشند

نرم نرم بیفروزند تا روی زبر بن پخته کرد چون خالیکن بدانست که ان دوی

سنان پخته باکارد از هم جدا ماهی نابه برند پاره پاره چنانکه همه دانند وباده

بروی دیگر کرده اشند وبرافروزند که ان دوی نهن پخته کرد وبروغن قشنه بر کنند

بیازندان تا چلو خوزند نابوبا نهها وماست با نوشهها وبادزا باد کان خورش

نافت روغن این کوکو بس بادزه است کونه اندا باکا نه

جز کنه ناسبزی دیگر بزنند واز انهن چندان خورد نبرند انیر باد بس ومغز کون

بران ریزند وباد وغن چون کونه پخت پزند وباران خورند بس بادزه است من گویم

که شهر زبرین کوبی است بس فراخ که ان احکم اباد نامند همه مردم جهان کوی باغها

وکاربن ها دارند ودرخت ان باغها همه بادام است وزمین ان سبزیها خورد فرک

نبن بن نهادوان کوی کارند وهمه شهر از انجا می اورند دهها دان که سبزیها بیالود

بادام شکوفه اورد چنو جایی مخوبی ورد لکشایی در جهان نباشد همه روی زمین چون

زمرد سبز که جایی بی سبزه نباشد ودرخان بادام سر بغلان کشیده مرشکوفه اورد

نو کوبی برفراز ان کوی همه چادری از گل کشیده اند وبزمین ان فرشی از زر بافته

اند همه نگار انجایی نا پیخته است نه بهشت نه بزبان همه اران بدانجایی روند مردم

انجا این کوکو نبات پزند وشبهر شهره است بدانکه کوکوی تر شبد نافلا

بانو گفت من این کوکو شبی اشتا امو خنام بزمستان

نا بستان هردو پزند مگر اندر وانگاه که شبد تازه ویا فلا بدست اید سر نا شد وان

چنانست که شبد اگر تازه بود بس خود بزند واب ان بیشتر زند ویا فلا بی پخته وان

شبد در خانه ما اینا چنانکه گفته امد بیامیزند وبروغن زنند چون ان کوکوی سبز

مگر انکه سبزی تازه اینکونه نابد کودش بود که این کوکو سطبر پسنده نباشد چون سبزی

زبر بن پخته کرد نا کارد بزنند وبراندوی کرده اشند نا اندوی نهن پخته کرد ویا بد خوا لیکن

اتش نرم نرم دهند که مغز ان نکوبزند وباستاد بدان روی کرده اند که این کوکو شکننده

نباشد وزود پراکنده وبازندران وزشت سبز نبخورد کرده اند که بدان زبزند واین نیکو

نباشد این کوکو در همه خانها خورش نافت وشب وماز ندوانی نا کته چلو نهخورند سپس

ان بهتر از کرم است کوکوی پودنه خداوند خانه گفت این کوکو

وپژه خاندان ما بود که پودنه تازه بدان روزکار که

ابر از اوی چهار اپراز جوا کند باغ پر گل بن کند گل بن پراز دبا کند

کوه هر اکند از لولو بیضا خوشش کوه هر اکی از لولو بیضا کند

کوه چون نیب کند چون سایه بر کوه افکند باغ چون صفا کند چون روی زیبا کند

نالهٔ بلبل سحرگاهان وباد مشکبوی مردم سر مست را کله وشبا کند

گاه ان امد که غاشیه بر زند لخت لخت گاه ان امد که نا ب با سر زبه صحبا کند

بر کجا تند ونبات خورد برند وناخانه ها اکنا ادهم افکند چون دیگر کوکوها پزند بس نیکو

وخوشبوی وسودمند خوی شهر است بدان صله خورند کوکوی کرنه

امر کوکو نهزوده خاندان خاتون است وبرد زکار بی خوش بود که حکیم ازدهی کوبلد

بها نازه زسر نازه کرد لاله ستان برنات لاله ی ان بار لاله روی ستان

بچها جوان شد ما همچو او جوانا نیم بی جوان بجوان ده دو بن بها جوان

بشاکا بی امروزاد خوشی بده کجا کسی که بفردا ستاند از تو ضمان

در خورشها کوکو

۱۴ نگار کز جهان ناز او راست خواهی کرد — چکونه راست کنی چون کژ است کار جهان

زدوغن سرطان جز کژی نه بیند کس — حکیم طالع عالم همه بر این سرطان

مرا شراب کران ده که عاقبت هستی — اکر شراب سبک نوشم ار شراب کران

مرا بوقت کل از باده صبر فرماید — کرا توان بود اندر چنین زمانه توان

وتجا سبزیها کز ندرین ند وبکو پن ندا بن کوکو نه بن خوش مزه و بس سوده مناسب

وخورش نان — کوکوی بادنکان — این کوکو نامایم

وبس خوش مزه است وان دو کونه باشد نخست انکه من پسندم انست که بادنکان

پاره پاره کرده سبهنا که در هر پاره بادنکان چهار پاره چرکنند وبروغن سیاه سرخ کرده بر

کیرند پس خاپه لت کرده چنانکه کوکوها را شاید است زعفران ودارو زده با نمک

وبلپل باندازه اماده سازند وبادنکانها را بروغن کرده بادنکان میان سرخ شده

وبن بن نهاده اندرو چینند وان خاپه بران بن ند وبا آش هضم چون ازو مخته

کردد بر بندچون نان کوکوها وبرو بپکر دانند چون سیاه کردد خورش نان

چلو است — کونه دیکر — که همه چیها پزند مکر بادنا بادکان که هیچ

ندانند بادنکان سیاه سرخ شده نرم کرده وبا خاپه برهم مالند چون کوکوی

سبزی زعفران ودارو زنند چون دیکر کوکوها پزند خورش نان است با علو نیز خورند

کوکوی سیب ماهن فرنکی — مداکار بیکانه نزد یک بسی است که این کونه سیب

زمینی از فرنک با یران اماده ودر فرنک نیز اینچنین نانها و این سالها نزد یک سنوده

ان از دنیا نانه مدینوی زمین اماده سالها کداز بزرکان فرانسه این خورش نان

خورده اند و این خورش را ز نانیان دانسته اند تا که از شهریان فرانسه این خورش

بیکسو

در خورشها کوکو

بیکسو نهاد از این دستینه خورشها نیک بشناخت و بخوان خورشها و سرداران را بخواند

تا هکی بخورند و او را بستودند اکنون توان کفت که بیشتر خورش و نانکان از این سبب است

و کونه‌ها از ان پزند و همه بجای خود بنشاید — خاتون

کفت سیب زمینی بخت باب پزند چنانکه کفته اند پس بپوست برکیرند و با خاپه لت

امیزند باندازه و اندکی از ادویه بران افشانند زعفران بران زنند و چون کوکوها پزند

و بانان بس با مزه است اکر خواهند شهد یا عسل یا هر شیرینی بران زنند بس خوش مزه شود

چون خاپه و بران است — کوکوی نان — خانه خدای — کفت ان

چیها کونه است و هر چیها نیک و با مزه از ماهی تازه و خشک هر دو پزند مکر کونه سوم

بخت — ماهی را بروغن نیک سرخ کرده اکر خار دارد خارها بر کیرند و خورش

کنند و با خاپه لت زده دو اه پزند زعفران و دارو بران زنند و چون دیکر کوکوها پزند

با چلو و نان و سبزی پلو و سبزی چلو خورند بس نکو است — کونه دیکر

ماهی سرخ کرده خار بر کرفته را بدست ماالند نانها نرم کرده و بد ستور با خاپه برداده

و زعفران امیزند و پزند — کونه سیم — کرنان ندان شوربا ماهی

مرغانه نامند و ان چنان باشد که پاره چیها ماهی سرخ کرده بنا بهند و خاپه لت زده

بد ستور کونه نخست و دوم بران زنند و نرم نرم آش افزوار زند تا پخته کردد پس

برند و با سبزی چلو و کره خورند — کونه چهارم — کوکوی اسپرانست

کرنان ندرسی زنان تخم ماهی را کویند که از شکم ماده ماهی برآرند و ان میجا سه خایه

است و با بادنجان تازه بود پس ازانرا نیک شویند و بخایه ها کیان امیزند بد ستور کوکو

پزند و بس با مزه است با چلو و سبزی پلو و چلو نان — کوکوی کوشت — خانه خدای

گفت این کوکو چنان پرند که کوشش این کوبند و کنها و دیگر اندامها بجایه

امیرند و کوکو پرند **کوکوی قبه خانه خدای** گفت این کوکو بانگا

پرند که خواهند بخوان دو روز باشد و آن چنان باشد که قبه بخنه بجایه امیرند و بانگ

کوکو پرند پس بامداد است چون گفتا بانگ بپنجاه سه دیگ شب بود و نیمه ماه شنگاه

ماه دو سه بس خاورداشت ماه چون دو سه شاهنشاه دوشن و تابان سر از کوه بر

آورده نیمی زمانه گفتا نام بفرزند همه زیبد و مراد وقت خوش بود **خانه خدای**

گفت اکنون خامه از دست بنه و بر کوی که مارا پس از این چه باید کرد که فرزندان بندی

کنند و همه چیز خواهند تو کوشه کن فرزندان روزگار دانوشه نهاده بنگ دور و سنا

کسانی بر اندیشه دار دل بشنو پشت و روی این کار بنگر و زآنچه ناکردنی باید بزه

باز دی خود دان خرد بخانه خویشتن کار نادانی زن نهان نباید بشبستان تن آسان

زیبد پیشه ها و هنر بیجا بس باشد کز نادانی شاید من بر خوانان از نام دانایان مرا یاد

دارم تو باد بی کشاده این بچه کان همی سپارد من این دان روزی سه ده مهربان و بدرگاه کرا

ره نباکان خواهش کی کن مرا این در دست است که بدان در کاه بزرگان همه شاد دانشمند

چون فرا بینند باشد که بر پیشگاه شاهنشاه همه سپید کاری بسنده فراز آید که بنگاه

زیبا کنا دیش ایدان برا کرد روی شاهنشاه دیدن با این ماخوذ بس فرخنده است و

دارد سه درد بهنوا بی برادر با نگی سه همنازدم کز این زنان خویشان بسا کوته است بسا بیوه

کاین بستان فامنی بداد بلند را چه اندیشه است که روز بهره ام او در روزگار کند ایشد

یاد شاه جهانان یاد داده من در دست نه همه جای کرد او ده ام اگر روزی چند بخانه نشینم

اهو نیست امید دارم که بدین روزه فارا کشاینی خدایا ایدا بد بنجز بودم که از سم اسب

از بن

در بوزنها

از بن زنان بابا مکفتم تو اند بود که این سوار و اچو پلان چنان بود و مرد بدنام بر نا دان

پرسش کردند مرا خواست بنشد داشت که پیشکار اذر با بیجان مرا بر نبن خواند که چلو

همن سپارد و سخن همه این بجا بماند و من سحرگاه سه بر نبن خواهم رفتن تا خدا چه خواهد

گفتار در باد کردن خورشها یی که دو خوان برای من بدین پلوها ند

چلوها هند بر خی نبن به تنها یی خورش نافت یا خورش هر دو

وان چند گونه است گونه نخست بوزانیست

نجشته خاتون

گفت این خورشی گونه است و هر یک جایی دارد همه نیکوست من گفتم دانی که چرا این

خورشها بوزانی نامند گفت چه دانم تو بگوی گفتم چنان نبشته امد که این خورشی

بودان دخت کر شاهنشاه ایران بود دیدند او در دیدنگانان خورش بودان را که خورشی

بر نج در ایران زبن نداشتند و بر نج کشتن بجایی از باستان نامها نبده ام مگر انکه دون نبشته جا

بر روزگار عنبا شانا یی از این بر نج برده اند **یکی** از پیشوایان آیین

ما فرمود که بر نج نیکو خورشی است و بخوردان را فاان بخانه دارد هم مرانا الا فی مراد است

که شخم از همه بهتر همه دانها از هند بایران افتاده سخن دران شد که چون کوشش او کرد بخشت

بود این نها بخواهم نگاشت **خانه خدای** گفت بوزان بخشت

کز این باد نگان من ندیس بود بزانها دیگ **بوزان باد نگان** انگار دستا

چند گونه باشد بگان بر شمرم و بخان ان بنا مورم گونه بخشت چنان باشد که بر نا

را بوست کوفته پارها به پهنا بر نند که هر نا د نگان چنها یاره کرد و هر نمان ابا ند

که تلخی و سیاهی از ان بر کرد پس روغن با لسنبک بنا بند به نا ده و پاره ها ی باد نگان ابند

در بوی انها

۹ ع فشرده درد و عن اندازند و با پنجے مسین یا اهنین هم یکبار خم مرغ بر یکدیگر افکنند

نامیاں سرخ کردہ خوانیکہ استاد باید کہ بادکنان فرو دوشاند و هم چهار سیاسان اندازند سرخ

کردہ پرانند کہ اب دران ریزند و ریاسہ زمانے بر افروزند کہ اب کشیدہ کردد و بادکنان پختہ و بر عن

افتادہ باشد انکاہ بر کیرند و ماست سپاک لت زدہ نمک و پاپل افشاندہ بادکنان مایان در بندند

با پلو و چلو و نان خوشے دین بکوست اکر خواهند بادکنان مایان دراز بے بریدند کہ هر بادکنان

پارہ باشد و همان روش سرخ کردہ پزند

بانو

کفت سر اوا

کہ باست سر خام نرم کوفتہ اصر بزند کہ مزہ بوزانے و بزہ زان بادکنان بلدوست چون فوشدہ

نداریے و هر کز بخوریے مراد دلین خورش دست بانو پہاست کاہ اندکے و کاہ نانہ پاست نرم

کاهل بزم سایند افکنند کاہ پاپل ان بیشتر انے افشانم کہ نشدے پاپل بر بزلدن ان افراید

بستودم کفتم دل شاد دار کہ پادشاہ خوالیکدان ایرانے هنرهاے تو دراینکار بس بادہ ام نان باید

پاد سار بزادہ و دوزادہ و بزاد و خانہ دار و هشوا و خوشخوے بود اینهہ را خداوند بزرکوار

او زانے نرم و دوہ و هوادہ سپاس کویے و بایست تنکدل اند و هلکن مادر چهار افرین پزند و بے کشاد

و هلکدر ایران دوست کہ اکر این نامہ شاهنشاه رسد تو بے مزد نکرد بے چون سخن باید بجاے

رسانیدم اشکارا کلد بانو را بدان خرسند بود و خوشدلانہ بزد از استادش کرد و پادشاه او را دوست

کفت دو زبان بر کشا بکوئہ دیکر از بوزانے

کوئہ دیکی

بادکنان نا

هان پوست بنفش دیزہ کردہ با اندازہ فندق بزد و زانہ بران افشانند و با پنیر پزند و چون

پختہ کردد بر کیرند و با بان بادبست بہ فشرند و اندکے پیاز بر و عن سرخ نمایند و زادکنان پختہ

براورد و پزند تا سرخ شود و خانہ ها کبان بزان افکنند و بر هم زنند کہ پنیر نماند پاسخ خورند

اکر خواهند بے سپر جوز نماند و بے خانہ ها کبان نیز روا باشد هر دو کونہ بکوست و پس نماند

در بوی انها

کونہ دیکی

بانو

سر اسپدا کر چہ اینکونہ را بوزانے نکفتہ

اند و باد بجان خاست کوینده من از ابوزانے دانم و بجا نمودن ان اینجا است بادنکان را پوست کرفتہ باشد

بهمان اب انداخته بدیدار بے از پیاز و نبہ کنند و بر و عن نیاز سرخ کردہ را اندکے اب بزند اکر بجاے

اب بکوشت دیزند بس بکوست چون پختہ کردد باید خاست چکیدہ لت زدہ و فلفل بس خوب پختہ ابا کہ

بادکنان کرم بلدوست چنینے چندند و خاست بر و ازان دیزند و پس ان دو بے افکنند

کدبانو

کفت این خورش سرد اغ دیر خواهد کہ نا فلفل کہ باست بس بکند

و بوزانہ نیز پسندیدہ است بادکنان بس خورشے پاک باز خاست

اکنون

دو کونہ دیکر از بادکنان کہ ان نیز بوزانے اند بجا ے خود نان نیز پسندیدہ است کہ بادنجانے نداشته

باشد کفتم هر کونہ یکدیکر کے ان

بادنکان

کشاد است کہ هیچ ابزان ابزخورش

پزند و اه پختن ان چون بادنکان خاست بود مکر انکہ کشاد پاک نباشد بادنجان بس کشاد

خواهند کہ بزان و خوابکہ نباشد انچنان باشد کہ اندک بهم بر زند و بجان بزان کشاد

پزند بسا هے از بر اکہ چون کشاد بادنکان در پزند نا نند کہ ان را چکونہ باید کرد و کشاد باید

و بلد باید و بزیدن نکو نباشد پس باید خالیکر کشاد باید چون بادنجان پختہ کردہ هم ان

نادہ کہ پختہ است کشاد فرو بزد و بچالاکے بر افروزد کہ کرم کردد و بجوش نفتد زود بر کیرد

بادنکان خامش انچنان چنان کردہ باشد خوانے بے واسادہ بے من کفتم بجاے فلفل و هم خراسانی

فلفل بکار برند ان نیز نکوست

خداوند خانہ

کفت بادنجان کشاد

و خاست بادنکی خورشہا بوزانے نانند کہ از بادنکان پزند مزاوار است کہ را الیکوشت پختہ

کردہ کہ نکوتر کردہ

کوئہ دیکی

بادنکان سر کہ پیاز

خانون

کفت اینکونہ پختہ ها دامن بوزانے دانم کہ پخت بوزان

در بوی انبها

۱۰ انبخوش خواهی با ماست پدید آورده خوالیگران و بخها بر وده صد رایل چنبر ماند از انروده و با ماست
نهاده همه این خوشبوی ها از یکدیگر و خاورند نامها گوناگون نهاده اند از هر یکی دو کف با بخوش
از بادکان بیرون یکوست و باید دید تا خواست بخوش ان چنان باشد که دیگر خوشبوی ها را بخت بوی آنرا
نبشد پس از بخوش سه گرینک شنبلید خوشبو مصطکی باید بیامیزند اندازه کرده پس ریزه آن آنکه با آب
کرده باشند و شسته دیگر کافکنند و قدح خشت بران افشانند و بیاد بخان بخت ریزند و با ماست
خورند **کد بانو** کف من این خوشبوی نهاد پنج درم و با آب لیمو بسایند اندازه
خوشبوی خوردن بران سرکه بیاز دانم کفتن نهاد کفتی که هر چه بوی ناک است من این خوشبوی را
پسند آید بوی و بر بدن آب لیمو را بخوش دیگر یکوست و کی زیان یکوتر را بیشتر پسندند یکوی
پشتر از زعفران زنند و سبز با شد من این بی زعفران را بهتر دانم **بوی انبی کدو**
دو کوه است بخست اندکی بوی تازه دان چنان باشد که کدو را پاره پاره کرده هوا بدان زدکنند
نباشد پس بر وغن سرخ کرده با ماست بکاهند و اندر این چند تا کدو پاره ران بافت شده که
باده سیم نها بنادر شیرین ارند کدو پخته بیکو و با زه است و کدو با دکان نامند بجای با دکان
بخوشبوها بکار برند و بوی انبی سازند و فاماه تیم با بین بیاید چون بوستان با بان این بخم پس
پیش کارند **بخست** چهل روز از ماه بره بگذشته پیره و هشتم چون گشته
بخست این دو یکی نهند دوم کشت با دادند **کونهٔ دیگر** بوی انبی کدو پخته است
ان ان ناچاشت که با دکان و کدو بسانه بایست نا بدانکونه دانند بیکو تر ان بخت بدالکاه
خانه خدای کف انبخوش را این بین با آب کوشت چرب پزند و با ماست سیر با خورند
نیکو باشد **بوی انبی اسفناخ کد بانو** کف اسفناخ را نبات با کرده
با بزند بخت خام ان باب بسانه افکنند کرنبه و اوبره چون بخته کرده بغشرند و با روغن

در بوی انبها

و بیاز نا بیده با ماست خورند اگر خواهند سیر خام زنند **کونهٔ دیگ** کرفان
خورند اگر کف پیراز قشر دین با ماست افکنند و بر وغن نا بند **کونهٔ دیگ**
اسفناخ با آب بخته و با دوغ و بیاز نا بنده بچنان دسته دسته و خابه ها کنان بران شکنند
با ماست و ساده خورند **کونهٔ دیگ** بیشتر نا بند و خابه ها کنان شکنند
و بر هم زنند و از اجیر پر نامند **بوی انبی شمون** شمون کاسفناخ کوچک
است چون بوی انبی اسفناخ است **بوی انبی فاذا با نج** کرنبه فاذا بنج را بکوفته
کوبند چون او ست **خانه خدای** کف سبزها که بنادان رویده بوی انبی
راسخ او ارست **بوی انبی مار چوبهٔ** کرویده است شناخته شده و به
مار ماند که بدیم افتاده **خانوس** کف این بوی انبی بیکو است مار چوبهٔ را
با دچنا کرده با آب بزند پس روغن نافته خابه ها کنان بران شکنند با ماست خورند با
ماست **بوی انبی خرفه** چون بوی انبی سبزها این بزند پس سوده مانند
و با زه است این بوی انبی نهند پسنده زاست **بوی انبی دنبلان** کدو دنبلان
او رده ام افتاده بیکی **کد بانو** کف این بوی انبی بیکو کرده خورشی سنکین
است و ان چنان است که دنبلان را خوالیکر با ندازه خورد کنند و بیان نبات سرخ کرده آب
کوشت دنبلان بزند و سیران محکم کرده اندک اندک بران زنند نا نبات بخته کرده و آب بخشکد
در سبت بر وغن قشند نا سپر فاست بیکو و با زه است دنبلان را **بوی انبی فادج**
چون بوی انبی دنبلان است و راه بخان ان هان **بوی انبی کنکر با نوی سبزی**
کف این بوی انبی نهند این با زه است و ان سر کونه نا شد **کونهٔ** بخت کنکر
فاست است کنان بخانه کنکر دیگ بنا وه بزند و این سا خنان ان ندانند و این بخش ها

در بورانها

بورانها است پس از باد تکان و ساختن ان چنان بود که کنکر را از پوست وخار پاک کرده باب چوشانند کرنبات پخته کرده پس دوست بهشر نمک کرده باب دران نمانند سپس خاست کرده شهر بن تازه تابند و خلت ماست را ترک کرده نمک افشانند و کنکر دران ریزند نمک پس از نمک دیگر که مزه ماست بچنان کنکر و بیده باشد خورده نه است بن بورانها هر چه تازه تر خورند بهتر بود اگر بکبد و روز نهانند شاید اما نه که بدو غلط اگر چه ماست ترش کرده ۲

بورانه کنکر

کویند دیگر افت که کنکر باب چوشانند پس از فشردن باد و عن و پیاز بنا بند با ماست ترش یا سرکه ماست خورند دیگر که پس از انکه بر و عن و پیاز بنا بند خانه ها کبان زنند و یا نان خورند این کونه چیز ها کنکرات

بورانه لوبیا

خداوند خانه کفت اینچنین شوربه را از لوبیا تازه تابد پخت کرپوست و نام ان سخت نکرده باخند و لوبیا نیم رس باشد و ان چنان است که لوبیا تازه را سر شب طبرند و دیشها سه کبد را نیم لوبیا بود بر کیرند و پاره چها کنند هر نام سه چها پاره چه پس تاب دهند با اندک نمک و بیاز و زند تا پخته کرد و پس بر کیرند و طبلند تا سرد شود بفشرند که اب ان برود پس روغن اپنک تابیده اندکی پیاز و زند با لوبیا و نیک سرخ نمایند سپس خانه ها کبان دران شکنند و بهم زنند تا بکدیکر اغشته بر کیرند این نیکو خوبشی است با ماست و ساده یا با سرکه ماست خورش ان و پلو است

خشک بانوی سر لبی

کفت این خورش را خداوند خانه من بکار داشت که جوانشه است من بیکانم که اکنون نهند بکار خانها این پختنی را نمانند اکر داشته نه چنان بزنم که کفته ان بیچه نهاد من ان سخن را دوست داشت که اندوه بسیار از اده بود یاد چشیدن و نیکی باد کردکان بود کاه شاهنشاه بزرک

در بورانها

بود و ظاهر دوخت ابرهیم خلیل خان جوانشیر که سپاه کشا بن زمان در عن و برنج زمین بود کرنبات از بسیار خواستان زنده سره و بن زک مغز بود نواورا نیاورده کرچه بلد بن زنده یکی از نجبا رفته در خانه دار بچه وین زکی کدبانو سخت نجبا بود هر خورش بچوبه پختن فرمود بچه بوده این خورش را بدست خود ساخته و پخته اکنون بر کویم که راه پختن این چکونه است کفت لوبیا تازه را سر شب ریزند و بزه کنند و چوچه نا کبان و کوشت کوفته ریزه ساخته بلد بشوی یکدکه ان را پیش کفته شد کنجد تازه و چغندر بیا سر زم با ندازه بابلد مکرا نکه کنجد بپشتر بیا سر زم اورا نمانند سپس روغن پاک تابند تابید نمک و چوچه نا کبان افکنند و سرخ کنند و بر کیرند و بکنار نهند انکاه لوبیا و بن زها بر روغن تابند تابید نمک بابلد اندازه و اب بخار چون بجوش اید چوز بچوش اید چون سخت کوفته ریزه کرده نا شده بران افکنند و بر افروزند که نیم پخت کرده اند هنکام افکنند چوچه است چون نیک پخته کرد و بر روغن فشند بر کیرند با نان خورش خوب است

بانو

کفت هر کرا خواهش باشد با لقمه نهز توان خورد و این بورانها کهار لوبیای سبز باد کرده بر بزه سر نیاید مکر با ول تابستان و بیاری تا ماه ان ومه شب با بد انکاه که آب اره طبع آتش راست کون رعون نمک آتش جاذبیت پیدا کند و بلیو آب چون رابهان عاشق کرم شد هم زمین چون دلهای عاشقان کرم شد هم زمین از فرط کرم کلاه بلند در هوا ایستاده بالا کیا عقاب لمکرده اشیانه کند سیر سوم سکندر این جهان فانی را اندیشان

بوراشرابش

این نخست شربتی است که بتبریز در بهاران بسیار آید بویسا ترش و شیرین بسیار خورند و ان چنان پزند که اب اش را چون دیکر شربتها بنوشند و بیالایند و با نیم کرم دو نه با دیکر بران ریزند و نیک بهشند کذری بسیار اورا نوک شود و بر روغن نیک تابند اکر خواهند ستند شکنند و با ماست یا ساده خورند و این خورش بان آسانی است اکر کفت انکار برند

در بوراني‌ها

۲۰۲ بوراني بيمه اسپهديد برم اين خورش دوست اشتي باروي باران گفت اين بوراني ماست
ترسيده بايد يا آن ماست كه زمستان بروستاهاي بسيار تباه ماست پاره نامند قيمه پخته
با غلمان دوغ و هاون ماست سرنهاد بدستور بورانيها بس سكوه با سيرخام نيز خوش باشد
بوراني باقلا اين بوراني را بروزگار امام شاهنشاه پديد آورده شيدا پسند
بس سراوا است فرقها گفت باقلاي نوباوه بايد بدست آورد سرو بن آن بايد بريد
و آب بايد پختن چون نيم پخت شد برنجند و آب آن جدا و نصف بريد بس اندكي روغن نابيد و ابكوشت بران
ريزند و بياوزند تا پخته گردد و بر روغن افتند چون ديگ بورانيها با ماست خورند بايد داشت كه اين
باقلي با ايام آن بايد پخت كه هنوز نمخ نكرده بود و در اين بوراني بس سكوبنيت چه با نمك حوزه نكرده است
چغندرماست چغندر را بستان پركن پركن ماست خوب بپالپل افكنند چيزي باره
و خوش خورك است كامي نفع خشك يا نمانند چغندر كشك پشت گردم سنه و الوكرده و هندوان
بكارند چغندر بكشكاب افكنند بدستور چغندر ماست دنبه بوراني خواتون گفت
من اين خورش براي تو آموختم خورندي بس سكو استوان چنان زند كه هرچه بكوبيده اركوشت
و از آن شايد بايد فراهم كرد اسپناج تازه ماركي شاداب نيز نشست دسته بدست كرنبل هراز اركه
خواهند كوشت و اوا كردران بخسند و فرو چيند چون كوفي و بدي يكسو نهند چغندر با دانه روغن با كوشت
مرزا رودله ها هند چرا نكرد بكوشت كوفته اغشته باشند و مرزا را تق زدان و بياوزند امك
آب نيز دهند چون پخته و روغن نشيند برگيرند با ماست خورند و ساده كرها كه پس سكو بود
بوراني كلم قرمز دل خورد كنند پس با روغن پاك نيك بتابند و برو را بخسند و با دانه آب ريزند
و هم مي‌شانند تا پخته گردد و روغن نشيند اين خورش را تق تيز سازند ما امك نيز روغني حال آن
كه نعنه سرنها را نرم كوشت دران افكنند با بزرگي كشنيز تره با مان خورند ياران تيز پيشه پسند

در گونه خورشها

سك كدبانو گفت از اسكو نه خورشها كه با چلو و پلو
خورند چند گونه است همه سكو پخت از نهاز ندران و طبرستان بديگر شهرها كه ايران پراكنده
شد يكي از انهاست اكنت كه از ديگر گونها بيشتر پسنده است گفتم درست گفتي چنان است پدرم از
كه ماه شهريار ما بهر شهريان ايچ نام سال نداشتند اندر سال اندر ازندران عزا مي‌گرفتند
چنانكه اكنون نهر جز سال از اسكو نه خورشها چيزي ندانند و سالگرانهز سكو نهند اكنون
نوباوه مي‌خوانند اين خورش بر گويد گفت اسفناخ تازه جوان پاكيزه و با پاك كرده با ب تمام طالبان
كه تلخي او رود پس بديگدان پخته بر افروزند گوشت پاكوفته نرم بر او ريزند گوشت جوان و نرم بسزا گوشت
تر باشد و با نداز نهند خورندگان افكنند و آتش بنرمي بر افروزند تا هم پخته گردد و بر نمخ گردد
كه اكنون بر نمخ اشتر نامند با نداز كه خوالگران دانند بدان زنند كه خوالگران از ادب نامند
تا چون اش پخته گردد انگاه اهنوش يا كيزه بران تر شحه زنند و بيخ شانند تا خايده بر رود و
سالم با نداز پخته گردد انگاه سپرداغ و نعنع داغ بران ريزند و بر گيرند و بكامها كشند و
با پلو و چلو خورند خانه خداي گفت سالار با فهه پلو و چلو
پلوها پرندگان خوردن سكوست نه با خورشها مه شهر مرسوم پلوها شهر مرسوم بي و شب
با فلاوني مه شب كه ايچ خوش ايند نهشت و با ندران خايده ياكيزه با كيزه دوست داشتند و بر پلوها
كاسه يكي دو پياله نهند با دبا دان سكو خوردن ان نهز سكو است دبر گفت سالار با اشكنه نهز نيز
سكو است و دوم پيش ان نهز چون اسفناخ است زندان نهند سالار اشكنه نهز بند
گوشت طهان سپرداغ امرزه دهند و با كنه چلو با دبا دان خورند سالار
كدبانو گفت انچنين خورشها بر روزگار پيرنان كه اسفناخ بايست نابايد و ان بند نهز
از ماه مهم بهار است نا ماه مهم پاييز كه اسفناخ نباشد نهز اگر دو اهر زود نگاه دارند مي‌شود

در بیرانیها

۱۰۲ بورانی قیمه اسپهدید عم این خورش دوست داشتی باروی باران گفت این بورانی ماست
آسیندی باید یا آن ماست که زستان بروستاهای بسیار باد و ماست پارزه ماسند قیمه پخته
با غوان دوار و هاو و ماست ریزند بدستور بورانیها بس بکوزه با سیرخام نیز خوش باشد
بورانی باقلا این بورانی را بروزکارها مام شاهنشاه اجها پدید آورده شد یا مه اسپهبد
بس را دا است فرخ هما گفت باقلای نوباوه باید بدست آورد سر بن آن بباید برید و آن
در آب بیاد پختن چون نیم پخت شد بر گیرند و آب آن جدا و نغز بد بس اندکی روغن باید و انگشت زیان
بریزند و بیاوزند تا پخته گردد و بر روغن آیند چون دیگ بورانیها با ماست خورند بباید دانست که
باقلی با ایام آن باید پخت که هنوز سخت نگردیده و در این بورانی بس بکونیت چه با قلا خود مزه یکدست
چغندر ماست چکند پخته را بریسان بر گرمی پرکن ماست خوب بی پلپل افکنند چیزی بادزه
و خوش خوراک است کامی نغز خشد را صاحبند چکنه کشک پشت بروم سند و آلو کرده دهان
بکاربرند چغندر بکشکاب افکنند بدستور چغندر ماست دنبه بورانی خواتون گفت
سن این خورش بسرای فرا موخته خورند بس بکو استوان چنان زنند که هر چه بکوبیده آن گوشت
واز آن شاید باید داهل کرد اسپناخ تازه با گرد شاب نیز نشسته دسته بدست کرده بدان اندازند که
خواهند گوشت و آن را گردان بخشند و خورند چون کوفی و بدیگ فرو چشند با دانه روغن با کره
مرزاره دنبه ها نهند چراکه بگوشت کوفته باشند و مرزانه اتوزدان و بیاوزند اندکی
آب نیز بریزند چون پخته و بر روغن نشیند بر گیرند با ماست خورند و ساده گرما گرم بس بکوفی
بورانی کلم کلم قره داخورش کنند پس با روغن پاک نیک بتابند و برزانه نهند و بیاوزند آب بریزند
و هم بجوشانند تا پخته گردد و بر روغن نشیند این خورش را نیز بتریسانند تا اندکی روغن عسلی
کوفته سرنها از گوشت دران افکنند با بزرگی کشنیز تر و با بان خوردنی زیان نیز بریشه بسپارند

در گونه خورشها

سالار کدبانو گفت از اسکونه خورشها که با چلو و پلو
خورند چند گونه است هر سکو بخت از نعاز ندران و طبرستان بدیگر شهرهای ایران پراکنده
شاید یکی از انها ساکت کدازه یکر گونه نباید و پسنده است گفتم درست گفتی چهار سالار پیش از این
گفته شد بر انها مام نهریان ایچ نام سالار نداشت سالار اندازه از روغن و ان امر خته
چنانکه اکنون نهریان چیز سالار از اسکونه خورشها چیزی ندانند و سالار انهریان سکو نیز ندانند اکنون
نوزده بخش این خورشها بر گونه گفت اسفناخ تازه جوان پاکیزه را پاک کرده آب تمام فشانند
کوفته بخت و این خورشها بر گونه گفت اسفناخ تازه جوان پاکیزه را پاک کرده و بر تخته
کوفته بریزند و بیاوزند تا پخته گردد و بر روغن نشیند چون دیگ بورانیها با ماست خورند بباید دانست که
باقلی با ایام آن باید پخت که هنوز سخت نگردیده و در این بورانی بس بکونیت چه با قلا خود مزه یکدست
چغندر ماست چکند پخته را بریسان بر گرمی پرکن ماست خوب بی پلپل افکنند چیزی بادزه
و خوش خوراک است کامی نغز خشد را صاحبند چکنه کشک پشت بروم سند و آلو کرده دهان
بکاربرند چغندر بکشکاب افکنند بدستور چغندر ماست دنبه بورانی خواتون گفت
سن این خورش بسرای فرا موخته خورند بس بکو استوان چنان زنند که هر چه بکوبیده آن گوشت
واز آن شاید باید داهل کرد اسپناخ تازه با گرد شاب نیز نشسته دسته بدست کرده بدان اندازند که
خواهند گوشت و آن را گردان بخشند و خورند چون کوفی و بدیگ فرو چشند با دانه روغن با کره
مرزاره دنبه ها نهند چراکه بگوشت کوفته باشند و مرزانه اتوزدان و بیاوزند اندکی
آب نیز بریزند چون پخته و بر روغن نشیند بر گیرند با ماست خورند و ساده گرما گرم بس بکوفی
بورانی کلم کلم قره داخورش کنند پس با روغن پاک نیک بتابند و برزانه نهند و بیاوزند آب بریزند
و هم بجوشانند تا پخته گردد و بر روغن نشیند این خورش را نیز بتریسانند تا اندکی روغن عسلی
کوفته سرنها از گوشت دران افکنند با بزرگی کشنیز تر و با بان خوردنی زیان نیز بریشه بسپارند

سالار کدبانو گفت از اسکونه خورشها که با چلو و پلو
خورند چند گونه است هر سکو بخت از نعاز ندران و طبرستان بدیگر شهرهای ایران پراکنده
شاید یکی از انها ساکت کدازه یکر گونه نباید و پسنده است گفتم درست گفتی چهار سالار پیش از این
گفته شد بر انها مام نهریان ایچ نام سالار نداشت سالار اندازه از روغن و ان امر خته
چنانکه اکنون نهریان چیز سالار از اسکونه خورشها چیزی ندانند و سالار انهریان سکو نیز ندانند اکنون
نوزده بخش این خورشها بر گونه گفت اسفناخ تازه جوان پاکیزه را پاک کرده آب تمام فشانند
کوفته بخت و این خورشها بر گونه گفت اسفناخ تازه جوان پاکیزه را پاک کرده و بر تخته
کوفته بریزند و بیاوزند تا پخته گردد و بر روغن نشیند بر گیرند با ماست خورند و ساده گرما گرم

درخورشتها

تخم بشاد و برگ ان پهن و انبوه نکو دهن سبز بیابان نکو کردد و بزستان نهن بلدست نابد
چون بلد بزناهمان سالنا روید کند بجای اسفناخ چکند و کهزند هر برک نان خانها کردد
کردکانی شاد باشند که بزد کهر جوزند نهند و بلد بکدان در بزند و بهان روش سالنا پس بلد بسا
بود کر بسکوشت نباشد بزفان طبرسی کفشاند نویادین کوشت چکند دم سالاده کو پاچنا
کو پاک چوز کوشت بلدست نابلد کخورش شناسم بنا چا چکند دستکا کنم انخورش نهن وشده
زان شهرمان ندانست چون هر چه دران بکار برند همه سر داشتنا لبسان و هنکام کرما نوان خورد

نرشک بادنکان مهن نابنو

سرابید کدامن خوردن کدوشن مان ندان و بستا
بادو کبلافت بیشتر دوده فاجا انبکو نه خورشها دوست دارند خاندان حوانشن انبکو شوخورد
از امرش مخاندان بزرک فاجا اموخانند نرشکها خورشن دستانست مکر نرشک بادنکان
کر بنا و ستا آن پزند چه بروزکار دیکر بدست نابد دیکر کونه نرشکها همه چنا کامرسان توان پخت مکر زان

نرشک کدو

کر دیر و زکار دو است کدو دکر کو بلد

کوه دیکر یار سهن کشت و زدن شد چنن — اب دیکر یار ده کشت و روشن شد هوا
کشت خامش فاخته ناشد چن افراخته — کشت بلبل بینوا نا بوستان شد بینوا
نار چون در حقه زر بر نکینهای عقیق — بر چون بر چهره سهن نشانهای لکا
راست کوید کهها اردیبهشت باد خزان — باغ را چون کرد سرزد کنار د کهها
نار سرزا مد چو سبزه خاشتان هنکام صبح — بانان زاغ امد چو از معشوق پیغام جفا
نار خواند همه کنا باغ بر دستاد کرد — چون کنا زاهزا ابر دست نار و شا

راه پختن ان چنا باشد کپخت کوشت فربه باندازه باعدس کهنه شسته و پاک باشد باندازه
کر خواهی کرد اند بدیکدان نهند و اب باندازه دپخته برانزند بزند تا سکو پخته کردد پس بادنکان را پوست

کرفته

کرفته چون بوداغ بار چها کرده بنمک اب اندازند کر نرمی او کرفته شود و پس بلد بکدان دپزند که با
کوشت و عدس نهان پخته کردد سپس ابغوره باندازه که نمک نرش شود دپزند و برافروزند که
بوی خام ها از ابغوره برود و باندازه که خوالبکرد اند اب ان کشیده کردد سپس داغ و نفنع و داغ

فلیه فاجاد

بران دپخته برکپزند با پیاز و چلو بکار برند اکر خواهند با نان نهز خورند

کفتم خدخدا نام دوده خویش شنودم که هر کپخته خویش بنازد دوست باشد پس خدایرا که
شاهنشا است جا ایران زمین از نژاد فاجا است و این دوده نامدار انازش بلدوست

بانو

کفت این طبرستانیان چنان باشد که پیچ چکند و زود از خود
کند پخت کوفته برنج از کوشت خاندان دو پیچ با باقلا و باب جوشان دپزند چون نمک جوشد
کوفته برنج اندازند و نمک پزند و نرش بدان دهند اکر نرش بسا کردد چاشنی قند دهند سپس داغ
و نفنع داغ نهاده دپزند با چلو و پاپو خورند بنادستانا پاک چفندر و باقلا دستانان پزند

فلیه اسفناخ

بلدستوران نهز نمکو است بهمان روش پزند که فلیه
فاجار و امکویند که اسفناخ پزند و چاشنی انبخورش ابغوره باب لیمو و از اب هم شاید

بن فلیه کدبانو

کرنشی نار بامبز بسکو کردد کفت انبخورد نیز
زان اناف که دان نالایق جشن باشد و پرشان خواهد اندلسان باو خورند دهند نه چندان
کران که نخواند کوارید و نه چندان سبک که نزانپزند هند و ان با ماش و برنج اسفناخ و جوجه
فاکیان با کوشت بره پزند اکر بدانکس نرشی سزاوار است اب لیمو با اب نار نج چاشنی زنند و کر نرشاد

علیه ابوخورش ۲ خاتون

خورند همه دو کونه نمکو است کفت
انبخورد چون نرشان پزند مکویند در پختن کدو پیشتر باید نیج برند و بباید دانست که دو نرشها
دهند هی اکر پخت کوشت انبکو پخت و افزار با کوشت دپخت سزاوار است در علیه هی باغ

ایچ سزاوار نیست مکر انکه هنگام آویختن آن بیاد داغ نهاد کرد **هلیله فرو**

بانو گفت اینخویش بزرگان طبرستان است از برای

هلیله الوچه را کویند چاره کویه زاندران کویند هنگام شکوفه هلیله شد رونق

دیه ویژه انجیله شد ومن اینخورد بنجان شما آموخته ام وان چنان باشد که الوچه تازه

نارسیده را بدیکدان ریخته وآب جوشانند که نیکو پخته کردد پس فرو کیرند وهلیله نارسیده

باچلو یا الا بیاز الا بند که مخمها کرفته شود انکاه پالیده زا بدیکدان ریزند چون سرد شود

بران شکنند وسرش داغ کنند باچلو ویا خورند پس نامزه است من کویم مزه هلیله این نام طبرسی

این است که هلیله الوچه است چنانکه کفته شد فرنکوه را کویند کذان هم بوده نارسیده را فرنکوه

بانو کفت من خورشها سانم از استنبه همسر ویا زه کفتم

کونه من بکارم کفت کونه نخست آنست که خایه را آب جوشان افکنند چون بنان پخته کردد پوست

برکیرند ونمک وپلپل افشانند وبانان خورند واین طعام ایران زمین چربشهر وهمه بر سانا

خورشی شناخته شده است مکر نه بهنکی که بنود ودر خایها رنکین کنند ویکوی ویرا زن فرو

واین نشان امانت نهاده اند بهشت بود وچه ماکیان در خانه کنند چون بهاران

امانت همه در خانه هنند واین خورش همه جا خورند مکر انکه بالا ورز کاو کویند ودوچیز با

دو بل خایه ماکیان آب پخته کرم با نمک وپلپل بپوشند وان نزد ایران نیکو خورشی است

کونه دیکر که خایه ماکیان را آب بزنند وکره تازه که پانزده نار بن باشد با

نار بن دران ریزه کنند وخایه را پوست کیرند کرم کرم دران افکنند وبا اندازه نمک وپلپل

افشانند وبر هم زانند تا بنان یکسان کردد وان سپیدی خورشی نیکوست چون سخن بدینجا

رسید مرا اشتاد ودیدها یاد بها آمد وکرکوین شادم **بانو** کفت چیز

کذاشته بود مکر نیکو سخن کفتن من زیشان آمد کفتم نی مرا باد از اسپهبد یاد آمد که این خورش

خوش داشتی ودر بهاران دو سه بار خوالیکر خود را فرمان داد بی که این خورش را بنها آنها

را هم کند ومن بنده را بخواند بی ونزد یک نشستن فرمود بی واین خورش را بنهاد بی وسخن

ان اسپهبد آن بود چون دوخ شاب بود همه خوبی ودر باد ابکاش من هرکز بی واوزنده بودی

که مرا بدی سخن ران بود ودر ایشان از همه فرزندان خراهشمند بود ودلها نادانست وپاداش

دستکشاده وهمها دوست بود ومنشی بس بزرک داشت ودر انجا مسکن نداشت ودر بهاران

شاوشاهنشا بود اکر دوخ او کاه در شتی بودان نه بود مکر انکه کرد سپاهی وجنان

بود وبزی دوجنان اوران اهواز است بزرکی وانهم از زیده است که دوسنداروی سنان

او بود ویجنان انبات نام زیت وبنات نام وفت مدش کفتم **کونه دیکر**

که بکار میشوران ایدان باشد که خایها آب بزنند وبنها کنند وزره را بدان هنند خواورزیت

کونه دیکر بود که هشت بزرکی است وان خایه ماکیان نیم بریشت است که زیر کاه

بنهاها خورند اکر دوه اند وان چنان باشد که خایه را آب جوشانا افکنند وپنجاه بن شمرند وی

کیرند وکرم سران بشکنند وبنات وپلپل برا کنند وبنوشند پس نیکو ویازه است ونیز دهنده

خانه خدای کفت بدانست که هر کونه خورش از خایه ماکیان سازند

بدینجا یاد کرم که همه بیان خایه کانکوش بود کفتم بیان امد وخوب کفتی مرکبی فرخ هاکفت

خایینه که ارکان قیصاغ کویند خورشی بس خوش وزره وهمه ایران زمین بزرکان وخورند

باصل وفند دوسپاهان دو کونه است کونه نخست که همه بجا دانند ان چنان باشد که دوشن

را بنات نابند وبن بن هنند نادعن درنا وسرد کردند پس خایه ماکیان تازه بیجاد بکنند

چنان که خواهند وبنات لت زنند که نرم وسپید باهم امیخته کردد وبدانند که اردیبهشت

خورشها از خانه ناکبان

۳۵ بران نهاشند و بنهاد بنهاد پس بنهاده و بزند و بر آتش نهند نرم نرم برافروزند و بزنند تا در بے

زیر بن بخندد و سرخ کردد پس روغن بالا بر کردانند اکر بادنجان بزند لبود چون کوکو بزنند چنین

بنهاد بخندد کردد بر کیرند و بنهادان نهند شهر بنهاد بران زیر بنهند و کم کم بانان هزنند و هم این

خانه نداشته پاو و سبزی چاو خورند اینجا خانه نکاه است نماند اده خورش نهند شهر نهی

کونهٔ دیکی نانو کفت اینکونه راه بکجا ماند اند و ان چنان باشد که چون

خانه لک زده بروغن زیزند و بر آتش نهند که خود را کرفته برهم زنند که زیاد چنان کوچاند کردد

و بنهاد سرخ شود انکاه نهند کوفته باشند و بر کیرند این کونه روغن زیاد چون ترکی نهاد بے

نهند بانان خورند پس نکویست نهرهٔ کدبانو کفت اینچنین سرشکوبا

دو چنان جایی نبود که نداشته چون سر نخ کرده نهاد بزده خویش پیش کشند بدو سنا نهاد بے

از دانه دکان فضای این خورش بنهاد نهاد اکر زود بلا بست ابلد سیر و روغن نزد اند

و خورش مرغان بود که نا کرده نان بزنند و ان چنان باشد که کوفته نان را ساده بلدو بے نهند و آنرا

آتش کنانند چون بنهاد کرم شود نه بنهاد اینجا کچ کرده داغ کرده دو از دو غ جدا خاه بران شکنند و

نیم بریشت بر کیرند و نمک و پیاز بر و بے افشانند بانان خورند اکر بادروغن زده بزنند نماند و روغن

بنهاد نا افتد کرده که بوے خاصه ندهد و صفت مرغانه مسمن کفت

اینکونه من نکوتوانم پخت که مردم از خوردن ان سیر نباشد و این نهزده بلد سنا نماند اکر چنین

دیکدست رس نباشد و ان چنان باشد که غوره با انار و ان نارده با خشاش با غوره غوره

پس از انکه پیاز داغ اماده کرده باشند بروغن زیزند و اندکے اب بزنند و بر افروزند نا پخته کردد

چون نزدیک باشد که بروغن نشیند خاها بران شکنند و سر دیک بزنند که خاه با اب و روغن

پخته کردد و سخت نکردد پیاز و نمک با اندازه افشانند با چاو خورند پس نکو است با نان نهن

خورند

خورشها از خانه ناکبان

خورند نهرهٔ کونهٔ دیکی پاک جفت کفت اینکونه کفتن

داشتند و بهترین کوهیاست و ان چنان بود که چون خاه بروغن نا افتد شکنند و اندکے اب بزنند و سر

دیک استوار بنهند و اندک اندک آتش فرو زند که خاه پخته کردد چون چنین کنند سپید و از فربهی

زرده با لا کرده و زرده بپوشاند و نهم بند کردد پس نکو و نامزه است مرغانه ماست

کدبانو کفت سزاوار ان بود که اینچنین کردکفتا بود و اینها نبشته اند چون از خانه

ناکبان کفتار بے حد اکانه نادر و بهم نهزا اینجا نبشتن زشت نبود و ان چنان باشد که خاه را نهم کرده

اند که سخت انکاه ماست چون بود انند و نهاده خاه با ران افکنند اکر خواهند سبز زنند پس نامزه

بود بوژه ناکه چلو دلمهٔ مرغانه زن کفت این خورش

از آتش خان راست نه چیزے نامزه حالیکه ان از انکونه خورشها پزند خورنا باران چنان باشد

که خاه و اب سخت پزند و بین ست بر کیرند و اندکے بزنند و ان از زرده بے پاک نماند

آنرا زدلمه دان نهند و سر بیجا خوه نهند و با چوبهاے نازک سبز و روغن اندکے بنا بند چاشنے

سر کا انکبین زنند و خورند کدبانو چون سخن بدینجا بے رسانید کفت ناکبان که خاه نهند کا

نباشد که چون نانرا بر اے خورون سر بزند اشکم او خاها بران لک و کوچاند سخت نکشد بیرون زاید

آنرا غر و دل و جکر ناکبان دانند و روغن سرخ نانند و این خاه نهانرا نزدیک سرخ شدن

انکاه که سرخ و پخته کردد ان نان دس نامزه و نکو است کونهٔ دیکی

اینخاه نهارا آتش نهند نا بریان کردد نا نمک و پیاز خوش مزه است انجام

پایان سخن بدینجا سے رساند که من ثنا کر مدح خانه خدا سے و بیجکان بده سنا نماند اکر نباشد

کدا انکار چه شد و بیکهاے کشاده محرکاه از دست نا بر نشستم هکر ابلد و دکنهٔ زا کوش از هم بر کردم و

بخدا سے جهانیان سپردم انرا کر بر پهلو نا خوشے بدینا اماده بود و مردم هیچ کشود من هیچ نداند

خواتون کف پایکونه بجای ابپیاله آب لیموسکورات
مکیکی ترش نپسندد ان ندارد

انجام سخن

۷۶ کدبان و چهار کردم و روسه انان دکه نه بینم و کرنه مرا از مرک نیست نیش مردن انرا بایدنه زد

باد هر بیاید و قت هر چه در بیاید زود باشد کز ندکانی جشنها چون خواب نوشین است این

سخن اکر انه نیست کنون هر چه رفته باید کفت باد و تن برانم نامبر و شاهی بهتر پس پیش از این

زمینک نبود بنام شاد نام و من این نام باخر نیاک کردم و با انجام چنان شد مدان رو مشاهود

خواستار من که بهر از اداباد کان بزرکی نافته بود بر و نه بی چند قبل از مرک اسپهبد کرد کرد که هر روز

دو وه پت بود و به بلندی رسیده بود پرسش از مرک بود کی بود کفت بادشاه هفتاد سال

راچون او بهر خان بعد از شاهان بن مردک بلند بن سپهدار کرا بلند روئین و هوشنک داشت

و بن هرک و خیزه بود بی بزرکی بال برکشید و از هر کی برکذشت چون من بالا نجا بی رسیدم بود هم

سر ای حکمران شهر بن فخر علی خان کرمانی بود و شی در بن بود و اکنون جشنها بی از بلد و دکر و نه بکام

پیوسته زود بی اعلام پیرا زدم چند نیز اسپ پرده مرد شدم کرد بی کرد و را بر بن بلند و همان روز نشان

روز بی لشکر بادشاه جشنها مرا داد و دست من بر انکار کشاده کرد چون جشنها و نوروز بر ابن بلکند شد

و من هر سی کس مزنادم کردند و چو بانا دشهر ارند کرد بشاد هیم و هی خواستم که هزار دینار

بدشکش ابنکار بلند و هم زر ادا داده کرده بودم که بار شد از و نوروز ادوی فرزان شاهنشاه رسید

کرد سوی بن ولی نام او و فتحعلی خان صاحبی بوان کرد بلند بر بلند از و مردان بزرکی شهر انا

و بنا بی او و سوی بن ولی شاهنشا نام او و سپهدار کرد او و بخت شاه دوده تاجدار نازش

تخت و بار فتحعلی شاه بود باذر با بیجان پشکار و دست و بهمن مزنداد جانشین تخت ابران زمین

فرهمند مرد ادل بر فت و بار شاه و نافع بس بزرکی دست دارد بر اکداو را با من و حکمران دادکر

ای بر [redacted] من بر و شاه و سوی بن رجنا با سپاه و من سپهدار شدم روزی چند با

هیچ شادی نداشتم تا کار [redacted] هر چه بر من از مردستها رفت و هر چیز مرا دست بود بباد و نا کاه بباد

کشید

انجام سخن

کشاد کرد با زاد و با نصاد بنیاد بکداد بلا هم و اسوده شوم مرا بر دهی دست رس نبود نیشه داد م

و شور بن دکوا بن یکی اشکاد کرد و بر بر فت پس از بکلا حکمرانی باقه و شاه و شهر ارا فرمود و من

انکاه بنیکی به انجام بردم و پنجاه هزار دینار شاهی بسپاهی و جاکه خوان بادشاهی رشادی

با انکه بسی کس از من در همان سالها بدینکار کاشته بودند و هر سه کار با کرده شاه بادشاه برده

بودند من بر بر و شی ابنکار بیابان بردم افسوس که با انجام کار و بر از تخت بادشاهی کرامی شاهنشا

و از بن لشکر بود و من بر کشیده او بودم بکفتار زن که کهن ان بلد و رسپهدل دکر کون کرد و من بن

و شور بن دکوا در باد کان مرا بن شش باد کرد و شکی بند که پهلوی من فراموش شد صاحبی بوان

کرچه هوشمند کرد کار بود سخنها او که همکی چو زر بنا داسوده بود نه انم چکونه استوار دانست هلو

بلا نه است کذشت من بلا دو من کرفتار و تیخوان شدم کیپر ادل بر من فسوخت مکر جوانی از

ستاره نویسان با تدبیر ساکه خدا بش مزداد و دهادوان بخوانا باد کان سر رشته داد بود

اکنون نهن همان کار بلد است و از تخت نو بسند بزرکشاهنشاهی است بیا بی من کمر بسته

از ابرا که همکی سا کبران این پادشاهی بلد و نزدیک بود نه انا که کفتا من همدوست بود سه

هزار دینار نصاد بنیاد بر من بنشتند اکر چه جا کان اشکار بود و من از دم نکرفته بودم و بدوان

جوان بزرکی نو بسندکان اند با د کان بزرکی نهاد نهاد است بنوشت که این دینارها دو نزد و

بنا نده است و بسند بستان جز و را است با ابنهمه روزکار روی بزرکی بنوشت اند و و بکلوانی و بر دباری

هیچ شادی نداشتم و دشمن بیفاده و سر نزش شدم سه سال بخانه خموش نشسته بودم هان

ستم دزد بخانه من دهزنشاد نداکر چیزی بنا نده بود بردند این کار بخت کشادش بود که خدا

جاوید بخشود هان جوان خردمند بادسنور بزرکشاهنشا کفتار کرد روزی مرا بخوانند و پس از

بندهای سودمند حکمرانی شهر نیز بند و باده مرا فرمود و مشور بادادن بخانه او کذشته و دنیز

در کونهٔ ابکوشتها

۱۰۷ مردم شهرهی دور و شاپه مانده بود کز فش مزه بود نشنه ۱۲۹۲ آدم جان بنوشتند خانه حکمرانی
بیوشیدم و بیرکار خود امام و این در رسالهٔ خوش کی بود که بهار اردو و دیپ و نوز دود
از شاه تا نان بی کلنه است تا اکنون بر کرسالهٔ موش و ماه بنداست و شاه و شاه تا نان بی سود و سیه
حکمران شهر بنم سپاس مرخلها اکابر و زوام کهنه و تازه پادشاه کدا و ده ام و ساده و ساده
پرداخته و دستور بود بسی من بهر کار دمن بی پرستش و دیر نیاد ام اکنون که اخر خیاک
و اول شهر است در کوی سر خاب بیاوی بزدان روزی ده مهربان بر ای پایان بردن این
نامه خامه از نو بر کردم ای پارسا من ک هر چه از خود دند دانکه
نافه شد ماند هر کوی کد بانو کفت نافی خلد بوی ماند است و من بکام
کردی ای این حکم ای شوانی ایکاد بدین زودی بیایان رساند کفتم دست است مکر
انکه ناید چاره ساخت هر دم کز او د دیکاه بخانه ایشان او د و اند اساند فیاید موشت ماه
و روزه و دیر است شها خواب نیاید کرد تواند بود کدم و ان این پاوی د هنده و این
نامه پریشان کرد اید اکنون سخن از ابکوشت بیاید کرد نلف خوبش بنو اساهان
و این خوبش کرد ان بی و شن بزخود ده شها نان بی و پار سی همیشه بکار بر دند بی چه سخن
این دبوان اساوز و دش بدست اید خوراک پلو و دو ساسی هر ایران زمین اکو کوشت
بیاسند همین است و بس مکر انکه هر جا کونه پزند و دوان افزانها کار بر دند بکدان بر
شها هم نادانسته اید ابکوشت بانو کفت ابکوشت
هفت بزخوش شها است و بیچها کنون بشت کدان نه پسند د و ان بکو شها پزند مکر انکه بیشتر
ساده بود من کویم د و بر د چرا هفت ابکوشت از خوراب کونه پزند و بر هر شها هفت نا
سخن خوراب بر د چرا هفت ایران زمین نام دار است و شهر د بکر چون انجا نتوان بجست

خوراب

در ابکوشتها

و خوراک همه مردم شهر و در و شاهان سخن از است که هفت بزخوش شها سی چه است
هر که خود ده باشد داند که من راست کفته ام و بخوانی که ان ابکوشت بود که بر ابر
خوشها دیکر اند نباید و این مزه و خوردنی د و کوشت انجا افزاید که د و کوشت کونه اند
د بکر جای نیست و کر نه این خوبش الو کرد سی د و شیر بزبر کوشت بخوراب الو کرد شها
نیست ابکوشت ساده هفت بزابکوشتها به نیز و مزه است
که از کوشت کوسپند بن بکسان فربه بزبر نداز کوشت پاره چها کنند و چند دانه پیاز بوست
کرفته با خود اشته باندازه مخست ابر ابجوش او د ده د و د پاک مسین پاکوزه صفا این
ساده پاشیده ماند که همه ایران بدست اید پس کوشت و همه از ان بزبر نهند و آب
افزود نهند و سخت بجوشانند تا کف کوشت بر سی اید تا کف بر کیرند تا د بکر کف نیاید
پس آتش ان نرم کنند و سه ان سخت بر نهند و هشیوار بود که ابان باندازه ماند اکر
اب کم کرد د و کوشت بخته نکرد د اب جوشان باندازه بزبر نهند بزبر ان د و کونه بزبر نهند یکی نان
که یاد کردم مکر انکه بجای تخود نهند تخود بزبر نهند و این بکونه است کونه د بکر که کوشت را
سخت بدندان باکونه بزبر نهند بی آب آتش هفت تا کف بر کیرند تا د بکر کف نیاید تا بجوشد
تا خته کرد د انکاه آب بیاز و نیه تخود تا تخود بزبر نهند و بجای پیاز د بکر بجای تخود ترا د و ماک
افکنند این بزبر مزه بدان د بکر دارد و فرخنده ها کف این د و شر بخش ابکوشت شها
است که همه بزبر نهند مکر انکه هر کز اخواهش باشد بران نه شها نان چنانکه د بها د اف
انوچه زاده باندکی نعنع بزبر نهند و بیا فسان غوره افکنند د بر سان انوچه خشک
این بکوشت هفت بزبر نهان کونه است ابکوشت بفصل خزان که ابی د سیده باشد تا
این ابکوشت باده کنند تا بوست که بوی خوش ان د و بوست است از تخم تا اکرده د

در ابکوشتها

۷۸ ابکوشت افکندن بین بکوبند یا بمزه است ابکوشت سیب برخی سیب ترش
زبندان بهن بکوبند بدان ناپه که ابی دابود ابکوشت الوچه و مزدالو برخی مزد
زمستان الوچه خشک و مزد الو سه خشک افکنند ان نیز بکوبند همه ابکوبنه ها نبشه دارد مزه
خوبناه است چنانکه الوکه دیهائی شیه انار نیز دنبال کرنی بکوبند هم ازانچنان ابکوشت گفت کوهان
بخنه و خورشتها رو غنی است اندر اکه ابکوبنه را بابد نارو عن نابیدن پس بچنن ابکوشت را نوا کوهم
روغن دیگ نخواهد ابکوشت بره کدبانو گفت این دو کونه است
یکه انکه بزکان و نازه زاجان و پیران با آب خار شابند و جوانان با بهره و خورندکان بی ترش
بهم ابسنده باشد از بهر اکه چون بچنن ان کوهر انی که اینچنین رشتها و انان نابت و ابهنه خورند
انگاه سرکه ابت که چکاندکوبی گفته

طاوس چون چوزه خلد است بهشت و سرو ، حور المثال صف زده بر طرف جویبار
تا بر نشست خسرو کل بر سریر ملک ، دولت فتاد افسر شاهی کو کناس
نیلوفر انداب بزمین دوست مزرعه ، تا بشکند چنن کل صد برگ را سبار
بوزینه تا نه کس بود دوست جوز چین ، باغنچه کوشهای کند انجام مرغزار
از مبغ بروی و بشرم کان سحاب کشت ، رنگین بچنن کاله همه شغ کوهسار

وان چنان بنکه برع شهرست که دهقان لبسنده بها لوده بابست ارند و بپوست برکبرند
و همکی ان با سرکه کردن نا بخنه یا بیمه ان نا نداز ه بران در بزند نابدبان خشند و اب بنها بران بنهند
و زرم نرم بنهند چون نیم بخت کردد چند دانه پیاز بران افکنند که نا بچنن کوشت پیاز نهنبند
چون بنها بخته کردد بنهالهٔ بزرک کنند و بخوان خشند و بانان برشته اسپیدا خورند
کدبانو گفت این ابکوشت را چنان نابد بخت که ابان کنند نا شاید

دهقان

در ابکوشتها

و همان دیکر بچنن نابدبا افکنند که در زمستان نباه نکرد و پلپل و دارو و بخواهش خود بنها است اکر ترش
خواهند جراب لیمو یا ترشی دیکر سزاوار نیست تنک اب بانو گفت
این بهتر ان برع شهرست نابد و ان چنان باشد که کوشت را پاره پاره کرده بارو عن پاک که سخت
نا فته باشد اندکی بنها بند و اب بنهند و بپازند و بنهند و بپلپل و همک و پلپل باندازه بنهند
بانان بر خوش مزه و بنکت غوره ابه کدبانو گفت
اینچنین در بنکوست و خوب بچنن ان دشوار است و هنکام خوردن نا بسنده که
غوره نا زه بدست ابد و ان چنان باشد که کوشت پاکیزه بره چنانکه در ابکوشت ساده
نابد کرده ما اکر او بنکو بنهند و غنج نا زه و غوره باندازه بنهند چون بنها بخته شود و غنج
داغ کنند و بر کبرند و بر سخ بر کشیده و اند که ان چشند در ان بنهند ان بهن بنکوست

پاچه کبپانان هیچ سر کله و اکنند ابابود که کوشت چشمی بنا کنند
اینچنین در بهمه ایران نه بطبرستان بزند مکر انکه در بزکستان پر ابانکر پاچه بنکو بخته کرده بر کبرند
و اند که اورد سفید بران افشانند و بس روغن بنها بند و بانان خورند همه جهانیان اینچنین
دوست دارند و همه بزمستان هنکام خوردن اینچنین زمستانست در بازار شهرها نا چار پاچه
پزان دیده باشند دوم اینچنین بشهر اچون جلهم سحر کاهان بکار برند پاچه بازاری بنها
کرده مکر با در نا بستان بود و ما بچه کبپان در بزه و بکه شهر نیز بنها است اسکونام که پلو دیدن هوا است
است انجا بنها بزند و بسا اس بشهر دیها ان پاچه کار و بیش و کاه و بزند اکر خورده نه بر کرانست دیها
با زه همه بوی بنها انرا اینچنین بنکلر بندو اب دو بیه که دو کله کوسپند و جزه در نی بکوازند
من بهن بلدان شهر چند بار از ابن پاچه خوردم بپاس خدا بر اکه نه بانند بلدم
کفت ابن پاچه را چنان نابد بخت که ابان کنند نا شاید

دهقان

ویا نیز بدانکاه
ماه شن زمادن ماه زان است
وز قوس قزح فرخه آکهر چنان است
وز کبر کل چیه کاهر بلندان است
وز ماه نو دوده نا ماه کهکشان است
از خله اعضا و تن او را دوا است
این ابهان نرم او مخصان است
وز نیز کم عاطفه شتی پران است
چون با بره راوس خوردش بان است
وین نز چرا او در چیه پیکان است

۷۹ پاچه را دو گونه پزند یکی آنکه چند دانه از آن با آبگوشت ساده اندازیم نیک پخته گردد و بهترین
گونها است دیگر آنکه کله و پاچه را باید موی سوخت و با کارد بیخ موها سترد و با سنگ پا
نیک مالند با آب گرم سفید گردانند نه چون بازاریان که با هل موی آن برگیرند پس
از شستن و پاک کردن چند پاره که بس دشوار است بدیگدان نهاد و شب اندک اندک آتش
افروخت و سر آن نیکو بست و استوار که خوب پخته گردد و نمک و پلپل باندازه افشانند و با
نان خورند اگر شیردان گوسپند نیک پاکیزه سازند و بپزند پس نیکوست ببازار اشکنبه
و چرب روده نیز افزایند و آن نیک نباشد

آبگوشت بادنگان

فرخ همالی گفت این آبگوشت به تموز توان پخت که بادنگان
ببازار آید و آن چنان باشد که آبگوشت بدستور بپزند بادنگان بروغن سرخ کرده
اندازند
در آن ریزند پس نیک کرده و آذینان همان بادنگان سرخ نساخته افکنند زبونست

آبگوشت کشک

خاتون سرای گفت این خورش بزمستان
پس نیکوست و آن چنان باشد که گوشت فربه با نیمه نخود و همه افزار آبگوشت بپزند و بکاه
خوردن کشک سائیده بر آن ریزند و گرم سازند چنانکه کشک بریده و تباه نگردد خورشی
خوش خوراک و نیکوست و این گونه را کشکینه گویند بپهلوی زفان اگر ماست بجای کشک
بکار برند ماستینه نامند آن نیز نیکست

گوشتابه

که از پردها
و لشقه‌ها گوشت توان کرد من گویم به تبریز پزشکی مسیح دم بود الوکردی که مرا پدر و از بنا
پس بزرگ پرستار و پزشک بود و آن پزشک پزشکان بنام میرزا علینقی بود که بشهر ری دو سال
پیش از این بنا خوشی تب بی توانی در گذشت جهان آفرینش بیامرزاد اگر نه یزدان جان
آفرین جان رفته بکالبد بر گرداند آن بزرگ مرا زنده کرد بیاری فرزندی هشیار هشیوا خود که

بد آنگاه که دبیری بحکامه گفته

[illegible]

اکنون

اکنون بجای او پزشکان پزشکست و بدین پهلو چون او پزشک نباشد جوانی گشاده
رو و نرم و با آزرم و بسر دانا است و بنام بوالحسن و خداوند جاه و آبست و مرا بجای برادر و
افزونتر روزی به پزشک خانه او بودم هنگام ناهار شکستن آمد برخواستم پرمود
نان آرند بنشستم خوانی پاکیزه و سره بنهادند همه چیز بدان خوان بود شامی بروجردی
که یاد کرده ام زیقالی آبگوشت پس با مزه گفت این آبگوشت از پرده‌ها و آنچیزها که کوفته نگردد
و شامی را نشاید پخته اند پس نیرومند است مزیدنی خوش داشت گفتم این چگونه و از چه پزند
گفت چون گوشت شامی را خرد گوییم هر چه از پرده و پی کوفته نگردد آبگوشت پزیم من به بانو گفتم
پخت و نیکو بود آن بزرگ مرد نام این خورش را گوشت آبه فرمود

آبگوشت مرغ خانگی و دیگر پرندگان

بانو گفت تا بگفتیم از سمرقند چه قند بهترین خورشهاست و
خوردنی پس نیکو و گوارا و هیچ جا این خورش نپزند مگر بخان ما از آنکه این خوردنی ویژه
خانمان ما است به ویژه آن که از کبک سازند و نیکوتر آنست که از فره کبک و جوجه پزند
و این بدان روزگار سره است که

دارد هزار برگ و نوا مجلس چمن — از غنچه شکفته و ز غنچه هزار
فصل بهار گشت مگر نقشبند چین — باد صبا فشاند مگر نافه تتار
زلف بنفشه باد فشاند رواست صبح — از آب آبگوش شکوفه بگوشوار

و پختن آن چنانست که مرغ یا کبک یا فره و جوجه نمکسود را در روغنی که پیاز در آن سرخ
کرده باشند افکنند تا اندکی سرخ گردد پس آب بریزند چون بجوش آید نیمه نخود و چند دانه
پیاز پوست گرفته در آن افکنند چون نزدیک به پختن گردد لیموی عمانی خشک چند دانه

کتابخانه مجلس شورای ملی تأسیس ۱۳۲۸

۸۰ افکنند و آب لیمو چاشنی دهند و دارویی هم بشویند [illegible] هر یک از هفت پرندگان این

خوراش توان کرد و مکرر آنکه این دو نوع بهتر است پس دوشم و داروها **کفتار پرنده ها**

بانویسد و کدام یک از سخن ایشان گفته و آن خوبتهای آن است و پس بارزه و آن و زهر و آن نخست

باشد که در خانه خوبتی آماده نباشد یا بزستاد یا آن گوشت و دیگر چیزها بستاند **اسکندر سازندانه**

گفتم سکو گفتی نخست بدل آنکه اسکندر زبان پهلوی است که بتازی نزدیک باشد آنکه سنا نیز نام پادشاه

اسکندر است اکنون اسکندر دیگر است و آنکه گوشت دیگر و همه خوبتی آن آنکه پوکن پوکن و دراز باشد

تا نرم و آغشته کرده و خورند **اسکندر آبچمر** خواتون این خوبتی و چاشنی و همه ایشان سازند و آن

چنان باشد که آنچه سنبان پنبه بیابند و با دست یک زره مالند تا نرم پوست آن جدا کرده و

چون ساست تر زده کرده همه یکسان با نگاه بدیک نزدیک و پیش از پختن شوند آنچه بیابند و آن

کرده باشند بدیگدان را با اندازه پنجه و بیابند تا پس شوند آنچه بزنند چند چوبی هفت

پس سرداغ بزنند و چند خایه مالکیان افکنند و چاشنی و همه ایشان را با اندازه و بدیگ بنهاد

کرده باشند و سرداغ بنشینند تا بجوشد و فرو نیکو است و مرسان آنچه خشک باشد خشک

کرده آنچه که چون پاچه شاه بزنند همان دستور **اسکندر آبیاری** چون آن آنچه بزنند

مکر آبیاری نخواهند نخست با دست یک زره مالند تا استر و پوستان جدا کرده و آن

پر و نوی اندک بگشاد و چشمک بیالایند و چنان بزنند که یاد کردم **اسکندر کوشت**

دران چنان باشد که آب اندک اندک بیفزایند تا نخست بجوشانند پس گوشت و آن افکنند چون میان گوشت اسپید

بر گیرند گوشتها ران بر گیرند و پلپل بر افشانند پس یکشب با زیره تر و زیره ان نیز بیابند **اسکندر ما**

نخست پیاز بیابند سرخ کرده بر روغن پس اندکی آب بزنند که بیابند پخته کرده و پس خایه مالکیان شکسته و ماست

بدیگ زده و پلپل افشانند چون بیابند و آغاز بزنند تا ماده و سرخ کرده بدیگدان بزنند و هم

نام